

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică“

64

Serie nouă
(anul 16),
Al doilea
trimestru
2022

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!“

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Ion Petrovici

(2/14 iunie 1882 - 17 februarie 1972)

Sub egida Asociației „Societatea Culturală «Ștefan Petică - 2007»“
și cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Galați-Brăila

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Poezii</i>	3	POESIS:	
▶ <i>Poezii dedicate lui Mihai Eminescu</i>		▶ Corina Dașoveanu	76
▶ Adrian RACARU, <i>Clepsidra cu praf de pușcă și miros de tămâie</i>	5	▶ Mirela Gheorghe	78
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Un document revelator</i>	8	▶ Lucia Olaru Nenati	79
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Constantin Noica despre miracolul eminescian (I)</i>	13	▶ Angela Baci	81
▶ Vladimir RADU, <i>Memento mori (panorama deșertăciunilor)</i>	16	▶ Marilena APOSTU, „ <i>Umbrele nu fac zgomot</i> ”	83
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Nicolae Dabija, un poet misionar</i>	21	▶ Pr. Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	85
▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Emil Cioran - Omul fără țară</i>	25	▶ Theodor PARAPIRU, „ <i>Teoria lui Raskolnikov</i> ”; „ <i>Testamentele lui Villon</i> ”	86
▶ Ionel NECULA, <i>Omul cioranian – în ipostază post-paradisiacă</i>	31	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Agencia Spycu și misterioasele fantome de la Spark</i>	89
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Arta scrisului la Tudor Arghezi</i>	34	▶ Angela BACIU, <i>Interviu cu Laurențiu Ulici</i>	92
▶ Ionel NECULA, <i>Bunica lui Ion Petrovici</i>	37	▶ Nona NISTOR, <i>De-ar plânge ploaia în urma noastră</i>	94
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Eugen Boureanu în corespondență</i>	39	▶ Firiță CARP, <i>Instantanee</i>	96
▶ Corneliu STOICA, <i>Un pictor uitat - Dumitru Brăescu</i>	42	▶ Marin NĂSTASE, <i>Mahmudele</i>	98
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>În brațele visului, dură realitate</i>	45	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Capcane ale limbii române: aspecte morfosintactice (II)</i>	101
▶ Ion VELICU, <i>Liviu Rebreanu vorbește despre oameni, viață și literatură</i>	47	▶ Elena NETCU, <i>Umbrele sfârșitului</i>	104
▶ Eugen SIMION, <i>Marin Preda</i>	51	▶ Katia NANU, <i>Când primești în dar poezie</i>	109
▶ Daniel MAZILU, <i>Locul profesorului Ștefan Afloroaei în școala de filosofie de la Iași</i>	53	▶ Mirela GHEORGHE, <i>Iubiri în zona crepusculară: Laurențiu Fulga, „Strania domnișoară Ruth”</i>	113
▶ Ileana GEORGESCU-TULICĂ, <i>Ion Țugariu - Eroul martir</i>	55	▶ Vasile Sevastre GHICAN, „ <i>În lumea legendelor - legende despre plante</i> ”	116
▶ Viorel BURLACU, <i>Romanța românească are rădăcini și la Tecuci</i>	58	▶ Vasile GHICA, <i>Eveniment editorial la Galați</i>	117
▶ Violeta IONESCU, <i>Cine a fost George Mihăilescu-Anonimu?</i>	59	▶ Ionel NECULA, <i>Cărămida lui Pompiliu Comșa</i>	119
▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>Coriolan Păunescu</i>	62	▶ Vladimir RADU, <i>Un roman despre viață și pace într-o vreme de război și moarte</i>	122
▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei (1)</i>	64	▶ Petruș ANDREI, <i>Scriitorul Ionel Necula – Cu porțile sufletului larg deschise</i>	124
▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Cultură urbană, cultură suburbană și subcultură</i>	70	▶ Ion MANEA, <i>Preot Ionel Rusu: „Întoarce-te!”, Editura Printech, București, 2021</i>	126
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Perlele Atlanticului francez: La Rochelle – Les Sables d’Olonne</i>	72	▶ Daniel BRADEA, <i>În Zodia proletariatului. Dimensiuni ale dictaturii la Tecuci (III)</i>	128
		▶ Sorin LANGU, <i>Evenimente și date istorice în mitologii diferite</i>	132
		▶ Adrian HORODNIC, <i>O zi a supunerii – 1 octombrie 1777</i>	135
		▶ Daniel BRADEA, <i>În Zodia proletariatului. Dimensiuni ale dictaturii la Tecuci (IV)</i>	136
		▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	140
		▶ <i>Cronograf</i>	142

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **ADRIAN RACARU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Monica BABEȘ
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. univ. dr. C. D. Zeletin
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati
Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. univ. Ștefan Munteanu
Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu picturi de
Dumitru Brăescu.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

O, mamă...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vreme
Pe freametul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului morment
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s'o'ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simți-o-voiu odată umbrind mormentul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voiu dormi mereu.

Ear dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă'n triste zidiri de țintirim:
Mormentul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună'n încăperea aceluiaș sicriu;
De-apururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Odă (în metru antic)

Nu credeam să'nvăț a muri vr'odată,
Pururi tână, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei 'nălțam visători la steaua
Singularătății.

Când de-odată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pân'în fund beui voluptatea morții
Ne'ndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Or ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a'l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări...
Pot să mai re'nviu luminos din el ca
Paserea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă,
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

Stelele-n cer

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Până ce pier.

După un semn
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn:

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți,

Stol de cocori
Apucă-ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot
Și-a lor întrecere,
Vecinică trecere -
Asta e tot...

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se stâng.

Orice noroc
Și-ntinde-aripele
Gonit de clipele
Stării pe loc.

Până nu mor,
Pleacă-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?

Și pulbere, țărână ...

de Veronica Micle

Și pulbere, țărână de tine s-a alege,
Căci asta e a lumii neștrămutată lege,
Nimicul te aduce, nimicul te reia,
Nimic din tine-n urmă nu va mai rămânea.

Ce stai pierdut pe gânduri, tu, om cu minte mare
Și de un ceas mai bine moi pana-n călimare,
Sub fruntea încrețită și ochi cugetător
Cu ce-ți muncești tu creerii, sărmame muritor?
[...]

Ți-ai petrecut viața în muncă nesfârșită
Și-a ta speranță zilnic în suflet fu hrănită
Că ascuțindu-ți mintea în vecinicul mister
Ea va pătrunde-odată, ea va pătrunde-n cer.

Ce-ai tresărit? misterul aflatu-l-ai tu oare?
- Ba s-a vărsat cerneala cuprinsă-n călimare
Și pe-ale tale pagini o noapte s-a întins,
Nimic nu-ți mai rămâne din câte-ai fost tu scris.

Căci pulbere, țărână de tine s-a alege,
Aceasta e a lumii neștrămutata lege,
Nimicu-n ea te-duce, nimicul te reia
Din vecinica ei taină nimic nu vei afla...

La Eminescu

de Dionisie Duma

Cade o stea – moare un om
Cade o frunză – cine mai moare?
Un plop nepereche – un singur atom
Sara pe deal plânge o floare.

Și-i liniștea rece; bate-n Luceafăr
Ora târzie, fără cusur
Zboară ideea din gândul teafăr
Și prinde-n spații – aspru contur.

Mai suntem încă! Și mai rămân
În constelații urmele noastre:
Limba română, poporul român
Și Cântărețul „florii albastre”!

Trebuiau să poarte un nume

de Marin Sorescu

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe,
Ca o barbă nepieptănată de crai
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuiabar rotit.

Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema: Mircea cel Bătrân, Ștefan
cel Mare,
Sau mai simplu: ciobani și plugari,
Căroră le plăcea să spună,
Seara, în jurul focului poezii -
„Miorița” și „Luceafărul” și „Scrisoarea III”.

Dar fiindcă auzeau mereu
Lătrând la stâna lor câinii,
Plecau să se bată cu tătarii
Și cu avarii și cu hunii și cu leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămânea liber
Între două primejdii,
Acești oameni făceau din fluierile lor
Jgheaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,
De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei
Și ai Țării Bârsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adânci
Și un tânăr care vorbea cu ei,
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vânt?

Acest tânăr cu ochi mari,
Cât istoria noastră,
Trecea bătut de gânduri
Din cartea cirilică în cartea vieții,
Tot numărând plopul luminii, ai dreptății, ai iubirii,
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus Eminescu.

15 Iunie 2022

133 de ani de la trecerea
Poetului în Eternitate

EDITORIAL

CLEPSIDRA CU PRAF DE PUȘCĂ ȘI MIROS DE TĂMÂIE

► Adrian RACARU

Suntem invadați, năpădiți de informații (capcane, ambuscade sofisticate) ambalate atrăgător, și legate cu panglici colorate, care se dezleagă cu mirarea mituită, indus „Am aflat! Știu!” Întrebările firești și de bun simț sunt lepădate; canalele (canaliliile) electronice ne oferă confortul biblic, patern „Crede și nu cerceta!”

Minciuna, curtezana care are înzestrări măgulitoare, ca să sporească toate poftetele și să excite toate ispitele, se oferă timid sau arogant, intim sau public: „Iată-mă! Sunt Adevărul gol-goluț!”

„Arta războiului” privită în oglindă, este „Arta păcii”. „Arta păcii” privită în oglindă, este „Arta războiului”. Sigur că da, în oglinda lui Putin, și nu numai! Toți dictatorii au în recuzită, atrăgătoarea oglindă. Și în lume(mir) „mirror”-ul (oglanda) are încă, reflexii învăpăiate de lozincă: Luptăm pentru PACE (za MIR)!

„Vom lupta pentru pace până nu va mai rămâne piatră pe piatră.(Proverb sovietic)”, Alexandr Zinoviev în *HOMO SOVIETICUS* unde, în prefața autorului, ironic și aluziv, profetic ne avertizează: „Judecați-ne, deoarece la rândul vostru veți fi judecați de noi.” Text datat Munchen, 1981!

În *ochiul magic din România literară din 20* mai a.c. am găsit superbul tablou al oglinzii, la care fac referire mai sus, lucrat în incizii profunde cu bisturiul peniței: „Două serii de imagini mi s-au întipărit pentru totdeauna în minte: Putin, prezent la slujba din Noaptea Învierii, oficiată de Kiril, Satana tuturor Rușilor, departe de mulțimea credincioșilor, care nici nu apăreau în filmarea oficială, singur, țeapăn, cu o lumânare într-o mână și făcându-și cruce cu alta; și, de partea cealaltă a umanității, rachetele ca niște stele căzătoare peste ucrainenii cărora li se pregătea o slujbă satanică în Noaptea Morții.”/ **Noaptea Învierii, Noaptea Morții (N.M.)**

Tehnologia de spoire a oglinzii, „consensul fericirii” o numim civic dar și cinic manipulare. Manipularea se folosește de toate mijloacele de *încunoștințare* și de toate metodele și tehnicile secrete de urmărire, intimidare, subversiune și inducere în eroare. Manipulare are o reprezentare atotcuprinzătoare. „Nu te mai preocupa, totul va fi bine!” circulă scris pe ușile unui vagon de metrou. Deci binele ne pândeste. Când ai totul, e bine! Manipularea este și inocentă, transformă armele în jucării ca să creeze: deprinderi, dorințe și scopuri. Înarmarea începe din raioanele de jucării! Părinții și bunicii se oferă și investesc bucuroși ca să-și înarmeze copiii și nepoții! Războaiele sunt îndrăgite, solicitate și acaparante jocuri virtuale. Poligonul electronic oferă iluzia că poți să te înrolezi oricând și să participi victorios într-un război real. Cum este acest război din Ucraina, insuflat infernal și numit de „Impostorul rus”, „Operațiune militară specială”. „Impostorul rus”, așa este *afurisit* Putin, de Mihail Șișkin în **Scrisoare unui prieten ucrainean**. Scrisoare în care autorul rus se întreabă și ne întreabă: „Dictatorii și dictaturile dau naștere unei populații de robi sau o populație de robi dă naștere unor dictatori?” Da și da! Fără doar și poate este o simbioză malefică stabilită, grefată politic prin propagandă. Propaganda recurge și la proverbe, ca: „Rusia are un viitor sigur și un trecut imprezvizibil.”

În iunie 2007, după ce Soljenițin primește Premiul de Stat al Federației Ruse pentru merite deosebite în domeniul științelor **umaniste**, Vladimir Putin îl vizitează pentru a-l felicita și primește sfaturi de la scriitor „despre cum să recreeze Rusia Mare”. Întrezărise scări uimitoare de a se cocoța. Iată prelegerea lui Soljenițin la decernarea Premiului Nobel pentru Literatură: „Noi purtăm în mâini Arta și, încrezători în sine, ne credem stăpânii ei, o dirijăm cu îndrăzneală, o înnoim, o inovăm, o actualizăm, o manifestăm, o vindem pentru bani, îi distrăm pe cei de sus,

o folosim ca divertisment – până la cântecele de estradă și din barurile de noapte, fie – ca un căluș sau măciucă, depinde ce-ți pică – pentru nevoi politice trecătoare, pentru scopuri sociale înguste.” Dacă în textul de mai sus înlocuim Arta cu Puterea, citatul devine discursul „Impostorului rus”, și avem filmul promovată, agreat și aplaudat de Occident.

Andrei Kurkov, scriitorul ucrainian, care scrie în limba rusă, deși „vorbește șase limbi, iar romanele sale au fost traduse în 41”, recent la Casa Literaturii din Oslo, referindu-se la „noul război” al lui Putin, a schițat treptele invaziei: „Mai întâi a spus că ucrainenii și rușii sunt frați. Recent a început să spună că ucrainenii și rușii sunt la fel. Acum spune că ucrainenii nu există”. Iar la București cu „Albinele gri” afirma „Cei care supraviețuiesc sunt cei invizibili”.

Putin e din ce în ce mai vizibil...numele lui apare în tot mai multe cărți, traduse în ultima vreme și în limba română. În marile librării, și la târgurile de carte, de la intrare te întâmpină balaurul cu

peste 30 de capete (cărți)! Pe rafturi poza noului țar, ca un ochi al ciclopului (asasinului) politic, care hrănește vulcanul războiului, cu suflete nevinovate. Nu mai cercetăm, să ne întrebăm, de ce? Preferăm mierea cu gust de praf de pușcă - mierea amară!

Cu Soljenițin, pe ruși (oare, numai?) îi „lubește revoluția!”: „ei descoperiseră o strofă a lui Blok, uitată și neînțeleasă altădată, și, tulburați, o șopteau în sinea lor, încercând să uite de ședințe, aplauze și lozinci:

*„Ce chin e să rămâi printre cei vii
Să te prefaci că n-ai murit
Să le vorbești de patimi și urgii
Celor ce încă n-au trăit...”*

În clepsidra lumii îngerul pune tămâie iar praful de pușcă îl strecoară pe furiș diavolul. Când praful de pușcă este mai mult decât tămâia, izbucnește câte-un război.

Portret de femeie

Viena 4/16 februarie 1884

Stimabile domnule Maiorescu,

Astăzi, ieșind din casa de sănătate pentru vreo două ore, mă folosesc de vizita ce o fac nepotului D-voastră, d-lui Popasu, pentru a vă adresa aceste șiruri. Sunt mai bine de trei săptămâni de când au încetat toate simptomele boalei de care am suferit, încât, dacă ar fi stat în puțința mea, aș fi părăsit institutul, fie pentru a schimba mediul în care mă aflu, fie pentru a mă întoarce în țară. Cu toate acestea nu știu dacă, pentru un asemenea sfârșit, va fi cu puțință a se realiza mijloacele necesare.

*Amintirea stării mele trecute e foarte slabă, încât pe mine însumi mă miră lungimea timpului, în decursul căruia nu mi-am putut da seama de nimic. Punând în socoteala acelei stări toate neajunsurile și supărările pe care le-am putut cauza atât D-voastră cât și altor amici binevoitori, citez a solicita din nou îngăduința D-voastră și a vă cere ca, prin câteva șiruri, să mă lămuriți dacă am perspectiva de-a mă întoarce curând în țară. În așteptarea unui răspuns, rămân al D-voastre cu toată supunerea și stima,
Mihai Eminescu*

București, 12/25 februarie 1884

Iubite domnule Eminescu,

Și scrisoarea D-tale cătră mine și scrisoarea de mai nainte cătră Chibici le-am cetit eu cu familia mea și cu toți amicii D-tale cu nespusă bucurie. Căci ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoșire. ...Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecute este astăzi cu puțință și este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în iunie 1883, D-ta ai început să suferi de o meningită sau inflamație a pielii creierilor, mai întâi acută, apoi cronică, din care cauză ai avut un delir continuu de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamației. În tot timpul acestui vis îndelungat ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducere aminte a trecutului imediat. Ei, acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși, și ți-ai recâștigat conștiința. De-aci nu poți lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale. Nici griji materiale nu trebuie să ai. În privința aceasta iată cum stau lucrurile[...]

Așadar, fii fără grijă, redobândește-ți acea filozofie impresională ce o aveai întotdeauna, adaugă-i ceva veselie și petrece prin excursia în frumoasa Italie și, la întoarcere, mai încălzește-ne mintea cu o rază din geniul D-tale poetic, care este și va rămâne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.

La revedere cu bine și o caldă strângere de mână de la toți prietenii și mai ales de la

*al D-tale devotat
T. Maiorescu*

P.S. Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo.

În numărul actual al revistei, reluăm în detalii conținuturile, importanța și semnificațiile acestor scrisori devenite celebre, din corespondența celor doi titani ai culturii române. Prof. univ. dr. Doru Scărlătescu le dedică un studiu aprofundat, fragment din recenta sa lucrare „Lecturi eminesciene. Cercul și sfera”.

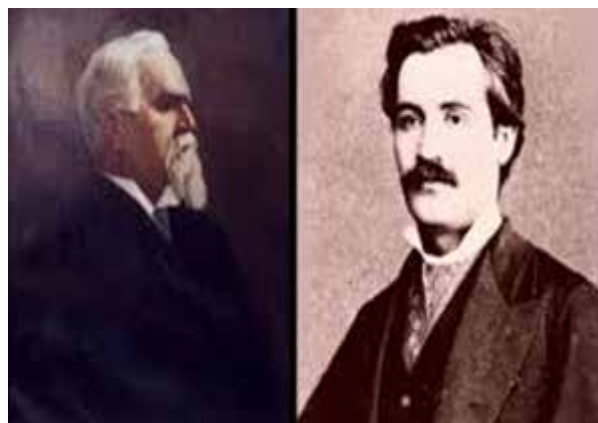
ESEU

„DOMNULUI MIH. EMINESCU, WIEN, OBER-DÖBLING, IN DER HEILANSTALT LEIDESDORF-OBERSTEINER”.

UN DOCUMENT REVELATOR

► Doru SCĂRLĂTESCU

S-a vorbit mult și nu întotdeauna cu temei, ba uneori, în anii din urmă, cu o lipsă de echitate și cu o grosolanie exaltată revoltătoare, emanație a unor „eminescologi” de cartier, pe care vom avea decența să nu-i nominalizăm, despre reporturile lui Titu Maiorescu cu Mihai Eminescu. Aici lucrurile ar trebui aduse, credem, pe un făgaș normal, cu apel la datele oferite generos de istoria literară. De asemenea, sunt de revăzut și reevaluat și relațiile criticului cu ceilalți mari scriitori de la „Junimea”. Chiar dacă n-a scris nimic articulat despre ei, pe Ioan Slavici și pe Ion Creangă, criticul i-a prețuit, i-a încurajat și i-a sfătuit, urmărindu-le atent evoluția, înrăurindu-le, când a fost cazul, destinul. Despre Eminescu și Caragiale a scris pagini providențiale de susținere și promovare, de mare acuitate și clarviziune, autentice platforme de lansare pentru întreprinderi exegetice următoare. În Eminescu mai ales, criticul a întrevăzut de timpuriu o mare personalitate artistică, nu doar a „Junimii”, ci, depășind o viziune sectară, a întregii noastre literaturi. Cariera poetică a acestuia, în sensul deplin al cuvântului, se deschide sub auspiciile favorabile ale cuvintelor de prețuire din *Diracția nouă*... Dar existența strict umană a poetului datorează mult intervențiilor decisive ale mentorului junimist, de la obținerea unor slujbe potrivite până la asigurarea locuinței și a traiului zilnic, mai ales după grelele încercări ale bolii. Toate acestea cu discreția și delicatețea necesare pentru a nu părea o imixtiune în viața intimă a scriitorului. Scrisorile primite de el de la Maiorescu în epoca încurcatelor preparative pentru doctorat de la Berlin sau în aceea a internării la clinica de psihiatrie din Viena sunt ilustrative în acest sens. În perioada bucureșteană a gazetăriei de la „Timpul” casa lui Maiorescu a fost fără rezerve deschisă poetului, cum aflăm din informațiile comunicate de fiica sa, Livia, lui I.E. Torouțiu: „Venea de 4, 5 ori pe săptămână la noi, iar când n-avea vreme domnul Maiorescu, el sta de vorbă cu mama mea tot literatură germană...”; „Veneau când voiau Eminescu, Slavici și Caragiale la masă, la dejun mai ales când scria Eminescu la «Timpul»

și trebuiau articolele citite”. Eugen Lovinescu, care a alcătuit un dosar minuțios al legăturilor mentorului Junimist cu Eminescu (vezi capitolul special din cartea *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I-II, 1943, 1944), a reprodus și a comentat de câte ori i s-a ivit ocazia, scrisoarea amplă de la începutul lui 1884 (*Vineri 10/22 Fevr. 84*), adresată *Domnului Mih. Eminescu, Wien, Ober-Döbling, in der Heilanstalt Leidesdorf-Obersteiner*, recomandând-o drept un model exemplar de comprehensiune și solidaritate umană. O transcriem și noi ca pe o pagină de rară frumusețe și noblețe intelectuală, punând, din necesități, ca să spunem așa, didactice, subtitluri ce ni s-au părut adecvate, secvențele ei semnificative.

Reacția prietenilor din țară la vestea însănătoșirii poetului

Iubite Domnule Eminescu, Și scrisoarea d-tale cătră mine, și scrisoarea de mai nainte cătră Chibici, le-am cetit eu, familia mea și toți amicii D-Tale cu o nespasă bucurie. Ne-au fost dovada sigură despre deplina D-Tale însănătoșire. Nu te mira că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deși amândouă scrisorile sunt triste și concepute sub un fel de „deprimare a moralului”, cum ar zice galomanii noștri. Căci eu cred tristețea D-Tale trecătoare și desigur neîntemeiată; pentru noi rămâne dar bucuria curată.

Diagnosticul cvasi-empiric al bolii acestuia

Vezi, D-Ta, Eminescu, diagnoza stării D-Tale trecute este astăzi cu puțință și este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari ce erau pe la noi din iunie 1883, D-Ta ai început să suferi de o meningită sau inflamație a învăltoarei creierilor, mai întâi acută, apoi cronică (precum se întâmplă totdeauna în asemenea cazuri, ca adese și la tifus), ai avut un delirium continuum de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamației. În tot timpul acestui vis îndelungat, ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducere-aminte a trecutului imediat. „Was nützt die Heiterkeit, wenn sie nur im erinnerungslosen Traum verläuft [La ce folos veselia dacă ea se petrece doar într-un vis fără amintiri]?”

Vindecarea. Risipirea temerilor privind viitorul

Ei, acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși, și ți-ai recâștigat conștiința. De aici nu poți lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-Tale obicinuit. Nici griji materiale nu trebuie să ai.

Proiect riguros. Ieșirea din spital și convalescența în Italia

În privința aceasta iată cum stau lucrurile: Chibici pleacă poimâine, duminică, la Viena și va fi dar luni la 4 ore la D-Ta la Oberdöbling, precum ți-am telegrafiat alaltăieri. El vine pentru ca, în înțelegere cu dr. Obersteiner și după sfatul lui, să te scoată din Institut și să facă împreună cu D-Ta o excursiune de vreo 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Veneția, Padua sau Florența. Are mijloace bănești pentru aceasta, precum și – se-nțelege – pentru înprospătarea garderobei D-Tale, care va fi stat și ea ca în vis în aceste 6-7 luni.

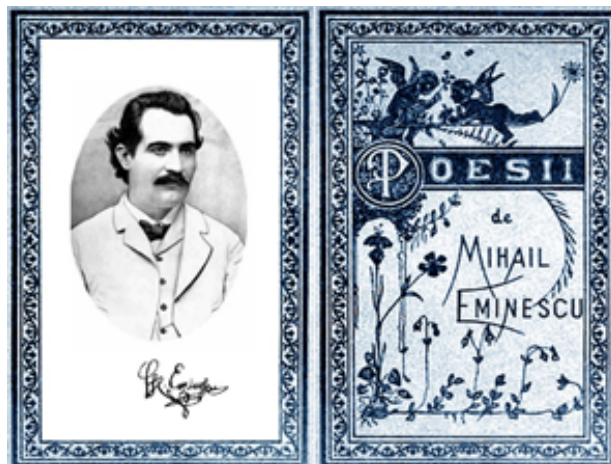
Gânduri optimiste de viitor

După aceasta, dacă nu va fi indicată vreo cură de băi, la Hall d, e., vă veți întoarce împreună în

țară, pe unde trebuie să te mai odihnești câteva luni, pentru a te întrema fizicește deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moșia lui Solești, unde îți va pregăti primirea în modul cum îl vei dori D-Ta. După aceasta, așadar pe la august, în urma intervenirii reginii [Carmen Sylva], care îți poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vreo funcție care să-ți convină; de ex. bibliotecar al Universității Iași. De aici înțelegi că despre vreo îngrijire pentru existența D-Tale materială în viitor nu poate fi vorba.

Delicata problemă a mijloacelor materiale. Solidaritatea junimiștilor

Dar vrei să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată? Bine, Domnule Eminescu, suntem noi așa străini unii de alții? Nu știi D-Ta iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebunțez cuvântul exact, deși este mai tare) admirarea adeseori entuziastă ce o am și eu și tot cercul nostru literar pentru D-ta și pentru poeziile D-Tale, pentru toată lucrarea D-Tale literară și politică? Dar a fost o adevărată exploziune de iubire cu cari noi toți prietenii D-Tale (și numai aceștia) am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclama situația. Și n-ai fi făcut și D-Ta tot așa din multul-puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoare D-Tale?

Succesul de public al volumului de Poezii din 1883

Acum trebuie să știi că volumul de poezii, ce după îndemnul meu ți l-a publicat Socec în decembrie anul trecut, a avut cel mai neașteptat succes, așa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la aparițiunea lui s-au vândut 700 de exemplare; o mie este toată ediția, și de pe acum trebuie să te gândești la ediția a doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile D-Tale, până acum îngropate în „Convorbiri”, sunt astăzi cetite de toate cocoanele de la palat până la mahala la Tirchilești

și, la întoarcerea în țară, te vei trezi cel mai popular scriitor al României. „Was ich mir dafor Koofe [Ce aș putea să-mi cumpăr cu asta]!”, zici Tu. Așa cam este, dar tot nu este rău când te simți primit cu atâta iubire de compatrioții tăi.

Îndemnul reîntoarcerii la poezie.

Prețuirea superlativă a personalității lui Eminescu

Așadar, fii fără grijă, redobândește-ți acea filozofie impresională ce o aveai totdeauna, adaoge-i ceva veselie și petrecere în excursiunea în frumoasa Italia și la întoarcere mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază din geniul D-Tale poetic care este și va rămâne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.

Asigurări finale de afecțiune și devotament

La revedere cu bine și o caldă strângere de mână de la toți, de la toți prietenii și mai ales de la al D-Tale devotat T. M. Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo.

De la bun început, să remarcăm că scrisoarea criticului, precum și întregul său comportament din perioada bolii lui Eminescu, începând cu momentul extrem de dificil al declanșării ei (*Jurnal*, „28 Iunie/10 Iulie 1883. Astăzi, Marți, la ora 6 dimineața, o carte [de vizită] de la d-na Slavici... M'am dus cu el [prietenul poetului, C. Simțion] la Dr. Suțu și am pus să se pregătească în a sa «Casă de sănătate» o cameră pentru Eminescu; am luat asupra mea plata pentru aceasta, 300 de lei pe lună”), apoi, a lungii spitalizări (vezi schimbul de scrisori cu vărul mai mic al criticului, Petre Popazu, cuprinzând „rapoarte” amănunțite, uneori săptămânale, din Viena, ale acestuia, privind evoluția bolii), a vindecării deocamdată incerte (*Jurnal*, „Miercuri 18/30 Ianuarie 1884. Ieri mi-a adus Chibici scrisoarea cu totul cu minte a lui Eminescu către el. Și-a revenit deci pe la 5/17 Ianuarie, după vre-o 6 luni și 8 zile”; „10 februarie 1884, dr. Obersteiner. Stimate domn, Spre răspuns la scrisoare Dv. vă aduc vestea îmbucurătoare că starea d-lui Eminescu se îndreaptă încet dar statornic. Părerea ce v-ați făcut asupra

scrisorii d-sale este cu totul justă”; „20 februarie. Telegr. Professor Obersteiner für Eminescu, Wien, Heilanstalt Oberdöbling. Sonntag reist Chibici nach Wien zur Abholung Eminescus für italienische Reise. Maiorescu”), a excursiei în Italia (scrisoare către Chibici, din București, 8/20 Martie 1884: „... Și în orice caz nu uitați că toți prietenii vă urmăresc cu cea mai caldă simpatie prin frumoasele locuri, unde vă aflați, și vă doresc la amândoi să petreceți cu voie bună puținele momente de călătorie, care au să vă distragă din cenușeria vieții de toate zilele, care vă așteaptă cu toată plictiseala ei la întoarcere”), a revenirii în țară (*Jurnal*: „1884. Marți 27. Sara la 8, Eminescu reîntors cu Chibici, din Florența. Eu la gară, cu mai mulți. Mai pe urmă Chibici la noi, cu Rosetti și nevastă-sa, Kremnitz cu Mite, Burghel, Jacques, Slavici, povestind despre Eminescu”), a calvarului din anii ce au urmat (*Jurnal*, „6/18 aprilie 1884. Acum azi, întâi să determin pe Eminescu să plece la Iași și să-l însoțesc la gară. Apoi, de mâine încolo, posibilă liniștea sărbătorilor”; „Telegramă Doamnei Humpel, Iasi. Eminescu, restabilit, sosește la Iași mâine, Sâmbătă, amiază, cu trenul din București. Înștiințează amicii. Îngrijii odaia. Chibici aduce scrisoare cu amănunte. Maiorescu”), până la dispariția prematură a poetului, sunt un test, pe care Omul Maiorescu l-a trecut în mod exemplar. Ea pune în evidență marile disponibilități sufletești ale „reclui” și „distantului” Maiorescu, capacitatea lui de afecțiune, devotament și participare, fiind totodată un model de pătrundere psihologică, de tact și finețe în relațiile inter-umane. Nu toți contemporanii criticului, chiar prieteni apropiați, au fost în stare să detecteze aceste calități. Cunoscându-l mai bine din strânsa proximitate și cu o intuiție feminină sigură, sora sa, Emilia Humpel, admiratoare pătimașă, statornică, a poetului, l-a indicat drept cel mai potrivit să facă față momentului hotărâtor după ieșirea acestuia din lunga noapte a întunecării mentale. „Dragă Titus, îi scrie ea după aflarea veștii îmbucurătoare a vindecării, n-ai vrea tu însuși să-i 25 scrii? Cine altul decât tine ar putea găsi cuvintele cele mai potrivite? În asemenea situații, ca aceea în care se găsește, lucrul acesta este atât de important; oare Popazu și toți ceilalți au delicatetea necesară pentru a vorbi unui bolnav psihic?”. Dar Titus o făcuse deja. Scrisoarea citată urmează prompt, cum se vede din cuprinsul ei, celor două misive alarmate ale poetului către prietenul său Chibici Răvneanu și către criticul însuși, din 2 Ianuarie și, respectiv, 4 februarie, și răspunde preocupărilor acestuia privind natura bolii sale, sursele bănești ale spitalizării și perspectivele de viitor. „Nu sunt de loc în stare, îi scria Eminescu prietenului Chibici, din Döbling, să-mi dau seama de boala cumplită prin care am trecut, nici de modul în

care am fost internat aici în ospiciul de alienați. Știu numai atât că boala intelectuală mi-a trecut, deși fizic stau îndestul de prost... Fii bun, iubite Chibici, și răspunde-mi cum stau lucrurile cu mine. Doctorii de aici îmi vorbesc de d. Maiorescu și de tine. Eu știu despre tine că tu n'ai mijloace pentru a îngriji de mine în starea în care sunt. Îmi sunt dar necunoscute măsurile pe cari d. Maiorescu va fi binevoit să le ia în privire-mi și văd pe de altă parte că doctorii dela institut nu știu asemenea nimic, ci se mărginesc a-mi cita numele d-sale și al tău”.

Maiorescu, cel socotit incapabil de compasiune și efuziune sentimentală, răspunde îngrijorărilor poetului, cu o căldură care, să recunoaștem, nu-i stăteau în fire. El are grijă, desigur, ca trăirile proprii („admirație entuziasă”, „explosiune de iubire”, „bucurie”) să le comunice fără emfază, diminuându-le strategic importanța, prin includerea în manifestarea colectivă: „eu, familia mea și toți amicii D-Tale”. Pe tot cuprinsul scrisorii, criticul încearcă să abată atenția poetului de la gravitatea bolii, alungându-i îndoielile și neliniștile firești. Nicăieri nu apare vreo urmă de îngrijorare sau compătimire, sentimente pe care Maiorescu și ceilalți apropiați ai acestuia trebuie să le fi încercat față de cumplita nenorocire care se abătuse asupra poetului. Boala este voit minimalizată, definită eufemistic drept un „vis îndelungat”, pusă pe seama căldurilor toride ale verii, cu simptome, în fond, atrăgătoare: „veselie exuberantă” (criticul ocolește, deliberat, aspectele dezagreabile ale bolii, despre care aflăm din *Însemnările zilnice* și din mărturisirile Liviei). Locul de reclusiune al poetului este numit și el, cu aceleași menajamente, nu „ospiciu”, „spital” sau „stabiliment”, ci „Institut”. Aceeași grijă față de susceptibilitatea poetului apare în indicarea ajutorului bănesc acordat de junimiști, intenționat bagatelizat: „puținele trebuințe materiale ce le reclamă situația” și, oricum, cu mult mai prejos în raport cu valoarea acestuia, enunțată ferm: „cea mai înaltă încorporare a inteligenței române”. Cu modestie este prezentată și contribuția proprie la alcătuirea, corectura și tipărirea volumului de *Poesii*,

doar ca un „îndemn” al său către editor. Succesul neobișnuit al volumului, relatat cu accente de umor, poate puțin cam forțat, oricum, neobișnuit la sobrul universitar ministeriabil Maiorescu, e folosit ca un prilej pentru descrețirea frunții poetului și pentru îndemnul întoarcerii la uneltele sale. Dincolo de toate acestea, iese în evidență nedezmintitul spirit organizatoric, meticulos și exact, maiorescian. El luându-și asupra sa măruntele și plicticoasele griji materiale, și lăsându-i poetului convalescent doar bucura libertății de mișcare.

Permanent cu grija de a nu-i induce acestuia impresia unei manipulari exterioare (lasă că nici înaintea bolii Eminescu nu fusese un discipol comod), cum vedem din scrisoarea expedită către Chibici la Florența: „Știi că Teod. Rosetti a oferit d-lui Eminescu să șadă la țară la d-sa, la Solești câțva timp. Nu știu, dacă d-l Em. va fi mulțumit în singurătatea aceea completă la Solești. Vrea să meargă deocamdată la Iași la Creangă? Noi am despăgubi pe Creangă în asemenea caz de cheltuiala sa, și am continua a da d-lui Em. un ajutor lunar până va găsi o ocupație definitivă care să-i convie. Vrea să meargă la Râmnicu-Sărat la fratele său ofițerul? Poate să meargă la Botoșani la căsuța părintească?”

Bun psiholog, Maiorescu convertește diplomatic spre bine grija și neliniștea lui Eminescu. Tristețea manifestată a poetului devine prilej de bucurie (cuvânt ce apere subliniat de expeditor), ca un semn al însănătoșirii. Citește, dacă putem spune așa, „semnul întors”. Dar să menționăm că această bucurie nu e doar o strategie formală cerută de împrejurări, ci deplin autentică, și e dezvăluită de notațiile din *Jurnalul intim* și de bogatul *epistolier* maiorescian. Iată o însemnare de la început de februarie 1884: „*Scrisoare îmbucurătoare* (s. n.) a prof. Obersteiner (Döbling) despre starea lui Eminescu”. Vestea bună este imediat împărtășită celor apropiați, Emilia, Clara, Livia, Mite, precum și prietenilor junimiști. Nici bucuria acestora nu este formală, cum vedem din telegrama liniștitoare expedită

poetului de Chibici, transcrisă cu grijă de Maiorescu: „Telegramă. Eminescu, Wien Oberdöbling, Anstalt Leidesdorf. Primit scrisoarea. *Cea mai mare bucurie de însănătoșirea ta*. Totul regulat bine pentru tine, Amănunte prin scrisoare, Chibici” (s. n.). Din noianul de documente, mai desprindem alte două misive din aceeași epocă, pe care le reproducem *in extenso*, ele contrazicând teoriile aberante, în contextul mai larg al grețosei manelizării instrumentate de eminescologi improvizați, ale unei uriașe conspirații, mergând până la „asasinarea” poetului devenit „incomod”, deopotrivă, pentru dușmani și prieteni. Prima, provenită din mediul familial, este expediată de Emilia Humpel din Iași la 25 ianuarie 1884: „Dragă Titus, Bucuria mea pentru scrisoarea ta este de nedescris! Nu-i de mirare că în [această] stare de spirit cred mai mult decât de obicei în compătimiri și presimțiri. Cu câteva ore înainte îi scrisesem lui Mite și îi vorbisem mult despre Eminescu, între altele spusese: „ar trebui să se facă bine, apoi etc.” și către seară scrisoarea ta îmi aduce împlinirea dorinței atât de mari, dar atât de nesperate!... Cu Missir am vorbit chiar aseară și chiar aseară s-a dus plin de bucurie la Negruzzi cu scrisoarea lui Eminescu. În sfârșit, toți ne-am bucurat extraordinar și-ți mulțumim pentru vestea frumoasă și în special pentru grija călduroasă pe care i-o consacri. Tot ceea ce plănuiești pentru viitorul lui apropiat mi se pare atât de drept și de frumos! EMILIE”.

A doua, tot din ianuarie, către același destinatar, a tânărului magistrat amintit, Petre Missir, mai nou cooptat în „Junimea”, însărcinat expres de Maiorescu să gestioneze contribuțiile bănești ale „amicilor”, apoi, instalarea și gospodărirea lui Eminescu, abia întremat, în capitala moldavă: „Iubite D-le Maiorescu!, Prin bunătatea D-nei Humpel am aflat astăzi îmbucurătoarea veste despre Eminescu, am văzut și cuprinsul scrisorii Dvoastre și copia de pe scrisoarea amicului nostru am luat-o și am arătat-o imediat Dlui Negruzzi și cu toții nu ne încredem că a fost cu puțință o prefacere atât de grabnică. Cea mai puternică impresie a făcut această scrisoare asupra Dnei Humpel, care m-a chemat imediat și cu o bucurie văzută avea mare nerăbdare să-mi dea dovezile vestei ce-mi comunica. De mâine mă voi pune pe lucru să strâng toți banii și pe luna Ianuarie sper că cel mult până Sâmbăta viitoare să-i încasez din toate părțile și să vi-i trimit. Vă voi trimite în același timp o listă de toate încasările făcute din septembrie și până acum. Dintr-o scrisoare trimisă de Boghean lui Dimitrescu aflu că Boghean la ultima vizită făcută

lui Eminescu îl găsisse deja în stare mai liniștită, dar că și lui i se pare că e prea mică odăița în care era așezat. Voi scrie lui Boghean să meargă să-l vadă și să ne comunice impresiile lui. Al Dvoastră devotat amic P. MISSIR”.

Nici cuvintele privind marele succes al volumului de *Poesii* îngrijit (forțamente) de Maiorescu nu sunt de complezență, ele exprimând o convingere fermă comunicată imediat după apariția lui, în decembrie 1883, Emiliei: „Poeziile, așa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vre-o dată în românește și unele chiar în alte limbi”. Maiorescu i-a dedicat o mare parte a timpului său, destul de drămuț între numeroasele sale obligații: „În ultimele trei săptămâni am corectat zilnic câte 4 coli, două din Eminescu, două din Kotzebue. Pe lângă aceasta, Cameră, advocatură și Academie. Un adevărat călăreț de circ pe patru cai deșelați”. Meritul publicării volumului îi revine exclusiv lui Maiorescu. Celor supărați prostește pe demersul său editorial („imixtiune”, au strigat vajnicii justițiar postumi) le indicăm să recitească rândurile din scrisoarea analizată de noi cu îndemnul către poet de a decide asupra destinului viitor al cărții sale: „de pe acum trebuie să te gândești la ediția a doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face *toate îndreptările ce le crezi de trebuință*” (s.n.). Din păcate, Eminescu n-a mai găsit în sine resurse fizice și intelectuale pentru realizarea acestei ediții de autor (ce minunat ar fi fost!) și sarcina reeditărilor viitoare i-a revenit tot lui Maiorescu, cea din 1889 însoțită de acel *Recviem* de rezonanță mozartiană, numit *Eminescu și poeziile lui*, semnal de edificare a unei științe noi: eminescologia.

Din volumul **Cercul și sfera. Lecturi eminesciene**, Iași, Junimea, 2022.

ESEU

CONSTANTIN NOICA DESPRE MIRACOLUL EMINESCIAN (I)

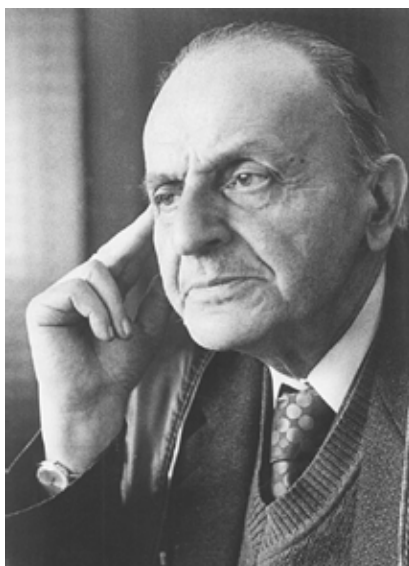
► Ștefan MUNTEANU

Motto:

„Ce e cuceritor în fragmentul acesta (*Arhaeus*, n.n.) este sentimentul *concretului*, care triumfă la Eminescu în cele mai filosofice viziuni. Nu mai importă aici precedentul unui Paracelsus, Van Helmont sau eventual Iacob Boehme, oricât de interesant ar fi pentru istoricul literar să vadă de unde a luat Eminescu mitul. Ca și în *Sărmanul Dionis*, unde până la urmă nu mai erau în joc nici Kant, nici Schopenhauer, și nici viziunea indică, el face aici ce *vrea* din *Archaeus*. Nici unul dintre cei invocați nu putea avea, de bună seamă, libertatea de-a da atâta culoare arhetipului și nu era dispus să-l valorifice la un nivel atât de *omenesc*. Simți că *Arhaeus* a devenit mitul lui Eminescu, dreptatea ori strămbătatea lui, dar filosofic sau literar, adevărul *propriu*”.

(Constantin Noica)

Filosoful, scriitorul, eseistul și publicistul Constantin Noica s-a născut la 12 iulie 1909, în comuna Vitănești, județul Teleorman. În anul 1919, familia Grigore și Clementa Noica, din care provine, s-a mutat la București. Aici, viitorul filosof își va finaliza clasele școlare primare, va frecventa clasele gimnaziale la Liceul „Dimitrie Cantemir” (1920-1924) și clasele medii la Liceul „Spiru Haret” (1924-1928). Din 1928 până în 1931 va frecventa cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea București, pe care a absolvit-o cu lucrarea de licență intitulată „*Problema lucrului în sine la Kant*”. După absolvire va activa ca bibliotecar la Seminarul de Istorie a filosofiei. În 1938 obține o bursă a statului francez și pleacă la Paris, unde a lucrat la teza de doctorat. Întors în țară, în primăvara anului 1940 își va susține doctoratul în filosofie, la Universitatea din București, cu teza „*Schiță pentru istoria lui cum e cu putință ceva nou*”. În perioada 1941-1944 a fost referent în cadrul Institutului Româno-German din Berlin. Concomitent, a editat, împreună cu C. Floru și M. Vulcănescu, patru din cursurile universitare

ale lui Nae Ionescu. Între anii 1949 și 1958 a avut domiciliul forțat la Cîmpulung-Muscel. Ulterior a fost deținut politic (1958-1964). Din 1965 până în 1975 a lucrat ca cercetător la Centrul de logică al Academiei Române. După 1975, până la sfârșitul vieții, va trăi la Păltiniș.

A încetat din viață la 4 decembrie 1987. Este înmormântat la schitul din apropierea Păltinișului. Despre acest moment edificatoare este o însemnare făcută de Ion Ianoși: „Pe 25 noiembrie 1987, Noica s-a trezit dis-de-diminează la Păltiniș cu impresia că un șoarece îi umblă prin cameră, a coborât precipitat din pat să-l găsească, s-a împiedicat, a căzut, și-a fracturat șoldul. A zăcut câteva ore până să fie descoperit. Internat după amiază la secția de ortopedie a

spitalului din Sibiu, două zile mai târziu a făcut o bronhopneumonie, care apoi a degenerat într-o embolie, cheagul de sânge ajungând de la locul fracturii la plămâni. Edemul l-a sufocat și i-a produs moartea, în noaptea spre 4 decembrie, la ora 1 și 20 de minute” (*Constantin Noica*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 213-214). Trebuie

adăugat și faptul că, prin anul 1984 îi înmânează lui Gabriel Liiceanu, un fel de notă testamentară, în care își reafirmă o idee mai veche, potrivit căreia, cercetătorii ar trebui să neglijeze biografia autorului cercetat, în favoarea operei. Textul acestui document va fi dat publicității, după moartea lui Noica, în revista *Viața Românească*, din luna martie 1988, p. 10. Concluzia acestei note testamentare este de o expresivitate exemplară: „Mi-am trăit viața în idee, fără rest, spre deosebire de alții care și-o sfârșesc cu un rest și care astfel merită să fie regretați. Sunt în ceea ce am publicat”.

În plan filosofic, Constantin Noica punctează o adevărată performanță, devenind, la noi, cărturarul care se bucură de cea mai mare popularitate. Nu trebuie să înțelegem faptul că toți participanții la actul de apreciere a filosofiei acestui gânditor sunt de aceeași parte a baricadei. În mod firesc, au existat și cărcotași. Însă convingerea generală este cea enunțată anterior. Deloc întâmplător, un cunoscut exeget notează: „Prezența gândirii noiciene este evidentă, atât pentru adversitățile pe care le-a stârnit, cât și prin discipolii pe care i-a lăsat în urmă” (Ion Hirghiduş, *Introducere în ontologia lui Constantin Noica*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999, p. 169). Cuvinte de bună apreciere aduce și Ion Ianoși: „M-a fascinat coerența lui. Odată pătruns în intimitatea ei, greu i te mai poți sustrage. Totul crește din câteva nuclee și se împlinește arborescent în unitatea mereu salvardată și îmbogățită. În bogăția ei, pluralitatea rămâne subordonată unității” (Ion Ianoși, *Constantin Noica*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 218).

Simplificând mult perspectiva de abordare, putem urmări punctele tari ale filosofiei lui Noica, în patru direcții, respectiv în ontologie, în logică, în rostirea filosofică românească și în eminescologie.

În ce privește ontologia, aceasta are în centru vechea problematică a ființei. După căutările parțial eșuate ale lui Heidegger, Noica revine la problema ființei. O face însă în manieră personală. *Devenirea întru ființă* a lui Constantin Noica reprezintă o nouă încercare de a repune întrebarea despre ființă. Faptă temerară, având în vedere eșecul filosofului din Freiburg... Noica nu se întreabă numai «ce este ființa?», ci *cum și cui* trebuie pusă această întrebare” (Alexandru Surdu, *Vocații filosofice românești*, Editura Academiei Române, București, 1995, p. 90).

În ce privește logica, Noica propune trecerea de la logica lui Ares la logica lui Hermes. „Am opus logicii lui Ares, în care partea este în întreg așa cum un ostaș este în oaste, pe cea a lui Hermes, în care întregul este în parte și se lasă interpretat de ea” (Constantin Noica, *Scrisori despre logica lui Hermes*, Editura Cartea românească, București,

1986, p. 27). Un comentariu autorizat asupra acestei cărți a realizat, la timpul respectiv, logicianul ieșean Teodor Dima. „Găsim astfel în logica lui Hermes un nou sens al **înțelegerii** – a vedea întregul în parte sau a interpreta întregul prin parte, originalitatea acestui sens dezvăluindu-se prin intențiile lui Noica de a construi cu el o nouă logică, propusă pentru hermeneutică” (Teodor Dima, *Constantin Noica, inițiator al unei logici a științelor spiritului*, în revista „Cronica”, nr. 5, din 2 februarie 1990).

O dimensiune importantă a operei filosofice lăsată de C. Noica este cea referitoare la rostirea filosofică românească. În acest sens, Alexandru Surdu notează: „Prin «rostirea filosofică românească», Noica ocupă un loc aparte în filosofia noastră, un loc neprecizat încă de critica filosofică și nesugerat nici de autorul însuși, care, după publicarea cunoscutelor lucrări: *Rostirea filosofică românească* (1970). *Creație și frumos în rostirea românească* (1973) și *Sentimentul românesc al ființei* (1978), abandonează practic această temă. Din perspectivă pur filosofică, lucrurile par, la prima vedere, lipsite de interes: același lucru, poate chiar mai pregnant, se poate spune din punct de vedere strict filologic. Ele au plăcut însă, contribuind în mare măsură la popularitatea autorului, prin aspectele lor artistice, ușor accesibile, atractive. De altfel, însuși domeniul investigat se preta la o astfel de tratare, fiind situat undeva între adevăr și frumos, ceea ce i-a prilejuit autorului o adevărată risipă din tezaurul celor mai alese expresii stilistice care au fost utilizate vreodată într-un context filosofic” (Alexandru Surdu, *Comentarii la rostirea filosofică*, Editura Kron-art, Brașov, 2009, p. 83).

Dar o dimensiune la fel de importantă a gândirii lui C. Noica este focalizarea filosofiei sale asupra creației lui Eminescu. Neîndoind, istoria va consemna ca pe cea mai măreață izbândă a lui Noica, atitudinea sa față de creația eminesciană. Să nu uităm că este vorba de atitudinea unuia dintre cei mai mari gânditori români, față de creația celui mai mare poet-filosof al poporului nostru. Din acest motiv consider că lucrarea *Introducere la miracolul eminescian*, trebuie să rămână un reper al culturii române.

Așadar, când ne gândim la filosofia lui Constantin Noica, fie că vorbim de ontologie, de logică, de rostirea filosofică românească, ori de eminescologie, întâlnim realizări excepționale, cuprinse în tratate de referință. Din multitudinea scrierilor sale, câteva au fost amintite deja, iar la altele mă voi referi pe parcurs. Important este să reținem că marele gânditor era conștient de propria sa valoare. Fiind întrebat unde se situează, prin raportare la cele trei mari direcții de gândire

ale secolului XX (existențialism, fenomenologie, ontologia heideggeriană), Noica a răspuns astfel: „Nu dau nume lucrurilor mele. Dacă alții și-au găsit numele, cu atât mai bine, sau cu atât mai rău pentru ei. Însă, dacă e să mă situez fără nume, mă situez într-o a patra așezare, nici una din cele trei nu mă satisface. Așezarea mea vrea să fie ca cea hegeliană, să am dreptate cu dreptatea altora cu tot, adică să-i integrez pe toți” (Ultimul interviu al lui Noica, consemnat de Petru Cârdu, în revista *Dilema*, 13-19 august 1993, p. 14).

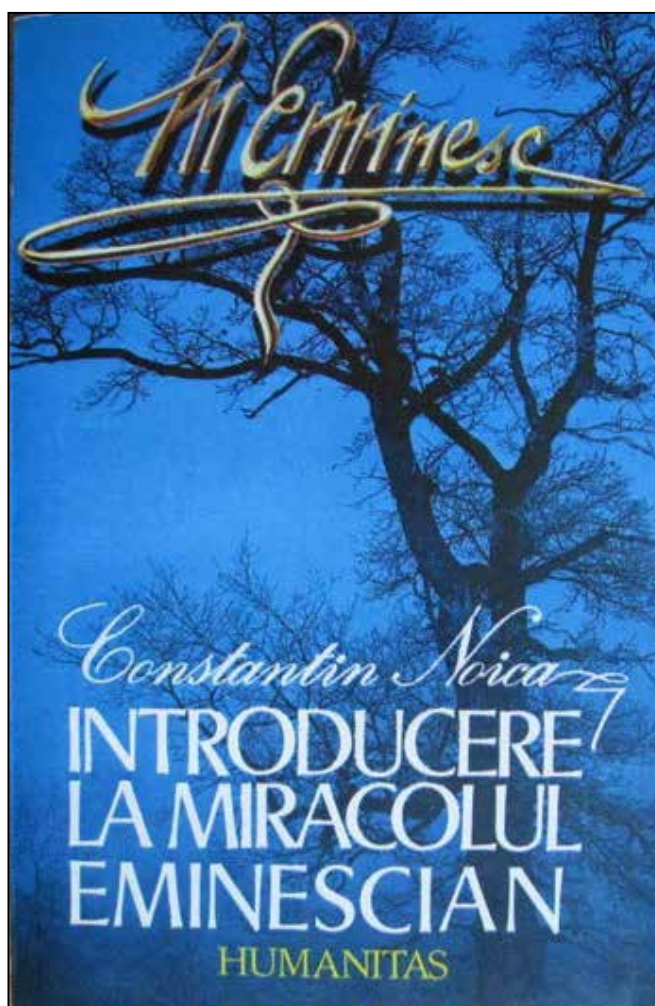
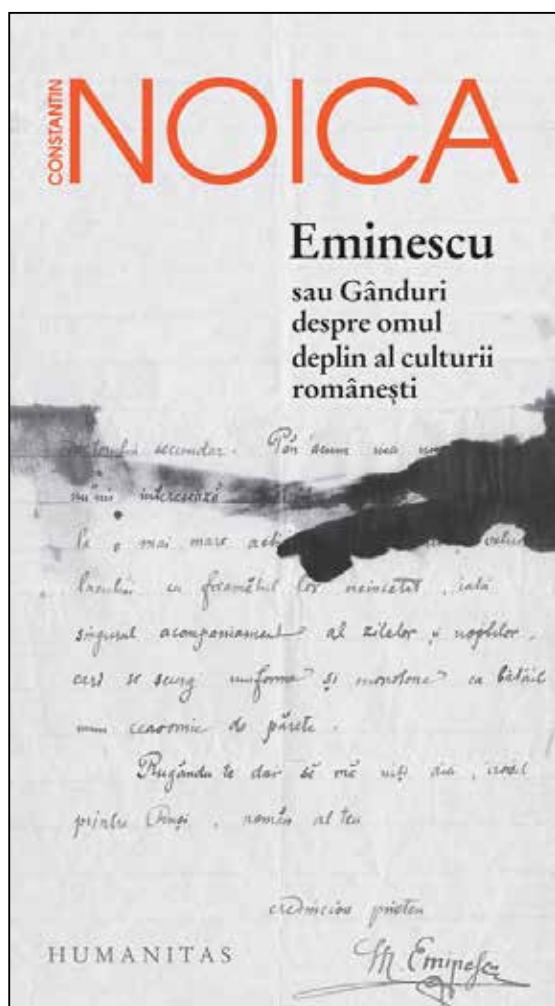
Introducere la miracolul eminescian

Revenind, pentru a rămâne doar la eminescologia lui Constantin Noica, reformulez, retoric, întrebarea: „Este importantă atitudinea lui C. Noica față de creația eminesciană?” Și răspund, cu toată convingerea, că este foarte importantă, întrucât el a sesizat că „E o altă întâlnire cu poezia, după cum e o altă întâlnire cu gândul filosofic. Ceva neverosimil, ca viața, ca miracolul creației, îți stă înaintea, în mijlocul molozului și mizeriei de a fi om” (Constantin Noica, *Introducere* / a

miracolul eminescian, Editura Humanitas, București, 2003, p. 15). Altfel spus, este o viziune originală a lui Eminescu în înțelegerea relației dintre poezie și filozofie. De aici trebuie pornit, așa cum a pornit C. Noica, pentru a-l putea înțelege pe Eminescu.

În nota asupra ediției volumului *Introducere la miracolul eminescian*, cei doi îngrijitori de ediție (Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu), oferă următoarea explicație: „În 1987, Constantin Noica a acceptat inițiativa Editurii Junimea de a cuprinde într-un singur volum toate textele care au rezultat de pe urma întâlnirii sale cu opera lui Eminescu. Nu a ajuns să o facă el însuși. Am realizat-o noi în 1988 și o publicăm acum la Editura Humanitas” (Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 5).

Volumul este structurat pe trei secțiuni, respectiv 1. Întâlnirea cu manuscrisele eminesciene; 2. Interpretări eminesciene; 3. Fragmentarium și addenda. La rândul lor, fiecare dintre cele trei secțiuni, este structurată după criterii clare, care ajută la înțelegerea unei viziuni unitare și coerente. Frumusețea acestei construcții o vom descoperi pe parcurs.

CAPODOPERE EMINESCIENE ÎN POEZIA UNIVERSALĂ

MEMENTO MORI (PANORAMA DEȘERTĂCIUNILOR)

► Vladimir RADU

„Eminescu stăpâna cu desăvârșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală; nimeni din generația lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dânsul într-un element permanent și determinant al întregii lui judecăți.”

(Nicolae Iorga)

Poem unic în cultura noastră

Reluând continuu lectura ori studierea unor capodopere eminesciene grupate pe mari teme ale creației, ne propunem abordarea unei creații monumentale prin dimensiuni și semnificații: poemul **Memento mori (Panorama deșertăciunilor)**.

Vom încerca să cuprindem într-o prezentare generală tablourile ce evocă strălucirea și decăderea vechilor civilizații oprindu-ne în special asupra „fragmentului dacic”. Invităm pe cei interesați ca, împreună, printr-un efort de atenție și receptare, să cunoaștem noi detalii privind geneza poemului și locul său în creația eminesciană. Vom releva structura și compoziția, îl vom defini ca poem mitologic-istoric-sociogenic cu implicații filosofice. Ne propunem să remarcăm originalitatea și complexitatea viziunii asupra istoriei universale și a etnogenezei românești, să subliniem valențele limbajului poetic. Ne vom reconfirma astfel convingerea de a fi re/ descoperit noi dimensiuni ale creației genialului nostru poet național de care suntem mândri în fața culturii universale. Să profităm de privilegiul de a avea sub ochii noștri o operă literară vastă, un poem gigantic, probabil tocmai de aceea ignorat adesea în abordările pentru publicul larg și în mod nefericit retras din curricula de liceu. Abordarea acestei creații ne poate oferi mari satisfacții intelectuale și afective.

O sinteză romantică

În abordarea textului pornim de la o constatare absolut evidentă în urma lecturării: Vastul

poem **Memento mori** este o sinteză romantică între istorie-poezie și mitologie.

„Mitologia geto-dacilor n-a avut un Homer care să-i dea amploare și strălucire de epopee..., dar și-a găsit în Eminescu pe poetul care s-a gândit să facă din ea o epopee a începuturilor istorice ale poporului român”. (Eugen Todoran)

Reprezintă interes pentru oricine își propune să aprofundeze procesul intim de elaborare a capodoperelor eminesciene **geneza poemului**: căutarea cuvântului „ce exprimă adevărul”, variantele reluate în timp și amplificate ori stilizate cu un talent genial, forța de anticipare în aceste prime creații a nenumărate teme și motive din viitoarele capodopere.

Poemul acesta cunoaște două versiuni: prima, datând din 1870 numără 330 de versuri, a doua din anii 1871-1872 și reunește 217 strofe (de câte 6 versuri fiecare). A rezultat un colos poetic cu un total de 1302 versuri, comparabil cu puține opere similare chiar din literatura universală. Cunoaștem intenția autorului de a-i adăuga pe parcurs alte două creații de mare întindere: **Scrisoarea III și Împărat și proletar**.

Izvoare diverse, titlu cu semnificații profunde

Poemul a purtat mai multe titluri latinești, sugerând tema filosofică a „marii treceri” (**Tempora mutantur, Vanitatus vanitas, Skepsis, Cugetări, Panorama deșertăciunilor**). La a doua elaborare poetul a preferat oricărui alt titlu pe acela de

Memento mori (Amintește-ți că vei muri/ Adu-ți aminte de moarte).

Izvoarele de inspirație (diverse și profunde, atestând disponibilități intelectuale extraordinare pentru vârsta de 20-21 de ani, memorie, curiozitate intelectuală, o cultură de nivel european, o acumulare posibilă doar geniilor), vizează atât istoria universală cât și pe cea națională, mitologiile greco-romană, biblică, nordică, orientală, dacică, populară, câteva capodopere universale: „**Legenda secolelor**”⁽¹⁾ de Victor Hugo, „**Tragedia omului**”⁽²⁾ de Madách Imre și „**Viața lumii**” de Miron Costin. La acestea se adaugă izvoare filosofice dintre cele mai diverse.

Deși poemul fusese în linii mari definitivat (și existau indicii clare că Maiorescu însuși l-ar fi luat în considerare când îl prezenta pe tânărul poet în studiul „Direcția nouă în poezia și proza română” din 1872 drept „*reflexiv mai peste marginile iertate... dar poet în toată puterea cuvântului*”) publicarea integrală o va face Ilarie Chendi abia în 1903 în volumul „Preludiu”⁽³⁾. George Călinescu îl va republica în 1932 în revista „România literară”.

Se pot face speculații privind această apariție postumă atât de târzie (Cauza să fi fost numărul mare de versuri? Să nu fi fost Eminescu pe deplin mulțumit de forma și de cizelarea versurilor? Putem presupune și alte motive sugerate de lucrările din vasta bibliografie de referință ...)

Universul dacic eminescian

Adept înflăcărat al dacismului, Eminescu trece timpul istoric în timp fantastic dând începuturilor istorice ale poporului român o vechime ce se pierde în începuturile sau „zidirea” lumii. Într-un asemenea grandios proiect s-ar putea înscrie o suită de alte creații: poemele **Genaia**, **Strigoii**, **Povestea magului călător în stele**, **Povestea Dochiei și ursitorile**, postuma **Miradoniz**, drama **Decebal** ș.a.

Dimensiuni filozofice

Memento mori, acest vast poem romantic este o gravă meditație filosofică asupra efemerității umane (la nivel de individ, colectivitate sau civilizație) oricât de strălucitoare ar fi fost aceasta prin secole. Viziunea elegiacă predomină în acest poem în care panorama civilizațiilor creează un puternic sentiment al zădărniciilor determinat de ideea că totul se repetă în lume, că nimic nu e statornic și nu rezistă în timp. Poemul e menit să illustreze teoria romantică a unui rău care preexistă în lume, care o duce la distrugere, la pieire schimbându-i soarta (*fortuna labilis*).

Specific acestei teme romantice de influență filosofică germană (Vezi ideile lui Arthur Schopenhauer din „Lumea ca voință și reprezentare”) sunt motivele și leitmotivele poemului pe care le relevă chiar și o primă lectură: *fortuna labilis, vanitas vanitatum, fugit irreparabile tempus, lumea ca vis*, etc.

Soluția în fața acestei realități implacabile a trecerii și stingerii civilizațiilor și indivizilor (ideea poetică) este izolarea de lumea reală și evadarea în vis: „*Una-i lumea-nchipuirii cu a ei visuri fericite/ Alta-i lumea cea aievea...*” poetul hotărând categoric: „*Las să dorm... să nu știi lumea ce dureri îmi mai păstrează*” și găsind singurul liman salvator în veșnicia artei, a gândirii și a poeziei: „*Și de-aceea beau paharul poeziei înfocate.../Căci gândirile-s fantome când viața este vis*”.

Un demers titanice

Structura inedită a acestui poem atât de amplu și compoziția acestuia evidențiază titanismul, forța și genialitatea tânărului poet romantic ce dorește într-un avânt de tinerețe să cuprindă totul, să dea glas tumultului creator. G. Călinescu precizează „două elemente deosebite” de structură compozițională; „*cronologia civilizațiilor și filosofia pesimistă a mortalității lor*”.

Cele 217 strofe ale poemului sunt structurate în 10 părți, delimitate clar în oricare dintre edițiile apărute:

O primă parte (7 strofe) cuprinde **meditațiile poetului romantic** asupra destinului efemer hărăzit lumii „*celei aievea*” căreia îi preferă „*lumea-nchipuirii*”, a visului, a poeziei. Ascultând de glasul gândurilor, poetul întoarce „*uriașa roată a vremii*” oprind-o „*câte-o clipă*” la strălucirile civilizației apuse.

Pentru început este descris **Babilonul**, „*cetatea mândră cât o țară*”, „*cu muri lungi cât patru zile, cu o mare de palate*”, cu legendare figuri: Semiramida, Sardanapal, strălucitoarea cetate Ninive (5 strofe).

În următoarele 15 strofe se proiectează o vastă frescă a civilizațiilor de pe malurile Nilului. **Egiptul**, cetatea Memphis „cu zidurile-i antice” și impunătoarele piramide ale faraonilor au același destin implacabil.

Palestina are „câmpii verzi” udate de apa Iordanului; **Iudeea** cu „miticul Ierusalim” și templul Sionului, vestiții săi regi David și Solomon; **Libanonul** cu cedri și măslini (7 strofe).

Tabloul **Greciei** este evocat din perspectivă mitologică în 24 de strofe. E țara templelor, a miturilor, a cântecului, a luminii, a fericirii. Câteva simboluri sunt semnificative: cugetătorul, sculptorul, poetul. Orfeu își aruncă lira în mare declanșând dezastrul, decăderea.

Urmează într-o ordine cronologică firească **tabloul Romei antice** (7 strofe)

„Și atunci apare Roma în uimita omenire”; destinată să zidească pentru eternitate destinul popoarelor.

Poetul face loc unui tablou inedit (derulat în 53 de strofe) al **Daciei neromanizate** având în plan central figura mândrei Dochii într-un cadru natural impresionant al munților în care sălășluiesc zeii dacilor.

Unic în literatura noastră și în mitologia românească este proiectat **tabloul confruntării Romei cu Dacia** (51 de strofe) la care iau parte deopotrivă zeii și oștirile.

Năvălirile barbare vor desăvârși ruina Romei. Zeul nordic Odin învins de noua credință, moare. „Tibrul este al Credinței lui sicriu”. Blestemul

lui Decebal se va împlini. Puterea Romei dispare. (14 strofe)

Ultimul tablou (34 de strofe) evocă **Revoluția franceză**, Parisul în flăcări, căderea Bastiliei, imaginea tricolorului plin de sânge, înfipt pe baricadele ridicate de poporul dezlănțuit. Impresionează portretul lui Napoleon.

În finalul poemului poetul reia meditațiile amare asupra destinului trecător al lumii. „Moartea-ntinde peste lume uriașele-i aripe” iar poetul nu-și mai chinuie cugetarea „cu-ntrebări nedezlegate” căci „gândirile-s fantome când viața este vis”.

Planurile compoziționale sunt multiple-**rezultantă firească a amestecului enorm de teme și motive, de scene memorabile, de tablouri imense desfășurate pe trei continente în milenii de istorie. Implicațiile filosofice impun două planuri de referință : un plan al realităților istorice prezentate în manieră sintetică și un plan al semnificațiilor meditative ale poetului marcat evident de tehnicile romantice.**

Viziune artistică genială în „Fragmentul dacic”

Cu o putere de sugestie nemaîntâlnită până la el, Eminescu evocă în cel de-al șaptelea tablou **imaginea mitologică și fabuloasă a pământului dacic** - un spațiu de vis comparat cu Raiul. Domină imaginile vizuale, auditive, olfactive: „râuri argintoase”, „dumbrăvi de aur”, „codri de argint”, „păduri de aramă”, flori, munți, stânci, grădini luminate, plaiuri verzi luminate feeric de lumina lunii (de remarcat cromatica). Ne atrage atenția imensitatea figurilor de stil prin care natura este proiectată în dimensiuni și ipostaze fabuloase, gigantice, sugerând astfel frumusețile și bogăția acestui pământ mirific, Dacia (într-un număr record de strofe: 53, totalizând 318 versuri).

Din a doua strofă a tabloului este adusă în prim-plan **figura Dochiei**, personaj legendar, zână printre zeii dacici, figură emblematică din care poetul a făcut un simbol al mitologiei dacice (**Povestea Dochiei și ursitorile**). Ea locuiește „într-un palat de stânce sure”, într-un decor feeric (motivul Domei - al palatului strălucitor). Zâna Dochia străbate într-o luntre fermecată râuri de munte admirând liniștea și bogăția în frumuseți a locurilor. Ea se îndreaptă spre serbarea zeilor petrecută în „Sala verde din

pădure” care strălucește în cântări. De remarcate versurile care conturează trăsăturile fizice ale Dochiei cu imagini artistice, descriptive prin care poetul conturează cadrul natural feeric străbătut de această zână. Exemplu: „*Ăsta-i raiul Daciei veche, -a zeilor împărăție*”.

În secvența următoare recunoaștem imaginea măreață a **muntelui Ceahlău** „*munte jumătate-n lume-jumătate-n infinit*”- loc legendar al răsăritului de soare, al fulgerelor, al zorilor; „*Zeii Daciei acolo locuiau-poarta solară*”, un veritabil Olimp autohton. Aici vin după moarte sufletele viteze ale eroilor Daciei, liberi și curajoși într-o țară întinsă, bogată și liberă.

Tabloul al 8-lea înfățișează la proporții fantastice **confruntarea Romei cu Dacia** - eveniment capital pentru etnogeneza românească. Într-un număr de 51 de strofe (306 versuri) se derulează prin fața cititorului o adevărată epopee a înfruntărilor dintre două mari popoare, două mari civilizații. Se profilează astfel o viziune complexă asupra etnogenezei noastre. Doi uriași se vor afla față în față: Roma cu zeii falnici și cu armatele neînvinse conduse de însuși Traian și măreața și mândra Dacie cu propriii zei și cu aprigi și cruzi luptători sub conducerea lui Decebal. Se evocă trecerea Dunării: „*Trece-un pod, un gând de piatră repezit din arc în arc*”. Întrebările înspăimântate ale lumii sună ca o avertizare: „*Moare lumea? Cade Roma? Surpă cerul pe pământ?*”. Sunt oferite toponime care autohtonizează fără echivoc locurile: „*Dunărea bătrână*”, „*Carpații cu de stânci înalte coaste*”, Marea Neagră unde își au sălașul zeii Daciei.

Intuim că va exista o luptă pe viață și pe moarte între divinitățile romane și cele dacice, concomitent cu aprige lupte între cohortele romane și apărătorii daci. Tabloul are un dinamism dictat de prezentarea luptelor. Împăratul își încurajează armatele. **Confruntarea Romei cu Sarmizegetusa** capătă dimensiuni colosale, apocaliptice: „*Lupta-i crudă, lungă, aspră*”.

Între zeii dacici, alături de **Zamolxe** este amintit **Vulcan** iar dintre cei romani - **Marte, Joe, Freea și nordicul Odin**. Printr-o viclenie, Joe, în carul său de luptă purtat de vulturi, întunecă soarele. Atunci Zamolxe este rănit.

Victoria asupra zeilor dacici care se vor cufunda îndurerați în mare are loc concomitent cu izbânzile soldaților romani. Aceștia conduși de Traian atacă cetatea sacră. Aici „*Adunați văzu cezarul la cumplita mas-a morții/ Ducii daci*”. Vitejii conducători ai dacilor sunt uimitoare întru chipări ale neînfricării: „*Ducii-s națji ca brazii de munte, tari ca*

și săpați în stâncă.../ Tari la braț și drepti la suflet, și pieptoși cu spete late...”

Ei beau vinul din cupele - „*țeste de dușman*”, vin amestecat cu otravă fiindcă: „*Vor mai bine-o moarte crudă decât o viață sclavă/ Toarnă-n țestele mărețe vin și peste el otravă,/ Și-n tăcerea sânt-a nopții ei ciocnesc, vorbesc și răd*”.

Dintre ei, Decebal, palid, cu „*sânta lui coroană arzândă*”, la fereastra cetății glăsuiește „*Și profetic glasul-secolii pătrunde:/ -Vai vouă, romani puternici! Umbră, pulbere și spuză/ Din mărirea-vă s-alege!*”.

Decebal va proroci căderea Romei. El intuește că noile popoare ce se vor forma vor lupta pentru libertate, pentru scuturarea jugului roman, ajutate de populațiile barbare care vor să distrugă acest imperiu. „*Vai vouă romani puternici! Vai vouă, de trei ori vai!*”

Sfârșind blestemul își aruncă „*întunecata*” coroană, dându-și acea moarte tragică și măreață de care dușmanii înșiși au fost înspăimântați.

Impresionante sunt mijloacele artistice prin care poetul a redat monologul lui Decebal, ținând cont de vârsta tânărului poet care are nu numai intuiția ci și capacitatea de a valorifica documentarea profundă a acestei nebuloase istorii rămasă până astăzi într-o viu disputată interpretare între curentele ireconciliabile susținând „*dacismul*” ori „*latinismul*”.

Poem sociogenic dublat de un strălucitor limbaj poetic

Această creație eminesciană oferă o privire amplă asupra creșterii și decăderii societăților

omenești, a civilizațiilor de-a lungul istoriei. (**sociogonie** = *totalitatea miturilor, reprezentărilor, teoriilor privitoare la apariția civilizațiilor umane* - DEX)

Viziunea asupra istoriei este una originală și complexă. Eminescu pornește de la cunoașterea profundă a istoriilor marilor civilizații ale lumii care s-au succedat de-a lungul secolelor și milenilor, între care o integrează în modul cel mai firesc și pe cea a **Romei antice** și pe cea a **Daciei Felix**. Viziunea asupra istoriei depășește aspectul științific; este o viziune mitologică. Eminescu trece timpul istoric în timp fantastic dând începuturilor istoriei poporului nostru o vechime ce se pierde în timp până la zidirea lumii.

Lectura adecvată a poemului scoate în evidență faptul că **limbajul poetic** este unul fascinant. Numărul mare de strofe, amplitudinea versurilor (măsura de 16 silabe) organizarea imensului material narativ și descriptiv a presupus o muncă imensă de ordonare a ideilor și o aglomerare de figuri de stil ori procedee artistice prin care poetul să poată reda această completă și complexă imagine asupra istoriei omenirii. Urmărind valorile stilistice doar ale unei strofe din acest poem, rămânem copleșiți de forța evocatoare-descriptivă a tânărului poet: „*Negurile-n stâlpi se-ncheagă, suind vârful lor în soare/ Par un codru sur și vecinic. Lunci albastre lucitoare/ Se deschid ca loc de luptă în păduri de nori și-argint;/ Printre stâlpii suri se-arată coifuri mândre așezate/ Pe pletoase frunți divine-pavezi de-aur ridicate./ Lănci ce fulgeră în soare, arcuri ce se-ntind în vânt*”.

Abundă epitetetele ornate, comparațiile largi, hiperbolizările, personificările și imaginile de mișcare anticipând detaliile luptei de la Rovine din

celebra Scrisoare III. Metaforele eminesciene încep să capete contur. Toate florile de stil sunt însă cu măiestrie subordonate ideaticii de sorginte filozofică schopenhaueriană potrivit căreia „*Eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător*”

Drept concluzie a demersului nostru, adresăm cititorilor revistei, de toate vârstele, îndemnul de a reciti – poate și fragmentar – creația aceasta despre care au doar vagi cunoștințe/referințe critice și de a constata singuri că, în întregul său, poemul este un amestec inedit și impresionant de istorie, mitologie și filosofie care dau acestei creații un caracter complex. Prin viziunea artistică, prin bogăția și varietatea temelor și motivelor, prin densitatea ideilor, **Memento mori** - creație de tinerețe - rămâne o operă de referință în lirica eminesciană, în literatura română, comparabilă cu alte capodopere ale literaturii universale.

Note:

1. V. Hugo, **Légende des siècles**, vastă panoramă a istoriei umanității considerată cel mai mare fenomen al literaturii franceze; scrisă între anii 1859-1883.
2. Madách Imre, poet ungar. Sub pretextul visului urmărește în „**Tragedia omului**” destinul uman de-a lungul vremii.
3. Fragmente din **Memento mori** au fost citite la Junimea la 1 septembrie 1872 (apud D. Murărașu)

PROFIL

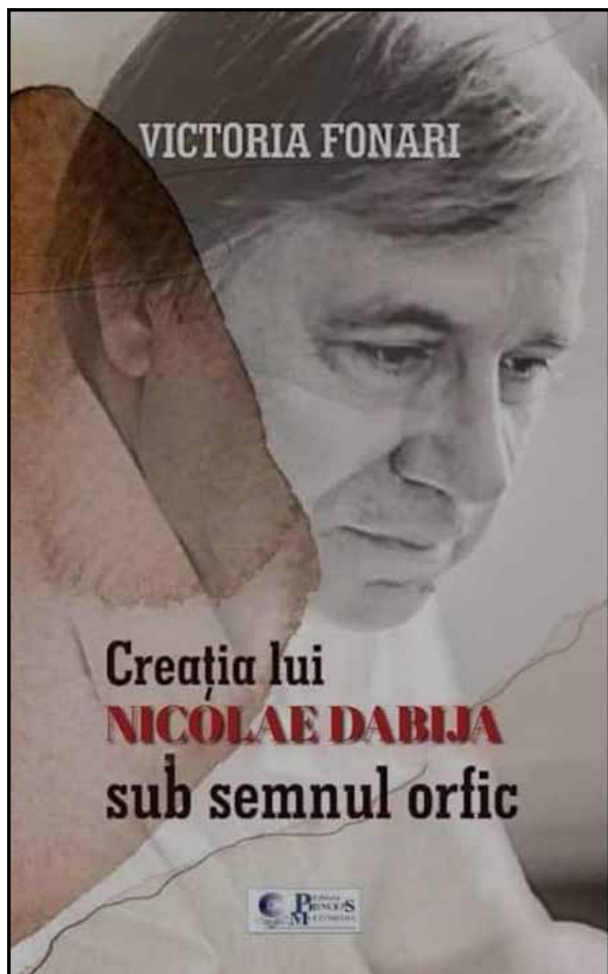
NICOLAE DABIJA, UN POET MISIONAR

► Adrian Dinu RACHIERU

„Limba Română și Alfabetul Latin au învins, ca să le avem cu noi acum și-n veacul veacurilor.”

(N.D.)

Într-o proaspătă apariție editorială, Victoria Fonari, o universitară de la Chișinău, așeza creația lui Nicolae Dabija „sub semnul orfic”, explorând empatic și adâncind imaginarul poetic prin simbolistica miticului. E un bun prilej de a ne reaminti de poetul-tribun, cel care a încercat să privească lumea *altfel* (cu „ochiul al treilea”), producând în literatura basarabeană „o revoluție coperniciană”, cum aprecia Mihai Cimpoi în *Prefață* (v. *Un poet în siajul lui Orfeu*). Or, acel vers, definind o generație, a impus un program, reabilitând esteticul în clișeistica acelor ani vitregi, confiscați de osanalism și erotica de partid.

După 2010, când tipăream, sub dublu patronaj editorial, *Poeți din Basarabia* (Editura Academiei Române, București/ Editura Știința, Chișinău), relațiile mele cu Nicolae Dabija, inexplicabil, s-au răcit. Motivul, doar bănuț (de mine), ar fi că „găzduisem” acolo și ceata belicoasă a postmoderniștilor basarabeni. Războiul era în toi în acei ani. Dincolo de asemenea puerile motivații, întâlnirile, câte au fost, s-au consumat cordial, de o civilitate fără cusur, eu admirând – fără rezerve – un mare poet (fisurând convenția realistă) și un mare luptător, animând, alături de alții, Renașterea basarabeană, vestind „deșteptarea”. Iată că plecat, neașteptat, la cele veșnice, răpus de versatilul virus, mesianicul Nicolae Dabija, un elegiac (cu tonalități oraculare) și un misionar, împăcând prospețimea metaforei cu imprecizia nutrită de vigoare civică, ne-a părăsit, lăsându-ne mai săraci. Dar opera sa ne va însoți mereu.

Nu întâmplător, secțiunea dedicată promoției „Ochiului al treilea” se deschidea cu profilul rezervat lui Nicolae Dabija, cel care hotărâse „schimbarea la față” a poeziei basarabene, reabilitând poeticul. Refuzând realismul „de comandă” și decretând dreptul la iluzie. Plombând simboluri ascensionale („omul născut de o pasăre”), încrezător în *ochiul al treilea*, cel „fără obloane”, cum ne asigura I. Hadârcă.

Să ne amintim, fugitiv, de începuturile lui Dabija. Un „poet de vocație”, îndelung *așteptat* (scria Vi. Beșleagă, în 1977!), reprezentant de frunte al școlii de poezie de la Chișinău (cum remarca Ioan Alexandru, 1989), logodind linia confesivă, productivă prin „refrenele sufletului” („preaplin de Ea”) și „nuntirea semințelor”, în jubilație senzorială cu lirica de tribun, scotocind, cu patimi de enciclopedist, adâncurile limbii, purtând „foșnet de cazanii”. Doar un deceniu trecuse de când, propunând *un nume nou* în lirica basarabeană (v. *Tineretul Moldovei*, 23 decembrie 1965), tânărul Mihai Cimpoi atrăgea atenția asupra și mai tânărului poet, cel

care avea, debutând în 1975, o carte de referință, consacându-l rapid drept lider al generației: *Ochiul al treilea* (Editura *Cartea moldovenească*), premiată peste doi ani (Premiul Tineretului, 1977). Cu suma primită, Nicolae Dabija (Ciobanu), născut la 15 iulie 1948 la Bișcotari (azi Codreni) – Cimișlia va construi o fântână în satul natal, aflat (trecând prin „codrii de miresme grei”) în vecinătatea Căinarilor părintelui Alexei Mateevici. Cum tatăl era „țăran cu bibliotecă”, viitorul poet s-a înscris la Facultatea de Ziaristică, de unde, în 1969, va fi exmatriculat pentru „activități naționaliste” și va absolvi, în 1972, Facultatea de Filologie, lucrând în TV și practicând gazetăria; din 1986 a fost redactor-șef al săptămânalului *Literatura și arta*, publicație cu rol major, târâtă în boxa acuzațiilor, veritabil „vârf de lance” în ceea ce, îndreptățit, s-a numit *Renașterea basarabeană*. Fiindcă, preciza N. Dabija, „crinii noștri latinești au fost obținuți cu mult sânge, cu jertfa unei generații întregi.”

Lirica sa, beatudinală, sigilată de amintirea cântului orfic, îndatorată surselor folclorice, recuperând eufoniile străvechimei contrasta cu megapoemele animate de suflu epopeic, dezvoltând industriuos, de pildă, mitul leninist (A. Lupan, Em. Bucov, G. Meniuc, B. Istru și încă alții). Convins, în numele maximalismului etic, că lumea – prin poezie – poate deveni „mai bună”, că „toate lucrurile au câte-o aură”, că iubirea are „gust de nemurire”, Nicolae Dabija impunea, sub acuza de a fi tradiționalist, modulația profetică, sedusă de diafanitate; dar tradiționalismul, reamintim, nu este un concept estetic. Programatic mesianică (cf. M. Cimpoi), lirica dabijană, cheltuind energie verbală, îmbracă accente vaticinar-pamfletare; în virulența satirei, constatase D. Micu, „lăcrimează elegia”. Poet modern, indiscutabil, de mare popularitate, pornit *Pe urmele lui Orfeu* (1983), carte socotită „nocivă” și „salvată” de prefața lui Pavel Boțu (pe atunci președinte al Uniunii Scriitorilor), N. Dabija afla în poezie o „bucuroasă tristețe”. Pus „pe crucea/ poemului desăvârșit”, membru de onoare al Academiei Române, scotocind arhivele, încropind manuale școlare, tradus și tălmăcind, la rându-i, din operele confraților de condei, autorul *Zugravului anonim* (1985) era încercat, totuși, de teamă, râvnind cartea cu versuri nescrise. Aflând că „de dragoste nu scapi nici după moarte”, el – ca „fidel caligraf” – nu va cultiva un intelectualism asept. Poeziile sunt „peisaje ale sufletului” și frisonul lor emoțional, chiar suportând – ocazional – și notații de conjunctură, febril-realiste, nu se leapădă de spiritul elegiac. Efuziunile incantatorii capătă tonalități oraculare, urgențele Istoriei îl obligau să-și aroge un rol mesianic, împăcând grația lirică și proștețimea

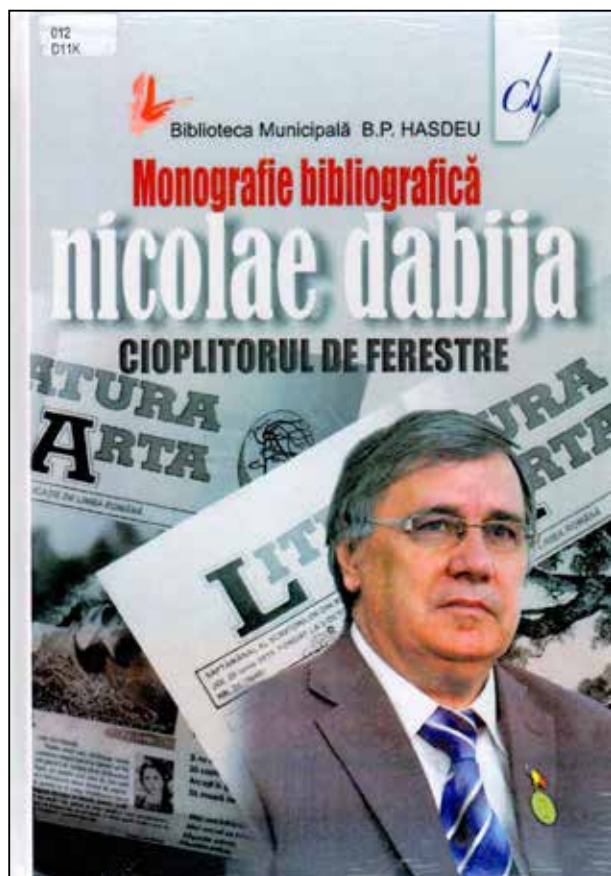
metaforei cu imprecizia nutrită de vigoare civică, cântând, precum altădată Goga, ca tribun și cărturar, durerile neamului și toate „dorurile interzise” (cum își botezase o ediție de autor, scoasă la *Litera Internațional*, în 2003). Pentru N. Dabija fiecare poem este „ca o scrisoare”. Elegiac și misionar, așadar, poetul – instalat, la start, în imaginarul neoromantic – scrutează, apăsător de tirania realului și presiunea evenimentelor, prezentul, iradiind speranță (tocmai prin poetica visării, pendulând între real și mitic). Și o face cu sentimentalitate și luciditate, deopotrivă. Cândva, la începuturi, risipind candoare, se refugia în tainele sufletului, poetizând universul și zeificându-și, cumva profetic, trăirile prin transferul în transcendent: „Dar ce-am văzut cu ochiul-al-treilea ieri/ va fi doar mâine adevărat”. Într-un „veac peltic” acest vizionarism se îndurerează; balansul între teluric și astral revine unui profet-martir „cu arpile-ascunse sub cămașă”, privind întâmplările printr-o *lacrimă*. Într-o „cetate asediată”, și poezia, inevitabil, „miroase a timp concret” (cf. I. Ciocanu). Încât, N. Dabija constata că „poezia pură” nu e o soluție. Deși fără vocație politică (mărturisirea, cândva), autorul *Fotografului de fulgere* (1998) își asuma o misiune. Legat ombilical de tradițiile cărturărești, fără a părăsi universul candorilor și taina ființei („eu-sămânță”), fără a abandona imboldul elegiac, el cultiva febril – declamatoriu și retorică de tribună. Misionarismul său nu era ocazional fiindcă poetul știa prea bine că „nu are dreptul la eroare”. Ca *mare poet social* (cum îl văzuse Ioan Alexandru), el îmbrățișa linia militantă, devine scriitor „cu program” (ajustat din mers), face de toate slujind *tribun-arta*. Apără ființa națională lansând cuvinte durute, contemplând „râul cel mai trist din lume” (Prutul, firește) și harta „ruptă”. Vrea să scoată din letargie molcomeala moldavă, luptă cu amnezia fiindcă nu se împacă nicidecum cu „supraviețuirea prin uitare” (recomandată stăruitor de unii). În consecință, va blama *mnemofobia* și, în numele iubirii de neam (o patrie „pusă la perete”), cercetează „faptele timpului” (v. *În căutarea identității*) beletrizând în coloratură cronicărească, oferind întrupări poetice, cu substrat alegoric, extrăgând învățăături din „aburul evenimentelor”. Incisivitatea poetului-oștean e îndreptățită; răstălmăcirea Istoriei, pângărirea ființei naționale cereau replici pe măsură, așezând cursul Istoriei în albia firească, apărând limba: „Vom fi atât cât vom vorbi/ această limbă strămoșească”. O limbă „plină de dumnezeire”, cu doine „grele de vecie” și lacrimi-sărbători, zugrăvind „oftatul”. Îndemânarea stilistică, trăgându-și sevele din ethosul popular e deîndată vizibilă; ca și grija cizelării, cinstind înaintașii. Mistuit de această „povară” a memoriei, cu scrupul didacticist, metaforizant însă, Dabija

încercase eseistice gesturi recuperatorii. Și amintita *Pe urmele lui Orfeu sau Antologia poeziei vechi moldovenești* (din 1986) vor să alunge „frigul uitării”. Elegiacul Dabija, om instruit, categoric, dezgroapă limba „vechilor cazanii” și zestrea teologilor răsăriteni, de-construind tehnica palimpsestului. Vrea să ajungă la „sfinții dintâi”, la acele „cuvinte care luminează”, propunând, în concentrare aforistică, sub eferescență mitogenetică, portrete îmbibate de o nostalgie difuză. Dar resemnarea nu s-a cuibărit iar virulența satirei răzbate, îndeosebi, în producția editorialistică. Sub presiunea istoriei imediate, Dabija devenise un redutabil polemist. Gazetăria sa, exploataând filonul eminescian, impune prin accente pamfletare și disponibilitate retorică. Incomod, poetul recurgea la un limbaj violent pentru a scoate la lumină adevăruri îndelung tănuite. Verva sa biciuiește fundamentalismul moldovenesc și deplânge soarta sisifică a Basarabiei (o „icoană spartă”). Verbul dabijian, demonstra Nina Corcinschi, propune prin „scenarii și limbaje” o *interferență* între poezie și publicistică și provoacă, prin colocvialitate, instanțele dialogale. Citite ca „exerciții de înviore a spiritului”, editorialele lui Dabija pot fi cercetate și din unghiul „poeziei genurilor”; ele impun însă, întâi, prin încărcătura polemică, oferind o lectură îmbietoare și prin haina stilistică, „înarpând cuvântul”.

Ca animator al Renașterii basarabene, poetul, infuzând, pe toată întinderea operei,

un romantism difuz, deplângea retrospectiv, ca „arhanghel îmbătrânit”, situația și se replea, fără a părăsi baricadele, înspre un eros întomnat, într-un eden păraginit, în ruină. Cândva dorea „să măsoare cu o iubire vecia”; acum, recapitulând iubirile unei vieți e vizitat de o „melancolie de amurg”. Sub un titlu înșelător (*Maraton printre gloanțe*, Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2008), volum prefațat de V. Dinescu, poetul își mărturisea tăcerile, regăsindu-și fibra romantică; lângă poemul-rugăciune, mutând în vers „ceriștea”, vom afla, desigur, și combativitatea de altădată. Militantismul n-a oboșit, civismul nu e o temă abandonată sau epuizată, dimpotrivă. Chiar dacă mulți produc clăbuci retorici în gol. Dar poetul, „o piatră în zidul cetății” era, în același timp, și o făptură fragilă („un fluture printre picături de ploaie”), trăind sub amenințarea „gloanțelor” anilor. Amintirile dăinuie, nu sunt volatile, inima „beată”, trăind excesiv într-un prea-plin divulgat, învăța singurătatea: „ce greu înveți să fii singur”. Altădată, „între două bătaii de inimă”, începea *un mit*; personajul îndrăgostit, printr-o ciudată decorporalizare, veghează – abstractizat – o întâlnire a umbrelor, iscând, totuși, o „tresărire înfiorată”. Și constată, în chip concludiv: „Aripile mele, of!, cum mă mai dor,/ dar ele nu mă dor de zbor lung:/ aripile mă dor de nezbior,/ că n-am ajuns cu ele acolo unde/ trebuia să ajung...”

leșind din prizonieratul contingentului, fisurând convenția realistă, N. Dabija a fost ispitit de o „zeificare a trăirii”, poetizând Universul prin beatificare. O întreagă promoție se va alinia acestui trend liric, inocentând lumea, plombând simboluri romantice, adolescente, explorând peisajele sufletului, îmbrățișând viziunea mitizantă. Dacă valul optzecist, sub tirania realului, va destrăma această aură mitică (la V. Gârneț, de pildă, peisajele devin „bolnave”), N. Dabija – ca fidel caligraf – cultiva, cu iluminări profetice, visătorie, posibilul, viziunea interioară țintind idealitatea. Lucrurile „înfrunzesc”, poetul înstruna *lira de iarbă* ori *harfa de dor*, iar „ochiul al treilea”, ca „organ tănuț al sufletului”, descoperă, cu risipă de fantezism, un univers al candorilor, deschis, deopotrivă, spre oracular și ocazional. Înaintând în vârstă, cel care publicase volumul *Lacrima care vede* (1994) își tempera, s-ar zice, efuziunea incantatorie. Devenea, în schimb, mult mai incisiv, imaginarul (sigilat, matricial, de spiritul elegiac) își conserva grația lirică; dar desfășura, dincolo de tonalitățile oraculare, un virulent nerv publicistic. Ca „fotograf de fulgere” poetul nu avea liniște: „în zbcium doar m-am odihnit” (v. *Remember*). Condamnă conjuncturiștii și profitorii, barzii de curte (cerșind, am văzut, „o troacă plină de grăunțe”), vrea să ajungă la „sfinții dintâi” (constatând că idolii sunt schimbători; v. *Expoziție*

de icoane). Și, dincolo de aceste *instantanee* („vă las ca amintire/ acest fulger/ care am fost”), supus unor grele încercări, descoperirea *vecinătatea morții*. Pe un pat de spital, după accidentul de la Țipova, el aude „țipătul morții”. Ciclul *Strigăt mut* (acolo izvodit) nu propune însă un discurs dezabuzat, dizolvat în scepticism: „vecinătatea morții te-ajută să trăiești”. Cu un astfel de îndemn, deși conjugă verbele la „timpul pierdut”, cel „născocit de poeme” rămâne *un melancolic luminos*, cum îl definea Eugen Simion. Elegiac, cantabil, cu reverii profetice, conjugând atmosfera liturgică (de o simplitate rafinată) cu înverșunarea polemică, slujind – deloc blazat – cauza românismului, trăind, mărturisea, „între dragoste și moarte”, trezind interesul exegeților (vezi, de pildă, eseul *Photographer of Lightning*, din 2003, al Mariei M. Simonca), adulat și hulit, bun, așadar, „de pus pe crucea/ poemului desăvârșit”, Nicolae Dabija rămâne un nume-reper, convins că spusele sale se vor adevăra cândva: „Dar ce-am văzut cu ochiul-al-treilea ieri/ va fi mâine cu adevărat”. Nădăjduim și noi că idealul unionist se va adevăra.

Dabija, mizând fie pe eros („de dragoste nu scapi nici după moarte”), fie, învăluit de „aburul minunii”, pe relația cu Divinitatea, ne avertiza în *Nădăjduiri*: „Bucuros este sufletul meu,/ Ca o biserică în care a intrat Dumnezeu”. Contemplând, desigur, trecerea: „Gârbovit sunt ca un hamal într-o gară/ de greutatea aripilor mele/ arse de mucuri de țigară,/ când eu le voisem – arse de fulgere/ și de stele...” (v. *Arhanghel îmbătrânit*). Credincios, bineînțeles, Poeziei: „Precum un cerc cu centrul în afara sa,/ precum o secundă, în care încapă Vecia,/ precum un cer născocindu-și propria stea –/ poezia”. Și refuzând, cu îndărătnicie, a deveni o „mierlă domesticită”, cea care schimbând „un cer fără hotare/ pe o troacă plină de grăunțe”, uită să mai zboare (v. *Mierla domesticită*).

Surprinzător rămâne virajul său prozastic, poate ascultând de sfatul unui „filosof privat” precum Cioran, expert în apocalipsuri, cel care nota undeva că „a crea o literatură este a crea o proză”. Cum abundența poeziei ar defini literatura popoarelor tinere, asistăm în vremea din urmă – dacă diagnosticul cioranian ar fi valabil – la o bruscă maturizare. Mulți poeți de la noi, fără a intra, neapărat, în *grevă lirică*, au îmbrățișat, cu succes discutabil, genul prozastic. Unii chiar au izbândit, oferind cărți de rezistență. Bineînțeles, nu vom propune aici un pomelnic, iscând o inutilă și interminabilă gâlceavă.

Când, în 2009, Daniel Corbu recomanda, la *Princeps Edit*, o proaspătă apariție romanescă a lui Nicolae Dabija, văzut ca „un mare prozator de limbă română”, am primit vestea cu oarecari rezerve. E drept, prefața lui Theodor Codreanu (doctă, se

înțelege) și, desigur, lectura cărții le-au risipit, vădind harul epic al „convertitului”. Dar *Tema pentru acasă*, o carte „arătată” la Țipova, în pragul morții, narând despre o poveste de dragoste în infernul gulagului de la Zarianca și titlurile care i-au urmat (nuvelele adunate în *Nu vă îndrăgostiți primăvara până la Te blestem să te îndrăgostești de mine!*) demonstrează, prin uriașul succes de librărie, prin traduceri și tiraje de invidiat că Dabija scria *pentru cititori*, ignorând rețetele sofisticate ale unor postmoderni fără public, tămâindu-se reciproc. Categorie, „centrul iradiant” al personalității sale, nota Theodor Codreanu, este *poezia*. Din păcate, Nicolae Dabija s-a grăbit să plece. Rămâne, desigur, amintirea sa luminoasă, de cauzaș unionist. Rămâne, negreșit, opera sa, impunând, dincolo de bilanțurile și clasamentele conjuncturale, un nume de referință în spațiul nostru cultural, știind prea bine că doar cuvintele „pot să ne adune”.

Notă:

¹⁾ Victoria Fonari, *Creația lui Nicolae Dabija sub semnul orfic*; Cu o prefață de acad. Mihai Cimpoi, Editura *Princeps Multimedia*, Iași, 2022.

ESEU

EMIL CIORAN - OMUL FĂRĂ ȚARĂ

► Violeta Daniela MÎNDRU

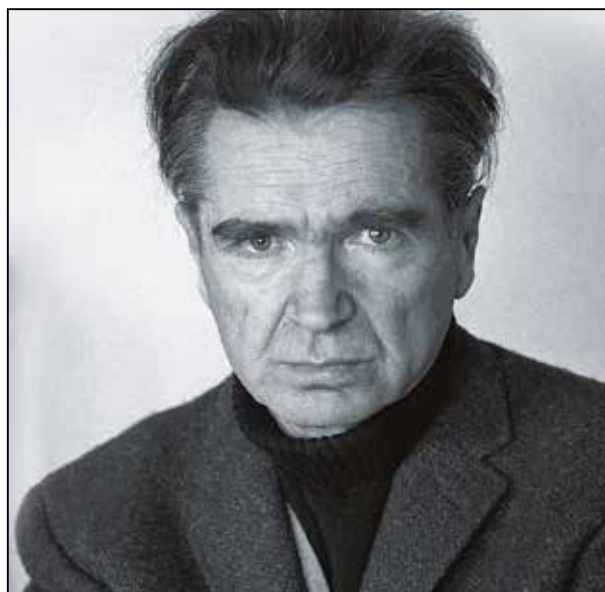
Emil Cioran s-a născut la 8 aprilie 1911, ca al doilea copil al lui Emilian și al Elvirei Cioran, la Rășinari, o mică localitate situată la doisprezece kilometri de Sibiu, care aparține celor mai vechi așezări românești din Transilvania. Tatăl său, Emilian Cioran, a fost protopop ortodox și consilier al Mitropoliei din Sibiu. Mama sa, Elvira Cioran, era originară din localitatea Veneția de Jos, o comună situată în apropierea orașului Făgăraș. Tatăl Elvirei, Gheorghe Comănicu, de profesie notar, fusese ridicat de autoritățile austro-ungare la rangul de baron. Astfel, pe linie maternă, Emil Cioran se trăgea dintr-o familie din nobilimea transilvană.

Părinții săi erau temperamente diametral opuse. Mama avea un spirit mult mai independent decât tatăl său și era posesoarea unei moșteniri pe care o va face răspunzătoare de propriul său caracter sfâșiat de contradicții. „Emil Cioran a considerat că în familia lui s-a adunat un potențial aproape inepuizabil – mai ales din partea mamei - de melancolie, neliniște și nefericire care i-a influențat durabil filosofia.” (Richard Reschika)

Din familie mai fac parte o soră, Virginia, și un frate, Aurel, care va deveni avocat și cu care Cioran va avea afinități spirituale până la sfârșitul vieții.

În timpul războiului din 1914, părinții au fost deportați de unguri, pentru că erau români; tatăl la Sopron, iar mama la Cluj. Emil trăiește acea perioadă, împreună cu frații săi, „într-adevăr, absolut liber”, la bunica lui.

Locurile copilăriei vor rămâne toată viața pentru Cioran obiect de amintiri nostalgice: casa parohială impozantă a părinților, izvorul care trecea pe lângă casă, cimitirul părăsit, sursă de spaimă și de înfiorare, livada din spatele casei, cea mai frumoasă școală comunală din Transilvania și vechea biserică ortodoxă în care slujea tatăl său. Despre copilăria fericită, petrecută la țară, Cioran spune: „Nu cunosc alt caz de copilărie atât de fericită ca a mea. Trăiam la poalele Carpaților, mă jucam liber la câmp și la munte, fără obligații sau datorii. A fost o copilărie nemaipomenit de fericită: Mai târziu, vorbind cu unii și cu alții, n-am mai întâlnit niciodată ceva asemănător.”

La vârsta de cinci ani va avea primele experiențe sporadice privind stările de plictiseală și senzația unui vid care se căsca sub picioarele sale, certitudinea că percepe timpul devenit străin.

Cu tatăl său are o relație tensionată, din cauza deselor dispute în materie de credință. „În copilărie eram un ateu vehement și asta e încă puțin spus. Când, la masă, se spunea vreo rugăciune, mă ridicam și ieșeam imediat.”

Pierderea copilăriei și odată cu ea a lumii primitive, a singurei lumi adevărate, care l-a fascinat toată viața, este descrisă ca o dramă, ca pe o catastrofă cu efecte de durată asupra înțelegerii de sine și de lume. „Iubeam enorm acest sat. Când a trebuit să-l părăsesc, la vârsta de zece ani, ca să merg la liceu la Sibiu, o lume s-a prăbușit în mine. N-am să uit nicicând ziua, sau mai bine zis ceasul în care tata m-a dus la Sibiu...tot drumul am plâns neîncetat, căci aveam un soi de presimțire că pierdusem paradisul.”

Vorbind despre copilăria sa, Cioran afirma: „Dacă aș fi avut o copilărie tristă, aș fi fost mult mai optimist în gândurile mele.”

Tânărul Cioran frecventează, începând din 1921, Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, oraș în care se va muta întreaga familie în anul 1924.

Atras de filozofie, începe să studieze cu seriozitate, recunoscând, mult mai târziu, că „filosofia este extrem de primejdioasă pentru tineri...Atunci s-a petrecut în viața mea o prăbușire. Mi-am pierdut somnul. Toate nopțile mele au devenit nopțile unui om care nu mai putea să doarmă, eram treaz zi și noapte, fără întrerupere. Locuiam într-un oraș foarte frumos, aproape tot atât de frumos ca Tübingenul: Sibiu, în Ardeal. Mă plimbam noaptea, eram ca o stafie, și oamenii din acest orașel credeau că am mintea zdruncinată. Și-atunci mi-am zis: trebuie să scriu o carte!”

Singurătatea nopților de insomnie devine temelia și forța eficientă a filosofării și scrisului său și tot de atunci a început să aibă revelația zădărnicii a tot ce există, a unui vid triumfal. Ceea ce pe altul l-ar fi prăbușit într-o deprimare adâncă, devine pentru el o sursă de alinare.

Perioada de nebunie în legătură cu ispitele politice datează din acea perioadă a insomniilor. Tot ce a scris și a făcut atunci este delirant, iar pentru a-l înțelege pe deplin, ar trebui să ne raportăm la acea stare de lucruri.

În ultimul an de liceu simte primii fiori ai iubirii pentru o liceană din Sibiu, căreia nu are curaj să-i vorbească luni de zile, dar o surprinde în parcul central al orașului, împărțind gesturi tandre cu elevul cel mai disprețuit dintre colegii lui, pe care îl și porecliseră „Păduchele”. Această dezamăgire îl aruncă, pentru o perioadă destul de lungă de timp, „sub farmecul târfei”.

Între 1928 și 1932 urmează cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București. A fost coleg cu Mircea Eliade, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Petre Țuțea și Eugen Ionescu, elev al lui Tudor Vianu și Nae Ionescu, care va avea o influență considerabilă asupra lui Cioran, punând sub interogație toate valorile. Crescut în mediul transilvănean și în virtutea studiilor făcute în Germania, Cioran ajunge să stăpânească aproape perfect limba germană. Lectura îi ocupă mai multe ore pe zi, devenind o adevărată pasiune care îl face să uite de toate celelalte îndatoriri cotidiene. Tânărul Cioran continuă să citească intens cărțile filosofilor germani Friedrich Nietzsche, Georg Simmel, Wilhelm Worringer, Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer, dar și spiritualiștii ruși Lev Șestov și Feodor Dostoievski. Se adaugă studiul scriitorilor contemporani, lectura Evangheliilor, a Apocalipsei și a Părinților Bisericii.

Între anii 1931 și 1933, Cioran izbutește să publice diverse articole în reviste importante: „Gândirea”, „Floarea de foc”, „Azi”, „Discobolul”, „Vremea”, „Calendarul” din care reiese interesul pentru filosofia germană a vieții.

Această perioadă coincide și cu începutul prieteniei îndelungate, continuate mai apoi la Paris, cu Mircea Eliade, reputat specialist în istoria religiilor

și romancier. În ciuda admirației pentru curiozitatea intelectuală a acestuia, ca și pentru eseurile și conferințele sale frenetice și fascinante, Cioran se ridică împotriva modului acestuia de a se interesa de religii, de mistică, de literatură într-un mod atât de detașat, fără mari sfâșieri, în vreme ce el însuși era interesat de modalitățile personale, existențiale ale oamenilor, ale sfinților și misticilor.

„Un alt prieten bun al lui Cioran din perioada bucureșteană a acestuia este Petre Țuțea, gânditor de orientare conservatoare și autor de aforistică, pe care Cioran, chiar și la o vârstă înaintată, avea să-l numească într-o scrisoare adresată fratelui său Aurel, „Prietenul genial”. Într-o altă scrisoare adresată lui Bucur Țincu, prietenul de joacă din copilărie, Cioran îl elogiază pe Petre Țuțea ca fiind unicul om cu adevărat genial pe care îl întâlnise vreodată și care, dacă ar fi avut șansa să trăiască la Paris, s-ar fi putut bucura de faimă mondială.” (*Richard Reschika- Introducere în opera lui Emil Cioran*)

În vara anului 1932 Cioran își ia licența în filozofie cu centrul de greutate în domeniile: istoria filosofiei, logică și teoria pedagogiei. În același an se înscrie la doctorat în specialitatea „psihologie”, având convingerea că numai astfel ar putea obține o bursă în străinătate, în Germania sau Franța.

Un an mai târziu obține o bursă a Fundației Humboldt, care îi permite să continue studiile de filozofie la Berlin, unde intră în contact cu gândirea lui Nicolai Hartmann și a lui Ludwig Klages.

Ca bursier Humboldt are posibilitatea materială să fugă în primăvara lui 1934, pentru aproape o lună, la Paris. A fost marea sa revelație, după cum mărturisește în dialogul lui cu Gabriel Liiceanu: „După ce am văzut Parisul, Berlinul a devenit zero. Nu m-a mai interesat. ..Parisul a ajuns obsesia mea.”

A pornit prin a fi un gânditor torturat de sentimente și senzații violente, mereu preocupat de problematica morții și a suferinței, fiind atras de ideea sinuciderii ca idee de sprijin a supraviețuirii și de tema alienării omului, prezentă la Sartre și Camus, dar pe care Cioran o formulează astfel: „ Să fie oare pentru noi existența un exil și neantul o patrie?”

Pe culmile disperării (1934) – primul volum al tânărului filosof, este o carte de ideologie lirică, expresie a aceluși subiectivism și lirism absolut, ce alcătuiește, în fond, structura însăși a romantismului. Este o spovedanie a unui om ce-și ia ca obiect de cercetare propria sa ființă. „Autorul[...] este un suflet ce învață numai în apropierea morții și eternității, fără nici o considerație față de istorie și fenomenele ei,[...]universul fiind doar o infinită masă fără valoare și direcții, un dezolant ocean în care plutește, ca o corabie-fantomă, nevolnicia conștiinței omenești.” (*Al. Dima – art. O tristă spovedanie a unui copil al veacului*)

Suferința este pentru el cauza principală a interiorizării omului. Problematika morții este strâns legată de cea a suferinței. Cioran pendulează între spaima de moarte și dorința de moarte.

„Filosofia lui Cioran ne aduce adevărul omului bolnav de nervi, chinuit de prezența imediată și dureroasă a cărnii, exasperat de insomnia și obsedat de masca nebuniei și spectrul morții.[...] toate celelalte: iraționalismul, anarhismul axiologic, nihilismul, fatalismul, pesimismul, chiar și atacurile împotriva sănătății purced de aici.” (*Traian Herseni – Doi esești și Eugen Ionescu*)

Disperarea și toate experiențele mari te duc la neputința de a mai trăi – la sinucidere. „Dacă totuși trăiești, aceasta se datorează capacității de obiectivare prin care te eliberezi, prin scris, de acea încordare infinită. Creația e o salvare temporară din ghearele morții.”

Iată semnificația profundă a filosofiei lirice a lui Cioran. A scris o carte despre filosofia disperării ca să nu fie nevoit să se sinucidă. Cartea lui are înțelesul unei salvări și importanța vieții astfel răscumpărate.

Cioran neagă totul pentru că știe că în chinurile agoniei sau în teama simplă de moarte nu-i poate fi nimic și nimeni de nici un folos. De aici și simțământul tragic al singurătății.

Au existat destule voci care l-au acuzat pe Cioran de falsitate, care au pus la îndoială sinceritatea gândurilor sale. „Cinstea unui om nu se apără. Dar mi se părea clar, tulburător de clar, că spiritul care a scris *Pe culmile disperării* este sincer chinuit. Și apoi mai era ceva: nu toate dezlănțuirile se aseamănă. Mi se părea că dezlănțuirea din cartea aceasta putea fi recunoscută de oricine ca aparținând unui spirit cult. Căci fiecare trebuia să vadă în cartea lui Cioran aceea ce tocmai el a voit să ascundă: seriozitatea lui, cultura și pregătirea de specialitate, onorabilitatea lui incontestabilă. [...] când un om se așază gol în fața vieții și a morții, chinându-și sufletul cât pentru zece sinucideri – noi spunem că minte. Nu e nimic, Emil Cioran, tu minți. Dar poți să minți înainte. Eu te cred.” – atât de vehement îl susține Constantin Noica pe tânărul filosof.

Reîntors în țară, ocupă vreme de un an postul de profesor de filozofie la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. Sosirea sa la liceul din Brașov fusese anunțată în prealabil și așteptată cu neliniște de viitorii colegi de catedră și de elevi. Unii profesori erau neliniștiți

de sosirea unui „tip atât de anarhic”, cum părea a fi autorul cărții *Pe culmile disperării*, însă alții simțeau curiozitate și fascinație pentru tânărul a cărui venire era precedată de renumele său, în mare parte datorat articolelor favorabile și admirative, dar și nenumăratelor comentarii nedrepte și calomnioase.

„Aveam în fața noastră un tânăr de aproximativ 27 de ani îmbrăcat, cu o eleganță sobră: haine gri, cravată albastră, cămașă albă impecabilă, pantofi negri. Nu pot să uit batista din buzunarul de sus al hainei, ce îi dădea, involuntar, un aer de dandy. Era stilul unui domn din Transilvania.” (Ștefan Baciu - *Un profesor de învățământ secundar numit Emil Cioran*)

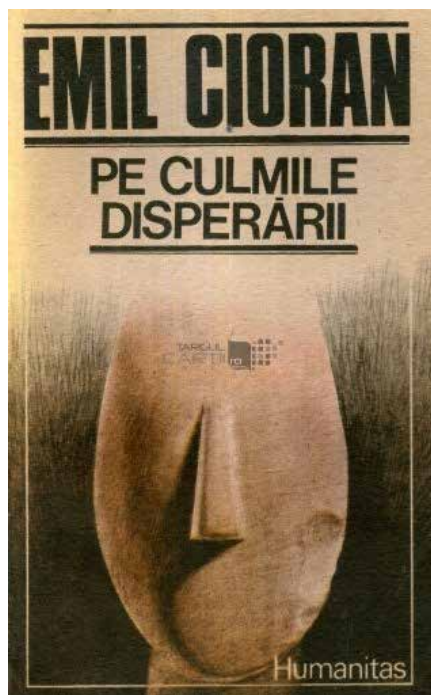
În acea perioadă începe să frecventeze institutul Francez din București, care era condus din 1932 de un tânăr director, Alphonse Dupront - viitor istoric francez și fondator al Centrului de

Antropologie religioasă europeană de pe lângă Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales din Paris - cu care va dezvolta o nouă și durabilă prietenie și care îi oferă scriitorului român în formare o bursă pentru a merge la Paris și a-și pregăti un doctorat la Sorbona. Profitând de prietenia strânsă, Cioran reușește prelungirea bursei până în anul 1940.

După prăbușirea celei de a treia republici franceze și instaurarea regimului de la Vichy, bursierii străini sunt nevoiți să se întoarcă în țară. În aceste împrejurări, Cioran a revenit în patrie, încercând să-și facă un rost prin ocuparea unui post la Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu.

Deși nu a fost niciodată membru al Mișcării Legionare, în perioada interbelică simpatizează cu ideile acesteia, fiind activ în organizație, dar fără a fi de acord cu metodele ei violente. În noaptea în care a fost asasinat istoricul Nicolae Iorga, Cioran a citit în public o poezie proprie de laudă la adresa lui Corneliu Zegrea Codreanu. Plecat cu o bursă la Berlin în 1933, se declară într-un articol admirator al lui Hitler și justifică provocator *Noaptea cuțitelor lungi*, manifestând clare idei antisemite și vădite afinități legionare – ca și prietenii săi Țuțea și Eliade. Articolul din ziarul *Vremea* începe astfel: „Om politic în lumea de astăzi care să-mi inspire o simpatie și o admirație mai mare decât Hitler...”

Va repudia apoi definitiv, cu furie și rușine, aceste viziuni, ca pe niște „inadmisibile rătăcirii ale tinereții”, iar în acest sens a făcut eforturi pentru a-l

salva pe scriitorul evreu Benjamin Fondane de la Auschwitz.

Cartea amăgirilor (1936) – o lucrare care demască necruțător iluziile atotprezente și autoamăgirile ce abia fac existența posibilă, având în centru muzica. Cioran identifică în muzică un mijloc deosebit de potrivit pentru a sfărâma lanțurile dureroase ale individuației, singurătatea conștiinței. Muzica devine un mediu erotic în care viața aruncă lumini puternice și sfâșietoare, dar în care se ivește uneori și posibilitatea unei trăiri metafizice. Extazul muzical este o revenire la identitate, la originar, la rădăcinile primare ale existenței...de aici încep toate revelațiile.”

O importanță deosebită le este atribuită lui Johann Sebastian Bach și lui Wolfgang Amadeus Mozart, ale căror temperamente muzicale diferite, Cioran le evocă poetic: „Dacă cu Bach simțim regretul după paradis, cu Mozart suntem în paradis. Această muzică este cu adevărat paradisiacă. Armoniile ei sunt un dans de lumină în veșnicie. De la Mozart putem învăța ceea ce înseamnă conceptul grațios al veșniciei. O lume fără timp, fără durere, fără păcat... Bach ne vorbea de o tragedie a îngerilor, Mozart de o melancolie a îngerilor.”

Cartea amăgirilor este o carte delirantă. Emil Cioran își definește singur arta poetică: „...a gândi în febră, a face gândurile arzătoare, a scoate aburi din idei”, lucru susținut și de Mihail Sebastian „Domnia sa scrie cu „flăcări și fulgere”, scrie „exaltat, vrăjit și înnebunit”, scrie într-o ebrietate de sonorități”, scrie cu „foc, elanuri barbare și explozii, într-o atitudine de bestială intensitate și de o demonică unicitate”, scrie într-un elan pervers și un tremur total”.

Schimbarea la față a României (1936) - „Cartea aceasta este suflet crispat de durere și căutare nebună a unui destin... E durere transpusă în elan și țipăt transpus în chiot însetat de biruință. În scris, nimeni nu trăiește mai franc și mai curajos această psihologie contorsionată ca Emil Cioran, înzestrat cu o profundă sensibilitate filosofică. El are curajul patetic al disperării și setea unui suprem refugiu.” (Nichifor Crainic – despre *Schimbarea la față a României*)

Printre constantele românești negative, răspunzătoare dintotdeauna de poziția istorică periferică, de „somnul milenar” de care România trebuie să se scuture, Cioran numără pasivitatea, scepticismul, autocritica, fatalismul, resemnarea, lipsa spiritului de sacrificiu ca și lipsa simțului pentru valorile autentice, precum și un exces de cinste și de autoironie.

În locul unei reîntoarceri la tradiția religioasă ortodoxă, la viața rurală și la miturile arhaice ale României, Cioran pledează mai degrabă pasionat pentru modernitate, revoluții și orientare deliberată către Occident. Autorul dorește pentru România nu atât o bogăție în conținuturi proprii, cât un puls mai

accelerat, un ritm alert pentru schimbare și evoluție. „Nu vreau o Românie logică, ordonată, așezată, și cuminte, ci una agitată, contradictorie, furioasă și amenințătoare.”

„Toată cartea lui e un masacru sângeros, fără milă, al României de până astăzi, fără măcar umbra de remușcare...” (Nichifor Crainic), toate astea deși Cioran era un tânăr bun și blând și fin în convorbire, dar care suferea mult în spirit. Iar această suferință în spirit nu e pentru toată lumea, ci este un semn de noblețe sufletească și spirituală.

Un regim potrivit pentru România e cel de dictatură, care arzând etapele, ar imprima țării ritmul; un colectivism național ar soluționa în România două probleme: problema națională și cea socială. Aceasta era credința tânărului filosof, dorință premonitoare, care însă a adus România la un ritm și mai lent de dezvoltare atât în plan social cât mai ales cultural.

„Mi-am urât țara, i-am urât pe toți oamenii și tot universul. Îmi rămânea doar să mă urâsc pe mine: ceea ce am și făcut, odată cu revenirea disperării” – scria el.

Evenimentele din 1944 (înfrângerea României de către Rusia) va face acest program iluzoriu, iar Cioran își va schimba din temelie gândirea politică.

„*Lacrimi și sfinți* (1937) este un tragic exemplu de ceea ce poate însemna „macerația” de sine prin paradox și invectivă.” (Mircea Eliade – *Asceză*).

Cioran își va păstra toată viața această atitudine contradictorie față de religie, din convingerea că paradoxurile despre Dumnezeu cu cât sunt mai îndrăznețe cu atât îi nimeresc mai bine esența. Fără îndoială, cartea este totuși rodul unei crize religioase adânci în care-și dau mâna fervori mistici și scepticism glacial. Mistica este o evadare din cunoaștere, iar scepticismul o cunoaștere fără speranță.

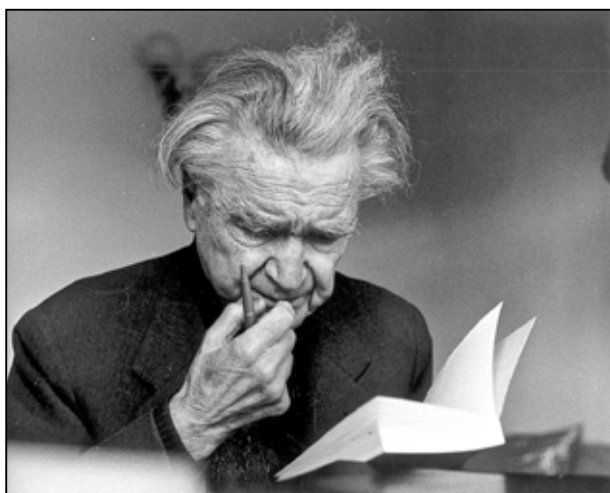
După cum sugerează și titlul, „lacrimile” reprezintă un alt motiv fundamental al acestei opere de tinerețe, din care se fac auzite tânguiri de deznădăjduite ale unui cripto-teolog. Lacrimile transfigurează crima și justifică totul. Interpretarea lor e cheia procesului universal.

Amurgul gândurilor este scrisă sub formă de confesiune. Față de cărțile anterioare aduce limpezimea de cuget și transparența de expresie, darurile proprii maturității. Este un volum bogat în gânduri, rezonanțe și semnificații, despre destinul tragic al omului.

„Este această carte o priveliște metafizică a existenței, în care neliniștile spiritului ne răvășesc asemenea furtunilor în codru, vorbindu-ne, personal și evocator, de moarte, de dragoste, de tristețe și de paradis... E prea multă durere și conștiință în această carte ca să nu fie luminoasă. Sunt amurguri care, deși prăpăstioase în aparența lor de prăpăd, prevestesc aurora.” (Grigore Popa – despre *Amurgul gândurilor*)

De la 1 februarie 1941, Cioran este numit consilier cultural pe lângă legația română de la Paris, care legal funcționa la Vichy - după ocuparea unei bune părți din Franța de către trupele naziste - mai ales pentru motivul că nu puteau ocupa acest post decât posesorii unei diplome universitare, aceștia trebuind să aibă aprobarea statului respectiv.

După rebeliunea legionară din ianuarie 1941, Emil Cioran devenise deja un personaj indezirabil regimului antonescian, fapt care va duce rapid la pierderea postului de consilier cultural. De altfel, un scurt raport „strict confidențial” al Direcției Afacerilor Consulare din cadrul ministerului nostru de Externe includea numele lui Cioran printre „elementele primejdioase care fac parte din gruparea legionarilor rebeli aflați la Paris”, având următoarea caracterizare: „Fost bursier al guvernului francez; agitator, calomniator. În prezent consilier cultural la Vichy, fără nici o activitate.” În plus, alături de alți câțiva, „sunt ostili domnului general Antonescu. Fac corp aparte defăimând pe ceilalți studenți ce nu fac politică și pe reprezentanții autorităților românești la Paris.”

Deși încadrat în această categorie de proscriși, Emil Cioran devine din toamna anului 1942, bursier al Școlii Române Fontenay-aux-Roses, la solicitarea sa, la insistențele directorului de atunci al instituției și, desigur, cu bunăvoința ministrului român al Educației, profesorul universitar Ion Petrovici.

Epuizând încă din tinerețe interesul pentru filosofia de catedră, Cioran a părăsit devreme gândirea sistematică și speculațiile abstracte, pentru a se dedica unor cugetări profund personale.

Schimbările în plan sentimental se succed rapid, astfel încât el însuși recunoaște - într-o convorbire cu Leonard Reinich - că a început să întrețină „relații regulate cu femei care nu erau prostituate”, considerând această situație drept „marea înfrângere din viața mea; căci mai înainte eram absolut liber. Din acel moment am început să depind de femei și să înțeleg ceea ce mai înainte nu înțelesesem bine; faptul

că nu mă pot lipsi de femei. Dar trebuie să adaug că am acceptat această înfrângere fără dificultate.”

„Imaginea despre femei a lui Cioran, imagine care cel puțin în tinerețe are trăsături univoc negative, se află astfel în strânsă legătură cu această respingere de principiu, motivată filosofic, a sexualității și reproducerii” (*Richard Reschika – Introducere în Opera lui Cioran*), - o temă pe care o va trata sarcastic în unele lucrări ulterioare.

Pe Simone Boue - femeia care i-a stat alături până la plecarea în eternitate, fără a-i fi soție - a cunoscut-o în 1942, chiar la cantina studentească. Era o tânără profesoară de engleză, care a reușit să stârnească în el o adevărată pasiune pentru literatura engleză. Ea a asigurat cele de trebuință gospodăriei, ea a fost „publicul lui de încercare” și primul critic.

Se spune că Simone Boue este cea care a adus un real echilibru în viața lui Emil Cioran. Cu Simone Boue a locuit timp de mai multe decenii într-o mansardă despre care spunea că era turnul lui de fildeș. Au avut o relație timidă și discretă, care le-a scăpat, decenii la rând, și celor mai avizați biografi.

Într-un interviu acordat la Paris în 1996, aceasta declara:

„În viața de zi cu zi, Cioran nu era deloc o ființă sinistă. Era un om vesel, cu umor. Și așa spune că nu-i scăpau bucuriile și frumusețea lumii. Dar nu scria decât atunci când era trist, în accesele lui de disperare, totdeauna noaptea. A și zis-o cândva: „Dacă sunt sinistre cărțile mele, e pentru că nu scriu decât atunci când îmi vine să-mi trag un glonț în cap.”

„Disprețuia gloria. Nu accepta să apară la televizor și pentru că nu voia să fie recunoscut pe stradă. Dacă era întrebat: „Sunteți Cioran?”, răspundea „Nu!”. Mă tulbură să-mi amintesc, dar mai târziu, când era foarte bolnav și avea deja pierderi de memorie, cineva l-a oprit pe stradă și l-a întrebat dacă e Cioran. El a răspuns: „Am fost!”

Simone a trăit în umbra lui Cioran cu o discreție, o modestie, un devotament admirabile. Un an după moartea lui, s-a înecat, poate nu întâmplător, în Oceanul Atlantic.

Cioran s-a stabilit definitiv în Franța în anul 1945, mai ales că o întoarcere în România comunistă nu mai era posibilă. Fratele său, Aurel, fusese condamnat la șapte ani de închisoare pentru apartenența la mișcarea legionară. După retragerea cetățeniei de către autoritățile române, a locuit la Paris, în Cartierul Latin, ca apatrid. A trăit mult timp retras, evitând publicitatea. În schimb a cultivat darul conversației cu numeroșii săi prieteni: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Paul Celan, Samuel Beckett, Henry Michaux. Emil Cioran a întreținut o vastă corespondență.

Când, în 1945, bursa îi încetează definitiv, situația sa financiară devine îngrijorătoare. O vreme, trăiește la limita sărăciei. Primește pachete din țară, de

la părinți sau se lasă invitat la masă sau la țară, pentru perioade mai lungi, de către prieteni binevoitori, care îi apreciază darul strălucitor al conversației.

În anul 1949 îi apare „Precis de decomposition” (*Tratat de descompunere*), prima sa carte în limba franceză, - foarte bine primită de critica literară, apreciată îndeosebi pentru măiestria limbii și pentru noțiunile filosofice comparabile cu cele prezente în *Zarathustra* lui Nietzsche, cu *Eseul despre indiferență* a lui Lammenais și cu *Elogiul nebuniei* a lui Erasmus - pentru care va primi Premiul Rivarol, în valoare de 50000 de franci. Cu excepția acestui premiu, care i se conferă în 1950 pentru debutul francez, va refuza toate celelalte importante premii literare decernate ulterior (Sainte – Beuve, Combat, Nimier).

Decizia de a scrie în limba franceză a venit aproape concomitent cu desprinderea de țară, cu stabilirea definitivă în Franța, pricinuind totuși o luptă interioară percepută ca o traumă sau o pierdere a identității; „A-ți schimba limba la 37 de ani nu e o treabă ușoară. De fapt e un chin, dar un chin fertil, o aventură care conferă existenței un înțeles.”

„Când am început să scriu în limba franceză nu mi-am dat seama din capul locului că faptul de a scrie într-o limbă străină reprezintă, ce-i drept, o eliberare, dar, în același timp, și o experiență aproape dureroasă.” (*Gerd Bergfleth – E.M.Cioran - O convorbire*)

În anul 1981, venit pentru un colochiu la Rășinari, Cioran avea să o cunoască și să se îndrăgostească de Friedgard Thoma, tânără cu calitate extraordinară, inteligentă, cultă, care preda filosofia la o facultate din Germania, cu care ulterior a întreținut o corespondență intensă bazată pe admirația intelectuală reciprocă, profundă. În cei zece ani (1981-1991) Cioran s-a aruncat cu toată ființa sa în iluzia acestei legături, cu femeia superbă pe care a numit-o ulterior „blestemul său indispensabil”.

După moartea lui, Friedgard Thoma a publicat, într-un volum, povestea legăturii ei cu filosoful și, parțial, scrisorile. „Multă lume i-a reproșat publicarea epistolelor. Dar cei care o fac uită că... doar ea mai poate lua asupra-și deopotrivă laudele, cât și invectivele comentatorilor. [...] Ele (scrisorile) sunt departe de a fi indiscrete. Ele sunt amintiri și sentimente și se opresc la limita pe care Cioran însuși o stabilise ca fiind granița dintre public și privat.” (Bogdan Mihai Dascălu - *Pagini de istorie a literaturii române*)

Emil Cioran era considerat cel mai important stilist francez al secolului. În ultimii ani este chinuit de Boala Alzheimer și este internat în spitalul Broca, un centru renumit din Paris, unde Simone Boue, partenera sa de viață, îl vizitează zilnic, îl îngrijește și îi este alături până în ultima clipă.

Emil Cioran, om de o rară inteligență și finețe, ne-a oferit însă lecția unei existențe în care

a luptat neîncetat să arate că noi, oamenii, suntem prost alcătuiți, o aglomerare de fragmente în care se întâlnesc urâtul și divinul, în schimb a indicat ca sublime muzica și poezia, ca fiind singurele care ne pot duce în rai.

Sensurile cele mai ascunse ale gândirii și creației sale ni se vor arăta multă vreme de acum încolo, însă cel mai bine își descrie el însuși propria viață și operă: „Am avut, mai mult ca oricine altcineva, exact viața pe care am vrut-o: liberă, fără constrângerile unei profesii, fără umilințe usturătoare și griji meschine. O viață de vis, aproape, o viață de leneș, cum nu sunt multe în acest veac. Am citit mult, însă numai ce mi-a plăcut, și dacă m-am străduit să scriu și eu cărți, efortul mi-a fost răsplătit de satisfacția că nu m-am abătut, în ele, nici o clipă de la ideile și gusturile proprii. Dacă sunt nemulțumit de ce am făcut, genul de viață pe care am dus-o, în schimb, nu mă nemulțumește. Și asta înseamnă enorm. În fond, mi-am trăit viața destul de bine. M-am prefăcut că a fost un eșec. Însă n-a fost.”

„A scrie, oricât de puțin, m-a ajutat să trec de la un an la altul, obsesiile exprimate fiind atenuate și, pe jumătate, depășite. A produce înseamnă o extraordinară ușurare. Iar a publica, nu mai puțin. Cu fiecare carte ce apare viața ta sau măcar o parte din ea îți devine exterioară, nu-ți mai aparține, încetează să te mai chinuie. Exprimarea te diminuează, te sărăcește, te ușurează de greutatea propriului eu, exprimarea este pierdere de substanță și eliberare. Te golește, deci te salvează, te scapă de un prea-plin împovăraător” Emil Cioran

Emil Cioran a trecut la cele veșnice în data de 20 iunie 1995, la vârsta de 84 de ani, fiind înmormântat în cimitirul Montparnasse din Paris.

Cioran - filosoful este greu de fixat într-o schemă rigidă și constrângătoare, rămânând, cu toate acestea, inconfundabil. În spațiul cultural românesc, Cioran merită să se bucure de o atenție deosebită, mai ales ca o compensație a perioadei în care opera sa a fost interzisă.

► Ionel NECULA

SCRISORI/ DOCUMENTE

OMUL CIORANIAN – ÎN IPOSTAZĂ POST-PARADISIACĂ

S-a scurs, anul acesta, un sfert de secol de la moartea lui Cioran și puțină lume și-a mai adus aminte de el. A fost considerat o Casandră cicălitoare, rău prevestitoare, un nihilist și un *hoinar al ideilor negre*, dar deja avem câteva semne, necunoscute de sceptic, care îi confirmă depozițiile sale oraculare. Omenirea a ajuns într-un stadiu de evoluție care o securizează dar o și vulnerabilizează în egală măsură. Și, rețineți, încă nu s-au pus în fabricație explozibile atomice pentru purtător. Puțină răbdare însă, vor putea fi procurate de pe piața subterană sau chiar comandate ca și Rols-urile. Marșul triumfal spre dezastru s-a pornit deja, iar semnele sunt mai mult decât spăimoase.

Mai întâi a fost demolarea gemenilor New York-ezi, o dovadă în plus că fundamentalismul islamic nu-i deloc o glumă, c-a devenit agresiv și intolerant și că atacul de la 11 septembrie 2001 a arătat cu destulă convingere că civilizația este în mare pericol iar lumea nu dispune de anticorpii necesari preîntâmpinării dezastrului. Ceea ce a urmat, numeroasele atentate din Franța, Germania sau Marea Britanie, n-au fost decât exerciții la scară mică pentru ceea ce urmează să se proceseze la dimensiune mapamondică.

Apoi a fost accidentul nuclear de la Fukushima, unde un cutremur de mai mare intensitate a provocat o avarie la centrala nucleară de aici, cu multe consecințe dezastruoase. Deși statul nipon s-a mobilizat exemplar pentru a neutraliza posibilitatea unei catastrofe cu consecințe mapamondice, problema nu este nici azi rezolvată în totalitate. Dar cutremure vor mai fi și nu toate statele care dețin asemenea instalații au posibilitățile Japoniei.

Colac peste pupăză, acum, în zilele noastre a apărut *pandemia* care a schimbat radical atât statutul uman cât și relațiile dintre oameni. Dacă până acum

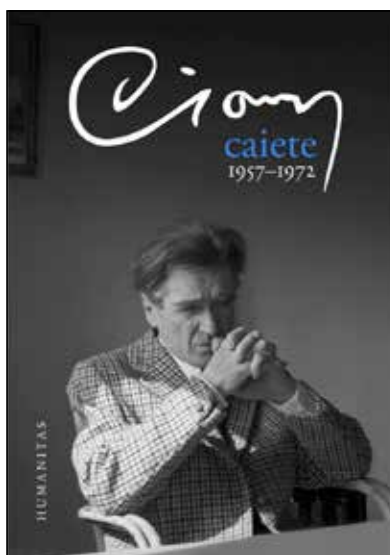
purtam cu toții o mască ascunsă, care să ne ascundă defectele, beteșugurile, acum a devenit oficial. Străzile sunt tot aglomerate, dar oamenii par niște arătări, niște circari, niște arlechini, gata pregătiți să se dea peste cap și să-și veselească stăpânii. Acest covid 19 care ne-a prins total nepregătiți are funcția ciumei medievale, dar, cu siguranță mai prăpăstioasă și mai greu de îndurat. A impus un nou mod de viață, de conduită și de comportament, ceea ce nu se întâmpla în vremea lui Caragea.

Dacă la toate acestea mai adăugăm *găurile negre*, încălzirea planetei și topirea ghețarilor polari avem o imagine deloc ademenitoare despre planeta pe care o lăsam moștenire generațiilor ce vor urma.

Cioran n-a prins toate aceste catastrofe, dar a intuit sensul, direcția, spectrul a ceea ce se va întâmpla cu planeta noastră în viitorul apropiat sau mai îndepărtat.

Omenirea evoluează prin negativ, spunea Noica, dar negativismul este inofensiv câtă vreme există și antidotul neutralizării lui și numai acolo unde antidotul lipsește răul se răsfăță public, intoxică și victimizează, Numai acolo unde mijloacele de combatere lipsesc, avem o problemă cu activele răului, chiar una gravă și nu cred că deocamdată putem intui toate consecințele derivate.

Vorbim despre omul cioranian, despre viziunea antropologică a lui Cioran, deși scepticul de la Rășinari n-a abordat această problemă în lucrări speciale. Numai punând cap la cap toate risipirile sale fragmentare, disipate prin lucrările publicate sau prin notațiile din **Caiete**, îi putem reconstitui, firește, într-o anumită aproximare, viziunea despre om în datele ei esențiale. Că ceea ce se afirmă într-un loc este repudiat în alt loc face parte din obiceiul lui Cioran de a nu lăsa nimic ca afirmat definitiv și necompromis.

Se pare c-a scăpat totuși de acest tratament echivoc, ambiguu și paradoxal doar scepticismul și vitalismul – două tendințe de gândire, pentru care Cioran și-a reprimat tentația compromiterii și le-a girat ca singurele direcții demne de împărtășit și urmat. Evident, opiniile sale despre om, despre menirea și destinul lui într-o lume în soluție, poartă pecetea acestor încredințări.

Mai este ceva. Cioran a luat ca moment decisiv al istoriei și devenirii umane actul Căderii, când *întâia lacrimă a lui Adam a pornit istoria*, iar prima pereche a fost izgonită din tărâmul paradisiac ca pedeapsă pentru că a mușcat din fructul cunoașteii și-a dobândit conștiința de sine. Nu și-a pus niciodată problema statutului paradisiac al omului și nu s-a arătat interesat de felul cum arăta omul în Paradis, în Elizeu, înainte de a dobândi conștiință și de a fi izgonit pe pământ, dar este evident că lipsit de conștiință omul era ghidat doar de instincte și pasiuni. Aristotel disociase bine că omul este alcătuit din cunoaștere (rațiune), afectivitate (pasiuni) și instincte, dar era evident că în timpul viețuirii paradisiace, în absența conștiinței (înainte de încălcarea interdicției divine), în constituția umană nu figurau decât pasiunile și instinctele, Conștiința, adăugată prin marcotaj fondului instinctual și afectiv-pasional primar l-a făcut pe om ipocrit, teatral, formal, i-a imprimat o anumită vulnerabilitate și i-a indus manifestări arlechinesti. *Caut omul*, mai spunea Cioran, *care de-ar fi fost Adam, și astăzi eram în în paradis (Cartea amăgirilor, p. 218).*

Căutare zadarnică, întrucât omul paradisiac, omul plămădit de Creator în ultima zi a Facerii, după chipul și asemănarea sa, omul care să aibe în constituția sa doar instincte și pasiuni, omul ieșit din timp, fără rațiune și fără facultatea cunoașterii nu mai există, pentru că între timp s-a emancipat, a dobândit sagacitate, a devenit sapiens și s-a făcut responsabil față de sine și față de noul său teritoriu terestru, ce i-a fost dat în administrare. Dobândită pe cale incorectă conștiința prisosea omului paradisiac, unde totul era rânduit perfect și nimic de îndreptat. Într-o ontologie desăvârșită, unde toate erau așezate într-o dispunere superlativă, rațiunea umană devenea prisoselnică, inutilă și trebuia expulzată pe pământ unde erau toate de făcut. Începea o viață nouă, iar minutarele orologiului terestru anunța big-bangul istoriei și a unei noi forme de viață. Cioran avea dreptate doar parțial. Nu doar întâia lacrimă a lui Adam a urnit istoria din loc, ci și primele frământări de conștiință privind menirea și destinul lui în timp și în lume, l-a înscris într-o devenire cronologică și tumultuoasă - gloria și eșecul lui. Și Căderea n-a fost anul unu al istoriei, ci începutul numărării inverse, la capătul căruia omul își va putea declara propriul

sfârșit - al lui și, firește, al istoriei. L-a scos pe om din grotă, i-a dăruit energia electrică și supersonice, dar și mijloace de distrugere

Aceasta a fost prima mare greșală a omului - aceea de a nesocoti porunca divină - dar n-a fost singura, a urmat nesăbuița lui Prometeu de a sustrage focul din sieful zeilor și de a-l dăruia oamenilor, pentru a conferi productivitate construcției terestre. Ieșit din grotă lui primitivă omul a năzuit permanent înspre Cer – fie prin construcții faraonice, fie prin tehnologii sfidătoare care să-i amelioreze existența pământeană. Prin gestul său, Prometeu l-a scos pe om din grotă, i-a dăruit energia electrică și supersonice, dar și mijloacele rapide de distrugere. Întreaga civilizație, realizată prin cazne și privațiuni aluvionare poate fi anulată în câteva secunde, cum s-a și încercat în câteva rânduri. Deocamdată, nu s-a reușit decât o distrugere parțială, dar puțină răbdare și profeția lui Cioran se va împlini la scară mapamondică. *Omul*, îi explica publicistei Silvie Jaudeau, *va pieri prin geniul săi. Orice forță pe care o declanșează, îi dăunează. E un animal care a trădat istoria, e pedeapsa lui. Toate evenimentele survenite din zorii timpurilor arată omniprezența unei legi inexorabile. Chiar și binele e un rău. Un blestem urmărește orice voință prometeică. Uimitoarea clarviziune a înțelepciunii antice, care se temea că destinul lovește în oricine cutează să sfideze zeii. Omul ar fi trebuit să se oprească, dar nu putea opri procesul măreț și dezastruos în care se angajase. (Convorbiri cu Cioran, Editura Humanitas, București, 1993, p. 199-200).*

Pentru gestul său necugetat Prometeu și-a meritat pedeapsa. A meritat să fie îmnlăntuit pe stânca din Caucaz și corbii să-i ciugulească ficiții.

Există un ideal uman în viziunea lui Cioran? Și dacă răspunsul ar fi pozitiv, ce înfățișare ar putea avea? Deși n-o mărturisește deschis, idealul uman confirmă tipul adamitic, al omului de dinainte de cădere, ceea ce îl aduce pe Cioran, cam pe ușa din dos, dar îl aduce pe huilul până atunci teren al teologiei. Omul de dinainte de cădere era parte a naturii, nu dispunea de conștiința de sine, era una cu natura și nimic nu-l diferenția de ontologia în care era plasat. Lipsit de conștiință și de facultatea cunoașterii era sincer, deschis și de o inocență neprefăcută.

Și a strigat Domnul Dumnezeu pe Adam și i-a zis: Adame, unde ești? Răspuns-a acesta: Am auzit glasul Tău în rai și m-am temut, căci sunt gol și m-am ascuns. Și i-a zis Dumnezeu: Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci? A fost începutul dramei umane. Ceea ce a urmat se cunoaște. Izgonit din rai pe pământ Adam și urmașii lui au devenit răi, perverși

și vicleni abia după ce s-a integrat în comunitate, a ajuns în raport de alteritate cu natura, și, de fapt, cu sine însuși. Izgonirea din rai, a însemnat căderea în timp și în istorie. *Întâia lacrimă a lui Adam a pornit istoria și tot ceea ce a urmat a fost consecința acelei nesăbuite de a dobândi facultatea cunoașterii. O vreme a căutat omul care de-ar fi fost Adam și astăzi am fi fost în paradis (Cartea amăgirilor, p. 218). Așpoi nu l-a mai căutat. A înțeles că într-o zi mă v oi putea topi în Dumnezeu. Dar această posibilitate, pe care mi-o acord mie însumi nu rămâne fără urmări: mă face să fiu ceva mai indulgent cu sarcasmele mele (Caiete, I, p. 259).*

N-a devenit mai indulgent, a continuat să bastoneze oamenii și omenirea, dar l-a privit altfel pe Dumnezeu. A devenit ceea ce Țuțea constata pe bună dreptate *un credincios care nu s-a cunoscut.*

Căderea - punct nodal în relațiile lui Cioran cu divinul

Într-un dialog mai desfășurat cu publicistul spaniol J.L.Almira, scepticul de la Rășinari făcea o afirmație care poate căpăta funcție de paradigmă: *Cred că omul n-ar fi trebuit să se angajeze în istorie, ar fi trebuit să ducă o existență staționară, apropiată de animalitate, fără orgoliu sau ambiție. N-ar fi trebuit să cedeze ispitei prometeice, deoarece Prometeu a fost marele inductor. Ca toți beneficiarii, el era lipsit de perspicacitate, era un naiv. În realitate, istoria universală nu e altceva decât o repetare de catastrofe, în așteptarea unei unei catastrofe finale (Convorbiri cu Cioran, Editura Humanitas, 1993, p, 94-95).*

Sunt mai multe aspecte care trebuiesc lămurite din această temerară mărturisire privitoare la marile amenințări rezervate dcestinului omenesc și umanității în general, făcută de sceptic cu două decenii în urmă. Am arătat în introducere cum civilizația nesăbuită a născocit, în decursul veacurilor, atâtea lucruri folositoare, menite să împlinescă mai fericit ansamblul trebuințelor omenești tot mai complicate - reclamate de *homo faber*, dar și mijloacele prisoselnice pentru distrugerea ei. Trăim, nici vorbă, mai bine, am parcurs traseul dintre grotă primitivă la locuințe somptuoase, dar am devenit mai vulnerabili, mai predispuși la boli și la pericole iminente. Am descoperit foloasele energiei atomice și nucleare, dar am și infestat planeta cu noxe periculoase, pe care nu știm unde și cum să le depozităm în siguranță. Planeta este bolnavă și deja suntem în căutarea unei altei planete de rezervă și de emigrare, pentru momentul când a noastră va deneni nelocuibilă.

Fiecare nouă născocire generează alte vulnerabilități și infecții, pentru neutralizarea cărora

sunt necesare alte născociri și mijloace, care și ele generează alte consecințe nefaste și procesul continuă la infinit. Am făcut din ideea de progres o religie, dar am nesocotit urmările catastrofice pe care, fatidic, le induce firavei *trestii gânditoare*. Cioran și-a asumat acest rol, de a denunța progresul și de a-i arăta, cu toate dovezile la vedere și cu un patos nereprimat, consecințele nocive. Mai mult, e convins că ceea ce numim progres este o iluzie, că de fapt se bate pasul pe loc de vreme ce orice nouă inovație este nocivă și reclamă altă inovație care să-i neutralizeze efectele și tot așa. Ceea ce numim progres nu este decât o alternanță de inovație-nocivitate-altă inovație reparatorie-altă nocivitate, deci ne rotim în cerc, nici măcar în spirală.

Ar fi fost mai bine dacă nu ne angajam în istorie? Trebuia, de vreme ce nu avea prea multe alternative. Odată izgoniți pe pământ primii oameni nu mai aveau decât șansa vieții de jivină sau construcția unui alt paradis în condiții terestre. A ales alternativa din urmă, a ales să se folosească de rațiunea dobândită ilicit și să se angajeze într-un efort constructiv. A ales iluzia ideii de progres care este o idee iudeo-creștină. *Marii vinovați de apariția ei sunt Profetii și Apocalipsa corectată, îmbunătățită, emasculată. Judecata de apoi ca împlinire, ca încununare. Judecata de apoi în roz. (Caiete, III, p.186).*

A refuzat condiția de jivină și-a aspirat spre autodepășire, dar nu prin mistică și sfințenie, ci prin nălucirea tentației c-ar putea deveni supraom, adică prin îndepărtarea de condiția sa originară, când era una cu natura, prin *fuga de originile sale, dar nu fuge decât ca să cadă în ele mai rău, iar când va fi cel mai departe de începuturile sale, atunci va cădea mai jos ca oricând. Va plăti scump voința de înălțare și de depășire. (Caiete, II, p.116).*

Cioran se declară un discipol al filosofului grec Hesiod și a altor susținători ai regresului și involuției, care privea evoluția omenirii ca un regres de la vârsta de aur la cea de bronz. Oricum, omul cioranian era o soluție doar pentru tărâmul paradisiac, nu și pentru cel terestru, unde totul trebuia luat de la zero. Izgonit pe pământ a devenit fiu al hazardului și al trudei și Cioran a speculat copios aceste noi ipostaze. Truda a îm- pregnat-o cu perspectiva zădărniceii, iar hazardul cu prăpastia neantului - o combinație ce nu putea duce decât la nihilism, o direcție de gândire pe care a ținut-o în grație și, pe cât i-a stat cu puțință, a căutat s-o țină necompromisă. A fost ultimul mare nihilist al veacului nostru - cu mâna stângă trăgea un semnal de alarmă, iar în cea dreaptă ținea o grenadă cu inelul de siguranță tras.

ESEU

ARTA SCRISULUI LA TUDOR ARGHEZI

► Livia CIUPERCĂ

Scrisul este artă nobilă și extrem de sensibilă, „osândă și jertfă”, „durere, împărtașanie și mucenicie”, afirma cândva I. Valerian.

Scrisul este o îndeletnicire migăloasă și cere înainte de orice un grăunte de dumnezeire, pentru a deveni artă.

Cu adevărat, e nevoie de har și artă, pentru a mânui cum se cuvine „ciocul condeiiului” (*Slovele*) muiat în picătura de cerneală (amintindu-ne de anii când scriam caligrafic), dansând, cu meșteșug pe foaia albă de hârtie.

Și nu doar „meșteșug”, ci o „caznă ca la facerea lumii, și în fiecare zi o înviere din morți” (*Hârtia*), ne șoptește de dincolo de timp, Tudor Arghezi.

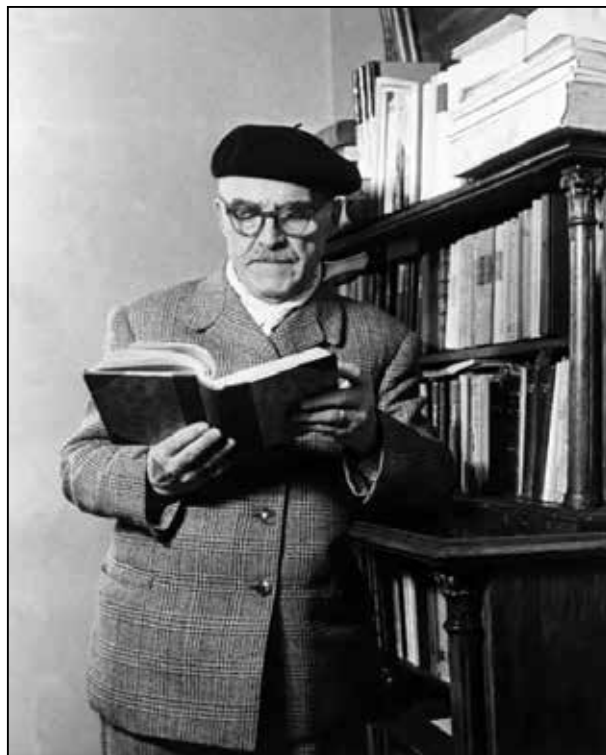
În actul zămislirii, în inima cuvântului, artistul ar trebui să descopere aceeași fragilitate, precum fost-a străvechea „ulcică de porțelan” dăruită tânărului Arăba de către mama sa Varava (ciclul *Ce-ai cu mine, vântule?*).

Și-n concertul acestui trudnic, perseverent și constant *exercițiu*, ar merita să ni-l reamintim, cu precădere, în acest răstimp, sincer omagiu lui Tudor Arghezi (21 mai 1880 – 14 iulie 1967), la împlinirea a 55 de ani de la zborul sufletului său întru nemurire.

„Făptura” sa de cuvinte (*Din taine*), neprețuita zestre ce ne-a rămas de la el, presaltă în imensitatea scrisului românesc de secol al XX-lea, zămisliitor „unic și esențial în limba română modernă” (Eugen Simion).

Din „țărâna visărilor”, plecăciune celui „născut dintr-un crâmpoi de soare/ și o fărâmă de pământ,/ firul gingaș, curat și sfânt,/ a-mbobocit și-a dat o floare” (*Chemarea*)!

Și ce lecție subtilă ne transmite Poetul! Actul de creație nu se-nvață, e dar și har: „Ce carte știi, e din țărână. Pui slove mici cu plod, și mi le-ngână/ Și le citesc în brazdă greierii citeți/ Trei nopți întregi și două dimineți,/ Și ele cresc și dau tulpini și foi/ De cărți înfășurate strâns, de popușoi./ Școala mi-e

câmpul, dascăl mi-e pădurea/ Și iscălesc frăția cu securea” (*M-au întrebat*).

Tocmai de aceea, evocarea sa devine „bună-vestire”: „M-am zămislit ca-n basme, cu șapte frunți și șapte/ Grumazi și șapte țeste./ Cu o frunte dau în soare, cu celelalte-n noapte” (*Portret*); „Am rătăcit pulberi de fum” (*Cuvânt*), pentru a auzi „graiul apelor din vânt”, „geamătul și-aleanul tot,/ pâcla grea și ceața rară” (*Iarbă trează*).

„Acvila amintirii” (*Denie cu clopote*) tresaltă chemându-i versul – îndelungă și chibzuită „frământare” –, reținând că pentru Poet, ziua nu se „pierde neputincioasă și pribeagă”, ci are mereu un scop bine definit: „Dă-mi pacea și răbdarea s-o caut și s-o cânt” (*Rugă de vecernie*).

Nu timpul este „otrăvit”, ci starea lui poeticească, mereu în „țărâna visării”, poate c-un gând, fie la „diafane frumuseți” (*Mărțișoare*), fie la „florile de mucigai”, experiență dușmană, ce s-a cerut înscrisă cu „unghia pe tencuială” (*Flori de mucigai*).

Nimic nu ne mai miră în stilul arghezian. În viziunea sa, cuvântul, „biciul rece-al apei vii”, se dorește, voit, „întortocheat”, „încolțit” și frământat în „drojii de țărână”, cu îndeplinirea unei vii dorințe, de a scoate din „brazdă rădăcina fără nume/ Și neștiuta miere-a buruienii” (*Nu v-am sădit*).

Bineînțeles, cu voia sa, un „pui de vânt” își „deapănă pletele/ prin zăbrele țepene”, cu aripile-i de dantelă, „calcă lin și cu sfială,/ ca pe foi de poleială,/ șovăind că poate strică/ găzele de majolică”.

Ritmul popular îl încântă și nu pregetă a se înfrupta din ethosul nostru străbun. Și-un singur exemplu e concludent. Iată, „Urare”, dacă este și dublat de-o firească emoție psaltică: „Șchiopătând la ușa mare/ Cu-o metanie și-o cruce,/ Greierele îți aduce,/ Doamne, binecuvântare.// Gânduri line,/ Spice coapte,/ Doniți pline:/ Miere, smirnă, must și lapte.// Să-ți aducă binele/ Clipele: Albinele./ Ca balta și miriștea/ Să-ți răspundă miriștea.// Bună pază,/ Scăpătată dintr-o stea,/ Preacurata-i albă rază/ Casei candelă să-i stea”.

Unul dintre cele mai delicate poeme din familia „boabei și-a fărâmei” este *O lăcustă*. Impresionează aici, nu numai prozodia, impecabilă, prin multitudinea de imagini cu reminiscențe simboliste [recunoștere și stimulent, la începuturi, prin vocea lui Alexandru Macedonski], cât finețea conceptuală, în sine: „Mi-a umblat în pădăie/ O goangă cu pălărie/ Și cămașe stacojie./ Avea fuste și manta/ Tăiate din catifea/ Și pieptar cu solzi de țiplă,/ Căptușit c-un fel de sticlă.// Domnișoarei cu trei rochii-i/ Lăcrimau rubine ochii./ Să te-ntreb pe Dumneata,/ Cum veniși în iarba mea/ Și de unde, Domnișoară/ De cristal și scortîșoară?/ După pana ce te-a scris,/ Vii și tu din somn și vis./ Căci vopseli asemenea nu-s/ Decât colo, tocmai sus,/ Unde sunt într-adevăr/ Pensule de-a fir-a păr/ Și zugravii scriitori cu apă./ Ce te-a supărat? Țântarul,/ Papurișul, nenufărul?”.

Mai apoi, în cerdacul lui de schivnic, tânărul diacon Iosif își alină sufletul, fie versificând [superb exercițiu creator] primul *Psalme* al lui David („E fericit acel bărbat pe care/ al făr’ de legei sfat nu-l ispitește/ și liniștit își suie-a lui cărare/ deasupra minței bațjocorotoare,/ și de păcat și-o îngrădește...”), intitulat „Fericit bărbatul”, fie lecturând cărțile pe care i le aducea, la fiecare sfârșit de săptămână, prietenii Gala Galaction și Vasile Demetrius, fie contemplând peisajul, așa cum reiese din poezia *Denie*: „Din cerdacul meu la el [altarul bisericii Cernica]/ E un zbor de porumbiel./ Îmi trimite danie/ Câte o gânșanie,/ Paianjeni pe sanie/ Sau pe o metanie,/ Atârnați de-o sfoară, groasă/ Cât o umbră

de mătăasă./ Și se leagă de pridvoare/ Mirodenii dulci de floare./ Ca o punte de poteci/ Pentru fluturii-n scurteici”.

Și totuși, surprinzătoare fi-va starea de răzvrătire, având ca fundament fiorul romantic tipic eminescian: „Din vâlul nopții rupi o stea:/ O guști și-o scuipi când strălucea./ Cu mâna bălăcînd în undă,/ Strici luna rece și rotundă./ Din valuri îți croiești stihare,/ Scăldându-te-n lumini de mare./ Culegi grădinile de flori,/ Le-nmăunchiezi și le omori./ Te-nfășuri între corzi și harpe/ Și de viole mute, șarpe!// Și-n fiecarele din noi/ Știi să strecuri chei mici și moi” (*Răzbunare*).

Un „blestem să fi răsucit și încâlcit firele vieții și ale gândirei” sale, după cum nota în al său *Jurnal* Gala Galaction, în ziua de 21 iulie 1907?! Nu avem cum afla. Cert este că după călugărie, în hlamida diaconului Iosif, Tudor Arghezi se va fi bucurat timp de cinci ani (1900-1905) de liniștea de care avea atâta nevoie. Și nu este doar o părere. Studiul hrisoavelor vechi de bun augur, și-ntru apreciere, fi-vor.

Și nu doar în psalmi folosește Arghezi termeni de sacralitate creștină. Sub oblăduirea și sub penelul său, acești termeni devin exerciții amintitoare de perioada când, în postura de diacon, „se simțea bine în tovărășia vechilor cărți bisericești” (Valeriu Anania – *Rotonda plopilor aprinși*). Și să credem, nu era fascinat doar de slovă chirilică, ci era „scormonitor” și de termeni uitați de lume, pe care i-a cules [după propria-i mărturisire], fie din comoara graiului vorbit de Paraschiva (soția sa moldoveancă), fie din *Dicționarul* lui August Scriban (ediția 1939).

Negreșit, lexicul arghezian surprinde, prin bogăția și varietatea lexicală – îmbrățișare hristică: „Din înălțimi, o rază aurie/ la parte-n bolți la sfânta liturghie,/ Și lingura rotunda din potir/ Lacrimi a scos și rouă de safir” (*Ziua albă*), căroră li se adaugă, fie termeni neaoș populari: „Prin mâinile tăcerii, de ceară, se strecoară/ Ca un fuor de pulberi și brume deslănate” (*Când s-ar opri secunda*); fie cuvinte care definesc îndeletniciri țărănești: „Sămânța brazdei grase, muncită strâns și crunt,/ Din spicul cu mustață, zbârlit, cu miez de unt,/ Și sacii grei cu aur de mălai –/ Plecau în coviltirile cu cai” (*Flautul descântat*); fie suprapunere a unor termeni sensibili care creează un ansamblu vizual halucinant: „Buruieni de scamă și otreapă,/ Muntele-i strâmb. Țarina crapă./ Cenușe, funingini și zgură./ Mucegai și mălură” – și – dramatic: „O harfă și o vioară,/ Cu strunele de sfoară,/ Zac în sânge și noroi” (*Ogor pustiu*).

Deopotrivă, stilul său transmite cititorului multă sensibilitate și duiosie: „Ce plângi, copilul meu? Ce-ți are/ Sufletul? Te doare?/ Senină ca un bob de rouă/ Ar fi ca o podoabă nouă,/ Dar e o lacrimă de tulburare/ Și mai cu seamă locul ei mă doare” (*Ce plângi?*) – dar și – emoție tipic romantică: „Mă uit la flori, mă uit la stele;/ Ești chipul dulce al tristeții mele...” (*Mă uit la flori*).

Recunoaștem poetului Tudor Arghezi preferința pentru termeni rarissimi: plocat (*Adormita*), răsur (*Inscripție pe catapeteasmă*), papainoage (*Un lazaret*), mălură (*Ogor pustiu*), scâlâmb (*Înțelepciune*), „tipilul corci de mătrăgună” (*Buruiana asta*); arhaisme: „lacrimi de urcioare” (*Ce plângi?*), bățatură (*Copilă*), zăplaz (*Nu-nțelegeam*), fúrii (*Când veniră*), stei (*Inscripție pe mormânt*), razor (*Buruiana asta*) – sau – figuri artistice ceva mai speciale: „casă găunoasă”, „ochi aprins și zgâit”, „zile ațipite” etc. – cuvinte care dobândesc conotații de subtilitate metaforică.

În „stihurile” sale, uneori, „pestrite”, surprindem, deopotrivă, dislocarea frastică: „rămânea văzduhul posac învelitoare” (*Paznicul*); elemente de intertextualitate (*Fabula fabulelor*, *Scrisoare*), cărora le atașăm măiestrite imagini lugubre (*Cinci sute de coșciuge*, *Convoiul sicrielor*, *Moartea-n vatră*, *Erau trei*); ritmicitate tipic popular-umoristic: „Ce ți-i, moșule, ce vrei,/ Că scuipi în

cărbunii mei?! Te-am oprit, din vatra mea,/ Să iei jar pentru lucea?” (*Cântec de faur*); – sau – imagini sinestezice: „În grădina-ncare scriu,/ Cerne aur argintiu/ O tupsie ca de jar,/ Spânzurată-ntr-un arșar.// Florile trezite mi-s./ Aripile și-au deschis/ Și desprinse din răzoare,/ Stoluri lungi încep să zboare” (*Creion*).

Poetul cultivă, deopotrivă, și pastelul (*La cosit*, *Secera*), fabula (*Păianjenul negru*), poemul dramatic (*Hamlet. Încercare de sinteză*, *Altă dată*, *Căteii și păduchii*), ritmurile baladești, în care triumfă ironia (*Da, e lung*; *Drumu-i lung*; *De la Jii, în drum*) sau vizualul scenico-satiric: „Două capre cu trei iezi,/ În genunchi, la o tulpină,/ Ți se pare că le vezi/ Că se roagă și se-nchină...” (*Două capre*).

De la vârsta de 16 ani (1896) și până-n pragul *marii treceri* (1967), Poetul a mucenicit, lucid și responsabil, întru împlinirea unui vibrant și unic „mesaj arzător – în cuvinte potrivite”, după cum apreciază criticul Nicolae Manolescu.

Privind retrospectiv, pentru Tudor Arghezi, scrisul nu a fost o „meserie ușoară”, după cum am fi tentați să credem. E drept, „românul s-a născut poet”, însă, pentru a te numi poet, e nevoie de un „grăunte de dumnezeire” (I. Valerian). Iar lui Tudor Arghezi (pe numele său real, Ion Nae Theodorescu) i s-a dăruit acest har cu asupra de măsură.

Tânăra cu basma albă

► Ionel NECULA

ISTORIE LOCALĂ

BUNICA LUI ION PETROVICI

Bunica dinspre mamă a filosofului Ion Petrovici era Zamfira Berea, născută Șerbănescu, fiica lui Eni Șerban - personaj important în viața de altădată a Tecuciului. Moșier de modă veche era bine statornicit în tradiții și cutume verificate ancestral. Era neliipsit de la petrecerile din aleea cu aluni a protopopului Gheorghe Dimitriu la care mai participa Ioniță Hrisanti și aște notabilități ale orașului. Din căsătoria paharnicului Eni Șerban (mai târziu și-a zis Șerbănescu) cu Smaranda au rezultat 18 copii, din care doar șapte au ajuns la maturitate.

Zamfirița era al treilea vlăstar în ordine, urmând după Nicu - într-o vreme primar al Tecuciului și după Theodor - viitorul poet convorbirist, bine apreciat de Maiorescu, de-a devenit și membru al Academiei Române. Bolnav de cancer, Nicu își procura medicamentele necesare de farmacia Hepites din Tecuci, deținută de un membru al clanului brăilean, care avea mai multe farmacii prin mai multe orașe din Moldova. Avea cancer la stomac și soera să-și mai aline durerea cu medicamentele acestui farmacist. Din această prietenie s-a născut o dragoste față de sora farmacistului, mujlt mai tânără decât el cu care se căsătorește. Despre Zamfirița, aflăm din memoriile lui Ion Petrovici, că mama sa îi hărăzise un viitor monahal, doar că tatăl, Eni Șerban s-a împotrivit cu vehemență: *Cucoană, i-a strigat cu înverșunare, dacă ai făcut păcate, ispășești-ți-le singură - eu n-am copii de dat la mănăstire (De-a lungul unei vieți, Editura Ideea Europeană, București, 2007, p. 47).*

Tot tatăl îi găsește și logodnicul - un anume Costache Berea din Focșani, cu care se căsătorește când abia împlinise 16 ani. A fost o căsătorie eșuată, care s-a desfășurat repede, după foarte puțin timp. Hotărârea fusese luată de Eni Șerban fără nici o consultare a tinerei fete: *Zamfiro*, i-a strigat

cu autoritate de pater familias, *să știi că te-am logodit cu Costache Berea. O să treacă meșterul să-ți ia măsură pentru verighetă. Căsătoria n-a mers și Zamfira a revenit în Tecuci, ca văduvă, și cu doi copii, unul fiind viitoare mamă a lui Petrovici, Ortansa.*

Constantin Solomon, care a cercetat cu mai multă acribie această familie dă ca an de naștere a Zamferei 1841, ceea ce înseamnă că anul căsătoriei trebuie să fi fost prin 1857, deci imediat după încheierea Războiului Crimeii (1853-1856). Dacă-i adevărată mărturia lui Petrovici, c-a rămas văduvă la 19 ani, înseamnă că despărțirea de *soțul bezmetic* s-a petrecut după trei ani de căsătorie, și pentru tot restul de viață, până în 1917, când a decedat, în plin război și cu trupe militare în curtea sa. *Nu-mi era numai bunică, ci și nașă - lucru capital pentru dânsa și motiv de afecțiune suplimentară, pe care n-o acorda și nepoților pe care nu-i botezase. (De-a lungul .. p. 44).*

Ion Petrovici a rămas orfan de tată când era în primnul an de liceu, mai exact în prima sa vacanță mare, ca elev la Liceul Sf. Sava din București. Locul gol lăsat de pierdere părintelui n-a putut fi umplut de noul soț al mamei sale. de cpt. Vasile Stâlpeanu de la Garnizoana din Tecuci pe care l-a considerat un intrus în familia sa și în viața mamei sale - încă tânără rămasă văduvă și însărcinată, după opt ani de sterilitate. De altfel, la scurt timp după decesul tatăului, îndoliata mamă l-a născut pe Dumitru Petrovici, conceput cu soțul dintâi care va fi îndrumat, probabil și la sugestia noului soț. spre cariera militară, urcând treptele ierarhice până la gradul de general. Cei doi copii ai Ortansei erau, prin urmare, frați buni, proveniți din aceeași părinți, deși filosoful, în toată memorialistica sa nu face decât o singură dată o sumară referință despre

el. Atunci când mama sa l-a avertizat de ceea ce urma să se întâmple nu peste mult timp: *Să știi că tata, fiindcă nu te porți bine a scris la Paris să-i mai trimită un copil. (De-a lungul unei vieți*, Editura Ideea Europeană, București, 2007, p.26)

Noua însoțire a mamei sale cu Vasile Stâlpeanu n-a fost primită cu ochi buni de liceeanul Petrovici. Aversiunea era așa de mare că nici vacanțele nu le mai petrecea în casa familiei, ci la bunica dinspre mamă, la Zamfira Berea, care îl copleșea cu dulcetuuri și compoturi și se simțea în largul său, în afara oricărei restricții. Aici, în casele bunicii, în ultima vacanță mare a compus poemul dramatic **O sărutare**, care va fi apreciată de Caragiale ca *excelentisimă* și-o va recomanda Teatrului Național din București s-o includă în repertoriul stagiunii curente. Așa se face că Ion Petrovici ca dramaturg, a stabilit performanța de a fi jucat pe prima scenă a țării ca elev în ultima clasă de liceu.

Cât privește pe bunica sa, Petrovici i-a păstrat tot timpul o pioasă amintire și i-a evocat imaginea în cuvinte calde și pline de recunoștință ori de câte ori i s-a oferit ocazia să vorbească despre Tecuciul tinereții sale. Mai desfășurat a făcut-o într-un articol publicat în revista **Drum drept**, nr.1 din anul 1917 - anul când a fost chemată la Domnul - republicat mai apoi în populara colecție Biblioteca pentru toți. Evocându-i imaginea de ființă pioasă și generoasă, Petrovici nu uită să amintească și de situația grea a orașului în acel an de răscruce pentru destinul țării, când localitatea era răscolită de război și devenise una din cele mai aglomerate așezări din Sudul Moldovei. *Să trăiești ani întregi departe de zgomo, într-un târg pe care nu l-au putut învia toate silințele lui de-a deveni un centru de viață și să te ponenești de-o dată cu străzile năvălite de lume care vrea găzduire, cu armate care se întorc și altele care vin și să vezi dându-ți buzna în odăile tale ceruite ca oglinda, în casa ta de care toți se apropiau cu sfințenie și se scuturau bine la prag, musafiri nealeși ai întâmplării - aceasta o va fi turburat tot așa de tare ca și faptul de a nu vedea... cete de monștri de metal. sâmnători de groază și de nenorocire.*

Și la fel i-a evocat chipul cald și luminos în noiembrie 1970, când a revenit în Tecuci laolaltă cu alți fii ai orașului pentru a participa la o dezbatere despre orașul de altădată. Aici își petrecea toate vacanțele liceale și tot aici, sub veghed bunicii, în ultim a vacanță de liceu a compus poemul dramatic **O sărutare** cu care va debuta pe scena Teatrului Național la vârsta când nu-i dispăruse coșurile

de pe față. Avea obiceiul să-și declame singur și cu toate modulațiile vocale, compoziția aflată în procesare și nu se ferea de privirile bunicii, care îl urmărea cu încântare, înțelegând că nepotul avea patima creației și mergea pe urmele fratelui ei, Theodor Șerbănescu. Între două căutări prin camera cu dulcetuuri și compoturi ieșea în grădină și-și declama versurile, spre surprinderrea vecinilor care nu înțelegea prea bine ce se întâmplă cu el. Toată această zbatere a chinurilor de creație va fi surprinsă ulterior și destul de exact într-o poezie evocatoare.

*Dintâi o raită la cămară
Pe la compot sau baclava
Apoi plecam înspre grădină
Cercând să mai compun ceva*

*Aceste-acasă la bunica
Ce lesne mi-a aflat secretul
Când un nepot de duliuri lacom
Când locul i-l lua poetul*

*Mă urmărea, ușor ascunsă
De la fereastra dintre vest
Cum mă plimbam rostind cuvinte
De multe ori schițând și-un gest*

*Dar solilocul ăsta zilnic
Nu a scăpat unei vecine
Ce-a alergat discret să-i spuie:
Cucoană dragă nu-i a bune!*

*Dar bunicuța-i liniștită
Înțelegând, deși bătrână
Că o compunere s-ajută
Vorbind cu glas, mișcând din mână*

*Iar de puterea minții mele
Nu se-ndoia de-atunci măcar
Căci într-o zi văd că mă-ntreabă
Câți bani ți-ajung pentru tipar?*

*Și dac-am imprimat o carte
Devreme poate peste seamă
N -a fost ambiția-mi grăbită
Pe cât orgoliul ei de mamă.*

A plecat din această lume înainte de a-și vedea țara eliberată și întregită, dar probabil, mulțumită că nepotul său îi va păstra o pioasă amintire și-i va duce imaginea peste timp și peste veacuri.

PERSONALITĂȚI CULTURALE TECUCENE

EUGEN BOUREANUL
ÎN CORESPONDENȚĂ

► Ștefan ANDRONACHE

În cursul anului 1971, împreună cu profesorii Constantin Filiță, directorul Casei de Cultură, și Tudorel Diaconiță, directorul Bibliotecii Municipale, încercam să identificăm toate personalitățile culturale ale Tecuciului, după modelul instituției deja constituite în orașul Fălticeni. Doream să procurăm elementele necesare evidențierii contribuțiilor acestora (cărți, publicații, tablouri, portrete și scrisori) și chiar să obținem un spațiu adecvat pentru amenajarea expoziției permanente menită să contribuie la educația publicului, în special a elevilor din școlile orașului, deziderat ce avea, practic, să se materializeze chiar în primăvara anului următor.

Date fiind aceste preocupări, cum îmi desfășuram activitatea ca bibliograf la Biblioteca Municipală din Tecuci, am găsit de cuviință să mă adresez și scriitorului de origine tecuceană Eugen Boureanu despre care știam că se remarcase prin nuvelele și povestirile sale impregnate de poezia trecutului și a pământului natal: „Povestiri de pe dealuri”, „Oameni de demult”, „Hatmanul Tomșa”, „Vijelia” etc.

Recurgând la sprijinul Editurii Științifice, unde aflasem că publicase ultima sa carte, dar și la bunăvoința revistei „Gazeta literară” din București, am aflat că, în acel moment, el se retrăsese în satul Palanca, comuna Florești-Stoenești, din județul Ilfov. Așadar, comunicându-i în scris ce intenționam să realizăm, în orașul nostru, de ce am avea neapărată nevoie din partea domniei sale, și cerându-i câteva relații legate de fiul său, poetul Radu Boureanu, scriitorul Eugen Boureanu mi-a răspuns cu promptitudine.

Deși ajunsese la o vârstă destul de înaintată, din care motiv recunoștea că era obligat să se confrunte cu „o seamă de boli, care nu vor să ne părăsească nici cât «negrul-unghiei””, scriitorul s-a

străduit să-mi facă, totuși, „bucuria răspunsului”, adică să-mi trimită câteva informații interesante, inclusiv „Buletinul Vieții românești”, în care îi apăruse o notă de prezentare, regretând o parte din pierderile anterioare.

Cât privește pe fiul său, Radu Boureanu, care se bucura de privilegiile regimului comunist, iată ce a ținut să menționeze la post-scriptum: „tot «interesul» lui e ca în literatura românească trebuie să fie un singur scriitor purtător al acestui nume, și acela să nu fie decât «el» !”

În pachetul expedit, pe 10 octombrie 1971, trimisese și două dintre ultimele sale două volume. Iată ce a ținut să scrie pe unul din acestea: „Bibliotecii Tecuciului nostru, un mic dar din ceea ce trebuia să însemne marea dăruire a adevăratului manuscris, «De la Thule la Taprobana», strivit între

paginile reduse de aceste tipărituri ... întârziate ... Eug. Boureanu”. Fusese ultimele sale gânduri așternute pe hârtie pentru că, pe 28 noiembrie, a aceluiși an, după ce împlinise 86 de ani, el avea să plece în marea călătorie fără de întoarcere.

La doar câteva zile după înmormântare, soția sa, doamna Aglaia Boureanu, avea să comunice, Consiliului Popular – Tecuci, printr-o telegramă, dispariția scriitorului pe care tecucenii și-l dorise cu ardoare să-l includă ca „membru fondator al Societății Cultural-Literare Calistrat Hogaș”. Așadar, cel ce își legase „viața și creația de urbea tecuceană, nemurind în eroii romanelor și nuvelelor sale, pentru prietenia cu Calistrat Hogaș, pentru înalta valoare ca literat și patriot”, avea să accedă, doar „post-mortem”, „ca membru fondator al Societății «Calistrat Hogaș» din Tecuci”.

În perioada imediat următoare, distinsa și generoasa doamnă Aglaia Boureanu, dorind să îndeplinească cu credință dorința fostului său soț,

Eugen Boureanu,
portret din anul 1940

scriitorul Eugen Boureanu, în momentul când am fost invitat, împreună cu Nicolae Rădulescu, directorul Muzeului de Istorie din Tecuci, la Florești-Stoieniști de lângă București, a decis donarea întregii biblioteci (1700 volume), a fotografiilor de familie, inclusiv a obiectelor de mobilier (biroul de lucru bine conservat, fotoliul, rafturile toate etc.) sau de artă (tablouri, sculpturi etc.) orașului. Toate acestea se conservă, astăzi, la Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” din Tecuci, în ideea integrării tuturor acestora într-o viitoare Casă a Personalităților orașului, lucru care, din păcate, nu s-a mai putut întemeia niciodată din cauza dezinteresului majorității liderilor care s-au succedat pe la administrația localității.

[Conținutul scrisorilor:]

Ștefan Andronache
Tecuci
Biblioteca Municipală, nr. 11
(Jud. Galați)

Domnule Andronache,

Atâta timp cât m-au ajutat puterile, părdute de luni și luni, de o seamă de boli, care nu vor să ne părăsească nici cât „nergrul-ungheii”, m-am ținut să dau curs samei necumate a în-
trebărilor pe care necatin ni le-ai pus.

Domnule Andronache,

Atât cât m'au ajutat puterile -
părdute de luni-și-luni, de o
seamă de boli, care nu vor să ne pără-
sească nici cât „nergrul-ungheii”, m'am
ținut să dau curs samei necumate a în-
trebărilor pe care necatin ni le-ai
pus.

Se vede că a venit și vremea cermăni
lor. Îmi fac bucuria răspunsului.
În parte, îl ai alăturat, ... pe ne
odinioară și cum l-ai putea dobân-
di și în prezent. Multe le-au pierdut
tusu-mi. Când le voi redobândi, poate,
avei crește un otrop. Cât va fi timp...
Altfel să ne mulțumim cu cele ce vremea
nu ni le-a șters încă din amintire, s...
Cu bună prietenie...
Ștefan Boureanu

O prezentare a lui Eugen Boureanu

15:

Îmi scrii că ai cerut... oarecare re-
lativă lui Radu Boureanu, și adre-
sa mea. Cum putea să o facă, când
tot a interesul lui e că în literatura
românească trebuie să fie un singur
scriitor purtător al acestui nume, și
acela să nu fie de cât „el”. Aceasta
mi-o afirmă mulți dintre scriitori, cari
sunt f. revoltati de această atitudine și,
cu atât mai mult, cu cât mi-o afirmă chiar conducă-
torii de edituri.

Cu acest prilej îmi fac plăcerea de
a vă dăruia două dintre noile cărți. Să
fie de folos cercetătorilor bibliotecii
Teciucene! și...
10.X.71
Ștefan Boureanu

Scrisoarea din 10 octombrie 1971

să dau curs samei necurmăte a întrebărilor pe care neconținut ni le-ați pus.

Se vede c-a venit și vremea curmării lor. Îmi fac bucuria răspunsului. În parte, îl ai alăturat (ca pe odinioară) și cum l-ai putea dobândi în prezent. Multe le-am pierdut însumi. Când le voi redobândi, poate le vei crește un strop. Cât va fi timp ...

Astfel, să ne mulțumim cu cele ce vremea nu ni le-a șters încă din amintire.

Cu bună prietenie,
Dr. Eug. Boureanu

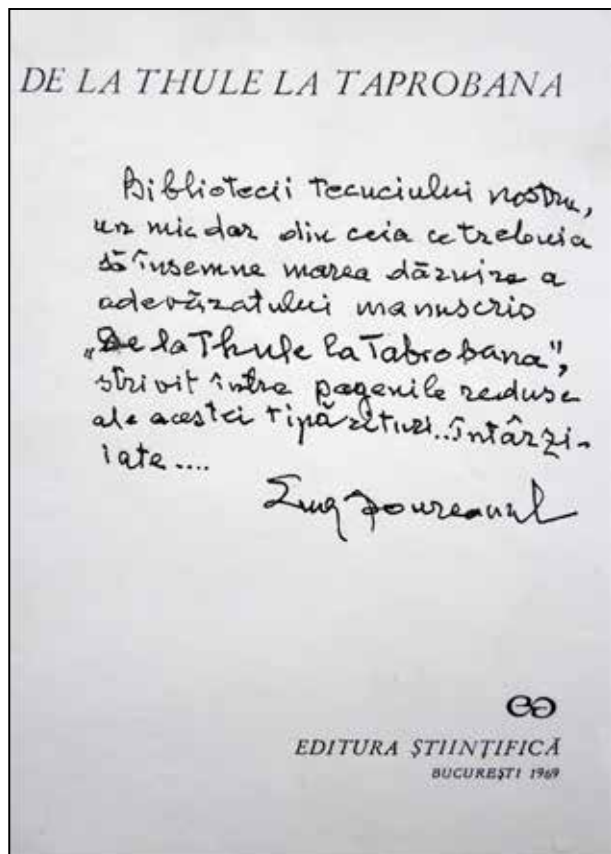
PS.

Îmi scrii că ai cerut ... oarecare relații lui Radu Boureanu și adresa mea. Cum putea s-o facă când tot „interesul“ lui e ca în literatura românească trebuie să fie un singur scriitor purtător al acestui nume, și acela să nu fie decât „el“ ! Aceasta mi-o afirmă mulți dintre scriitorii, care sunt foarte revoltați de această atitudine și, cu citate, mai mult cu cât mi-o afirmă chiar și conducătorii de edituri.

Cu acest prilej, îmi fac plăcerea de a vă dăruia două dintre noile cărți. Să fie de folos cercetătorilor bibliotecii tecucene! Și ...

Sănătate.
10.X.71

[Dedicația de pe foaia de titlu a volumului: Eugen Boureanu – „De la Thule la Taprobana“, Editura Științifică, 1969:]

Bibliotecii Tecuciului nostru, un mic dar din ceea ce trebuia să însemne marea dăruire a adevăratului manuscris, „De la Thule la Taprobana“, strivit între paginile reduse de aceste tipărituri ... întârziate ...

Eug. Boureanu

[Telegrama, nr. 564, primită la Tecuci pe 01.12.1971]

Consiliul Popular Tecuci

Stimate tov. Președinte

LK din Buc 9 nr. 86 12 1 2000

Adânc mișcată de propunerea pe care om facetzi ca sotzul meu, cel ce a fost scriitorul și personalitatea culturală, doctor Eugen Boureanu, să fie numit membru fondator al Societății Cultural Literare Calistrat Hogaș și, deopotrivă, îndurerată, am trista sarcina sa va anunța moartea sa. STOP/ Pentru luminatele și trainicile fire, care i-au legat viața și creația de urbea tecuceană nemurind în eroii romanelor și nuvelelor sale, pentru prietenia cu Calistrat Hogaș, pentru înalta valoare ca literat și patriot, considerat post-mortem ca membru fondator al Societății Calistrat Hogaș din Tecuci, face să bată încă vie inima veșnicei Moldove. Aglaia Boureanu

O parte din biblioteca scriitorului

Casa din satul Palanca, județul Ilfov

PROFIL

UN PICTOR UITAT - DUMITRU BRĂESCU

► Corneliu STOICA

Frate cu 11 ani mai mare al celebrei parașutiste Smaranda Brăescu, pictorul Dumitru Brăescu este unul dintre artiștii valoroși ai României, care s-a afirmat și s-a impus în perioada interbelică, manifestându-se atât în pictura murală cât și în cea de șevalet.

S-a născut la 4 februarie 1886 în satul Hănțești, comuna Buciumeni, dar a fost declarat de părinți și înregistrat la primăria din Tg. Nicorești¹. Era al doilea fiu al soților Maria (născută Dragoș) și Dumitru Brăescu, o familie de vechi răzeși, care a dat naștere unui număr de nouă copii. După studii secundare făcute la Gimnaziul „Dimitrie A. Sturdza” din Tecuci, se înscrie în 1905 la Școala de Belle Arte din București, pe care o absolvă în 1909. Aici a fost elevul lui G. Dem. Mirea, pictor care în acea vreme se bucura de o mare reputație, impresionând, așa cum menționează criticul de artă Theodor Enescu în monografia ce i-a consacrat-o, „prin ținuta sa tehnică și prin înalta probitate a meseriei sale”². I-a avut colegi pe Constantin Petrescu-Dragoe, Petre Remus Troteanu, Mihail Iovan, Aurel Constantinescu, Tudor Marin, Neculae Petre ș.a., unii dintre ei fiind total necunoscuți astăzi. „*Ne făcea o deosebită plăcere să-l auzim povestind, mărturisește pictorul Vasile Velisaratu, și, de multe ori, făceam haz de graiul lui. Era plin de duhul țărânului moldovean șugubăț. Când intra pe ușă și vedea prea multă liniște și seriozitate la cei din jur, căuta să-i anime și să creeze buna dispoziție și veselia. Își căuta rezonanțe la cei din jur și, imediat, pune ceva la cale, care să-i antreneze pe toți, ori la o evadare la peisaj, ori la o mică petrecere, săracă în mijloace, dar bogată în entuziasm*”³.

În 1913, artistul este mobilizat pentru a participa la campania din Bulgaria. Este decorat cu medalia „Avântul Țării”⁴. În 1915 se numără printre fondatorii societății „Cenaclul idealist”, care reunea pe elevii lui G. Dem. Mirea⁵. În 1917 face parte din echipa artiștilor plastici mobilizați pe lângă Marele Cartier General din Iași, participând la expoziția de pictură și sculptură deschisă de aceștia la 27 ianuarie 1918 în sălile Școlii de Arte Frumoase din Iași⁶. După

demobilizare, pictorul se reîntoarce la uneltele sale, continuă să expună la Tinerimea Artistică, societate la care participase pentru prima dată în 1911 și în cadrul căreia mai expusese și în 1912, 1915 și 1916. O îndrumă și pe sora sa, Smaranda, să urmeze calea artei. Aceasta îi ascultă sfatul și între 1924-1929 frecventează cursurile Academiei de Belle Arte din București, secția artă decorativă și ceramică. Participă la expozițiile Salonului Oficial. Scriind despre Salonul de Toamnă din 1921, subtilul istoric și critic de artă Ștefan I. Nenițescu, referindu-se la lucrările prezentate de Brăescu, îi găsea pictorului înrudiri cu Dimitrie Hârleascu, însă recunoștea că îl întrece pe acesta „*deși nu dă măsura talentului său*”. Nenițescu sesizează „*greșeli de gust*” și faptul că „*omul nu e simțit*”. „*Rămân însă convins de talentul lui, continuă criticul, și îi acord credit din cauza „Iernii”, unde totul e realizat, din cauza altor câteva bucăți, și mai ales din cauza unor lucrări neuitate, expuse acum un an, cum era de pildă plita, casa mare de oraș sub un cer apăsător de zăpadă, și*

unele din pânzele războiului, coloane înfrigurate și obidite sub triste prăvăliri de nori, siluete pierdute în bură de gheață”⁷. Despre o „înrudire sufletească” a lui Brăescu, în pictură, cu Hârlescu, vorbește și Vasile Velisaratu, acesta găsindu-i înrudiri și „cu suflul poetic al lui Bacovia”⁸.

În 1924, Dumitru Brăescu se căsătorește cu Georgeta Parepeanu, absolventă a Școlii de Arte Frumoase din București și împreună merg să-și continue studiile la Paris, pictorul fiind trimis de Comisia Monumentelor Istorice pentru a studia arta bizantină. Cei doi soți rămân în capitala Franței timp de șase luni. După o călătorie în Belgia, se opresc în Italia, unde studiază arta din Roma, Vatican, Milano, Assisi, Perugia, Ravenna, Florența și Veneția. În 1925 participă la concursul internațional de la Milano cu lucrarea „Sf. Francisc”, obținând înlesniri din partea statului italian pentru continuarea studiilor⁹. Specializându-se în pictura executată în tehnica frescă, soții Brăescu se reîntorc în țară în noiembrie 1927. Continuă să expună la Salonul Oficial și Tinerimea Artistică. Dumitru Brăescu realizează tablouri de factură realistă, abordând o tematică variată. Prezintă de asemenea în expoziții lucrări executate în tehnica frescă și copii după opere ale pictorilor italieni (ex. „Împărăteasa Teodora”, copie după mozaicul din Ravenna, expusă la a 33-a expoziție a Tinerimii Artistice, 6 aprilie-15 mai 1933). În perioada anilor 1938-1941 a fost din nou concentrat, îndeplinind un timp misiuni în cadrul Flotei Aerostației Craiova, iar mai apoi fiind transferat în Capitală. La lăsarea la vatră i s-a conferit Medalia „Centenarul Carol I” și titlul de „veteran”. A încetat din viață la 15 decembrie 1947, la București, în urma unei congestii pulmonare.

Cei doi soți Brăescu au practicat cu desăvârșit profesionalism pictura bisericească în stil bizantin. Au pictat în tehnica „al fresco” turla Pantocrator a Capelei „Stella Maris” (Steaua de mare) din Balcic,

construită în 1929 la cererea Reginei Maria (restul frescelor au fost executate de pictorii Anastase Demian și Tache Papatriandafil), partea superioară de la Biserica Greco-Ortodoxă Română din Lipova, au realizat în întregime pictura bisericilor din Sita Buzăului (Covasna), Bucșani-Ilfov, Brădet-Întorsura Buzăului (Biserica „Nașterea Maicii Domnului”), Biserica „Adormirea Maicii Domnului” de pe strada Iani Buzoiani din București (construită între 1928-1934), ai cărei ctitori au fost Regina Maria și primul patriarh al României, Miron Cristea. Despre frescele de la acest ultim locaș de cult religios, profesorul Louis Réan de la Sorbona scria: „Remarcabilul ciclu de fresce executate de d-l și d-na Brăescu, îmi pare una din încercările cele mai reușite, care au fost făcute vreodată în țările ortodoxe pentru reînvierea decorației stilului bizantin. România posedă, mulțumită lor, un ansamblu de decorațiune religioasă neobizantină care nu are nimic de invidiat celebrelor fresce de la Vastnetsov din Kiev”¹⁰. În același ton, profesorul Gheorghe Ghițescu, de la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, menționa că Dumitru Brăescu a adus în pictura noastră „bizantinul arhaic al mozaicurilor din Ravenna, Veneția și Roma”¹¹.

Referindu-se la pictura aceleiași biserici din București, Vasile Velisaratu menționează că „era o pictură care ieșea din șablonul picturilor bisericești din vremea aceea”, că „Iisus, Maica Domnului și sfinții sunt ființele din mediul rural al pictorului, îmbrăcate doar în alte straie și cumișite pe pereți, în hieratismul iconografic obligatoriu, dar sunt oameni, ca toți ceilalți pictați de el, doar spiritualizați și resemnați. Dacă intri în biserică pe furiș, când e goală, fără popă ori țârcovnic, ți se pare că ești într-un templu, din altă țară, din altă lume și din alt secol pe care-l așteptăm. Ai în fața ta o pictură care e decorativă, e în spiritul unei credințe creștine, care te domină prin simplitatea ei, dar nu-ți amintește

Refugiați, 1917

*nimic din ceea ce ai văzut până acum. E viziunea unui alt credincios, pentru care morala creștină nu e formă de disciplină, ci convingerea preceptului creștin că Dumnezeu e în fiecare din noi*¹².

Dintr-o scrisoare, datată 15 ianuarie 1933, trimisă de Dumitru Brăescu surorii sale Smaranda, aflată în S. U. A., se înțelege că cei doi soți sunt autori și ai picturii Bisericii „Sf. Nicolae” (Banu) din comuna Nicorești (Galați), monument istoric ctitorit în anul 1800. În 1981, Florica Brăescu (Purico prin căsătorie), unica fiică a soților Brăescu, a donat Patriarhiei din București mai multe tablouri cu caracter religios ale tatălui său („Iisus în Templu”, „Înger”, „Cei patru evangheliști”, „Uciderea Pruncilor”, „Pogorârea Sfântului Duh”, „Punerea în mormânt”, „Sfinții Petru și Pavel”, „Izgonirea din Templu”), desene în cărbune și proiecte realizate pentru pictarea bisericilor de la Bucșani, Lipova și București, copii în tempera executate după scene biblice din biserici din Roma. De asemenea, a donat și unele tablouri ale mamei sale reprezentând copii după picturi din bisericile Sf. Apollinaire și Sf. Vitalis din Ravenna¹³.

Lucrările de pictură rămase de la Dumitru Brăescu înfățișează fie imagini cu conținut religios, fie scene din ostilitățile Primului Război Mondial, fie peisaje din Dobrogea, marine, luminișuri de pădure, gospodării țărănești, interioare, naturi statice cu flori, portrete etc. Sunt tablouri ce rețin prin sobrietatea cromatică, în care se remarcă siguranța cu care pictorul a mânuit penelul, atenția acordată în egală măsură desenului și culorii. „În pictura de șevalet, notează criticul Valentin Ciucă, Dumitru Brăescu s-a dovedit a fi un sensibil la aspectele imediatului, de unde a extras secvențele care surprindeau pitorescul unui peisaj sau dimensiunea interioară a unui portret. Abilitatea tehnică, rafinamentul i-au permis să sugereze spiritul unui loc și profunzimea unor caractere”¹⁴. La casele de licitație din București, în ultimii ani, am descoperit o serie de tablouri („Peisaj de iarnă”, „Iarna”, „Peisaj urban”, „Portret de tânără”, „Tânără cu basma”, „Tânără cu basma albă”, „Popas”, „Țărăncă pe uliță”, „În atelier”, „Convoi”, „Care cu boi pe înserat” etc.), care dezvăluie un pictor deplin stăpân pe uneltele sale, care nu și-a uitat niciodată obârșia țărănească și care a reflectat cu forță expresivă realitățile din preajma sa, evenimentele la care a participat, oamenii ale căror chipuri l-au impresionat.

La punctul muzeistic înființat de generalul de brigadă (r. t.) Neculai I. Staicu în cadrul Căminului cultural din comuna Buciumeni sunt expuse schițele „Aeroportul din Craiova”, „Retragerea”, „Ostaș în repaos”, ca și câteva desene executate de Dumitru Brăescu în cărbune, în perioada 1925-1926, după

Arcul de Triumf al împăratului Lucius Septimius Severus de la Roma, inaugurat în anul 203. Pot fi văzute, de asemenea, șevaletul de câmp al artistului, cutia șevaletului, pensule și tuburi de culori folosite în timpul războiului de reîntregire a neamului. Aceste exponate au fost prezentate și publicului gălățean în 2009 într-o expoziție organizată de Muzeul Județean de Istorie la Casa Colecțiilor, manifestare dedicată Smarandei Brăescu. Am putut vedea atunci și un bust al parașutistei, realizat de soția pictorului, Georgeta Brăescu.

Insuficient cunoscut iubitorilor de artă de astăzi și chiar unor specialiști în domeniu, Dumitru Brăescu rămâne un pictor care nu trebuie uitat. Opera sa este rodul unui artist onest, care a slujit cu sinceritate arta, înscriindu-se în rândul celor mai bune acumulări ale plasticii românești din perioada interbelică.

Note:

1. Neculai I. Staicu-Buciumeni, *La margine de codru*, vol. II, Editura Făt-Frumos, București, 2004, p. 164; Neculai Staicu-Buciumeni, *Anii de glorie ai Smarandei Brăescu*, Editura Vasile Cârlova, București, 1998, p. 9.
2. Theodor Enescu, *G. D. Mirea*, album monografic, Editura Meridiane, București, 1970.
3. Vasile Velisaratu, Dumitru Brăescu, în vol. *Destine de artiști în secolul XX*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, p. 185.
4. Neculai I. Staicu-Buciumeni, op. cit., p. 165.
5. Ștefan I. Nenițescu, *Scrieri de istoria artei și de critică plastică*, Editura Institutului Cultural Român, 2009, p. 41.
6. Petre Oprea, *Societăți artistice bucureștene*, Editura Meridiane, București, 1969, p. 71.
7. Vasile Velisaratu, op. cit. p. 187.
8. Barbu Brezianu, „Gruparea Arta Română”, în „Studii de istoria artei”, Seria artă plastică, Tomul 11, nr. 1, 1964, p. 149-150.
9. Neculai I. Staicu, op. cit. p. 167.
10. Apud Neculai Staicu Buciumeni, op. cit. p. 176.
11. Gheorghe Ghițescu, „Arta”, nr. 7, 1975.
12. Vasile Velisaratu, op. cit., p. 186.
13. Neculai I. Staicu – Buciumeni, op. cit., p. 176.
14. Valentin Ciucă, *Un secol de arte frumoase în Moldova*, vol. II, Editura Art XXI, Iași, 2009, p. 40.

Peisaj de iarnă

ESEU

ÎN BRAȚELE VISULUI, DURĂ REALITATE

► Livia CIUPERCĂ

Visul reprezintă înseși trăirile noastre afective. Ne însoțește mai tot timp. Și în clipe de trezie, cât și în ceasurile de reală odihnă. Doar creierul, inteligentul nostru stăpân, nu se odihnește niciodată. Ordonează, selectează încontinuu. El, doar el, pulsează-n clipe de taină, ne impulsionează și ne încurajează, pentru ca în volbura prezentului, să nu uităm cât de prețioase ne-ar putea deveni rememorarea unor încercări învăluite-n cețuri apuse.

Și-un exemplu concret ni-l oferă recentul volum al Doamnei Monica Pillat, *Ceasuri de demult* (București, Baroque Books&Arts, 2021), care ni se recomandă vis-lucid pe clapele unui tip special de menuet în trepte diamantine, înglobând înfiorări ce se cer (pe îndelete) – sfioasă și emoționantă oglindire.

Punctul maxim, în jurul căruia, suspin și învolburări sacramentale, o reprezintă însăși pictura lui Buni (Maria Pillat) și care, din locul său fixat pe perete (din actuala-i locuință), se dorește revizualizat, în largi perspective, și diluat în treptate învolburări de vis.

Și din acel cuib al armoniei, dintr-o dată, răscolitoare file zvârcolinde, în bejenie, înspre vila bunicului-poet (de pe strada Pia Brătianu, nr. 9); apoi, refugiați la Manana (Ecaterina Filipescu), bunica maternă, în locuința acesteia (din strada Ion Țăranu, nr. 6).

Și dintr-un foc, conturul mai multor drame, succesive.

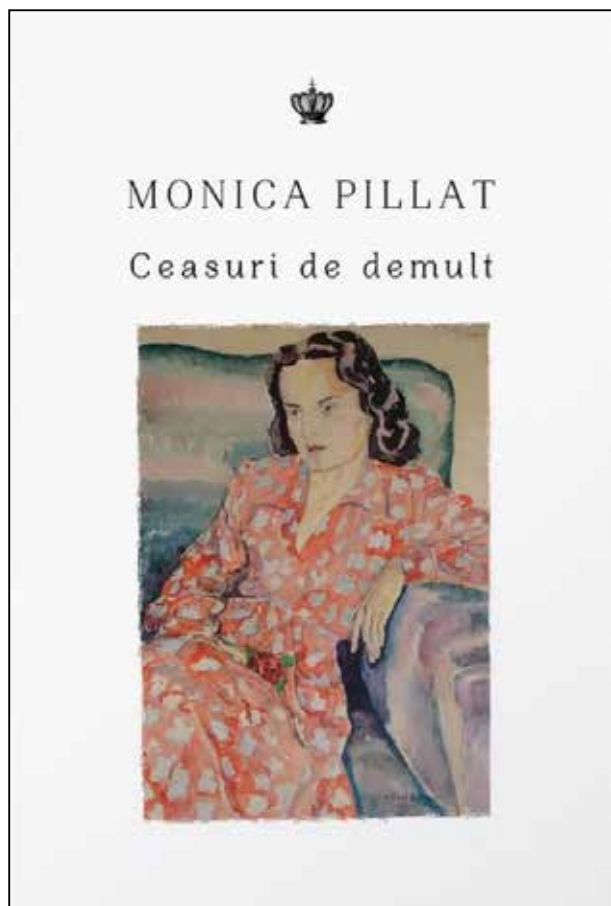
După ce i s-au confiscat moșia de la Miorcani și vila de la Balcic, poetul Ion Pillat se îmbolnăvește și moarte în primăvara anului 1945 (Gala Galaction, *Opere*, V); bunicul matern, Gheorghe Ene-Filipescu sfârșește torturat, în temnițele de la Tg-Ocna (august 1952); Dinu Pillat este exclus de la Universitate (unde era asistent universitar), iar soția, Cornelia Pillat, nevoită să se angajeze, ca secretară, la un liceu din București.

La vârsta copilăriei, pentru Monica Pillat, firesc, durerile familiei sunt estompate de atenția protectoare a celor dragi.

Amintiri pline de duioșie transparentă, înduioșător: zâmbetul, blândețea și „frumusețea luminoasă” a Mananei, interioarele, îndeletnicirile curente etc. – detalii cu iz romantic.

Ochiul copilului de ieri se va încetșoșa în timp. Doar vocea plăcută a tatălui tresaltă-n arome onirice: „Serile, la lumina lămpii de pe biroul părintelui său, tata ne citea mamei și mie din poeziile lui preferați și vocea lui caldă, acompaniată de gestul mâinii care dirija muzica versurilor, mi-a revelat armoniile sonore ale cuvintelor, puterea lor de a ne catifela traiul, îmbogățindu-l”.

Cea mai îndepărtată vizualizare (prădalnic vis) este cea a lui Buni/ Maria Pillat (obrazul grav, părul „alb-cenusiu”, cearcăne profunde), obligată să suporte rigorile unui „domiciliu forțat”, tocmai

la Miercurea-Ciuc, în casa unei familii de unguri. „Tăcerile, ca și cuvintele ei”, nu trădau „melancolie”, ci împovărătoare griji. Dar copilul de ieri nu poate percepe, încă, mulți ani, cruda realitate.

Plimbările prin natură, la mănăstiri sau vizite la personalități ale timpului au darul să creșteze imaginarul scriitorului de astăzi.

Un timp apus se lasă despletit din aureola sa care nu este, deloc, ficțională, ci crudă realitate, răni emoționale nevindecate.

Dar cum imaginarul nostru nu are limite, am putea presupune că într-una din vizitele întreprinse (reale, de altfel), acasă la dr. Vasile Voiculescu, să se fi lecturat și povestirea fantastică *În mijlocul lupilor*, scrisă chiar în învolburatul an 1947, așa, pentru a ne întreba < cine-ar putea fi luparul și ce exemplu de viață ar transmite acesta?! >

O spune, explicit, vocea auctorială: „a trebuit să mă fac eu însumi vrăjitor, de alt soi de fiare, de oameni, cu care am avut, cum știți, mult de luptat”.

Iar generațiile aceluia *prezent* recunosc ce mult au mai avut de „luptat”!

Doar credința în Dumnezeu, neștirbită, a învins. Și nu a fost simplu deloc să pierzi ființe dragi, să fii trimis în menghina surghiunului, să ți se aresteze/ decapiteze, inclusiv, cărțile. Și câtă zbatere, pentru recuperarea unor sfinte manuscrise!

După cum prea bine știm, numai editarea documentelor C.N.S.A.S., privind *Procesul* Noica – Pillat, constituie o minicomară arhivistică!

Au fost ani tulburi, învăluți cu lacrimi amare. Treptat-treptat, după nori și ceață, și câte o undă mângâietoare, precum eliberarea din închisoare a tatălui (Dinu Pillat), după „5 ani, 4 luni și trei zile”.

Firește, s-au vrut învăluiri întru așteptare nesperată până la descoperirea manuscrisului *Așteptând ceasul de apoi*.

Cât privește zbaterea soților Pia și Mihai Fărcășanu de a ajuta țara, de departe, „mobilizând diaspora din Vest pentru cauza României”, aș adăuga, cu tristețe (cunoscând mersul istoriei), demersurile întreprinse, prin inițierea unei „chete” internaționale, pentru „răscumpărarea” fratelui (Dinu Pillat), după sentința condamnării acestuia, „pe viață”, „proces” finalizat în 1960.

Tabloul acelor dramatice „ceasuri de demult”, ce par de poveste, va fi completat în paginile de jurnal, în corespondența sau prin volumele semnate de Sabina și Pia, fiicele lui Ion I. Brătianu.

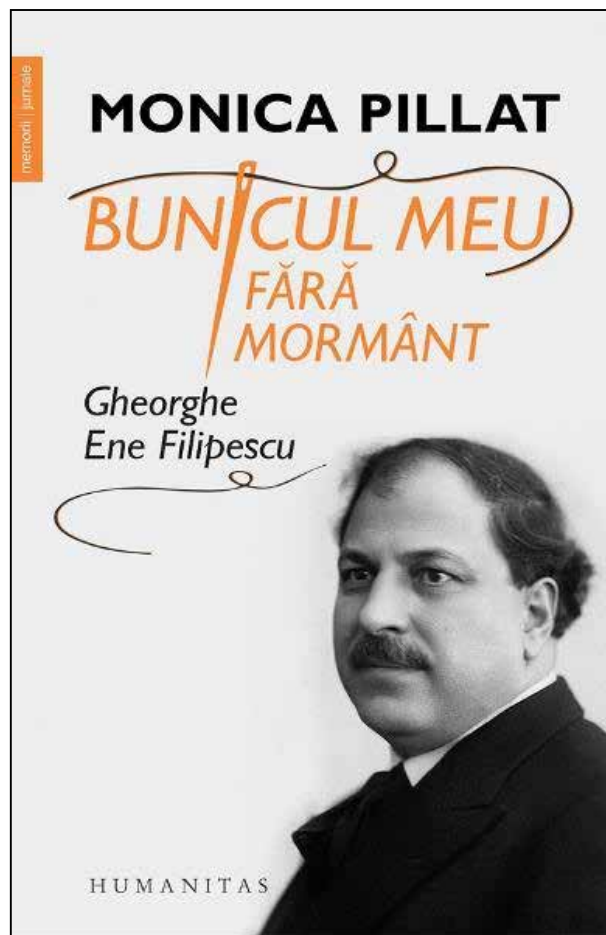
Încărcate de emoție, dar și de lucidă reflecție sunt și schițele de portret ale unor personalități, pe care Doamna Monica Pillat le-a cunoscut (încă din copilărie, sau la maturitate): Nicolae Steinhardt – cu „verva lui strălucitoare [în care] sălășluia un aisberg

de taină”; profesorul Dan Dușescu – cu „eleganța”, „mersul grav și discret”, „zâmbetul abia schițat și privirea atent scrutătoare”; profesorul George Muntean – un „uriaș frumos” cu „voce domoală”, zâmbet cald, prietenesc; Ștefan Augustin Doinaș – poetul cu „pași sprinteni, dar catifelati, cu un aer semeț și totuși plin de visare”; vizibil, un „om al contrastelor” etc.

Un sublim portret, unic, aș zice, este cel schițat filosofului Constantin Noica, omul cu vocea în „falduri de mătase”, „un aliaj fascinant de exigență și generozitate, de elan și sfială, de modestie și fală împărătească”.

Pe de altă parte, revenirea urmașilor de drept, la Conacul de la Miorcani, după ani și ani, un pustiu răscolitor!

Precum în volumul *Bunicul meu fără mormânt* (Humanitas, 2021), Doamna Monica Pillat simte nevoia să pună ordine în „haosul gândurilor”, recompunând atmosfera frumoasă a însăși evoluției sale, călăuzită fiind, negreșit, de o sfântă stea protectoare: „La geamul înserării/ O stea a strălucit,/ Aproape de copilul/ Cu fruntea pe fereastră...// Și mâna lui atinge/ În dorul fericit/ Ființa de sclipire/ Plăpândă și albastră” (Ion Pillat).

ISTORIE LITERARĂ

LIVIU REBREANU VORBEȘTE DESPRE OAMENI, VIAȚĂ ȘI LITERATURĂ

Interviu luat, în anul 1940, de Ion Velicu, scriitor de origine tecuceană

► Ion VELICU

Când deschide ușa, înalt puternic și drept, îți vine să te dai îndărăt de frică, parcă să nu se prăbușească o stâncă. Așa-i Liviu Rebreanu. Dar mâna, prietenește întinsă, caldă și bună, te liniștește. În camera de lucru, pe masă, vraște de manuscrise, reviste și cărți. În jur, tablouri, caricaturi, porțelanuri.

– Întâi să mă ierți o clipă, dar mă duc să spun să ne facă o cafea ... Ori ești grăbit?... Nu? Foarte bine. Bem o cafea, și... Vrei să vorbim despre oameni, despre viață, despre tristețe?

Privesc prin aburul ceștii. Părul, necrezut de alb, nu are nimic cu maturitatea puternică și limpede. Fața, e o liniște întinsă în care, crezi, că nu va putea izbi nici o impresie.

– Sunteți trist, maestre.

– Sunt. Dar cine nu-i azi trist?... Țara a fost spintecată...

De afară, pătrunde stins, viața orașului. Și tot așa, mai stins, cu vocea în preajma plânsului, sugrumată de cuvinte înghesuite, care vor să spună mult și deodată.

– Ion a rămas ... „dincolo“.

Realitatea severă ne întoarce în trecut. Amintirile dezmoțite sunt melodii ... culori.

– E adevărat că Ion este un personaj real? Se spun atâtea lucruri că nu știi ce să mai crezi. Aud că...

Culegându-mi gândul din ochi, surâde.

– Știi ce vrei să spui. Ai auzit, poate, și d-ta că Ion mi-ar fi cerut dreptul de autor?

Amintirea aceasta, se vede scumpă, înveselește.

– Nu-i adevărat?

– Ba da. Cum să nu ... Acum câțiva ani, mă pomenesc cu un răvaș de la Ion. Se vede că l-a învățat popa sau învățătorul, că el de capul lui n-ar fi făcut-o. Îmi scrie, rugându-mă frumos, să nu mă supăr, dar a auzit că l-am „pus în carte“ și că „trăiesc de pe spinarea lui“. Îmi cere să-i dau „partea“ lui, care i-ar prinde foarte bine la atâtea necazuri cât are el.

– Și?

Răspunsul e un surâs larg care vrea să treacă sub tăcerea ceea ce a urmat. Dar în tăcerea care ne cuprinde văd limpede cum Ion, s-a trezit, într-o zi, cu o groază de bănet că nu-i venea să creadă. Și dacă s-ar fi aflat lângă Liviu Rebreanu, înlăcrămat, ar fi sărutat cu evlavie mâna domnișorului așa cum în tinerețe, când gâlgâiau în el puterile gata să plesnească, aplecat și făcând cruce mare, s-a închinat pământului. E o lentă difuzie a conștiinței. Nu știi ce vezi

și totuși privești, nu știi ce auzi și totuși totul vibrează, nu știi ce gândești și nu te mai simți. E o părăsire totală, vastă. Cuvântul sunat, abia târziu capătă sens.

– Ion a avut dreptate. Cu romanul acesta am câștigat peste cinci milioane, așa că ...

Întunericul tot mai dens. Îl vezi cum coboară, cum nivelează contururile și te înconjoară aproape. Nu ne mai vedem. Ne simțim prezența prin voce. Prin mișcări. Deodată, năvalnic, orbitor de alb, chinuitor, de pretutindeni, izbucnește lumina. E o revenire imediată la realitate. E târziu. Chiar foarte târziu. Cât am stat așa? Liviu Rebreanu e o vrajă.

– Despre literatură voii să ne vorbiți?

– Cum e voia matală.

Lăsat afund în fotoliu așteaptă.

– Credeți că scriitorul e un profesionist sau munca sa este reglementată de considerații pur interioare mai capricioase decât ale spiritului profesional?//

– Fost-a Dante profesionist? Sau Shakespeare? Sau Goethe?... Desigur, nu în înțelesul actual de a-ți câștiga viața prin profesiune, ci în acel adevărat de a-ți jertfi viața de dragul creației. Operă de artă adevărată nu poate înfăptui decât cel ce se dăruiește întreg artei. Dacă inginerul, profesorul, avocatul, chiar muncitorul manual, trebuie să învețe mereu, să practice și să se perfecționeze pentru a face față profesiei, cu atât mai mult e necesară străduința permanentă când omul, prin crearea valorilor de artă, încearcă să se apropie de creația, divină. Diletantismul, adică arta în orele libere, poate produce lucruri mărunte, uneori interesante și prețioase. Pentru cei ce consideră arta un simplu joc sau o distracție, neprofesionalismul e natural. În realitate, creația de artă e expresia esenței unui neam, expresia cea mai durabilă, dacă nu eternă. Numai în vremuri de degenerescență arta a devenit bufonerie.

Cel ales de Dumnezeu să exprime prin artă sufletul cel mare al poporului apare înzestrat cu

un dram de talent sau de geniu, dar mai cu seamă cu o imensă putere de muncă. Despre geniile cele mai mari s-a spus că au fost muncitori uriași. De la Eminescu au rămas peste cincisprezece mii de pagini manuscrise. Ce muncă formidabilă reprezintă aceasta când se știe că opera literară a poetului, a cărui activitate s-a încheiat de fapt la treizeci și trei de ani, nu cuprinde mai mult de circa cinci sute de pagini!... Și să nu uităm că, pentru a-și câștiga o amarnică pâine, a trebuit să mai scrie cel puțin atâtea mii de pagini de ziaristică!

Destul de trist este faptul că, afară de puține excepții, profesionismul literar nu ajunge să asigure traiul de pe același pământ și din afară. De aceea scrisul continuă să fie un sacrificiu, de altfel nu numai la noi. Orice meserie te hrănește; scrisul numai după moarte. În schimb, cei ce se hrănesc mai bine mor definitiv când închid ochii, pe când scriitorului îi rămâne mirajul că, prin opera lui, a dobândit nemurirea. La urma urmelor credința e merindea cea mai substanțială, chiar când e deșartă.

– Ce tehnică de lucru aveți în romanele dv.? La care din ele țineți cel mai mult?

Curentul Literar

Liviu Rebreanu vorbește despre oameni, viață și literatură

— Când deschide una înaltă puter-nic și drept, îți vine să te dai lozic, de frică, parcă să nu se prăbușească o altă. Așa-i Liviu Rebreanu. Dar mâna, puternice înținat, caldă și bună, te liniștește. În camera de lucru, pe masa, vesige de manuscrise, reviste și cărți. În jur, tabouci, caricaturi, portelanuri.

— Înăi să mă erți o clipă, dar mă duc să spun să ne facă o că-șia.

— Ori ești artist? Nu? Forțe bice.

— Beni u rade și... Vrei să vor-bim despre oameni, despre viață, despre tristețe?

— Provesc prin aburul vesit. Pă-rul necrezut de alb, nu are nimic cu maturitatea puternică și lim-pe de față; e a linie înținat în care, cred, nu va putea ține nici o împușcă.

— Sunteți trist, masstre.

— Sunki. Dar cine mi-i ad-țiră?... Tura a fost spiniată... Destur, pătrunde stina, viața orășitii. Și tot așa, mai stina cu vocea în pesajima pământului, su-grumită de cuvinte înghețate, care vor să spună mult și de-cădat.

— În a sâmba „dimcoi”.

— Realitatea severă ne întoarce în trecut. Amintirea descrisă sunt melodi, culori.

— E scriitorul că Ion este un personaj real? De spun artist, harnic că nu știu ce să mai crezi. Așa că.

— Căpătându-mi gândul din ochi, sârde.

— Știu ce vrei să spui. Ai sunț, poate și d-ia că Ion mi-ar fi cerut dreptul de autor?

— Amintirea aceasta, se vedu scumă, învențea.

— Nu-i adevărat?

— Da da. Cum să nu...

— Fost-a Dante profesionist? Sau Shakespeare? Sau Goethe?... Desigur, nu în înțelesul actual de a-ți câștiga viața prin profesiune, ci în acel adevărat de a-ți jertfi viața de dragul creației. Operă de artă adevărată nu poate înfăptui decât cel ce se dăruiește întreg artei. Dacă inginerul, profesorul, avocatul, chiar muncitorul manual, trebuie să învețe mereu, să practice și să se perfecționeze pentru a face față profesiei, cu atât mai mult e necesară străduința permanentă când omul, prin crearea valorilor de artă, încearcă să se apropie de creația, divină. Diletantismul, adică arta în orele libere, poate produce lucruri mărunte, uneori interesante și prețioase. Pentru cei ce consideră arta un simplu joc sau o distracție, neprofesionalismul e natural. În realitate, creația de artă e expresia esenței unui neam, expresia cea mai durabilă, dacă nu eternă. Numai în vremuri de degenerescență arta a devenit bufonerie.

Cel ales de Dumnezeu să exprime prin artă sufletul cel mare al poporului apare înzestrat cu un dram de talent sau de geniu, dar mai cu seamă cu o imensă putere de muncă. Despre geniile cele mai mari s-a spus că au fost muncitori uriași. De la Eminescu au rămas peste cincisprezece mii de pagini manuscrise. Ce muncă formidabilă reprezintă aceasta când se știe că opera literară a poetului, a cărui activitate s-a încheiat de fapt la treizeci și trei de ani, nu cuprinde mai mult de circa cinci sute de pagini!... Și să nu uităm că, pentru a-și câștiga o amarnică pâine, a trebuit să mai scrie cel puțin atâtea mii de pagini de ziaristică!

Destul de trist este faptul că, afară de puține excepții, profesionismul literar nu ajunge să asigure traiul

Liviu Rebreanu

– Am răspuns de-atâtea ori la întrebări similare încât ar trebui sau să mă repet, sau, pentru plăcerea originalității, să mă dezic. Nu vreau niciuna, nici alta. Mai cu seamă că, în astfel de răspunsuri, mai mult sau mai puțin grăbite, nu se poate clarifica tocmai procesul interior al creației, singurul într-adevăr interesant ... Nici preferința mea dintre propriile mele cărți nu s-a schimbat: „Adam și Eva“. În vremurile când oamenii își schimbă părerile și preferințele mai des ca rufele, măcar în literatură să păstrăm o stabilitate.

– Cum credeți că se îmbie în opera dv. spiritul ardelean cu spiritul general românesc?

– Spiritul românesc e unic și cuprindă deopotrivă ardelenismul, moldovenismul, muntenismul sau oricum s-ar numi particularismele din care se alcătuieste fizionomia sufletească a neamului nostru, cea mai unitară poate în toată lumea. Spiritul ardelean constituie numai o componentă a marelui duh românesc, dar cea mai prețioasă și mai caracteristică. Nu spun aceasta dintr-o ieftină vanitate de ardelean. E aproape un loc comun constatarea că ardelenii au o concepție de viață mai aspră, mai adâncă, mai etică. De aceea scriitorii ardeleni apar mai preocupați de anume probleme ale vieții decât de străluciri formale. Literatura lor e totdeauna o manifestare de etnicism în primul rând, bucuria și mândria de-a fi român și de a-și dovedi românismul, o emulație cu ceilalți de alte neamuri// de pe același pământ și din afară. Acestea nu împiedică pe cei talentați să realizeze opere trainice, fundamentale pentru toată literatura noastră. Etnicismul nu e povară în opera de artă, ci un spor de originalitate.

Îmi place să cred că ardelenismul meu n-a fost un obstacol pentru împlinirea operei mele și pătrunderea ei în largi straturi românești. Poate chiar dimpotrivă.

– Cum vedeți proza lirică? Ați urmărit tendințele prozei tinere? Ce opinie aveți despre ele?

– Catastrofa ce s-a abătut iar asupra neamului românesc, sfărâmându-ne unitatea teritorială abia câștigată, lovește cel mai crunt o puternică eflorescență literară și culturală. Generația cea mai nouă, cei între douăzeci și treizeci de ani, cei ce s-au născut ori au crescut în România umilă, începute în ultimul timp să se manifeste tumultos de bogat. Forța creatoare românească, în sfârșit liberă, izbucnea pe tot cuprinsul țării întregite. În câteva centre din Ardeal, în Bucovina, până și în oropsita Basarabie, poezii și prozatorii tineri se adunau, lucrau, scoteau reviste, organizau șezători, tipăreau volume. A fost cea mai promițătoare înflorire de

talente noi din tot cursul istoriei noastre culturale. Până și în Capitală, revistele literare de luptă și polemică au ajuns să fie stăpânite de tinerii aceștia entuziaști, plini de toate avânturile... Firește, afară de câțiva, e vorba încă de primele asalturi pentru cucerirea laurilor. Dar trebuie subliniat că mai toți ies în arenă într-o armură spirituală superioară celei pe care au avut-o înaintașii lor. Cei mai mulți sunt stăpâni pe strălucite mijloace de expresie și cunosc bine tehnica artei lor încât au mai multe șanse de a se realiza în opere solide, în marginea talentului, negreșit.

Lovitura destinului, care ne-a ciopârțit iarăși, nu va zdrobi oare elanul acestor tineri, nu va slăbi oare puterea lor creatoare? Vor mai putea oare înflăcărații poeți tineri basarabeni să cânte? Sau cei rămași dincolo în Ardeal și Bucovina? E încercarea cea mare a generației. Coșbuc, Agârbiceanu, Slavici, Goga și alții au apărut și s-au manifestat sub dominația ungurească. Pilda lor va servi ca imbold nu numai celor de dincolo, ci și celor de aici.

Am impresia că toată literatura tânără e străbătută de un elan parcă eroic, nu însă eroism verbal, gol și fad, în genul poeziei de război, ci o energie interioară stăpânită, sobră, generatoare de viață nouă. Scrisul acesta silește pe cititor să colaboreze, trezind într-însul vibrații tainice. Cititorul devine astfel părtașul sentimentelor și năzuințelor abia sugerate de poet. E un hermetism *sui generis*, în poezia tânără, un fluid nou care străbate, pe sub cuvinte, până în inima cititorului nou, generația nouă.

Poate că tocmai literatura aceasta e mai aptă să mențină comunitatea sufletească între toți românii după sfârșirea hotarelor neamului. E datoria cea mai nobilă a literaturii totdeauna.

– Cum credeți că s-ar putea face ca literatura noastră de azi să fie mai bine cunoscută în străinătate?

– O literatură nu e cunoscută în străinătate decât prin opere reprezentative, de obicei foarte puține. A fi cunoscut înseamnă a fi citit și apreciat, a avea circulație în presă, în critică, în public. Nu e suficient să traduci și să tipărești o carte într-o limbă străină; trebuie să cucerești atenția și prețuirea străinilor.

În vremuri normale se făcea simplu, fără propagandă și fără concursul statului. Căutând// noutăți care să stârneasă interesul cititorilor, editorii prezentau, din toate literaturile, operele ce li se păreau mai interesante. Așa se întâmplă să pătrundă și să impună și scriitorii de-ai țării mici, norvegieni, danezi, polonezi ...

Azi lucrurile sunt mai complicate. În regimurile totalitare nu poate fi vorba de a te face cunoscut decât cu permisiunea guvernului respectiv. Se pare că regimurile totalitare se vor generaliza. Atunci și literaturile vor fi expresia unor linii generale, mai mult sau mai puțin. Așa apoi se va reveni la normal, firește altfel de normal, unde statul va avea rol precumpănitor.

Orice va aduce viitorul, cert este că nu vom putea fi cunoscuți în străinătate decât prin opere vii, puternice, interesante care să rețină atenția oamenilor. Cu plictiseliile noastre didacticizante, abia vom obține zâmbete ironice. Nu noi vom impune lumii ce să aprecieze din literatura noastră.

Statul va trebui să ajute fie inițiativa particulară, fie vreo organizație creată în acest scop care va avea să recomande editurilor străine operele de tradus. Obiectivitatea, seriozitatea și severitatea în selectare vor fi hotărâtoare pentru reușită. Spiritul de gașcă și nepotismul ar ucide inițiativa. Criteriul artistic ar putea fi singurul ținut în seamă.

O carte, două, cel mult trei pe an, editate de case serioase, comercializate serios, ar putea atrage atenția asupra producției românești. Apărând câțiva ani de-a rândul în Germania, Anglia, Italia, Franța, în condiții bune, cărți românești valoroase, s-ar face mai mari servicii României decât prin toate propagandele politice ...

Unele din cărțile mele s-au tradus în mai multe limbi. Afară de traduceri italienești din care oficialitatea românească a cumpărat câte două-trei sute de exemplare, toate celelalte traduceri s-au făcut din inițiativă particulară, fără niciun fel de concurs sau ajutor al statului. S-ar părea că unele traduceri au avut, dacă nu răsunet decisiv și, deci, mare succes comercial, cel puțin un apreciabil succes de stimă. Nu spun aceasta numai după recenziile numeroase și elogioase din reviste și ziare, ci mai mult după alte efecte mai directe. Astfel// versiunea engleză a „Pădurii spânzuraților”, apărută la Londra și la New York simultan, a provocat traduceri ale aceleiași cărți, firește din englezește în limba olandeză, norvegiană și chiar japoneză. Versiunea franceză a „Ciuleandrei” a dat naștere și la traduceri în limba sârbească după textul francez. Anume editori germani, care se interesau de „Pădurea Spânzuraților”, au cunoscut romanul după traducerea în limba franceză. „Ion” și „Pădurea spânzuraților” au stârnit interesul altor editori slavi de pe urma traducerii în limba cehă și poloneză.

Toate acestea sunt însă numai un început. Dintr-o firească demnitate, eu nu m-am ocupat de

traducerea operelor mele. Cred că alții trebuie să se ocupe, dacă merită. Pentru ceea ce s-a făcut păstrez toată simpatia traducătorilor care au avut ei toate inițiativele, îndeosebi d-lui Claudiu Isopescu pentru traduceri în italienește, d-lui Leon Thévenin, el însuși scriitor valoros, a tălmăcit în franțuzește „Pădurea spânzuraților” cu o dragoste și o conștiinciozitate pentru care îi rămân mult recunoscător.

Soarta cărților depinde totdeauna și de atmosfera în care el apar. „Pădurea spânzuraților” a apărut în franțuzește într-o vreme când stânga stăpânea tirania în toate domeniile. Cartea mea a fost prezentată, foarte elogios, prin „Le Figaro”, de către d. André Bellesort, cunoscutul critic literar și academician, om de dreapta. Ceea ce avut ca urmare faptul că romanul a fost considerat de dreapta și, deci, trecut sub tăcere de critica democratică ortodoxă.

– Cum ați judecat dramatizările făcute după operele dv?

– Despre dramatizările unora din romanele mele? Dar bine, s-au reprezentat și au fost suficient judecate de critică și spectatori. Ce-aș putea să adaug eu? Cunoști sentința lui Goethe: „Schaffe Künstler! Rede nicht!” (Creează artistule! Nu vorbi!)

Surâde, obosit parcă. Am trecut de jumătatea nopții. Prin ferestre, se văd constelațiile electrice ale orașului de sub noi.

Mâna care mi-o întinde, e curaj și duh. În hol mă întorc să mai privesc odată. Uriaș și blând în cadrul ușei deschise risipește lumina unui surâs.

Mă gândesc, așa răsare soarele.

(„Curentul – magazin literar”, seria a II-a, nr. 78, 29 septembrie 1940, p. 12)

IN MEMORIAM

MARIN PREDA

(1922-1980)

► Eugen SIMION

M-am întrebat mereu și mă întreb și azi: de ce-l urăsc unii atât de amar și așa de aberant pe Marin Preda (printre ei și câțiva prozatori de renume). Din doua motive, cred: 1) pentru că se tem (înca se tem!) de talentul lui puternic și au din această pricină un complex: complexul Preda, ceea ce înseamnă: complexul unui prag ce nu poate fi trecut și 2) pentru că Preda a venit din lumea taranească și nu s-a lepatat niciodată de valorile acestei clase vechi, cu un cod de existență și o morală specifică; valori clasice, stabilizatoare, morală în esență creștină, în nuanța taranească). Așa deduc, de pildă, din infinitele și nesăratele articole ale D-lui Alexandru George... După el, culpa majoră a prozatorului Marin Preda este că s-a născut într-o casă taranească, nu într-un palat sau într-o bibliotecă... Abandonez tema. E prea absurdă și prea de tot ridicolă. În spatele ei se manifestă un snobism de tate de mahala și o morală de incurabili ratati.

Cum arată Marin Preda?, mă chestionează interlocutorul meu, ca și când el, personal, nu l-ar fi întâlnit niciodată. Accept provocarea și îi răspund: Marin Preda nu era mare, dar nici mic de stat, nu voinic, nu voluminos, dar nici slab la trup; cu mersul domol, lăsând impresia că nu se grabeste niciodată; cu parul rarit – când l-am cunoscut eu prin anii '60 – pe care îl aranja meticolos atunci când întâlnea o oglindă (de pildă, la intrarea de la restaurantul „Capsa”); cu ochii ageri, tăioși, ascunși sub eternii ochelari cu lentile groase; privirea lui era scurtă și penetrantă, lăsând impresia că transează rapid, de pildă: să vadă cât cântărește omul din fața lui, dacă merita sau nu să continue să stea de vorba cu el; nu l-am văzut niciodată uitându-se mult timp la un

interlocutor, mai degrabă îi evita privirea, vorbea cu el adresându-se, parca, altcuiva... Era, în felul lui, un om rusinos, timid, politic (indeosebi cu femeile); numai atunci când îl jignește cineva (și erau destui care-i purtau sâmbetele!) devenea necrutător, adică îi spunea agresorului câteva propoziții dure și apoi îi întorcea spatele. Uneori, pentru ani în sir sau chiar pentru totdeauna.

Revin la portretul pe care încerc acum să-l reconstitui din memorie: mergea, repet, încet pe stradă, fără să fie atent la cei din jur; nu voia să atragă atenția, deși, probabil, mulți îl cunoșteau din cărțile de școală sau de pe coperta cărților sale. Dacă îl aborda cineva, se oprea, discuta puțin cu el și pleca repede. Nu se grăbea, repet, dar nici nu-i plăcea să-și piardă timpul, așa, ca Mitică, simbolul tranșanțului valahe,

modelul (simpatic, de altfel) al lumii noastre țârgovete de la Sud. Pe adevăratul Marin Preda îl întâlneai și-l cunoșteai nu în public, ci în intimitate (în relativă intimitate, pentru că Marin Preda era un om secret, anumite lucruri le păstra numai pentru el, nu-i plăcea să-și pună, cum se zice, sufletul pe masă, să facă multe confidențe; rareori dezvăluia ceva și totdeauna numai pe jumătate), când luai cu el, de pildă, un prânz la Capsa sau te invita la o plimbare la „Lacuri”, adică în Herastrau. Atunci scriitorul acesta cu spiritul concentrat asupra lui însuși devenea volubil, amical, povestea istorii amuzante și asculta cu mare poftă istorii vesele. Statea de vorba cu oamenii simpli (de pildă, cu paznicii de la Mogosoia sau cu soferii de taxi) și asculta de la ei fel de fel de întâmplări din viața lor... Preda era un om sincer, direct, nu-i plăceau „oamenii de vorbe”, palavragii... Era foarte atent la comedia umană și nu incuraja, când era vorba

de literatura, pe „facatorii de cuvinte“, cum le-a zis el odata... „Domnule – imi amintesc ca i-a spus unui tip (un scriitor) in timpul unui prânz la Capsa – domnule, Dumneata stii ca eu sunt un om serios?!“. Individul povestea fel de fel de lucruri neinteresante, râdea singur de ceea ce spune, fara sa-si dea seama ca Preda, care isi consuma in liniste portia de sarmale, nu avea chef deloc de sporovaiala individului din fata lui.

Folosesc inadins termenul de sporovaiala pentru ca Marin Preda il utiliza des când era vorba sa numeasca un discurs oral haotic, inconsistent, fara haz si, fatal, plicticos. Si cum individul citat mai sus n-a inteles sensul propozitiei lui Preda, a inceput, intr-un stil si mai accelerat, sporovaiala lui... Preda, vizibil iritat, l-a lasat ce l-a lasat si, intorcându-se spre mine (am uitat sa spun ca eram de fata), mi-a zis ca si când individul caruia nu-i tacea gura se evaporase: „Domnule Eugen Simion, sunt pe lumea aceasta unii indivizi nesarati care vorbesc tot timpul, si nu spun nimic. Ascuta la mine: fereste-te de ei, ocoleste-i, iti manâncă timpul, nu-i invita niciodata la masa pentru ca te impiedica sa manânci in liniste, de pilda, portia de sarmale gustoase... Iti mai spun o data: fereste-te de ei“... Dupa aceasta lectie de pedagogie, Preda s-a intors calm la sarmalele lui. Individul sporovaitor a mai stat câteva minute si, cerându-si scuze ca ne paraseste, având de rezolvat o problema urgenta in alta parte, s-a sculat si a plecat... Preda si-a schimbat rapid starea de spirit si a inceput sa comenteze cu umor atitudinea confratelui care pâna atunci il agasase cu frazele lui goale... Din astfel de întâmplari i-a iesit lui Preda reputatia ca este un om dificil, nepolitic, necivilizat, chiar „scârbos“, cum i-a zis odata un poet din aceeași generatie (Doinas). Am alta impresie despre omul acesta puțin sociabil in public si foarte sociabil, amical, fermecator intr-o discutie particulara.

*

Avea, dupa mine, un singur cusur: întârzia când iti dadea o întâlnire. Uneori întârzia o ora sau chiar o ora jumătate. Luam masa deseori cu el (intre 1974-1980) la „Capsa“. Ii placea acest restaurant (pentru bucataria excelenta si, desigur, pentru legenda lui), il cunosteau chelnerii, vestitul Papacostea (seful lor, sever cu alti clienti, se purta atent cu acest scriitor dificil), in fine, Preda considera „Capsa“, am avut totdeauna impresia, un ultim simbol de noblete artistica intr-un oras proletarizat... Eram, atunci, tânar conferentiar universitar cu venituri modeste, dupa buget, ma

intelegeti. Locuiam la marginea orasului (in Balta Alba), in fine, tocmai ma intorsesem din Franta cu gustul culinar subtiat de bucataria pariziana... Preda ma invita, zic, la „Capsa“ si, dupa ce sosea cu întârzierea de rigoare, punea invariabil aceeași întrebare: „ei, ce luam, azi, Domnule Eugen Simion, ce avem?“ – dupa care se adâncea in lectura listei de bucate. O consulta atent (era aceeași, in fiecare zi) si la urma comanda ceea ce stia dinainte. Mânca totdeauna cu pofta, consulta lista de vinuri, cerea ca sticla sa fie desfacuta in fata lui, in fine, la sfârșit cerea un pahar de coniac frantuzesc (coniacul trebuia desfacut in aceleasi conditii ca si vinul, cu mentiunea ca „dopul sa pârâie“). Daca nu pârâia, insemna ca bautura era suspecta... Plata consumatiei se facea, se intelege, totdeauna nemteste...

Daca era seara si Preda nu se grabea, urma o lunga si agreabila conversatie. Un om serios, cu o ironie fina si inteligenta, un judecator drept al comediei umane, in fine, un spirit profund iesea atunci la suprafata... Pe acest Preda l-am iubit spiritualiceste si de el imi aduc aminte, azi, dupa 30 de ani de când a disparut (la nici 58 de ani) in conditii inca misterioase. Pe acesta incerc sa-l apar, când pot si cât pot, de atacurile confratilor care nu stiu de ce (stiu, dar n-am niciun chef sa vorbesc acum de acest fapt) il iubesc cu o ura atât de profunda si asa de persistenta. Când ma gândesc la Preda, nu gândesc, evident, întâi la cartile lui si ma gândesc, inevitabil, si la omul care m-a onorat cu prietenia lui. Am scris odata: merita sa fii critic literar intr-o literatura in care exista Marin Preda. N-a fost si nu este singura mea ratiune de a fi critic literar, dar rămâne una principala.

PROFIL

LOCUL PROFESORULUI ȘTEFAN AFLOROAEI ÎN ȘCOALA DE FILOSOFIE DE LA IAȘI

► Daniel MAZILU

De-a lungul frumoșilor ani petrecuți la Facultatea de Filosofie din Iași nu am ținut un „jurnal de student”, dar, dacă aș fi făcut acest lucru, ar fi trebuit să scriu multe pagini despre profesorul nostru, astăzi academicianul Ștefan Afloroaei¹. Omagierea sa - la împlinirea vârstei de 70 de ani, care va avea loc pe 25 iulie - reprezintă fericitul și onorantul prilej de a rezuma, în cateva secvențe, o prietenie/ucenicie intelectuală care a început în toamna anului 1996.

Cei care au trecut prin Facultatea de Filosofie își amintesc, fără îndoială, „milităria” cursurilor de logică. Amprenta acestui *modus cogitandi* se regăsea, în realitate, la toate celelalte catedre, deoarece mulți din profesorii noștri erau „logicieni deghizați”. Profesorul Ștefan Afloroaei mi s-a părut, de la început, un metafizician foarte grijuliu cu darurile logicii. Deoarece eu cred că în jurul său s-a format o adevărată „școală de filosofie” - deschisă rigurozității gândirii și dialogului interdisciplinar, am putea întrezări între acest “cerc ieșean” și Cercul de la Viena o ușoară asemănare generată de apetența

pentru logică, epistemologie și fenomenologie. Pe de altă parte, însă, preocuparea de lungă durată pentru hermeneutică, metafizică și teologie reprezintă o caracteristică specifică „grupului de la Iași”.

Dar pentru că am adus vorba despre Cercul de la Viena, să ne reamintim că discuțiile membrilor săi erau dintre cele mai variate. Moritz Schlick, fizicianul pasionat de filosofie, își provoca apropiații prin diferite aforisme cu privire la statutul filosofului. “Un gânditor care este doar un filosof, nu poate fi un mare filosof”, spunea el². Și adăuga: “Nu este filosof cel care se comportă ca și cum toți ceilalți oameni ar fi filosofi”. Îmi amintesc cum primele noastre discuții - ca studenți ai Facultății de Filosofie din Iași - se învârtteau în jurul acestei întrebări: este profesorul de filosofie un filosof? În această întrebare subzista, de fapt, o alta: trebuie să fie cu adevărat filosof profesorul (de filosofie) pentru a putea preda? Chestionam aceasta pornind de la relația noastră directă cu profesorii din facultate și ne gândeam, desigur, la ceea ce puteam deveni noi înșine după terminarea unor astfel de studii.

În 1996, profesorul Ștefan Afloroaei ținea un curs de metafizică pentru studenții din anul IV. La insistența unor prieteni entuziasmați de “felul său de a fi”³, am plănuț să-l audiez *mensis currentis*⁴. Dar n-am îndrăznit chiar atunci. Mi se părea că pentru acest “salt filosofic” aveam nevoie de o pregătire, de o atmosferizare cu modul său de gândire. I-am cumpărat, prin urmare, cartea publicată în 1994, *Lumea ca reprezentare a celuilalt*⁵. De la prima pagină textul părea o invitație:

„Paginile care alcătuiesc această scriere caută să aducă, în spațiul filosofiei actuale, o încercare nouă de înțelegere a condiției omului și a datului existențial de care ea însăși ține. [...] Supoziția de la care am plecat este aceea că temporalitatea omului, situarea în timp și în durată (*aion*) înseamnă, în cele din urmă, raportarea sa esențială - oarecum definitivă - la *celălalt*”⁶.

Pe de altă parte, pentru un cititor pasionat de opera lui Schopenhauer, sintagma din titlu cărții profesorului Ștefan Afloroaei, care parafraza parțial celebra operă, *Die Welt als Wille und Vorstellung*⁷, părea foarte familiară și încurajatoare.

În ziua cu pricina am luat loc în amfiteatrul II 8. Profesorul cu înfățișare blajină și cu o bucurie aparte de a preda preluase “obiceiul lui Mircea Eliade” de a-și scoate ceasul de la mână înainte de a începe lecția. Dincolo de dorința sa de a nu depăși limita inerentă a intervalului de curs, vedeam în acest mic gest al domniei sale dorința de a ne acorda - “cu timp și fără de timp”⁸ - un episod din “lucrarea vie a gândirii”⁹. Care a fost “prima impresie”? Mi-am zis atunci: iată un profesor de filosofie care vrea să devină filosof, învățând dimpreună cu noi filosofia¹⁰. Simțeam, așadar, că “metafizica sa” pe care “o căuta” în acei ani se numea, pe bună dreptate, “metafizică destinală”¹¹. Demersul fenomenologic al cărții și recursul la transcendență (“care se anunță sub înfățișarea celuilalt”¹²) caracterizau îndrăzneala profesorului Ștefan Afloroaei de a schița - în chip personal - un curs de metafizică. Cum? Printr-o “hermeneutică în act, aflată mereu la lucru”¹³. Un argument în acest sens, mai jos:

„Cu această din urmă încercare, nu se revine la metafizica occidentală a unor veacuri moderne sau a timpului de mai târziu; o astfel de revenire este în fond cu neputință astăzi. După ce s-a trecut prin experiența critică sau transcendențială a gândirii și prin <deconstrucția tradiției metafizice>, cum a fost ea numită, și după ce s-a regăsit - cel puțin în parte - metafizica răsăriteană, mai liberă, într-un fel, de porunca zilei și de rațiunea maximei eficiențe, e firesc să cauți o altă cale de înțelegere a celor ce ne sunt date. [...] De aceea, încercarea prezentă

e nevoită să se despartă în multe privințe atât de tradiția discursivă modernă, cât și de <gândirea meditativă> a unor hermeneuți de mai târziu”¹⁴.

Se întrevețe în această carte profundă, cultă și experimentală (în sensul expresiei *Gedankenexperiment* a lui Einstein) ceea ce numesc “locul hermeneutic al filosofului”. Locul său nu este totuna cu modul său de a filosofa. Înțeleg acest loc drept o ambianță intelectuală și spirituală receptivă, dinamică și mereu deschisă. Un mediu optim pentru dialogul cu filosofii din toate timpurile, cu scriitorii din toate culturile, cu oamenii de știință, cu artiștii și cu tinerii din ultimii patruzeci de ani. Iată de ce, rezumând cele de mai sus, aș putea spune: la profesorul Ștefan Afloroaei câtă (dis)poziție hermeneutică, atâta filosofie. Și îndrăznesc să spun mai mult: o posibilă biografie a sa nu ar putea ignora acest duet al personalității sale cu „ambianța hermeneutică” în care a crescut, cultivând-o.

Note:

1. Profesorul Ștefan Afloroaei este membru corespondent al Academiei Române din anul 2015.
2. Aforismele lui Schlick - “Ein Denker, der nur Philosoph ist, kann kein grosser Philosoph sein” și “Der ist kein Philosoph, der so handelt, als ob alle Menschen Philosophen waren” - sunt preluate din W. M. Johnston, *Spiritul Vienei. O istorie intelectuală și socială 1848-1938*, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 205.
3. La acel moment, profesorul Ștefan Afloroaei avea 44 de ani. Trecuse, așadar, de 40 și îndrăzneala, în sensul celor spuse de Nae Ionescu, să facă metafizică. Explica marile idei folosindu-se de citate și de fișe de curs reunite în caiete specifice.
4. În luna în curs.
5. Ștefan Afloroaei, *Lumea ca reprezentare a celuilalt*, Ed. Institutul European, Iași, 1994.
6. Idem ibidem, p. 5.
7. În anul 2019 s-au împlinit două sute de ani de la publicarea ei. Cu acest prilej, în zilele 23-26 noiembrie, Societatea Schopenhauer a organizat un amplu congres la Frankfurt pe Main.
8. Sintagma îi aparține Sfântului Apostol Pavel care în 2 Tim. 4, 2 spune: „Propovăduiește cuvântul, stăruie cu timp și fără de timp, muștră, ceartă, îndeamnă, întru toată îndelungă răbdare și întru toată învățătura”.
9. Ștefan Afloroaei, *op. cit.*, p. 10.
10. O dovadă a concentrării sale în acest sens se poate desprinde din prelegerea inaugurală “Discipolat și tradiție în cultura filosofică românească” a primei ediții a Conferinței Naționale - Gânditori Români în Cultura Universală din data de 27 octombrie 2017. Text disponibil la pagina <https://ganditoriromani.files.wordpress.com/2018/08/discipolat-si-traditie.pdf>
11. Ștefan Afloroaei, *op. cit.*, p. 10.
12. Idem ibidem, p. 7.
13. Idem ibidem, p. 10.
14. Idem ibidem, p. 7.

IN MEMORIAM

ION ȘIUGARIU - EROUL MARTIR

Poet de la meșterul Manole - al generației de la 1939

► Ileana GEORGESCU-TULICĂ

„Generației mele, pe care am putea-o numi generația de la 1939, pentru că își atinsese primele țeluri în anul când a izbucnit cel de-al II-lea Război Mondial, i-a aparținut și acest tânăr poet-erou, care ne-a luminat tuturor existența și poezia, în acei ani de dublă pregătire: o pregătire către propria noastră realizare și o pregătire de moarte – de moarte reală, cum a fost aceea a lui Ion Șugariu.”

Sunt mărturiile impresionante, pe care Vintilă Horia le-a consemnat în prefața cărții SETE DE CERURI - apărută în 1985, la 40 de ani de la moartea poetului-erou, Ion Șugariu, la München, la Editura Ion Dumitru – Verlag, sub îngrijirea soției sale, Lucia Soreanu-Șugariu, care a trăit la München, carte ce cuprinde poemele din cele trei volume apărute în timpul vieții poetului: TRECERE PRIN ALBA POARTĂ (1938), PARADISUL PEREGRINAR (1940) și ȚARA DE FOC (1943).

Născut la 6 iunie 1914, în satul Băița, comuna Tăuții Măgherauș (Maramureș), Ion Șugariu s-a remarcat printr-o bogată și impresionantă activitate publicistică și literară, dar și prin participarea sa, ca o ofițer în Regimentul 27 Infanterie - Bacău, la luptele împotriva trupelor germane, din zonele Otopeni, Băneasa și Tunari, care au avut loc după 23 august 1944, ca și în Cehoslovacia.

Și-a făcut studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, debutând în literatură, la 20 de ani, în 1934, cu poemul IMNUL TINEREȚII, publicat în revista Observatorul din Beiuș.

Din 1935, colaborează la reviste prestigioase, cu poezii sau critică literară: UNIVERSUL LITERAR, DECALOGUL, VREMEA, CURENTUL LITERAR, BASARABIA LITERARĂ, REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE, MEȘTERUL MANOLE, FAMILIA,

GÂNDIREA (condusă în această perioadă de Nichifor Crainic, unde-l cunoaște pe Vintilă Horia).

Sunt memorabile însemnările făcute de Vintilă Horia, privind întâlnirea cu poetul Ion Șugariu, la revista GÂNDIREA:

„Ne-am cunoscut și ne-am perfecționat la umbra „GÂNDIRII” și acolo am înțeles, în primul rând, ce înseamnă a fi ROMÂN! Ne-am dezvoltat citind și meditănd cărți de Lucian Blaga, Nichifor

Crainic, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Tudor Vianu, Adrian Maniu - gânditori, poeți

și romancieri care au știut să creeze o Românie literară și filozofică, pe măsura României geopolitice ieșite din răsturnările celui dintâi Război Mondial.” (Vintilă Horia prefață la volumul SETE DE CERURI, Madrid 1985).

Eseul ȚARA CRINILOR, scris în 1937, constituie un adevărat crez literar: „purtăm în noi setea de lumină ca pe un stigmat al veacului”, spune Ion Șugariu, demonstrând dorința de realizare a unor idealuri înalte, de pace și de libertate.

„Niciodată foamea de cer n-a bântuit mai puternic inimile – spune, în continuare, Ion Șugariu - niciodată țipătul pentru realizarea deplină n-a pătruns mai neînfricat în tinericul, decât foamea și țipătul nostru” (ȚARA CRINILOR în DECALOG, decembrie 1937, anul II, nr. 56).

Editorial, Ion Șugariu debutează în 1938 la 24 de ani, cu volumul TRECERE PRIN ALBA POARTĂ, în care este inclus și ciclul de poeme - scrise în 1936, INCANTAȚII, volum despre care profesorul său, criticul Octav Șuluțiu scrie, în termeni elogioși, în revista FAMILIA: „E o țâșnire vulcanică, un clocot de pasiune, o tinerete dornică de viață și de avânt. Sufletul poetului se revărsa direct, ca o apă umflată, peste malurile constrângătoare ale oricăror reguli.”

Ovid Caledoniu remarcă în poezia lui Ion Șugariu „acel cult și respect deosebit al imaginii, în care se simte vibrând tot temperamentul poetului.”

Din aceeași generație cu Ion Șugariu, poetul Horia Nițulescu, colaborator, deopotrivă, la revista MEȘTERUL MANOLE notează: „Poezia lui Ion Șugariu este poezia unei adolescențe tumultuoase, care se revarsă în slavă. Ea este pentru el o cale aleasă, care se străbate cu sufletul întinerit de sărbătoare.”

Sunt afirmații care demonstrează însăși mărturia poetului Ion Șugariu dintr-o scrisoare din 10 II 1942 - adresată viitoarei sale soții, Lucia: „dacă n-aș scrie, toată viața mea s-ar scurge fără rost la vale. Aș avea zilnic impresia ca n-are niciun sens să trăiesc mereu înainte. Misiunea mea în lume aceasta este.”

Prin volumul de poezii PARADISUL PEREGRINAR (1942), poetul Ion Șugariu demonstrează un „temperament poetic de un remarcabil dinamism și, nu mai puțin, o trudnică năzuință spre purificare” (Nicolae Roșu - GÂNDIREA).

PARADISUL PEREGRINAR este, în concepția poetului, „acea stare de căutare continuă, de nostalgie a realizării interioare, singura care garantează o satisfacție deplină a existenței.” (Pericle Martinescu – DACIA REDIVIVA).

Din 1939 – anul apariției revistei MEȘTERUL MANOLE - Ion Șugariu devine redactorul șef al revistei, alături de Vintilă Horia și Ovid Caledoniu – directori, semnând rubrica permanentă de critică „Poezia tânără”. În articolul „Poezia” din nr. 7 – 10 sept. - dec. 1939, Ion Șugariu își exprima credința „într-o literatură mare, unică, universală, o literatură fără compromisuri, fără resemnări minore”.

Tinerii grupați în jurul revistei erau „obsedați de ideea unei afirmări europene a culturii române”, fie că era vorba de artă, de filozofie sau poezie.

Ales președinte al Asociației Studenților Refugiați din Ardealul ocupat, în 1941, în timpul ocupației horthiste a Transilvaniei de Nord, Ion Șugariu are o bogată activitate publicistică și organizatorică, păstrând neatinsă imaginea pământului natal.

ȚARA DE FOC (1943) este ultima carte a lui Ion Șugariu - poem alcătuit din 60 de catrene, cartea apărută în colecția MEȘTERUL MANOLE, (București), în care a descris viața grea a minerilor ca și frumusețea Maramureșului.

La 15 ianuarie 1943, Ion Șugariu este concentrat la o școală de instrucție din Ploiești și repartizat apoi la Regimentul 27 Infanterie din Bacău, până în septembrie, colaborând la publicația

locală „Bacăul” și, în clipe de răgaz, scrie și publică articole privitoare la literatura războiului:

LITERATURA RĂZBOIULUI ACTUAL, CEVA DESPRE NOI, MUNCĂ ȘI LITERATURĂ.

La 29 iulie 1943, obține o permisiune și se căsătorește la Râmnicu Vâlcea, cu Lucia Stroiescu, studentă la farmacie. Desconcentrat pentru o perioadă, în septembrie 1943, este din nou concentrat la Bacău, la 2 iunie 1944, fiind cu regimentul, între iunie – august 1944, la Mogoșești, Jitaru, lângă Slatina.

După 23 august 1944, ia parte la luptele pentru apărarea Bucureștiului. Sunt cutremurătoare paginile din scrisorile pe care le trimite soției sale – scrisori ce devin un adevărat „Jurnal de război”:

„Am luptat cu Regimentul la Băneasa și Otopeni. Avem morți și răniți. La București e jale.” La 12 septembrie, îi scrie Luciei: „Măine, Regimentul nostru începe atacul cel mare. Cu ajutorul lui Dumnezeu vom intra în Ardealul ocupat.”

La 25 septembrie 1944, îi scrie, dintr-o localitate din județul Mureș - Tirimia: „Eu stau aici, în mijlocul ladului, înconjurat, din toate părțile, de foc și de gloanțe.”

La 5 octombrie 1944 – din Cristești, jud. Maramureș, îi scrie scrisori încărcate de durerea dezastrului: „Am început să ne îngropăm în noroi [...]. Pe poziții mai sunt 150 de oameni. Când am plecat de la Jitaru, erau 1000. Pe unde am trecut, am lăsat numai morminte și țărână, amestecate cu sânge. Tare am plătit scump Ardealul [...]. Am auzit strigătele sperate ale răniților rămași între linii.”

Continuă să-i scrie Luciei, în pagini de un profund dramatism: relatări ale etapelor luptelor pentru elibarea Ardealului.

Notează, în continuare, momentele trecerii în Ungaria, la 10 noiembrie 1944, exprimându-și durerea și revolta împotriva nedreptelor întâmplări.

Regimentul 27 Infanterie ajunge în Cehoslovacia. Ion Șugariu este grav rănit în bătălia pentru orașul Brezno și moare după câteva ore, la 1 februarie 1945. Este îngropat în cimitirul de la Polhora pri Brezno, Cehoslovacia.

La 28 februarie 1945, prin Decretul nr. 641, sublocotenentul de rezervă Soreanu - Șugariu Ion este decorat postmortem cu „Coroana României cu spade în gradul de Cavaler și cu panglica de Virtutea Militară”.

În 1956, osemintele sale sunt reînchinate în Cimitirul Militar Român de la Zvolen, lângă Banska Bystrica, Cehoslovacia.

În 1968, apare, la Editura Militară, placheta CARNETELE UNUI POET CĂZUT ÎN RĂZBOI - ediție îngrijită de prietenul său, Laurențiu Fulga, ce cuprinde fragmente din scrisorile trimise de Ion

Șiugariu, de pe front, soției sale – fragmente din „Jurnalul de front” - ca și poeme cuprinse în „Elegii pentru Ardeal”.

Volumul de poezii SETE DE CERURI din 1985, se alătură altor volume, apărute prin grija soției sale: SCRIERI – Editura Fundația Culturală Memoria, București 2006, ILUZIE ȘI DESTIN – Buc. 2006, ȚARA CRINILOR – Iași 1997, VIAȚA POEZIEI - Timișoara 1999, POEME – Buc. 2013, CEVA DESPRE NOI – Buc. 2013, ÎNSEMNĂRI DIN RĂZBOI - Baia Mare 2014.

Ion Șiugariu este, astfel, prezent printre noi și datorită prețioasei contribuții a soției sale, dar și prin preocuparea numeroșilor critici literari de a evidenția personalitatea poetului – erou: Pompiliu Constantinescu, Nichifor Crainic, Eugen Marinescu, Ștefan Belu, Laurențiu Fulga, Alexandru Husar, Ovidiu Papadima etc.

Poet al Maramureșului, Ion Șiugariu este elogiât în 2014, cu ocazia centenarului nașterii sale, la Băița (Maramureș), prin simpozioane și festivități, un aport deosebit avându-l directoarea Casei de Cultură, din Tăuții Măgherauș - Angela Miclea.

ZIARUL DE BACĂU îi dedică pagini elogioase, subliniind ideea că: „Înainte izbucnirii celui de al II-lea Război Mondial, România Mare avea o elită intelectuală pe care sîta vremii avea să o cearnă într-un chip ce rămâne, indiferent de argument, providențial. Astfel, unii au ales calea exilului, în lumea occidentală, mulți au rămas să mărturisească propriul crez și credința creștină în temnițele comunismului, unii au fost exilați în propria lor țară, iar alții avea să facă nuntă în ceruri, răpuși de gloanțe, cu gânduri și speranțe curate.

Între aceștia din urmă se numără și Ion Șiugariu – poet și eseist de prin rang, aparținător al unei generații tragice, generația de la 1939”.

Între 25-29 ianuarie 2018, a avut loc comemorarea poetului-erou Ion Soreanu Șiugariu, în Slovacia. O delegație română din Tăuții Măgherauș a fost invitată la Tisovec, de către autoritățile locale, la cea de-a 73-a aniversare a eliberării orașului, ocazie cu care s-a organizat o excursie la Banska Bystrica, vizitându-se Muzeul Eliberării Naționale Slovace și cel mai mare cimitir militar al Armatei Române din Zvolen, unde a fost înmormântat Ion Șiugariu.

Manifestări de comemorare au avut loc și în școlile din județul Maramureș.

La 55 de ani de la nașterea poetului, scriitorul Zaharia Stancu, pe atunci Președintele Uniunii Scriitorilor, îi trimite mamei lui Ion Șiugariu o scrisoare de recunoștință, din partea USR – un adevărat document de istorie literară: „Uniunea Scriitorilor acordă o înaltă prețuire jertfei fiului Dvs. – poetul Ion Șiugariu – căzut eroic pe frontul

antifascist. Mama care a dat naștere și a crescut un asemenea fiu, dăruit țării până în ultima sa clipă de viață, împarte cu fiul-erou gloria și recunoștința ce li se cuvin, deopotrivă. Ne plecăm fruntea în memoria celui înscris în cartea de aur a României [...] și împărtășim, peste ani, durerea împietrită a mamei”.

Rămâne însă, ca o tristă și dureroasă situație, privind atitudinea Ambasadei Române, din Cehoslovacia, care a respins ideea autorităților din Brezno (Slovacia), de a da numele poetului-erou, Ion Șiugariu, podului unde acesta a murit, în timpul bombardamentului german, la 1 februarie 1945. Ambasada Română refuză, motivând ca Ion Șiugariu a fost fascist.

Impresionează srisoarea soției lui Ion Șiugariu, din august 2015, „către români”, mulțumind gazetarilor care au împărtășit durerea sa, privind nedreptatea ce i s-a făcut poetului: faptul că „unui român, luptător pe frontul anti-hitlerist, îi este intersă, în schimb, convenita omagiere. Am fost și rămân Lucia Soreanu-Șiugairu, soția poetului-erou Ion Șiugariu, pentru iubire și adevăr”.

Lucia Soreanu-Șiugariu se stinge din viață la Aachen, la 6 decembrie 2015 – măhnită pentru nedreptatea ce i s-a făcut soțului Ion Șiugariu, dar cu sufletul împăcat, pentru a fi păstrat vie memoria soțului său.

Viața și opera lui Ion Șiugariu „sunt o mărtuire de ceea ce ar fi putut să fie și n-a fost decât în sacrificiu și moarte.

În această nedorită, dar acceptată grandoare de a fi, generația de la 1939 se întâlnește cu Ion Șiugariu, într-un moment în care întunericul care l-a ucis, pare a face loc luminii din care Soare începe să curgă peste noi. Dacă n-ar fi fost strâns cu atâta grabă dintre noi, Ion Șiugariu ar fi devenit, alături de Ovid Caledoni, poetul metafizician al generației de la 1939.” (Vintilă Horia – Ion Șiugariu, de la Meșterul Manole, Madrid, 1985).

Casa Memorială „Ion Șiugariu”

MEDALION

ROMANȚA ROMÂNEASCĂ ARE RĂDĂCINI ȘI LA TECUCI

► Viorel BURLACU

Unul dintre pionierii romanței autohtone, Ionel Băjescu-Oardă, tenor, compozitor, scriitor, actor în trupele lirico-dramatice, din perioada interbelică și-a legat puternic începuturile sale de viață și cele muzicale, de orașelul dintre apa Bârladului și a Tecucelului, unde tatăl său adoptiv, maiorul Alexandru Băjescu era comandantul Regimentului 5 Roșiori.

S-a născut la 7 ianuarie 1889 în București. Urmează primele două clase la Gimnaziul Real din Tecuci. Aici ia primele lecții de muzică de la doi muzicanți ai locului, lăutarii Ganță și Petrică Chelbosu, despre care spune: „mi-au dezvoltat cei dintâi gustul pentru muzica sentimentală și m-au făcut chiar, ca la 11 ani să improvizez pe vioară diferite melodii*...”

După absolvirea liceului „Vasile Alexandri” din Galați, își continuă studiile în București la Facultatea de Drept și apoi Conservatorul de Artă Dramatică, clasa maestrului C.I. Nottara. Este printre primii promotori ai romanței românești. În anul 1905 a lansat celebra romanță „Flori de nufăr” cunoscută și sub numele *Mândra mea de altădată*, un cântec ce i-a asigurat succesul în fața viitoarei soacre din Tecuci. Încântată de talentul tânărului pretendent la mâna fiicei sale, aceasta i-a spus: „Ionelule, dacă matali ai scris romanța aiasta așa di frumoasă, apăi să știi că-ți dau fata...” Se pare că frumoasa tecuceancă Clara Voinov i-a servit de muză, pentru alte compoziții muzicale, care s-au bucurat de aplauzele publicului în toate colțurile țării. Din nefericire mariajul celor doi a fost întrerupt după numai cinci ani, prin moartea prematură a soției, într-un accident de cale ferată.

A imprimat mai multe discuri de muzică ușoară și cuplete la diferite case de discuri. În 1938 a editat volumul „Amintiri. Cutreierând trei continente” și „Louvain”. La vârsta de 80 de ani (1969) va publica volumul. „*Di Granda*” 50 de ani de teatru, 70 de ani de cântec” în care își rememorează cu umor viața, îndeosebi anii copilăriei și ai adolescenței petrecuți la Tecuci.

Aici și-a zidit tenorul Băjescu-Oardă, bornă de călătorie în viață, căsătorindu-se fără știrea părinților,

la vârsta de 19 ani cu o tecuceancă „de o frumusețe răpitoare”, așa cum avea să scrie în cartea sa de amintiri.

În cei 70 de ani de activitate artistică a cântat alături de nume valoroase ale scenei lirice și a legat trainice prietenii cu mari personalități muzicale: Dan Moisescu, Ion Luican, Ioana Radu, tenorul Grigore Gabrielescu, actorul Constantin Radovici, scriitorii Mihai Codreanu, Cincinat Pavelescu, Șt. O. Iosif, George Coșbuc, căruia i-a scris muzica la poezia „Vinul, cântecul, femeia,

Din repertoriul său au rămas celebre mai multe romanțe, unele suferind rescrieri folclorizate: „Flori de nufăr”, „Mi-e dor”, „Frumoasa mea cu ochii verzi”, „Mi-e dor de nopți cu lună lină”. Din poezia „Poema ochilor” a

lui Cincinat Pavelescu, compozitorul Ionel Băjescu-Oardă a lăsat posterității o romanță nemuritoare.

Artistul s-a stins din viață la 10 septembrie 1979, în București.

Purtat de multe ori de propriile amintiri, am mângâiat cu privirea zidurile obosite de timp, ale cârciumilor de odinioară, de pe Strada Mare, astăzi transformate în spații cu vânzare de mărfuri diverse... De undeva, din tainice unghere parcă se mai aud acordurile muzicale ale vechilor lăutari și celebra romanță, cu care tânărul Oardă a furat inima unei frumoase tecucece:

„Mândra mea de altădată
Visul meu te-aduce iar...
Să-nșirăm pe-un fir de aur
Boabe de mărgăritar!

Ești atâta de frumoasă
Și atât de dragă-mi ești!...
Flori de nuferi porți în plete
Ca o zână din povești...”

Notă:

* Ionel Băjescu Oardă, *Di Granda – 50 de ani de teatru, 70 de ani de cântec*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din România, București, 1969

IN MEMORIAM

CINE A FOST GEORGE MIHĂILESCU-ANONIMU?

► Violeta IONESCU

George Mihăilescu, cel care semna poezii lirice, dar mai ales satirice, precum și spectacole de revistă cu pseudonimul „Anonimu”, era directorul proprietar al ziarului de mare tiraj „Acțiunea”, „cel mai mare cotidian informativ din regiunea Dunării de Jos”, înființat în 1930 și desființat în 1944. A fost înscris la 8 iunie 1930 în Registrul public cu nr. 11. la Tribunalul Covurlui. Ziarul avea redacția, administrația și ateliere tipografice proprii, pe str. Col. Boyle nr.11, tel. nr. 1052 – 1477. George Mihăilescu ținea în ziar rubrici vesele, de duminică, dar se implica și în anchete serioase, când era cazul, înfierând cu pana ziaristului profesionist corupția și alteratele moravuri ale vremii.

Cu mult înainte de a scoate acest cotidian, când era foarte tânăr, prin anii 1922-23, el compunea, în colaborare cu prietenul său, avocatul și poetul Radu Constantinescu, spectacole întregi de revistă, care se jucau pe scena gălățeană în beneficiul Societății culturale „V. A. Urechia”. Așa au fost revistele: „La calendele grecești” (1923), „Urmașii Romei”, „Așa cap, așa căciulă” și „Rar dar... bine” (ân 1934, când deja era directorul și proprietarul cotidianului „Acțiunea”), toate cu caracter local. Din beneficiul acestor spectacole – care au avut un succes imens la acea vreme, fiind repetate la cererea publicului de mai multe ori – s-au strâns fonduri însemnate pentru ridicarea Atheneului Cultural V.A. Urechia, care să adăpostească și biblioteca „V.A. Urechia” (clădirea a fost finalizată abia în 1947 și nu a servit niciodată scopului pentru care a fost proiectată, ci a fost destinată Teatrului Dramatic, de către autoritățile noului regim instaurat).

În 1923, textul revistei „La calendele grecești” a fost citit în premieră în saloanele domnului Alfonso Dall’Orso, directorul filialei gălățene a Băncii Marmorosch Blank, membru fondator al Societății

culturale „V.A. Urechia” și a lui Aurel Bogdan, președintele acestei societăți. Apoi repetițiile au început în saloanele doamnei Madeleine Amiral Eustațiu, din strada Vasile Alecsandri, și ale fraților Mantu, din str. Cuza Vodă.

Dacă textul ne lipsește astăzi, am găsit în arhiva Bibliotecii V. A. Urechia (XXII(1)/(22)(1) afișul și programul acestui spectacol, tipărit de Stabilimentul Grafic „Moldova” în 1923:

Teatrul Central. Marți, 27 și Miercuri 28 Februarie 1923, orele 9,15 precis. Mare reprezentație în folosul Societății Culturale „V.A. Urechia. Se va juca LA CALENDELE GRECEȘTI, revistă locală în două acte, în versuri de R. Constantinescu și G. Mihăilescu-Anonimu. Jucată cu concursul Domnișoarelor și Doamnelor din Elita gălățeană. Dansuri americane, naționale, moderne. La sfârșitul actului întâiu, Dansul Florilor. Decoruri și costume speciale. Orchestra Mayer Reiningher. Prețul locurilor: Lojă 400 lei, Rezervat 80 lei. Stal 60 lei și Galerie 20 lei. Începutul la orele 9,15. Biletele la cassa Teatrului „Central”.

Această „revistă locală în versuri” avea 2 acte, decorurile erau semnate de pictorul Nicolae Mantu, iar muzica era aranjată de Amiral Sebastian Eustațiu. Iar spectacolele se dădeau în beneficiul Societății Culturale „V.A. Urechia”.

Personalitate marcantă a Galațiului, George Mihăilescu a fost unul din principalii animatori culturali ai urbei noastre și un reprezentant de frunte al breslei jurnaliștilor. A fost președinte al Sindicatului ziariștilor din Galați, vicepreședinte (și inițiator) al Federației Generale a Presei de Provincie din România, dar și comisar al manifestării economico-culturale „Luna Galaților”, pe care el a inițiat-o și a susținut-o ani la rând, de multe ori, chiar fără

sprijinul autorităților locale, reușind să impulsioneze viața economică, socială și culturală a urbei noastre.

Cea mai concludentă caracterizare a lui George Mihăilescu o găsim în articolul unui negălățean, deci nepărtinitor și bun observator, Părintele Ioan Georgescu, apărut în ziarul „Biruința” din Călărași și reprodus în nr. 2190 al ziarului „Acțiunea”, din 20 sept. 1932, p. 2 (atenție, era la doar doi ani de la apariția ziarului la Galați):

UN GAZETAR DISTINS – D. GH. MICHĂILESCU – GALAȚI

În momentul în care Vodă Carol al II-lea își făcea apariția în țară pe calea aerului, după o absență de 6 ani, spre a-și lua în primire prerogativele regale, la Galați se năștea un nou ziar sub conducerea unui român. Gazeta apărură câțiva timp sub forma edițiilor speciale, dar simultan cu consumarea momentului Restaurației, „Acțiunea” d-lui Gh. Michăilescu se transformă în cel mai bun cotidian al urbei Galați. După ce își înseamnă ziarul cu o tipografie pretentioasă, s-a gândit la înființarea în capitală a unei redacții pentru informare cât mai rapidă. În felul acesta era firesc ca ziarul „Acțiunea” să devină tribuna cea mai autorizată a Covurluiului.

Dar simpaticul director nu a uitat nici de nevoile urbei Galați. Pentru învierea primului port la Dunăre a arătat celor în drept – prin pana distinșilor săi colaboratori – piedicile ce la stau în calea realizării acestui țel. Nu s-a desumflat când a văzut că prin scris nu poate urni pe cei în drept la remedierea anemiei vechiului port și l-am văzut trecând cel dintâi la faptă, organizând „Luna Galaților”, câțiva ani. Spună d-nii Gr. Trancu Iași, Gr. Gafencu or d. Victor Slăvescu când au fost întâlniți și de multe ori chiar înadins căutați de inimosul gazetar al Galaților și nu le-a cerut sprijinul lor moral pentru învierea portului Galați. De la tribuna Parlamentului, ca și pe calea radio-ului, au putut auzi cerându-se mai multă viață economică pentru Galați. În mare măsură, parlamentarii fuseseră împinși la aceasta de către același voitor de mai bine al târgului în care s-a născut.

Biserica și Școala au găsit în ziarul vicepreședintelui Federației presei de provincie sprijin pentru revendicările lor drepte. Toți obidiții Galațiului cosmopolit au tresăltat deseori când pana tăioasă a d-lui George Michăilescu venea în ajutorul lor.

Mic de stat, dar mare la suflet, directorul „Acțiunii” nu s-a temut nici de amenințările gangsterilor târgului care au fost înfățișați în fața opiniei publice în toată cruda lor goliciune.

Pentru felul cum a înțeles să apere țăranul covurluian, ca și pe toți nedreptățiții urbei Galați,

George Michăilescu merită întreaga prețuire a alor săi.

Noi, care l-am auzit tânguindu-se de soarta nemeritată a oropsitului de azi Galați; noi, care l-am văzut alergând din demnitar în demnitar pentru a obține reînvierea dragului său port; în sfârșit, noi, care deși cu mult mai departe decât ai săi, prețuim în gradul cel mai înalt eforturile sale și-i trimitem din acest Bărăgan îndepărtat îndemn de a duce lupta înainte, fiindcă nu se poate ca o cauză dreaptă să nu triumfe până la sfârșit.

Călărășeni să afle că vicepreședintele Federației din provincie, dimpreună cu ceilalți gazetari gălățeni ce au fost prezenți la Congresul ținut de curând la noi, au fost plăcut impresionați de felul primirii și al găzduirii. Cuvinte de laudă mi-au fost dat să aud pentru organizatori, ca și pentru călărășeni.”

Pr. Ioan Georgescu, comuna Ferdinand I, Ialomița

Pentru a-și atrage cititorii, ziarele organizau și atunci (ca și pe vremea „Vieții libere de după 1990) concursuri cu premii, cu premii extrem de generoase. De exemplu, la concursul anual din anul 1934, premiile anunțate în nr. 1090 al ziarului „Acțiunea”, al cărui proprietar era George Mihăilescu, au fost:

1) un automobil elegant de 5 locuri, marca Chevrolet, de 6 cilindri, tip 929, în perfectă stare de funcționare;

2) un aparat radio marca „Orniphon”;

- 3) una mie Kg lemne, oferite de depozitul „Schachter”;
- 4) 500 Kg. Cărbuni cocs, oferite de G.A.G.;
- 5) 20 Kg făină prima calitate, oferită de magazinul Sterea Codescu;
- 6) 10 Kg zahăr cubic, oferit de magazinul Dumitrache Papagheorghiu;
- 7) un abonament la „Acțiunea”;
- 8) 10 sticle cu vin înfundat, oferite de podgoriile „Zaporojenco”;
- 9) un abonament lunar la U.C.G. (tramvaie și autobuze);
- 10) un abonament permanent pe timp de un an la cionematograful „Central”.

Cupoanele publicate în ziar, colecționate timp de 15 zile, se depuneau până la 24 ale lunii la administrație, în schimbul unui „bon de premiu” numerotat. Tragerea avea loc pe 25.

La 5 octombrie 1937, George Mihăilescu și Radu Volbură (patronul și directorul ziarului gălățean „Ecol”) își dau mâna și semnează la notariatul Tribunalului Covurlui, în prezența avocatului Ionel Calavre, actul de constituire a societății în nume colectiv „Acțiunea-Ecol”. La acea vreme, această fuziune între două ziare a fost „un important eveniment al presei de provincie”. Cu acest prilej,

ziarele urmau să apară „complet reorganizate tehnic și redacțional, pentru întreaga regiune a Dunării de Jos”. Ambele aveau administrația în strada Col. Boyle 11, așa cum anunță „Acțiunea” nr. 2202.

Spiritul acelor vremi a apus demult. Totuși, nu trebuie uitați acești magiștri care au făcut epocă în presa gălățeană interbelică. Chiar dacă nu le cunoaștem mormântul, putem să le citim creațiile publicistice – la bibliotecă, încă mai există, în „colecții speciale”! - și să aprindem cu recunoștință și pioșenie o flăcăruie în amintirea lor.

larna

► Tase DĂNĂILĂ

MEDALION

CORIOLAN PĂUNESCU

*Cu alintări de mumă
și de soră
pe undeva trec mute
grădinile de jar
Și mă opresc
în toamna
căluților din mine –
copilăria trece cu pas
de armăsar!
Umbre pe ani*

**...un poet înzestrat, care
își pune harul în nașterea
poeziei adevărate,**

Poet, prozator, eseist, critic literar, ziarist, profesor universitar, Coriolan Păunescu este un cărturar împovărat cu patima nobilă a scrisului curat, mai crezând în puterea cuvântului într-o vreme în care atentatele la natura curată a omului și la cele sfinte ne umple sufletele de mâhnire. Cu o îndelungată și bogată activitate scriitoricească, prezent în numeroase dicționare, antologii, lucrări de critică și istorie literară sunt dovezi care confirmă că *literatul Coriolan Păunescu scrie într-o așezare temeinică a rostirii interioare* cum spune criticul Ioan Toderiță.

El dă expresie crezului său scriitoricesc prin aproape toate genurile literare, dar, poezia rămâne, credem, simbolul de vârf al creației sale. Forma elegantă, argumentație restrânsă, limpezimea expresiei și mai presus acuratețea mesajului, au darul de a seduce cititorul, de a-i transfera, fluidul tainic al sentimentelor sale, extrăgându-l din angoasele cotidianului.

Pentru că *poetul Coriolan Păunescu este înzestrat cu o excepțională forță de materializare a fiorului liric. Versurile sale sunt asemenea unor liane puternice, crescute dintr-un sol bogat și nesățios de lumină* cum îl încadrează atât de plastic și potrivit Victor Sterom.

În cele aproape treizeci de cărți de poezie, proză, scriitura sa are calități literare, cognitive, de maximă acuratețe și sinteză, lipsită de unghiuri și acidități străine naturii sale.

Foarte potrivită găsim și referința scriitoarei Virginia Chiriac privind creația sa poetică. *Lăsându-se deliberat în seama fanteziei sale debordante, accesează noi orizonturi inspiraționale, exploatănd frumusețea fiecărei vocale, fiecărui trop, pentru a pune în lumină*

aurul pur al rostirii românești. Lirica păunesciană echilibrează într-o formă unitară setea de nemărginire a cugetului, cu extazul în fața misterului esențial și cu forța de transfigurare și de esențializare a realității mundane pe calea devoțiunii.

În fața unor aprecieri ale unor condeieri cu autoritate în expresie critică, care știu să simtă și să pătrundă subtilitățile textelor literare, nu ne rămâne decât să recunoaștem că avem în față un poet înzestrat, care își pune harul în nașterea poeziei adevărate, moderne, lipsite de exhibiții post-moderniste, cu evidentă forță subliminală. Și, ne vom referim mai jos, restrâns, la un volum al său antologic: ***Iar Tu stai blând și drept.***

Iar Tu stai blând și drept

Rar se întâmplă să găsim o perfectă măsură între autor și opera sa, ca la poetul **Coriolan Păunescu**. Îi cunosc parțial creația de o extensie destul de largă pe suprafața întinsă a literaturii.

Poet, eseist, critic literar – și i-am citit mai mult poemele și cronicile semănat prin diverse reviste literare. Îl știu și ca om, ca blândețe de om. Fire așezată, echilibrată, nepătimașă, detașat de angoasele breslei și ale lumii, cultivând prietenii sincere și dezinteresate, de o bunătate netrucată, creștin născut iar nu făcut. Iar cum este omul, așa îi

este și creația. El trăiește ceea ce scrie și scrie ceea ce trăiește: adică sincer.

Recenta sa carte infuzată accentuat cu diluție creștină, cu un titlu sugestiv și frumos - **Iar tu stai blând și drept** conține poeme care îți împlânzesc firea, îți nivelează asperitățile interioare. Prin ele autorul se confesează, discută pios cu Domnul cu care, se vede, are o relație profund afectivă, directă, sinceră:

**Doamne, lumea Ta e tristă
Lumea Ta albă
Ca zăpezile cerului
În care învăț zi și noapte
Să cred,
Mântuindu-mă de îndoială
Și nesupunere.
Lumea Ta, Doamne,
Lumea de jos
Ar trebui să înțeleagă
Rostul vieții și al morții
Ca o crudă metaforă a izbăvirii.**
(Întocmire)

Coriolan Păunescu scrie o poezie așezată, armonică, lipsită de stridente sofisticări postmoderniste, fără grandilocvență, luminoasă, ziditoare. Toate, sau aproape toate, relevă contopirea sa cu divinitatea. El înțelege poezia și ca pe o formă de purificare a sinelui, de mântuire, de speranță:

**Dincolo, la capăt de iubire,
De lumină și taină, în irisul viu –
Dumnezeu va înflori
De iubire
Peste lume și vis.**
(Noi vom pleca)

Poezia este pentru autorul ei o eliberare prin spovedanie publică în care își conștientizează și își recunoaște neputința credinței, pierderea căii:

**Aud și azi zăvorul trist
Al porții
Ce m-a închis
Și m-a legat cu noaptea.
De-atunci, Doamne,
Caut drumul luminii
Cu ochii mei
Tăietori de-ntuneric.
Zadarnic, zadarnic
Măinile mele se-nclăștează
Pe gratii –fierul rămâne surd
La bățiile mele,
Când rugile-mi pier
În drumul către tine!**

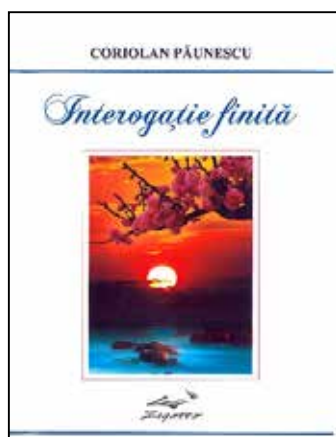
Aici se impune un comentariu mai nuanțat. Poezia este scrisă în anul 1968 și publicată în volumul *Dimineața* din cuvinte la prestigioasa editură Junimea în anul 1987, când, se știe, Dumnezeu era izgonit din orice publicație dar nu putea fi izgonit din sufletul omului cu adevărat credincios. Cum a reușit poetul să păcălească vigilența dură a cenzurii rămâne un mister, mai ales că la acea vreme era ziarist, deci formator de opinie, influențând conștiințe. Erau acele timpuri când, cine a privit cerul a văzut că

**Printre stele,
Într-o charetă albastră
Abătut trecea Dumnezeu.**

Și nu putem să nu privim cu admirație curajul său riscându-și cariera cu toate consecințele ei nefaste. Dar, mai puternică a fost credința. De aceea zic: Poetul este un creștin născut iar nu făcut. Poemele sale conving pentru că sunt îmbrăcate în veșmântul sincerității.

Putem spunem, fără a folosi cuvinte mari, că împletind bine ideea cu alcătuirea literară, **Coriolan Păunescu** este un poet împlinit, așa cum este și un om împlinit.

Primiți aceste poeme scrise cu talent și simțire prin care autorul a mai urcat o treaptă spre Cer.

ESEU

AMINTIREA DOINEI (1)

(Text postum)

► Grigore RACARIU

*„La obârșie , la izvor
nicio apă nu se întoarce,
decât sub chip de nor.
La obârșie , la izvor,
niciun drum nu se întoarce,
decât în chip de dor .
O, drum și ape , nor și dor ,
ce voi fi , când m-oi întoarce
la obârșie , la izvor ?
Fi-voi dor atuncea ? Fi-voi nor ?”¹*

Timpul, amintirile...

Amintirile sunt un stol de gânduri ce nu mai pot fi tănuite în suflet, căci adesea „ele plâng clar izvorând în fântâni” și se revarsă ca o cascadă din leri, sărind răvășite peste praguri de nepăsire.

Când ajung în Azi se cuvine să le adunăm ca într-o oglindă de soare, căci altfel se pierd pe sub Mâine în oceanul numit Tăinuță Uitare.

Un șirag de asemenea gânduri am adunat sub titlul „Amintirea Doinei” în paginile care urmează. Din loc în loc am recurs la “izvoare de limpezit amintirea” spre care am făcut trimitere.

Am căutat să prezentăm numai autenticul și adevărurile Doinei. Se poate ca uneori memoria să-și fi tocit ascuțișul receptării și să fi pășit involuntar peste unele detalii, căci „trecutul e noaptea – iar amintirile candelă care cu vremea se sting”².

Citorul va putea constata că am reținut mai ales momentele grele. Asta nu înseamnă că n-a existat și limpeziș de bucurii în istoria Doinei, dar fericirea este mai greu de povestit .

Origini, așezare

A fost odată demult, peste amfiteatrul natural de pe malul drept al Cracăului, mai la nord de confluența sa cu Bistrița, un codru nesfârșit de stejar, de fag și de carpen, un codru de nestrăbătut. Această necuprinsă pădure seculară se afla pe moșia Girov, moșie a statului, pe care era și este situată și comuna Girov. Toponimul, care apare și în varianta Jirovul,

este explicat de lingviști prin apelativul „ jir ” „fructul sau rodul fagului”³.

În baza Reformei agrare din 1864, adoptată de guvernul Mihail Kogălniceanu, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și a „Regulamentului” pentru executarea articolelor 5 și 6 din această lege, apărut în 1878, se procedează la împrumetărirea clăcașilor, însurăteilor și veteranilor din războiul neatârării de la 1877. Împrumetărirea trebuia să se facă pe moșiile statului. În județul Neamț urmau să se înființeze 7 asemenea „comune”: Dumbrava – Roșie, Doina, Dochia, Traian, Plăieșu, Râbâia (Petricani) și Aprodul Purice . Dintre acestea numai Dochia și Dumbrava – Roșie a îndeplinit condițiile cerute pentru a deveni comună, restul rămânând doar la faza de sate.

La 10 aprilie 1879, inginerul hotarnic Vasile M. Mavrodin s-a deplasat pe moșia statului Girov pentru a delimita vatra noii „ comune” **Doina** și a-i împrumetări pe cei 94 de țărani din Reditu, Ușcați (Războieni), Girov, Bodești și Mărgineni cu suprafața de 329 , 79 ha. (32)

Șapte ani mai târziu apare menționat oficial în „Indicatorul comunelor urbane și rurale din Regatul României” - satul Doina. De atunci și până astăzi este menționat neîntrerupt, în documente administrative sau în legi ale statului, satul Doina, aparținând de comuna Girov.

Cele aici arătate, dar mai ales documentele istorice prezentate în „Tezaurul toponimic al României”⁴ contrazic afirmația din site-ul primăriei Girov, conform căreia „în vatra actualului sat Doina se afla Averești”

Astfel în „Lege cuprinzând modificări de circumscripții comunale în județele Bacău, Covurlui, Dorohoi, Neamț, Roman, Suceava, Tecuci și Tutova”- 1886, este menționată comuna Girov cu satele: **Averești**, Bahna, Boțești, Conțești, Dănești, **Doina**, Girov și Jidești. Se observă că satele Averești și Doina apar ca localități distincte. În „Lege pentru organizarea autorităților administrative exterioare, dependințe de Ministerul de Interne și fixarea circumscripțiilor administrative ”- 1892, satul Averești nu mai apare , fiind înglobat în satul Girov. Tendința comasării este mai veche, căci în „Foaie de publicații oficiale” apare menționată localitatea Avereștii Girovului. Cei

împroprietăriți în Doina trebuie să fi depus muncă istovitoare pentru defrișare și deștelenire. Mărturie pentru vechia realitate stau nume de locuri ca: *În Cioate*, loc acum arabil fără urmă de cioată, sau *La Pădure*, numele izlazului comunal, fără urmă de copac sau *Hulpăria*, corhană fără vulpi. Această realitate explică și de ce până în 1881 se stabiliseră la Doina doar 49 de familii și că abia în 1912 se așezaseră aici 93 de familii.

Satul Doina se învecinează la mieznoapte cu satul Boțești, având așezată biserica pe loc neutru, între cele două sate, și cu satul Dănești la răsărit, peste apa Cracăului. Dăneștii au o bisericuță veche de lemn și cândva făceau parte din aceeași parohie cu Doina. Preotul slujea, pe rând, o duminică la Doina-Boțești și alta la Dănești. Adevărații credincioși primeau Sfânta Liturghie, în ambele biserici. N-a existat nici o dată nici cea mai mică nemulțumire, mai presus de toate fiind credința, iubirea și speranța, și mai ales iertarea, principale virtuți creștinești.

Spre apus satul Doina se mărginește cu dealurile Izvoare și Boțoaia, iar spre miezăzi cu fosta moșie Roznov. În afară de mărginirea sudică, toate celelalte limite ale Doinei sunt simțite ca vecinătăți, ca niște prelungiri firește ale vetrei satului, ale unei lumi apropiate⁵. Sentimentul de necunoscut apare numai aici, unde chiar există o *șuşeluță*, adică un drumag între ogoare, care se numește La Hotar. Poate această trăire ca o neliniște, pe care o încerci când treci *șuşeluța* Hotarului, se explică prin faptul că megieșul care trebuia să fie aici, vechiul sat răzășesc Călimani, a dispărut chiar prin anii când se zămislea Doina. *Doinenii* zic că aici se sfârșește satul lor, căci capul satului este desigur în partea numită La Deal, acolo unde se ridică falnic sfânta biserică, binecuvântată cu hramurile Înălțarea Domnului și Sfântul Ierarh Nicolae.

Doina se află pe un teritoriu cu o mare vechime istorică. În vatra satului, în grădinile locuitorilor N. Toma și I. Postolache, situate pe terasa din dreapta râului Cracău, s-au descoperit trei necropole. Una aparținând perioadei bronzului, alta din secolul al patrulea d. H., Cultura Sîntana de Mureș, și ultima aparținând perioadei feudale. În iulie-august 1984, pe dealul Boțoaia s-au descoperit conturul a nouă locuințe, aparținând dacilor liberi, datate sec. II, III⁶. Coloana vertebrală a Doinei este *Șuşaua Mare*, adică drumul județean Moinești – Dobreni. Acest drum străbate satul Doina în întreaga sa lungime, trece apoi prin Boțești, se intersectează la apus de Girov cu drumul național Piatra Neamț - Roman și ajunge la Dobreni. Aici se întâlnește cu drumul național Piatra Neamț - Târgu Neamț care trece pe lângă sfintele mănăstiri: Horaița, Văratec, Agapia, Sihla, Sihăstria, Secu, Neamț, adică Patria Mănăstirească, și prin Humuleștii lui Creangă.

Satul Doina fuge parcă de Cracău, râu care prin dese și dezastruoasele sale viituri i-a săpat în coasta

de răsărit corhane și *jidovine* abrupte. Numai partea de nord a satului s-a dezvoltat și spre Cracău, făcând și aici loc și moara satului, moara lu Dominte, cu puia de bățut sumane și teasc de făcut oloi. Gârla acestei mori nu îngheață niciodată, fiindcă se vărsa în ea un pârâiaș, numit Toplița (*toplu = cald, în slava veche*). Cu toate acestea frumusețea satului Doina este dată mai ales de Cracăul cu numeroasele sale brațe cu apă repede curgătoare, cu luncile sale de lozii pletoase, cu turmele de oi și cârdurile de găște și rațe, păscând liniștit peste prundurile sale înverzite.

Ca o gospodină mândră, care își privește fericită de pe prispă grădina cu flori și livada bogată, tot așa Doina se oglindește liniștită, de pe terasa ei înaltă, în albia Cracăului ca într-un luminos limpezis de viață. Vatra actuală a satului Doina, prin așezarea ei, arată că la înființare s-a respectat indicația cuprinsă în Regulamentul din 1878: „pe moșiile traversate de râuri se vor alege pozițiile cele mai avantajoase pentru locuitorii pe malurile râurilor”⁷.

Valea largă, pe care și-a croit-o peste vremuri, aici Cracăul, este folosită de satele vecine Doina și Dănești în devălmășie. N-a existat hotar în spațiu și nici vrajbă peste timp între vecinii aceleiași parohii. Deși debitul obișnuit este mic, la viiturile provenite din ploii torențiale îndelungate sau din topirea zăpezilor, debitul Cracăului poate ajunge la câteva sute de metri cubi pe secundă (435 m³ / s. în 1975). Se inundă întreaga vale dintre lunca joasă a Dăneștilor și dealul înalt al Doinei, vale de aproape un kilometru, în lățime. Într-o singură viitură se pot scurge pe aici câteva milioane de metri cubi de apă. *Doinenii* șoptesc fascinați privind de pe deal: „a venit Cracăul mare”. Cei din Dănești spun însă cu spaimă „a venit Cracăul maaare”.

Graiul Doinei

În Doina ca și în toate satele din valea Cracăului se vorbește subdialectul moldovean, reprezentat de un grai care se situează la nord de linia Bacău- Huși și la sud de Bucovina. Cele mai importante trăsături dialectale sunt specifice Țării de Sus a Moldovei așa cum o delimita Miron Costin.

Relevăm sumar particularitățile de bază care individualizează acest grai, precizând că multe aspecte fonetice nu pot fi descrise prin sistemul de scriere al limbii literare. Este în această situație principala caracteristică moldovenească și anume, pronunțarea sunetelor „ce- ci” și „ge- gi”. Transcrierile ironice de tipul: „șinși” pentru „cinci” sau „merje” pentru „merge” sunt comice și inexacte. În sistemul de transcriere fonetică al Atlasului Lingvistic Român, adică în transcriere „dialectologică”, sunetul moldovenesc rezultat din **ce, ci** se notează cu semnul **ș**, iar cel rezultat din **ge, gi** cu semnul **ž**. Deci cinci, așa cum îl rostesc moldovenii se scrie **șinși**, iar merge,

în aceeași rostire, se scrie **merže**. Trebuie menționat că această particularitate exclusiv moldovenească se păstrează și în vorbirea intelectualilor moldoveni ca trăsătură de interdialect.

În domeniul foneticii și morfologiei observăm următoarele aspecte:

- „ă” final trece la „â”, „arâ”, „sapâ”, „cămeșâ”, „sorâ”. Acest „-â” este un sunet intermediar ca închidere între „î” și „ă” din limba literară.

- „ă” înainte de accent, trece la „a” în cuvinte ca „barbat”, „magar”, „țaran” etc.

- „e” final neaccentuat trece la „i” ca în toate graiurile moldovenești: „lapti”, „pești”, „carni”.

- „e, i” trec la „ă” respectiv „î” după consoanele „s, z, ș, j, ț, r”: „sămn șad”, „pătrunjâl”, „țăs”, „răpidi”, „sîngur”, „șînă”, „cuțit”, „zîc”.

- După aceleași consoane diftongul „ea” trece la „a”: „sarâ”, „zamâ”, „țapîn”, „nădușalâ”.

- La finală diftongul „ea” accentuat trece la „e” accentuat: „lule”, „spune (spunea)”, „café”.

- Diftongul „ia” apare ca „ie”, în poziție accentuată: „băiet”, „tămăiet”, „încuiet”. Lingviștii consideră că această trăsătură subliniază impresia de grai „dulce” a vorbirii moldovenești.

- Consoanele „p, b, m”, urmate de „i” se transformă în, respectiv, „chi, ghi, ni”: „chiept”, „ghini”, „luninâ”, adică se palatalizează.

- La același fenomen participă și consoanele „f, v”, rezultatul fiind sunete identice cu cele provenite din „ce – ci, ge – gi”. Astfel fier, vin, așa cum le rostesc doinenii, se redau în transcriere „dialectologică” prin: **șer și žin**.

- Graiul din Doina conservă fonetismul arhaic „gi”, reprezentat de „j” inițial, urmat de „o, u”: „gioc (joc), gioi (joi), giug (jug), agiung (ajung)”.

- Sufixele „-ar, -er, -tor” se pronunță în derivatele respective „-ariu, -eriu, -toriu”: „murariu, pădurariu, stoleriu, învățătoriu, ciubotariu”. Aceste nume de ocupații, devenite antroponime, sunt pronunțate greșit în afara Moldovei, fiind atrase de cuvinte ca „geamgiu”, „sacagiu”, „harabagiu” sau de nume de familie ca Vasiliu, Constantiniu, Dumitriu”. Se aud pronunțări neromânești cu accentul pe „i” din silaba finală „Murariu”, „Racariu”, „Ciubotariu”.

- Articolul posesiv –genitival „al, a, ai, ale” are formă invariabilă „a”: „casă a satului”, „case a satului”, „om a satului”, „oameni a satului”.

- Vocativul substantivelor feminine în „-a”, ca: „Ana”, „Ileana”, „cumnată” este preferat în forma cu „-ă (â)”, față de „-o”, în alte zone: „Ană”, „Ileană”, „cumnată”.

- Se folosesc formele de dativ ale pronumelui personal: „nia”, „țîia”, „luia”:

„dă –ni și nia”, „na și țîia”, „dă-i și luia”.

- Este specifică folosirea pronumelui personal „dânsul”, „dânsa”, în loc de „el”, „ea”. Utilizarea acestor forme cu referire la inanimat și la regnul animal dă o

notă specifică: „uite, plugu ai grijă de dânsul”, „vaca –i priponită”, „ai grijă de dânsa”, „s-o muți”.

- Perfectul compus în forma „o lucrat”, „o băut” este general.

- Prepozițiile „pe, de” sunt înlocuite permanent cu „pi, di”.

- Graiul vorbit în Doina se caracterizează și printr-o serie de elemente lexicale specifice, cum ar fi: „agud (dud)”, „amu (acum)”, „balie (albie pentru spălat rufe)”, „blidar (raft pentru bucătărie)”, „bortă (gaură)”, „bostan (dovleac)”, „boți (mototoli)”, „calistir (săpăligă)”, „chelbos (chel)”, „ciolan (os)”, „ciubotă (cizmă)”, „cocostârc (barză)”, „colb (praf)”, „corhană (coastă de deal răpoasă)”, „colțun (ciorap)”, „cori (pojar)”, „covată (albie pentru aluat)”, „curechi (varză)”, „cute (gresie)”, „gheb (cocoasă)”, „giumătăți (pantofi)”, „harbuz (pepene)”, „hulub (porumbel)”, „jidovină (surpătură între două dealuri sau în malul unei ape)”, „leică (pâlnie)”, „mai (ficat)”, „mâță (pisică)”, „melesteu (făcăleț)”, „moș (unchi)”, „oberliht (porțiunea de sus dintr-o fereastră, cu deschidere separată)”, „ogheal (plapumă)”, „oleacă (puțin)”, „omăt (zăpadă)”, „perjă (prună)”, „pestelcă (șorț)”, „pișca (ciupi)”, „pocriș (capac pentru oale)”, „popușoi (porumb)”, „povidlă (magiun)”, „prostire (cearșaf)”, „prisacă (stupină)”, „scrob (omletă)”, „sicriu (coșciug)”, „sudoare (transpirație)”, „ștergar (prosop)”, „țocmagi (tăieței)”, „trudit (obosit)”, „țintirim (cimitir)”, „vornicel (cavaler de onoare)”, „vadană (văduvă)”, „zoană (fâșie de teren înierbată de-a lungul șoselei, pe ambele părți).⁸

Am recurs la această sumară descriere a graiului vorbit în Doina, considerând-o utilă înțelegerii unor pasaje din paginile care urmează, în care dorim ca personajul principal să fie Doina cu oamenii ei. Ne cerem scuze cititorului pentru unii termeni științifici pe care nu i-am putut evita, deși nu ne-am propus să realizăm o monografie, ci doar să prezentăm un șirag de amintiri, greu de strunit cronologic, căci ele cad ca într-o cascadă, oglindind firesc dezordinea vieții.

Onomastica Doinei

Onomastica este disciplina lingvisticii care studiază originea, forma și evoluția numelor proprii dintr-o limbă sau dintr-o epocă. Această știință se subdivide în:

- antroponimia (gr. antropos „om” plus onoma „nume”), deci studiul numelor de persoane dintr-o localitate, dintr-o regiune, dintr-o limbă;

- toponimia (gr. topos „loc” plus onoma „nume”), deci studiul numelor de locuri;

- zoonimia (gr. zoon „animal” plus onoma „nume”), deci studiul numelor de animale și de alte ființe vii.

Dintre toate numele folosite în satul Doina, numele care trebuie explicat în primul rând este chiar numele satului. Folcloristica definește doina ca fiind „o specie a liricii populare și a folclorului muzical românesc,

care exprimă un sentiment de dor, de jale, de dragoste, de revoltă etc. Din punct de vedere muzical este un cântec bazat pe improvizație cu funcții multiple, după textele care i se asociază, cu numeroase ornamente melodice. Ca specie literară a fost preluată de poezia cultă (M. Eminescu, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif). Vasile Alecsandri definește doina mult mai concis: „doinele sunt cântice de iubire, de jale și de dor, plângeri duioase ale inimii românului în toate împrejurările vieții lui”⁹. Etimologia cuvântului doină a fost îndelung discutată în filologia românească. Marele savant B.P. Hașdeu a demonstrat într-un studiu că doina este un cuvânt de origine dacică¹⁰. Dicționarele recente consideră doina „cuvânt cu origine necunoscută”, ceea ce face ipoteza lui Hașdeu destul de plauzibilă. Pentru a înțelege cum doina, un cuvânt atât de poetic, a ajuns nume de sat, trebuie să luăm în discuție întreaga listă a numelor de sate (comune) înființate pe moșiile statului din jud. Neamț, în 1879. Suntem în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, secol al afirmării peste tot în Europa a „duhului” național. Mihail Kogălniceanu, care, alături de domnitorul Al. I. Cuza, este unul din marii artizani ai împrumutării de la 1864, este și autorul frazei memorabile din „Introducere” la celebra revistă *Dacia literară*: „întrebați dar istoria și veți ști cine suntem, de unde venim și unde mergem”. Numele din tabelul cu satele înființate în 1879 ilustrează clar avântul patriotic al epocii: *Dochia*, *Traian-afirmarea vechimii și originii noastre latine*, a continuității noastre pe aceste locuri; *Dumbrava Roșie*, *Plăieșu*, *Aprodul Purice* - eternizarea epopeii românești de sub conducerea lui Ștefan cel Mare. Dezrobirea țiganilor, legiferată în Moldova la 1855 și în Țara Românească la 1856, adică înainte cu zece ani față de înlăturarea sclaviei în SUA este marcată de numele *Râbâia*, care are la bază cuvântul *rob* sau poate numele *Robu*. Un sat peste care stăpâni devin foștii robi este oglindirea unui eveniment excepțional al luptei pentru drepturile omului.

Numele *Doina* întregeste lista idealurilor de progres și mândrie națională în discuție, amintind de descoperirea acelei comori naționale care este folclorul, pentru care stă mărturie la noi ediția completă de *Poezii populare ale românilor* (1866), culegere a lui Vasile Alecsandri. Celebritatea culegerii lui Alecsandri au făcut autoritățile receptive la adoptarea unui nume atât de poetic, căci „cine a zis întâi *Doina* ar să i-a fost inima”.

Numele de locuri reprezintă adevărate „peceți” ale lucrurilor (signature rerum), permițând identificarea obiectelor geografice. Dar spre deosebire de cuvintele obișnuite, cunoscute unui număr mare de vorbitori, numele de sate se folosesc în zone mai puțin întinse. De aceea punerea lor în circulație pentru întreaga colectivitate este posibilă numai prin documente oficiale, autoritățile având numeroase instrumente de impunere a toponimelor, începând cu actele de birou

ale primăriei și terminând cu indicatorul din capătul satului.

În ce ne privește, documentele arată că, la 3 decembrie 1882, Administrația Domeniilor Statului trimitea la Ministerul de Interne un tabel cu numele noilor comune, înființate cu ocazia împrumutării însurărilor. Impusă prin forța actelor care o susțin, toponimia oficială are un caracter cu totul arbitrar, spre deosebire de toponimia populară, spontană și descriptivă, care este esențialmente motivată. Vorbitorii încearcă în permanență să-și explice numele de locuri pe care le folosesc, indiferent de geneza acestora, creând adevărate legende. Iată legenda *Doina*, povestită de moș Petrea Ungureanu, venit în sat din Bucovina, bătrân care a murit prin anii 1950, la vârsta de 96 de ani: „Cică lângă satul *Doina* de astăzi era o pădure de stejari bătrâni și aici sub poalele pădurii ar fi fost un bordei (aici și astăzi se mai cunoaște un loc unde o fost bordeiul). Aici, în acest bordei, un oarecare om se ocupa cu vânzarea de rachiu. Deci veneau oamenii care lucrau pe moșiile boierești din jurul acestei păduri. Aici în acest bordei era și un țigan care cânta din vioară, ajutat de un alt tovarăș, din cobză. Deci această vestită orchestră de pe acele timpuri descreșea frunțile bieților oameni ce scăpau seara istoviți de munca făcută pe moșiile boierilor. Veneau la acest bordei pentru a-și îneca necazurile într-un pahar de rachiu și pentru a asculta un cântec. Cel mai frumos cântec cică ar fi fost o doină, cântată cu atât alean, încât atrăgea pe orice oropsit al acelor vremi și o asculta. Și pe oricine auzeai, când era amărât, că zicea: măi cumetre, hai să mai mergem la bordei, să mai uităm de necazuri, să mai bem câte un pahar și să ascultăm doina.

Iar când au început oamenii care au fost împrumutați să-și facă aici case, adică să întemeieze acest sat, au spus ca acest sat să se numească *Doina* și așa a rămas, că satul a luat denumirea de *Doina*, cum se numește și astăzi.”¹¹

Pe teritoriul vechi al Moldovei, în afară de satul *Doina*, comuna *Girov*, întemeiat în 1879, sat în prezent cu numai 286 de locuitori, mai există alte două sate cu acest nume. Astfel, găsim un sat *Doina* în comuna *Reuseni*, județul *Botoșani*, menționat prima dată în *Monitorul Oficial* din 1925, sat în prezent cu 570 de locuitori. Un alt sat *Doina* aflăm în raionul *Cahul* din Republica Moldova. Prima atestare este din 1908, dar cu denumirea *Achendorf*, fiind o colonie de germani basarabeni. Este știut că încă din 1763 *Ecaterina cea Mare* a populat stepele pustii din nordul Mării Negre cu zeci de mii de germani. În 1949, autoritățile sovietice au schimbat numele în *Doina* și au organizat și un colhoz cu același nume. Etnicii germane fuseseră evacuați de aici, imediat după anexarea *Basarabiei*, în 1940.

Se observă că în toate cele trei cazuri, discutate aici, numele *Doina* a fost atribuit pe cale oficială.

În satul Doina din comuna Girov, la fel de important este numele Cracăului. Râul Cracău este cel mai important afluent de pe stânga al Bistriței. Izvorăște din partea de sud-est a Culmii Stânișoarei, formându-se la confluența a două brațe: Cracăul Alb și Cracăul Negru. În munți curge mai repede decât Bistrița, domolindu-și cursul abia când ajunge în depresiune. Acest amănunt îndreptățește explicarea etimologiei toponimului Cracău prin tema slavă krykna "a striga", interpretându-i-se numele ca "zgomotosul". Unii lingviști au apropiat numele Cracăului de polonezul Kracow (Cracovia), scris de cronicarii moldoveni Cracau. Principiul motivării face însă ca pentru orice sătean de pe valea Cracăului, numele râului să se explice simplu "pentru că are mulți craci", adică brațe.

În ceea ce privește antroponimia Doinei, se constată că principalele nume de familie, transmise din tată în fiu, au fost aduse aici odată cu oamenii ei încă de la întemeierea satului, în 1879.

Încă de pe atunci, numele formate cu sufixele -anu, -eanu (sufixele sunt grupuri de sunete care se adaugă la rădăcina sau după tema unui cuvânt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi) arată proveniența unor doineni: Tăzlăoanu, Moroșanu, Hanganu, Vamanu, Ungureanu, Olteanu, Drăghiceanu.

Numele formate cu sufixul -aru, mai vechi - ariu arată ocupația purtătorilor respectivi: Cercelariu, Murariu, Racariu, Schilariu (din sachelar, grad onorific, acordat unui preot) Aceste nume se pronunță cu accentual pe a din penultima silabă (vezi și mai sus "Graiul Doinei").

Cu ajutorul sufixului -ești sunt numite grupuri de oameni, având un moș comun, un cetaș. Adesea acesta era boierul, proprietarul unei moșii. La nivelul satului întotdeauna între grupurile importante era grupul din familia popei, grup numit popeștii. Un membru din acest grup era "un popesc", de aici numele Popescu. Acest tip de nume a căpătat mare răspândire, devenind tipic pentru români. Sufixul -escu ajunge să aibă înțelesul mai vechiului "fiul lui". Într-un sat format din însurăței și foști clăcași împroprietăriți, astfel de nume sunt mai rare. Poate așa se explică faptul că la Doina, la început, asemenea nume au fost purtate numai de doi preoți ai satului: Constantinescu și Mihăilescu, mai târziu au apărut Trifescu și Ștefănescu.

Când numele tatălui era necunoscut, de fapt sau de drept, fiind vorba de o poveste romantică, implicând un copil zis din flori sau, dimpotrivă de una tristă, reprezentată de o văduvă și copiii ei, atunci apăreau nume ca Afloriei, Amariei etc. Astfel, la începuturi, cei patru frați Racariu erau cunoscuți în sat după mama lor, văduva de veteran de război Saveta: Simion Asavetei, Grigore Asavetei, Neculai Asavetei și Consantin Asavetei.

Înainte de introducerea Codului civil la noi, în 1864, pe lângă genitivul numelui tatălui și mai des al mamei, pentru denumirea copiilor și identificarea persoanei în colectivitate se utiliza pe larg porecla, care era și mai "personală", întrucât aparținea unui singur individ. În momentul introducerii sistemului de evidență, bazat pe nume de familie, multe dintre porecle, ale căror semnificații se pierduseră cu timpul, au fost înregistrate ca nume de familie. Iată cum își explică numele de familie într-un articol, rămas nepublicat, Costică Mândru, unul dintre doinenii despre care vom vorbi pe larg în paginile următoare:

"Un prieten m-a întrebat că de unde vine numele de Mândru, iată ce mi-a povestit bunicul meu, Ion Mândru, că pe tata lui bunicu l-a chemat pe nume Carata, din Poieni comuna Războieni. Acest om era voinic, frumos și purta ca îmbrăcăminte cămașă albă, pieptar, ȋțari de lână țigaie și încălțat cu opinci, obiele de pânză și ațe făcute din păr de cal. Când ieșea din casă, după ce se îmbrăca, se uita de câteva ori în jurul său, să vadă cum îi stau hainele pe el. Oamenii din satul lui, când îl vedeau, spuneau: „iată vine omul cel mândru”(fudul). De aici i s-a spus cu poreclă Mândru, iar când s-a născut bunicul, când Carata a venit la notar, să-i facă actul de naștere ca nou născut, notarul a scris pe actul de naștere numele de familie Mândru în loc de Carata. Așa că noul născut în loc să se cheme Ion Carata, i-a zis Ion Mândru. Așa, de aici, a devenit familia Mândru... Noi suntem mândri de acest nume de familie." Costică Mândru ar fi fost și mai mândru, dacă ar fi știut că în limba veche mândru însemna, mai ales, „înțelept, priceput, capabil și nu trufaș, orgolios".

În unele situații numele de familie, deși se referă la un detaliu geografic nu ne poate lămuri singur proveniența, fiind necesare documente suplimentare. Așa este la Doina numele de familie Poiană. La prima vedere pare a se referi la un sat cu acest nume, dar greu de știut care, deoarece numai în județul Neamț există 9 sate cu acest nume. Încinăm totuși să credem că la origine se află toponimul Poieni, interpretat ca mai mulți oameni numiți Poiană și nu ca mai multe locuri numite poieni. Toate numele proprii au la bază cuvinte din limba comună. Chiar dacă înțelesul lor concret s-a pierdut, lingvistica are în prezent numeroase dicționare de specialitate, în care găsim clarificările necesare. Iată, în acest sens, câteva exemple dintre numele de familie din Doina:

Barabulă = din ucraineanul barabolia „cartof”.

Bercu = din berc „cu coadă scurtă”

Braiș = din bulgărescul braio „frate” plus sufixul

- iș.

Brehuță = din breh „lătrat” plus sufixul =uță.

Cazacu = „ostaș din organizația liberă, militară ucraineană, în care se înrolau și moldoveni”

Chihaia = lb. turcă chehae „intendent al unui pașă, funcționar vamal, subofițer”

cf. capucehaia „reprezentantul țărilor române la Poarta Otomană“.

Ciotârcă = „copac cioturos“.

Dominte = lat. domitie „întoarcere acasă“.

Ilisei = din Ilie s-a creat Iliasa și de aici genitivul

(al) Iliasei.

Irofte = din gr. ierotei „sfânt este Dumnezeu“.

Luță = din ungurescul Lutsa „Lucica“.

Mantea = din manta plus sufixul -ea.

Mareș = din adjectival mare plus sufixul -iș.

Miron = din grecescul miron „ulei sfințit“ sau din slav miru „pace“.

Năstase = din Anastasie, având la bază grecescul anastasis „înviere“.

Niță = hipocoristic (scurtare) de la Ioniță.

Nohai = variantă a lui nogai „mongol turcizat din sudul Rusiei“.

Savu = din Sava nume calendaristic; sf. Sava, autor al Tipicului bisericesc.

Stroe = slavul stroja „providență“, „ordine“.

Schilariu = din Sachelar grad onorific bisericesc (poartă ca semn distinctive brâu albastru)

Tofan = grecescul teofanes „arătarea Domnului“.

Țoțan = din țoță „glugă de coceni“ plus sufixul -an.

Vârlan = din Varlaam, nume calendaristic.

Chiar și numele de botez au înțeles concret în limbile din care provin, greacă sau ebraică, la începutul creștinismului. Iată câteva exemple:

Ana = „cea bună“

Constantin = „constant, ferm“.

Elena = „cea strălucită“.

Elisabeta = „Dumnezeu este jurământul“.

Gheorghe = „agricultor“.

Grigore = „cu mintea trează, veghetor“.

Ioan = „Dumnezeu a avut milă“.

Maria = „doamnă, stăpână“.

Nicolae = „învingător, victorie“

Vasile = „rege, conducător“.

Cele mai folosite nume de botez sunt cele calendaristice. Statistic, pe primele locuri, la nivelul țării, se situează Ioan și Maria. Frecvența numelor calendaristice în Doina, raportată la un număr mic de nume de familie generează uneori adevărate crize de comunicare. Pentru dezambiguizare se recurge adesea la folosirea unui adevărat arbore genealogic. Iată un exemplu: Costache a Mariței lui Gheorghe a Saftei. (Marița = mamă, Gheorghe = bunic, Saftea = străbunică), aceasta din cauză că, la un moment dat, în familia respectivă erau 4 săteni cu numele Constantin. În asemenea cazuri, presiunea sistemului determină recurgerea la porecle. Și la Doina ca în majoritatea satelor românești aproape că nu există persoană fără poreclă. Originea poreclelor, pe care lingviștii le numesc cu un termen latinesc cognomina, cât și mecanismul „născocirii” lor, denotă o mare doză de originalitate. Ele sunt mici portrete critice, implicând

, fără excepție, pentru purtătorul lor un element de disconfort, căci merg de la umorul fin până la ironia usturătoare. Din această cauză considerăm acest capitol din onomastica Doinei ca un secret ce se cuvine a fi păstrat acasă la el, între hotarele satului.

Va urma

Note:

1. Blaga, Lucian, *Mirabila sămânță*, poezii, Editura pentru Literatură, București, 1968.
2. Goga, Octavian, *Poezii noi*, culegere îngrijită de Veturia Goga, Editura Tineretului, București, 1967.
3. Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963.
4. Tezaurul toponimic al României, Moldova, Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale, 1772-1988, Partea 1, unități simple (localități și moșii), Editura Academiei Române, București, 1991.
5. Barnea, Ernest, *Spațiu, timp, cauzalitate la poporul român*, Humanitas, București, 2005.
6. Spinei, Victor ș.a. Încăpere depozit din secolul al XV-lea de la Izvoare (jud. Neamț), în „Arheologia Moldovei”, XVI, 1993, p. 251.
7. Tănase, Gheorghe, Noile așezări rurale înființate pe moșiile statului din județul Neamț, cu ocazia împrumutării însurățeilor din anul 1978, în „Memoria Antiquitatis” III, 1971.
8. Tratatul de dialectologie românească, Scrisul Românesc, Craiova, 1984.
9. Alecsandri, Vasile, *Poezii populare ale românilor*, vol. I, II, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1965.
10. Hasdeu, B., Petreicu, Din istoria limbii române, II Doina, III Doina răstoarnă pe Roesler, București, 1883.
11. Mândru, Constantin, *Bibliografia (sic!) satului Doina, manuscris dactilografiat (12 pagini), nedatat, (n.n. din text se deduce anul 1962).*

IDEI, CURENTE ȘI TENDINȚE ÎN CULTURĂ

CULTURĂ URBANĂ, CULTURĂ SUBURBANĂ ȘI SUBCULTURĂ

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Dincolo de sensul culturii clasice canalizate spre direcții distincte în muzică, pictură, sculptură, literatură etc., toate transmise către public din spații tradiționale, iată că asistăm în ultima perioadă, mai ales în orașele mari, la transpunerea directă, prin mijloace nonconformiste, a vibrației și a pulsului Orașului. De multe ori cultura urbană înseamnă interacțiunea celor ce au interese și valori comune, circumscrisă, totuși, unor tradiții sau de către patrimoniul construit odată cu trecerea timpului. Muzeu, teatre, săli de expoziții, spectacole în aer liber, concerte, festivaluri, expoziții de graffiti, toate acestea au ca numitor comun, în acest tip de cultură, ușurința cu care aceasta ajunge la public.

Explorarea urbană, redescoperirea Orașului, crearea de emoții, provocarea imaginației sunt teme obișnuite pe care arta urbană le urmărește astăzi. Aceste manifestări, privite dinspre periferii spre centrul Orașului, conturează o identitate puțin diferită de cea descrisă până acum.

Locuite în special de tineri, aceste zone ale marilor orașe tind să redirecționeze fluxul cultural către cartierele-satelit. De aceea, cultura suburbană, în funcție și de starea financiară a membrilor comunității tinde să renunțe la tiparele clasice și să adopte mijloace de manifestare din ce în ce mai nonconformiste. Temele acestui tip de cultură sunt de obicei reprezentate de problemele stringente ale comunității și cel mai bun exemplu e dat de imaginile *graffiti* prezente în special pe pereții suburbiilor

orașelor. Fie că reprezintă personaje istorice sau din filme, mesaje sociale, politice sau de protest, acest tip de artă stradală are o amploare din ce în ce mai mare, având acces direct asupra conștiinței populației. Fiind de multe ori identificată ca parte a subculturii, arta *graffiti* devine astăzi mărturia unui câmp de expresie îmbogățit și lărgit prin caractere, simboluri și forme abstracte.

Tot în acest registru, ca o formă de manifestare românească a periferiei orașului, găsim *maneaua* - după DEX „cântec de dragoste de origine orientală, cu melodie duioasă și tărăgănată”. În definitiv aceasta este un cântec improvizat de muzicanți de ocazie la diverse petreceri. Străină total de folclorul românesc, *maneaua* promovează improvizării stereotipe și fără legătură cu creația literară. Intenția ei de a reprezenta periferia, e aceeași ca a *rap*-ului american cu care se întâlnește într-o mulțime de puncte: împart o parte din public și, la nivelul universului discursiv, fac apologia banilor și a sexului, cultivă emoția masculină a puterii. După

spusele antropologului Adrian Șchiopu, *rap-ul* vrea să facă scandal, *maneaua* doar să distreze. *Rap-ul* pretinde că exprimă valorile marginalilor societății, *maneaua* că fix aceleași valori clandestine sînt valorile „stăpânilor”, ale „sănătoasei majorități”.

Deși greu de acceptat, *maneaua* descrie în istoria societății românești o serie de probleme ale grupului social pe care-l reprezintă (marginalizare, imigrație masivă, metode alternative/ilicite de

ascensiune socială folosite ca urmare a ineficienței căilor oficiale/legitime) și este încă un instrument eficient în înțelegerea dinamicilor sociale ale ultimului sfert de veac, inclusiv în orașele de provincie.

Fiind conștienți de ambiguitatea termenului de *subcultură* (vezi definițiile DEX și Wikipedia), specialiștii propun o regândire a lui în așa fel încât să fie clar că subcultura este *integrată într-un sistem mai larg, este diferențiată în interior, se formează ca o rețea de relații și situații sociale în cadrul căreia între participanți se articulează o simetrie a perspectivelor însă delimitarea lor este relativă, granițele între ele se refac permanent...* Se menționează tipuri de subculturi precum: punk, goth, hippie, emo, hip hop shop șcl. Oricum s-ar întrepătrunde însă, clasificarea și autoclasificarea oamenilor în subculturi servește la *exprimarea distincțiilor sociale* și la consolidarea coeziunii (chiar antimajoritară) în cadrul grupului.

Se face adesea o distincție între o majoritate, care „acceptă pasiv stiluri și sensuri oferite comercial, și o subcultură, care caută în mod activ un stil minoritar... pe care îl interpretează în funcție de valorile lor subversive (ce subminează valorile acceptate general)”.

Fenomenul cultural în ansamblul său nu se mai poate reduce la clasicele manifestări agreate de o generație care aparține istoric unor alte exigențe și canoane.

Țărăncă pe uliță

NOTE DE CĂLĂTORIE

PERLELE ATLANTICULUI FRANCEZ: LA ROCHELLE – LES SABLES D'OLONNE

► Ștefan ANDRONACHE

Auzisem de mai multă vreme că **La Rochelle** se numără printre cele mai frumoase orașe portuare de pe partea de vest a hexagonului, din care motiv, adesea, era considerat drept Genova Franței. Aflându-se pe coasta Oceanului Atlantic, în Golful Biscaya, el beneficiază de un climat maritim temperat, verile fiind destul de răcoroase. Evadând din orașele aglomerate, mai ales în zilele de weekend, și neagreând, probabil, nici turismul de masă excesiv de agitat, oameni, veniți de pretutindeni, preferă să petreacă aici momentele lor de relaxare, beneficiind din plin de briză, de plajă și, mai ales, de valurile ce se tot agită venind dinspre țărmul nemărginit.

Pentru a ajunge de la Paris până acolo faci circa 470 km pe autostradă trecând prin Orleans, Tours și Poitiers. Când am descins, în acest admirabil oraș, spre sfârșitul lunii august 2021, am întâlnit o zi cu adevărat superbă. Portul și întregul oraș se aflau sub cupola uriașă a cerului de un albastru intens prin care norii excesivi de generoși păreau să se ia la întrecere.

Pentru o scurtă documentare asupra istoricului așezării, a trebuit să mă opresc, pentru o clipă, pe prima bancă întâlnită cercetând cu atenție și interes ghidul din geantă. Iată câteva lucruri relevante din trecutul acestei așezări.

La Rochelle a avut o istorie destul de bogată și interesantă. Începuturile sale datează încă din secolul al X-lea, fiind fondat de către gali. Două

secole mai târziu, el devine un important port datorită contribuției Cavalerilor Templieri. În perioada Războiului de o Sută de Ani (1337-1453), asupra sa s-au năpustit, în două rânduri, și britanicii poate că și din cauza privilegiată a orașului care ajunsese a fi cea mai importantă poartă maritimă a Regatului francez de pe coasta Atlanticului.

Pe parcurs, așezarea a fost martora ideilor reformatorilor calviniști, dar și refugiul preferat al hughenotilor, aceștia contribuind, într-o oarecare măsură, la asigurarea prosperității și liniștii. La sfârșitul anilor 1560, La Rochelle ajunge capitala politică și militară a protestanților din nord-vestul Europei.

Cea mai mare înflorire comercială cu Lumea Nouă, adică cu Antilele și Canada, a înregistrat-o activitatea portuară în secolele XVII-XVIII, atunci când volumul de mărfuri, inclusiv comerțul cu sclavi, a prosperat vertiginos. Poate și din acest motiv, trupele regelui Ludovic al XIII-lea, conduse de cardinalul Richelieu, i-a supus pe îndârjiții locuitori, în anul 1628, obligându-i pe hughenoți să părăsească orașul care au trebuit să emigreze în America de Nord unde au creat orașul New Rochelle. Tot atunci, Ducele de Guise a distrus flota din La Rochelle, aflată sub comanda armatorului Jean Guiton, care a funcționat și ca primar al orașului.

După Revoluția din 1789, La Rochelle a intrat într-un vizibil declin, mărirea și adâncirea portului său făcându-se pe parcursul secolului al XIX-lea, atunci când comerțul a cunoscut din nou prosperitatea de altădată. În timpul celui de al Doilea Război Mondial, germanii au construit aici submarine pentru a-i împiedica pe americani să poată pătrunde în Europa.

Cum era și firesc, după informațiile obținute, am descins în portul vechi care reprezintă cea mai atractivă și mai pitorească parte a orașului. Deși era trecut de ora prânzului am întâlnit aici cea mai mare afluență de vizitatori. Vremea excesiv de benefică m-a determinat să profit din plin. Principalul punct de atracție mi-a oferit posibilitatea de a mă plimba, dar și a admira mulțimea ambarcațiunilor (șalupe,

O imagine din port

yahturi, corăbii, bărci, chiar și nave) de toate dimensiunile și de toate culorile, reflectate generos în apele liniștite și curate, ale căror catarge înalte jalonau, în mod cât se poate de inspirat, orizontul deschis și atât de însorit. Cum între, orele 14-18, corăbiile nu se puteau vizita, m-am văzut nevoit să renunț la această dorință. Din câteva afișe am aflat faptul că portul găzduiește, anual, și un Salon Nautic Internațional, intitulat „Grand Pavois“, în septembrie urmând ca oaspetele de onoare al acestuia să fie Grecia.

Pe faleza din perimetrul portului am constatat că se păstrează cele trei turnuri reprezentative, ele constituind, într-un fel, și emblema orașului La Rochelle. Cel mai vechi, dar și cel mai înalt, este, desigur, San Nicolas, ce datează din secolul al XIV-lea, menirea sa fiind aceea de turn cu caracter defensiv capabil să blocheze intrarea în golf. El este și patronul navigatorilor. Pentru a pătrunde în interiorul său, trebuie neapărat să treci prin labirintul de scări și pe coridoare unde sunt expuse diverse obiecte și gravuri, chiar și o mică capelă.

Alături, pe partea opusă, mi-a reținut atenția omologul său, Turnul cu Lanțuri, mult mai solid și destul de rotund. În Evul Mediu de el era atașat lanțul greu din fier care, prin mijlocirea unui troliu, permitea intrarea sau ieșirea navelor din port. În interiorul său, cândva, era depozitată prada pe care o aduceau corsarii de pe corăbiile spaniole și chiar rezerva de arme și muniție a orașului.

Două din turnurile orașului

Celălalt Turn, al Farului, din partea laterală a portului, înalt de 55 metri, este cel mai semeț dintre toate. De fapt, turla cu caracter gotic, de deasupra, reprezintă o săgeată așezată în partea superioară a cilindrului inițial. El este nu numai primul împlântat pe coasta apuseană, ci și unicul supraviețuitor al relicvelor ce s-au tot ridicat, de-a lungul timpului, pe partea de răsărit a Atlanticului. „Tour de la Lanterne“ a fost construit în secolul al XV-lea, iar multă vreme

el a fost folosit și ca închisoare pentru hughenoți sau pirații capturați pe mare.

Toate cele trei turnuri medievale evidențiază diverse aspecte din trecutul îndepărtat oferindu-le posibilitatea turiștilor să admire, de pe platformele lor panoramice, obiectivele cele mai reprezentative ale orașului, inclusiv marea aflată nu departe.

Promenadă pietonală

Pe cea mai aglomerată stradă din La Rochelle, localitate ce se numără, încă din anii 70, printre primele orașe pietonalizate din Franța, iar astăzi este plină de bicicliști, parcă ca nicăieri în lume, am întâlnit și marele Turn al Orologiului, care își etalează structura sa gotică impunătoare. Pe sub el pătrund în oraș pentru a parcurge o călătorie în timp, pe străduțele cu clădiri medievale vechi și pline de pitoresc, în care se mai păstrează încă conacele armatorilor de altădată, pentru a admira buticurile luxoase ori restaurantele capabile să te provoace cu cele mai apetisante fructe de mare. Am remarcat și câteva zone cu arcade ce permitea comercianților să-și protejeze mărfurile pe timpul condițiilor meteorologice nefavorabile.

Zona centrului este evidențiată de frumoasa clădire a Primăriei, considerată a fi, în momentul de față, drept cea mai veche din toată Franța. Acest autentic exemplu de arhitectură gotico-renascentistă s-a consolidat între secolele XV-XIX.

Cea mai veche primărie din Franța

Alături de aceasta mai pot fi văzute: Palatul de Justiție și Bursa, ambele de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, precum și casa lui Henric al II-lea, în stil renașterist, ce datează din anul 1555.

Întrucât, inițial orașul a fost complet protestant, catedrala, oarecum austeră, s-a ridicat, ceva mai târziu (în secolul al XVII-lea), de către catolicii care o dată ajunși aici s-au declarat victorioși. În interior pot fi admirate picturile și vitraliile frumoase.

Un alt punct de atracție mi s-a părut a fi și Piața Halebilor care se remarcă prin diversitatea produselor vedetă, cele mai remarcabile fiind, bineînțeles, stridiile, vinurile delicioase ori produsele de gastronomie specifice.

Cei care dispun de ceva mai mult timp și doresc să mai vadă și alte lucruri, din La Rochelle, se pot duce să viziteze și zona docurilor, promenada de pe chei, întâmpinându-i cu barurile capabile să le asigure atmosfera adecvată pentru a se simți cât mai bine.

Trebuie să menționăm că orașul posedă, din anul 2001, și unul dintre cele mai mari și mai moderne acvarii publice din Europa. În interior, în amenajările speciale, se află expuse peste 12.000 de animale din 600 de specii diferite, între care și rechini, din care motiv peste 800.000 vizitatori se perindă pe aici în fiecare an.

Amintim și faptul că remarcabilul muzician James Last, inspirat fiind de înșoritul și animatul Golf Biscaya, din care face parte integrantă și La Rochelle, a introdus, în orchestra sa, o superbă melodie interpretată la bandonion și acordeon ce avea să devină repede cunoscută în întreaga lume.

Închei precizând că, de-a lungul timpului, La Rochelle a stârnit interesul scriitorilor ori al unor regizori de film. Printre cei care l-au făcut celebru se numără: Alexandre Dumas, ai cărui eroi, din celebrul roman „Cei trei mușchetari”, iau parte activă la asediul orașului, precum și Georges Simenon ce i-a inspirat cartea „Și totuși alunul înverzește”. Totodată, în port s-au turnat și câteva pelicule cinematografice: un serial despre cel de al Doilea Război Mondial, intitulat „Barca” (Das Boot), al germanului Wolfgang Peterson și filmul de aventuri „Arca pierdută” de Steven Spielberg în care, în anul 1981, jucase, în rolul principal, însuși actorul Harrison Ford.

<https://www.larochelle-tourisme.com/>

<https://www.fodors.com/community/europe/la-rochelle-worth-a-trip-783779/>

Cealaltă perlă, **Les Sables d'Olonne**, se află situat, tot pe coasta Oceanului Atlantic, dar ceva mai spre nord față de faimosul port La Rochelle.

Ambițioasa stațiune balneară de pe „Coasta Luminilor” a debutat, încă din vara anului 1825, atunci

când, în Franța, se răspândise deja moda „băilor de mare”. Principalele atuuri ale „celei mai frumoase plaje a Europei”, așa cum devenise cunoscută, fuseseră clima blândă, cerul preponderent albastru și, bineînțeles, nisipul foarte fin. Din aceste motive apăruse, prin 1854, și „Ghidul istoric și pitoresc al scăldătorului din Les Sables d'Olonne” care se difuzase inclusiv la Paris. Într-o mare măsură chiar și calea ferată, de la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, a contribuit la stimularea „trenurilor de plăcere” care ajunseseră să-i aducă pe parizienii interesați direct pe plaja înșorită de aici.

Promenadă pe Remblai

Trebuie adăugat și faptul că, după modernizarea portului, din perioada anilor 1845 – 1863, a început o adevărată întrecere a pescarilor din zonă, scrumbia și tonul alb din apele Atlanticului, pe care le prindeau în năvoadele lor uriașe, fiind destinate nu numai pieții direct profitabile, ci și fabricilor de conserve din împrejurimi. Chiar și cu câțiva ani în urmă, din cauza intensificării activității de pescuit oceanic, portul ajunsese să ocupe locul cinci din Franța.

Din păcate, din cauza numeroaselor uragane de peste 130 km la oră, așa cum s-a întâmplat și în anul 2010, plajele stațiunii au fost distruse de valurile uriașe iar rampele de acces, precum și digul, Remblai, au fost puternic afectate.

Aspect de pe plajă

Mărturisesc că în Sables d'Olonne am ajuns, în partea a doua a după-amiezii de august, după ce, ceva mai înainte, petrecusem mai multă vreme în orașul-port La Rochelle. Din start, m-au impresionat, aici, promenada modernă, destul de lungă și animată, plaja întinsă de peste 3 km. care avea forma unei panglici ce urma forma curbată a golfului. M-a subjugat, desigur, și marea albastră, intrată în faza sa de flux, care se tot apropia de uscat încercând să acopere, pentru câteva ore, aproape întreaga plajă, spre bucuria turiștilor care cu greu se îndurau să părăsească valurile continuu mișcătoare și, desigur, amenințătoare.

Cum trecuse deja de ora șapte, am observat că se strânseseră toate șezlongurile și umbrele, în timp ce grupajul compact de cabine se aciuase, pe marginea unui rest de nisip, pentru a putea face astfel față provocărilor mării.

Apus la venirea fluxului

Mi-am amintit, desigur, că din această stațiune se dă startul renumitei curse de navigație „Vandée Globe”, când posesorii de iahturi cu o singură mână, veniți din întreaga Franță, se aventurează, cu mult curaj, într-un tur mondial unic, pe așa-zisul „Everest al mării” care, uneori, durează chiar și 74 de zile!

De-a lungul promenadei, unde constat că se simte destul de puternic mirosul înghețatei, pe lângă restaurantele ademenitoare și hotelurile încântătoare, se înșiruie lanțurile de magazine scumpe și buticurile cu suveniruri sau bijuterii, inclusiv cu perle, care sunt râvnite de femei.

Dar Les Sables d'Olonne și-a mai adăugat, din primăvara anului 2003, un brand nou „La dame coquillages” răspândit în Franța. Doamna Danielle Aubin-Arnaud, originară de aici, și-a propus să se întoarcă în localitate, prin 1997, pentru a da un plus de atractivitate și frumusețe orașului copilăriei sale. Apreciindu-i talentul, Primăria i-a pus la dispoziția artistei micul cartier intitulat „Insula Penotte”, binecunoscut pentru vechimea și pitorescul deosebit.

Grație pasiunii acestei doamne, care a petrecut cu multă răbdare mii de ore de muncă,

deseori chiar sub privirile trecătorilor, culegând, sortând, lăcuind și, mai ales, imaginând, au prins contur, pe pereții decorati ai multor case de pe insulă, tablouri concepute numai și numai din scoici. Le-am străbătut cu multă curiozitate și mi-am dat seama că autenticele lucrări în mozaic înfățișează cu predilecție scene marine, diverse peisaje, vietăți (precum bufnițe, șobolani, pisici, șopârle etc.), foarte savurate de copii, inclusiv unele figuri cu caracter mitologic.

Cartierul din insula Penotte

Așadar, am avut posibilitatea de a mă plimba pe străduțele pietonale, de a explora, după bucuria ochilor ori pofta propriei mele inimi, scoicile seducătoare și strălucitoare aduse tocmai din Saint-Jacques sau Tahiti. În mod cert cartierul exotic și atât de primitiv, din insula Penotte, va continua, probabil, să se dezvolte grație perseverenței Danielle, realizările sale spontane și continui, ce dau un plus de farmec artei naive, contribuind la celebritatea acestui oraș.

<https://www.lessablesdolonone.fr>

<http://www.ile-penotte-lessablesdolonone.com/balades-ile-penotte.htm>

Pictură stradală realizată din mozaic

POESIS

CORINA DAȘOVEANU

ușa

dacă-mi trag peste frunte orizontul,
pot să vagabondez cât vreau
prin ceruri clasice.
am prin buzunare
niște idei luate, de foame,
de-acasă.

ai grijă pe unde umbli,
mi s-a spus când am murit,
să nu te calce vreun vapor printre lumi.
și vezi ce ușă alegi.

nimeni nu știa
că dincolo, dacă nimeni nu te vede,
poți rămâne nemuritor
după moarte.

mă rezem
de un cal de piatră,
legat să pască umbra unui arbore.
începe să fie frig
în cerul gurii mele.

nu bea apă din râul ăsta, aud.
în el se spală mințile morților.
o să uiți, o să uiți...

atunci am căzut prin primul cerc
al necesității.
pe următoarele nu le-am mai auzit...

ce cauți aici?
nu știi.

(probabil
și în cerurile clasice
se termină veșnicia).

iepurele albastru

înăuntru
nu mai am nimic interesant,
niciun desfrâu, nicio dependență.

m-am lăsat și de fumat,
și de scris
pe o planetă
pe care am înghesuit-o în mansardă
până a devenit pătrată.

după ce beau cafeaua,
cresc un iepure albastru și leneș,
pe care îl cheamă Taci
și care îmi roade somnul
și ce mai găsește nefolosit,
cum ar fi tocurile, timpul
și telefonul cu tot facebook-ul din el.

sunt uneori și afară,
când mă ia foamea de trotuare,
de magazine și de avioane.
sau când pur și simplu am chef
să mă uit la nimic și la muște.

cântăresc cerul,
e mai greu și mai amar pe partea cu nori,
azi s-a dat cu zahăr pe obraji,
dar nu îl iert că înghite vrăbii.

în rest...
vorbesc cu bicicletele,
observ cum se dezlipește prezentul
de pe garduri

și-ntreb orașul
cum de m-a lovit atât de violent
cu primăvara asta în piept,
exact în locul în care
dacă tu ai fi,
ai simți cum se îndrăgostesc cireșii.

singurătate simetrică

am împărțit perfectul
în așteptări în zig-zag...

și nici nu știu
dacă mai vrem
sau pur și simplu ne-am obișnuit
să umplem singurătăți simetrice...

ca în filmele americane,
avem nostalgii despre vremuri
pe care nu le-am trăit,
așa că azi rămânem în pat.
albim
și punem accente pe umbre.

între timpul nostru,
îți aduc un fular.
am griji femeiești pentru umerii tăi
pe care cade o larnă Lactee.

mă strigi să-ți vin mai curând,
într-o chemare deschisă pe verticală
ca o draperie cu sunete.
îți aduc în înlăuntrul meu
sirop, vorbe de la capătul dorului,
roșu leneș,
senzația de înainte-sărut,
bomboane cu lapte
și somn.

apoi adormim
în cum se zice atunci când simți
că e atât de bine ce simți
încât vrei să visezi în șoaptă.

acuarelă de mure

după ce ne-am trecut cuvintele
prin acuarelă de mure,
ne-am dat seama
că putem să le confundăm,
stelari cum suntem,
cu petele de funingine
de pe vremea asta lungă,

alunecată
ca o cămașă târzie
la picioarele sentimentelor...

nici nu poate fi altfel.
noaptea,
frumoasă ca o țigancă tânără,
plimbă cerul
plin cu zambile nebune și corbi
peste maluri crepusculare.

după ea se ține un cățelandru de vânt,
nehotărât
dacă să-i muște fustele mirosului
sau să îi fure despletirea neagră
de păsări.

și noi,
cu mâinile costorite de dragoste,
amestecăm în cazane adânci
farmece de miazănoapte și de smântână
sau prindem sub tălpi comete,
foșnitoare ca niște șopârle
prin ierburile înalte
și brune.

când
se-ntoarce pe-o parte bezna,
ne căutăm de mure
pe sub rufe
și ne mângijim pe-ndelete și pe buze
cu magiun de lună.

Tânără cu basma

POESIS

MIRELA GHEORGHE

Autoportret

Sunt Jekyll cel blajin, sfasiindu-l pe Hyde.
Sunt Alba-ca-Zapada, fara cei sapte pitici.
Suna Carul Mare, fara de oiste
Si Steaua Nordului, fara de Nord.

Sunt jocul condamnat sa nu se joace.
Sunt rasaritul niciodata rasarind
Si linistea niciodata linistind.

Suna rana care curge, fara sange.
Sunt gandul piezis, care fuge.
Sunt chipul din Luna, ce plange.

Cantecul

Cantecul acela
Despre licurici stinsi
Nu mi l-ai cantat niciodata
Si atunci de ce
Spune-mi tu de ce
De ce il aud
Rasuna in mine atat de clar
Cantecul acela
Despre licurici
Despre licurici stinsi
Cantecul acela
Cantecul acela
Straine

Copilarie

Au crescut arini peste copilaria mea.
Padurea s-a cuibarit, tiptil, tot mai aproape de casa.
In curand, o sa ne sarutam pe obraji, peste gard
Si o sa pasim, tinandu-ne de mana,
Pana la ochiurile de apa argintii si inselatoare,
Pana la pietrele uriase, albite de soare,
Pana la stancile ascutite,
Pana la malurile umbrite
Si-acolo, in noaptea adanca, sub luna,
Ne vom vinde, pe banuti nevrednici, de spuma,
Eu, sufletu-mi cel mort, de frunze,
Ea, inima-i cea vie, de sange.

Ruga

Vino langa mine si pleaca-ti urechea.
Sunt umbra ce si-a ucis perechea.
Sunt lutul firav, cu vorba inceata.
Sunt inima muta, uitand sa mai bata.
Sunt limba de iasca-nnegrita, uscata.
Sa-ti spun doar atat, ca nu-mi mai e teama.
Platit-am pacatul ce piatra o cheama.
Vina adanca, nerostita, strivita,
Calea aleasa si nepotrivita,
Greselile, tacerile, uitarile,
Vamile nevamuite, plecarile,
Jumatatile de masura si gandurile de ura,
Neadevarurile si tradarile,
Intunecarile, ezitarile,
Incurcat-am cararile
Pan' s-au prabusit peste crestetul meu zarile
Stergand culorile,
Despicand marile.
De-aceea
Tu vino acum langa mine, iti spun.
Asculta, mi-e rasul nebun.
Priveste, ma raucesc in loc
Si caut amarnic soroc
Ceasului rau si viclean,
Viu serpuind din ghioc.

POESIS

LUCIA OLARU NENATI

LASĂ-MI ACEASTĂ HARTĂ

Drumurile tale pe nisip îmi urcă
 Ascunse răni de suflet, violete
 Astup ferești și uși ca o nălucă
 Doar să-ți închid desenul pe perete
 Și-n chihlimbar de aer tulburat.

Lasă-mi acest aer amintire!
 Ca să-l respir când îmi va fi mai greu
 Și întregindu-mă din el
 Să devin "eu"!
 Drumurile noastre,
 Lungi râuri solare,
 Noaptea se-apropie tainic
 Și-mi cresc din spinare
 Aripi de fluturi imenși, vaporoși,
 Nutrind superbă rentă viageră
 Din duminici când eram frumoși...
 Drumurile tale și-ale mele
 Trahei și căi lactee crescând din trupul meu
 Lungi prelungiri de suflet înspre țară...

Lasă-mi această hartă, amintire,
 Căci știi că pleci
 Din nerăbdarea drumului de tine
 Să-mi lași această hartă
 Pentru apă
 Deși nu cred vreo graniță s-o-ncapă.

NICI DRAGOSTE NICI URĂ

Și nu eram în locul de cuvânt
 Și n-aveam loc în apă și pe vânt
 Și tot pluteam fără de aripi – smulse
 Și eram gol în oasele mult plânse
 Și nu vedeam, cu ochi de mult opaci
 Și nu creșteam văratec în copaci
 Și iarăși într-o purpură de dalii
 Eu nu-mi mai înălțam regine talii

Și risipită-n fiecă făptură
 Nu mai eram nici dragoste, nici ură.

GRÂUL A CRESCUT ÎNALT

Grâul a crescut înalt
 Între unul și cellalt
 Iarba a crescut subțire
 În cămașa ta de mire
 Apele au încăput
 Între vrâstele de lună
 Care-n deget ne-au stătut...
 Ziuă albă, ziuă bună,
 Printre pâini și zbor cu miere
 Sorbeam roua împreună
 Nu știam că e părere...

Iarba a crescut subțire
 În cămașa ta de mire
 Seara a-ncăput frumoasă
 În marama-mi de mireasă.

ZBOR FRÂNT

Supt e în albie drumul întins,
Cerul cu stele surpat în noroi
Trasu-l-au caii cu frâie de ploi
Trestii suave n-au mai ajuns
Dorul să-mi sprijine-n cerul străpuns
Ape ascunse de-un mal de otravă
Țes printre ierburi capcana suavă
Lacul, o, lacul nicicând mai aproape
Poart-un desen pe-ntinderi de ape
Papura neagră – pește-nlemnit
La mijlocul zborului spre-un vis fericit

DULCE SORB

Întotdeauna porți
Un fagure de miere
În care vechi albine
Trudind s-au îngropat...
Plutești mereu prin aer
Printre căzânde frunze
Superbe-n inutila
Și galbena lor stare
Decât au fost vreodată
În verde viața lor.
Te porți pe tine însuți
Statuie-ndurerată
Ca într-un suflet orb
Și asta ca merinde,
Ca duh și ca otravă
Mereu să-ți porți prin lume
Fantasma, dulce sorb...

Chip de fată

POESIS

ANGELA BACIU

I

În fiecare zi la aceeași ora se așază tacticos în fața magazinului sau pe Lahovari.

Plouă mocnit. Nu pare să îl deranjeze. Nu e murdar, dar hainele sunt atât de vechi. Câte o molie se desprinde din coatele lui. I se spune Profesorul. Chiar asta a și fost. De latină. "Vrei să ne-ntâlnim sâmbătă seara/ Într-o cârciumioară la șosea/ Unde cântă un pian și-o vioară / Și-unde nu ne vede nimenea". Pe vremuri își ducea acordeonul în spate. Acum nu mai poate. Cineva i-a făcut în dar de Crăciun un scaun cu rotile. Nu, nu pentru el. Deocamdată. Pentru acordeon. Doar e...partenera lui de viață. Îi spune "Sara mea". Cine știe de ce. Și la 12 fix începe să cânte prin oraș. "Iubesc femeia! De dor nebună/ Femeia brună / Cu ochi negri de foc/ Dar și pe aceia cu ochi verzi ca marea"...

Uneori vorbește singur. Nu îl deranjează. Nu mai așteaptă pe nimeni. Și nimic. Adună puțini bani în cutia de carton. Oamenii sunt grăbiți, n-au timp să-l audă. N-au timp să-l vadă. "Încă un cerșetor, încă un nebun!, ce nu-i adună Dumnezeu odată!" Le aude gândurile. Ce știi ei. Nu e nebun. Nu e cerșetor. Când îi lași un ban îți spune "mulțumesc" și îți urează "Viață!". Atât. Ce curios! Dacă mai zăbovești puțin pe lângă el te întreabă dacă vrei o melodie. Dacă nu, îți găsește el. "Uite așa aș vrea să mor, / Cu paharul lângă mine, / Cu cobzarul lângă mine, / Uite așa aș vrea să mor, / Într-o crâșmă din Obor..."

Nu mai vede cu un ochi. „Mi l-a scos într-o încăierare un soț gelos, da' nu-mi pare rău. Am iubit-o rău pe Tanța!". Câte povești știe și în câte țări a fost. Are mulți copii. A avut trei neveste. Nu vorbește nici una cu el. Nici copiii. Zic că îi fac de răs că-i cerșetor. A obosit. De câte ori să zică.

Nu, el nu e cerșetor! E profesor. De latină. Nu mai cântă. Pune acordeonul pe asfalt și se aruncă în scaunul cu rotile. „Barca pe valuri plutește ușor/ Dar cine îngână un cântec de dor?...”

II

cămașa asta îmi dă bătăi de cap. și sarmalele îmi dau dar despre ele voi vorbi mai târziu mama m-a învățat că o cămașă se calcă începând din spate de la poale adică dacă o arzi să nu o arzi direct pe guler sau pe piept de parcă ai umbla cu gaura în spate precum un cocoșat de fapt cocoșatul n-are gaură are cocoașă chiar așa de unde vin cocoașele și de ce stau pe capul purtătorului mă rog în spatele lui că acolo sunt și poverile

paradontax pentru gingii mai sănătoase și dinți mai puternici adică dinții și cocoașa te poartă în lume plus o cămașă călcată și scrobită adică apretată ce nu înțelegi? pe vremuri hainele se apretau cu apă și făină sau cu amidon de cartofi și nu mai murea nimeni sigur, se cam înroșea pielea

pe la coate și genunchi dar trecea după câteva zile. ce acid hialuronic ce ulei de nucă de cocos ce cremă nu stiu de care. leșie de săpun

ce vreau să spun cu asta, nu se schimbă vremurile. omul se schimbă înlocuim fața cu holograma robotul e déjà învechit nu mai mâncăm nu ne mai îmbrățișăm de "te iubesc-uri" nici nu mai e vorba și nici timp. totul se dă la fier vechi second hand-ul nu e doar magazin ci și viață când intri în casă te ștergi pe covorașul de la intrare să nu aduci covid sau păr de pisică asta s-o crezi tu covidul intră pe unde vrea el și pleacă când vrea el.

dar m-am îndepărtat de la subiect astăzi nu mai apretăm cămăși cumpărăm de unică folosință așa cum am cumpăra haine pentru

morți. de carton. doar ce le trebuie lor dincolo pălărie de fetru sau pantaloni de lână cartonul poate fi mâncat mai ușor de gândaci șobolani și alte lighioane *să-i fie țărână ușoară!* sau *săru mâna pentru masă!* când mi-am dus ieri hainele la spălătorie m-a întrebat femeia de la ghișeu: *să fie apretate?* m-a luat prin surprindere. *Cu ce?* întreb repede să nu se răzgândească. *păi, cu înălbitor de la emag, Vanish.* Numele ăsta îmi aduce aminte de un vecin bătrân care avea un câine la fel de bătrân și îl striga Vani. nu răspundea niciodată, era surd. dar Vani își aștepta mereu stăpânul când pleca după pâine, îi aducea și lui un os, sau bucăți de coaste. era alb precum apretul de pe vremuri.

nu mai e nici bătrânul nici câinele. nici măcar apretul.

Portret de fată

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

„UMBRELE NU FAC ZGOMOT”

► Marilena APOSTU

Traducere în catalană de Pere BESSÓ

Am de împărțit felinare și iarba de zestre

vântul rățăcit l-ai vândut Anei.
 prefer o bancă uitată
 în parc umbrela știe povești despre ploi de diamant.
 la ora 11, 30 împărțeam daruri.
 au trecut ani,
 într-o zi mă voi așeza în fața blocului, nu voi aduce
 nectar de pere, nici pepene verde.
 liftul așteaptă să-mi spună: bine ai venit
 în acest oraș plin de căldură!
 ultima poezie pe care am scris-o atunci
 “Privește trenul care sfărâmă soarele pe șine”
 avea ochii turcoaz și rochie roz.
 genunchii rotunzi
 au descoperit acea zi de vară.

e invit să ascuți sufletele celor duși

numele plăcut mirositor pare un chin
 îmi amintește
 de zâmbetul cel obosit.
 mâna dreaptă nu poate fi martoră seara
 am avut parte de zaruri și de umbra Anei.
 haine pătate încremenesc
 orașul îmi dă sfaturi
 cum să respir ca o draperie.
 sunt rece,
 am șansa să visez rânduri de zahăr
 sunt rece,
 în fotografii se odihnesc păsări galbene
 doar nebunii piaptână părul până la os.

Voi mirosi a vin

am urmele strămoșilor.voi bea struguri striviți
 piatra a încercat șapte vieți
 până când mi-a smuls sufletul
 în fiecare colț șarpele se ascunde.
 străzi păstrează nopți rotunde
 trag clopote pentru duminică
 grijile adorm,
 îți voi lumina drumul.
 ochii îți șoptesc: iată,voi fi corabie pentru pleoapele
 tale!
 cine poate să-mi spună că mă voi trezi
 mult prea săracă
 izgonită în piețe cu gânduri neatînse de febră.
 vine o vreme când oglinzile nu vor spune

He de compartir reverbers i herba de dot

El vent perdut l'has venut a l'Anna.
 Preferesc un banc oblidat
 al parc el paraigües sap històries
 de pluges de diamants.
 A les 11, 30 compartiem regals.
 Han passat els anys,
 un dia seuré davant del bloc d'edificis,
 i no portaré nèctar de peres, ni síndria.
 L'ascensor espera a dir-me: benvingut
 a aquesta ciutat plena de calor!
 L'últim poema que he escrit aleshores
 “Mira el tren que trenca el sol als rails”
 Tenia els ulls turquesa i el vestit rosa.
 Els genolls redons
 descobriren aquell dia d'estiu.

Et convide a escoltar les ànimes dels anats

el nom d'agradable olor sembla un turment
 em recorda
 aquell somniure cansat.
 La mà drete no pot ser testimoniatge a la nit
 he tingut part dels daus i de l'ombra d'Anna.
 La roba tacada s'atura
 La ciutat em dóna consells
 com respirar com un penjoll.
 Tinc fred,
 tinc l'oportunitat de somiar fileres de sucre
 tinc fred,
 en fotografies descansen ocells grocs
 només els dements es pentinen el pèl fins a l'os.

Faré olor de vi,

tinc rastres dels avantpassats. beuré
 raïm triturat
 la pedra ha esprovat set vides
 fins que m'ha arrabassat l'ànima
 en cada cantó s'amaga la serp.
 Els carrers mantenen les nits rodones
 toque les campanes per diumenge
 les preocupacions s'adormen,
 il•luminaré el teu camí.
 Els ulls et xiuxiugen: vet ací, seré un vaixell
 per a les teues parpelles!
 Qui pot dir-me que em despertaré
 massa pobra
 expulsada als mercats amb pensaments

cum arde drumul spre oraș.
niciodată n-am atins muntele.

E o artă să vorbești cu sinceritate

nu vreau laude,
nici cuvinte irosite
nu vreau păpuși demodate.
vreau să-mi cânte în buzunare greierii
voi cumpăra un izvor să-l ating.
tăcere, vă rog!
aduc vești din orașul meu
am aflat cine vinde și cine cumpără vise
adevărul va ajunge mai pe seară.
În primăvara asta ca o uimire
orașul iubește pernele.
la fereastră femeii-zăpadă împletesc amintiri.
te voi ierta umbră că m-ai lăsat în paragină!
somnia
e singur ca mine și are culoarea cicorii. voi fugi.
vă mulțumesc pentru cuvintele nelustruite,
vă asigur...voi fi fericită!

Noaptea se aseamănă cu inima unei femei

sângele împodobește jarul,
răvășește pernele și leagănă dimineți .
adorm statui grăbite să-și tragă basmale
orașul sărbătorește ceasul din centru,
trenuri pleacă spre Nord.
ploaia
traversează casele înainte de-a fugi.
nu-mi apăr umerii, poate că sunt ciudată!
am căutat în neliniști semne
nimic din cele îngăduite
nu mă va convinge să râd.
nu voi fi tristă, voi vorbi pietrelor
despre cel care îmi face semn să-l ajut.
de ce visezi
cai albi și negri împrumutați de plecare?

Ninge și tu îmi vorbești în vis

despre îngeri ce-au însăngerat fotografiile.
voi vorbi limba păsărilor și jur
că nu vei înțelege de ce am jupuit frica
decât după moartea mea.
astăzi în oraș se va da sentința
când și cât am iubit, voi fi pedepsită,
voi dezerta. nu există iertare
doar o grămadă de gunoi.
las răspuns celor de față
strângeți-mi poemele triste,
nu am timp de pierdut
iau viața de la zero dincolo.
sunt o femeie cu acoperișul tandru
doar așteptarea e netedă.
de frumusețe mă voi apăra într-o frază târzie.
acum sunt într-o încurcătură.

inatesos de febre.

Arriba un temps que els espills no han de dir
com crema el camí a la ciutat.
Mai no he abastat la muntanya.

És un art parlar sincerament

no vull lloances,
ni paraules malbaratades
no vull nines passades de moda.
Vull que els grills em canten en les butxaques
Compraré un filet d'aigua per arribar-hi.
silenci, si us plau!
Duc noves de la meua ciutat
Ja sé qui compra i qui ven somnis
La veritat arribarà més tard a la nit.
aquesta primavera com a sorpresa
a la ciutat li encisen els coixins.
A la finestra les dones-neu teixen records.
Et perdonaré, ombra, que m'hages deixat
abandonada!
El son
Està sol com jo i té el color de la xicoira. Fugiré.
T'agraesc molt les paraules sense polir,
T'ho assegure... seré feliç!

La nit s'assembla al cor d'una dona

La sang orna la brasa,
assola els coixins i bressola els matins.
Adorm estàtues apressades a dibuixar contes de fades
La ciutat celebra l'hora del centre,
els trens marxen al Nord.
La pluja
travessa les cases abans de fugir.
No defense les meues espatles, potser seré rara!
He buscat en senyals inquietants...
Res dels permesos
no em va a convèncer de riure.
No estaré trista, parlaré a les pedres
del que em fa senyals que li ajude.
Per què somies
Cavalls blancs i negres manlevats per a marxar?

Neva i tu em parles en somnis

d'àngels que han sagnat les fotografies.
Parlaré la llengua dels ocells i jure
que no entendre per què he escorxat la meua por
fins després de la meua mort.
Avui a la ciutat es dictarà sentència
quan i quant he estimat, seré castigada,
desertaré. No hi ha perdó
només un grapat de fem.
Deixe la resposta als de davant
Recull els meus poemes tristes,
No tinc temps a perdre
Prenc la vida més enllà de zero.
Sóc una dona amb un sostre tendre
Només l'espera és suau.
De la bellesa em defensaré amb
una frase tardívola.
Ara estic en un embolic.

Pere BESSÓ

► Pr. Ionel RUSU

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

„Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă aflam la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevschi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replica simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! ăsta gândește!» Eu nu mi-am dat seama ce a vrut să spună cu «Ăsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”.

„Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în El, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”.

(Extrase din *Viața părintelui profesor Constantin Galeriu*)

„Es, miközben a börtönbe voltam, apósom Gala Galaction vejével dolgozott a munkahelyén. És elmondta Galanak. És Gala levelet küldött Petru Groza-nak értem: „Kedves Petrică, sietek. Minél gyorsabban.” Dehát öreg – egy szépítő eszköz... És ezután, miután kijöttem a börtönből, rájöttem, nem tudtam, hogy ő lépett közbe értem, de a Patriarchátusnál voltam, az egyházi könyvek Nyomdájánál és ő meglátott és karon fogott. És onnan gyalog mentünk a Győzelem Teréig (Piața Victoriei) és megkérdezte hogy volt a börtönbe és így tovább, és elmeséltem egy dolgot. Én bárhol dolgoztam és ezért a börtön igazgatója kezdett engem értékelni, mert látott az álványokon, mert magas épületeken dolgoztunk – oda egy bútorgyárat készítettünk mi, a foglyok.

Es, egy adott pillanatban, volt egy Bucevschi vagy Bucescu nevezetű, ilyesmi, aki az építkezési terület civil igazgatója volt. És a beszédeink folyamán mondta: „Ej, ej, ej, ha önöknél lenne a hatalom, mit tennének, hogy viselkednének?” És akkor mondtam neki: „Uram, figyelje, hogy viselkednék: önök kommunisták és úgy viselkednek mint a kommunisták. Mi keresztények vagyunk és bármilyen időszakban keresztényként viselkednék.” Egyszerű válasz. És Bucescu elmondta a börtön igazgatójának. És az mondta: „Az egy okos pap.” Aztán egy ejszaka csak úgy ültem, nem aludtam, csak gondolkoztam. És elment mellettem az igazgató a politikussal és meglátott. „Mit csinál maga ott?” „Gondolozok” „Á, ez gondolkozik! Én nem jöttem rá, hogy mit akart mondani azzal, hogy „Ez gondolkozik!” Szóval, nem szabadott gondolkozz.”

„Így győztem le az egészet. A Megváltó jelenlétével, az élő hittemmel Benne, ezzel az apostoli lelkiismerettel: Krisztus az én életem.”

(Kivonatok *Constantin Galeriu* lelkész tanár életéből)

EXPRESII CELEBRE

„TEORIA LUI RASKOLNIKOV“

► Theodor PARAPIRU

Romanul „Crimă și pedeapsă” (1866) deschide seria marilor edificii epice ale lui Feodor Mihailovici Dostoievski (1821-1881, *Idiotul*, 1868-1874, *Demonii* – 1872, *Frații Karamazov* – 1880), titlul asociindu-se mai mult ca oricare altul din excepționala operă, cu numele celebrului prozator rus.

Studentul petersburghez Rodion Romanovici Raskolnikov (raskol – schismă, separare, izolare), personajul principal, ucide cu toporul o cămătăreasă abjectă și pe sora ei (nevinovată, a cărei prezență nu era prevăzută în scenariul premeditării). Făptașul intră în pânza de păianjen a realității care surprinde orice teorie, prin imprevizibilitatea sentimentelor, a detaliilor, a circumstanțelor, a ideilor nesupuse celei generale etc. Argumentele crimei se înfruntă cu cele ce impun pedeapsa, ca formă de recuperare a erorii. Înainte de săvârșirea crimei, Raskolnikov ascultă într-o crâșmă discuția pe temă dintre două personaje (un student și un ofițer) care întrupează ideile sale despre condiția și despre rostul crimei. Invocând gluma, studentul întreabă dacă eliminarea babei („tâmpită, inutilă, o ființă de nimic, răutăcioasă și bolnavă...”) n-ar putea fi sursă de bine care să motiveze gestul: „S-o omori, să-i iei banii, ca mai târziu, cu ajutorul lor, să te consacrî binelui omenirii și cauzei comune; nu crezi tu că mii de binefaceri ar justifica o crimă neînsemnată? Mii de vieți salvate de mizerie și descompunere cu prețul unei singure vieți. O singură moarte și, în schimb, sute de vieți salvate – nu vezi, e aproape o chestiune de aritmetică!” (F.M.Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*).

De la prima întâlnire, Porfiri Petrovici (anchetatorul blestemat) îl citește pe vinovat și între cei doi se desfășoară o întrecere stranie. În ciuda lipsei de dovezi, deși un alt personaj recunoaște crima și apar alte circumstanțe favorabile absolvirii

de vină a tânărului, investigatorul își păstrează convingerea că Raskolnikov este autorul oribilei fapte, iar studentul alternează purtarea sfidătoare cu umilința de a-și susține gestul în mod teoretic. Un articol (*Despre crimă*), scris în urmă cu jumătate de an și publicat în săptămânalul *Cuvântul* periodic, cu două luni înainte de întâmplare, constituie terenul de înfruntare. Analizând „starea psihologică a criminalului în timp ce săvârșește crima”,

Raskolnikov avansează ideea „... că sunt unii oameni pe lume care ar putea... sau, mai bine zis, care ar avea tot dreptul să comită fel de fel de nelegiuiri și crime, fără să țină cont de legi”. Faptul ar fi explicabil prin împărțirea oamenilor în obișnuiți (supuși legilor și fără drept de încălcare a lor) și deosebiți (cărora le-ar fi permise încălcarea oricărei legi și săvârșirea de crime). În categoria deosebiților ar intra geniile științifice (Kepler, Newton) ale căror descoperiri au marcat progresul omenirii sau legiuitorii și marii conducători din vremuri străvechi, continuând cu Licurgii, Solonii,

Mahomeții, Napoleonii etc., înnoitori ai lumii prin jertfe nenumărate de nevinovați. Raskolnikov își nuanțează opinia în conversația cu abilul său interlocutor: „Eu cred însă în ideea mea și anume că oamenii, prin însăși legea firii, se împart în două categorii: în inferiori (oameni obișnuiți), material uman care servește numai la procreare, și în oameni în adevăratul sens al cuvântului, cei care au darul sau talentul de a spune în mediul lor un cuvânt nou.” (idem). Napoleonismul proferat de el prefigurează supraomul lui Nietzsche (v. Așa grăita Zarathustra), dar într-o formă inacceptabilă.

Ca argument pentru dreptul la crimă, eșecul teoriei lui Raskolnikov este marcat de recunoașterea faptei odioase și de asumarea pedepsei (condamnarea la ocnă în Siberia): „Fostul student

Raskolnikov cade la examenul de supraom... E un ticălos deci nu pentru că a ucis, ci pentru că nu a putut să-și suporte crima.” (Valeriu Cristea, Dicționarul personajelor lui Dostoievski). Chiar dacă pare convențional prin căința personajului, precum și prin învierea și renașterea sa, finalul situației este profund și credibil, în contextul dezbaterilor complicate și delicate din conținutul romanului. Complexitatea tematică și calitățile scrierii (stil, dramatism, investigații psihologice, extensii filozofice și religioase, problemele conștiinței vinovate, ansamblul social, idei despre societate, despre credință, despre dragoste, despre generozitate, despre interiorul uman etc.) o înscriu între capodoperele literaturii universale.

Expresia „Teoria lui Raskolnikov” este reper metaforic pentru o concepție radicală, referitoare la deosebirile dintre oameni, în măsură să conducă la argumentarea unor drepturi discreționare ale unora față de alții.

„TESTAMENTELE LUI VILLON”

Biografia lacunară a lui François Villon (pseudonim adoptat după numele unchiului Guillaume, protector și binefăcător; de fapt, François de Montcorbier/des Loges, 1431-1463) este deductibilă din opera sa înnoitoare în contextul liric lănced, steril și fără relief valoric, de la începutul celei de-a doua jumătăți a sec. al XV-lea. Năzdrăvanul François s-a născut în capitala Franței, al cărei rapsod făcător de minuni cu geniul leacului poetic va fi în viața sa aventuroasă: „Eu sunt François – și d-aia-s breaz! –/ făt din Paris lângă Ponthoise.” (Patruvers, 1463); consemnează starea socială a familiei („Eu m-am născut în sărăcie,/ mlădiță dintr-un neam de rând...”, Testamentul cel Mare, oct.35) și păstrează în memorie imaginea de icoană a mamei, creștină cucernică, îmbătrânită devreme de lipsuri și de griji; pierzându-și părintele, este vegheat de unchiul canonic spre care îndreaptă sentimente de veșnică recunoștință: „Mai bun decât oricare tată/ Magistrul Guillaume de Villon,/ mai drag ca mama, și-a dat toată/ silința să mă facă om.” (idem, oct.77).

Villon urmează Facultatea de Arte de la Universitatea din Paris, obținând titlul de Magistru de Arte (Maistre es Arts), în 1452. Tot acum, farselor boemei studențești și prietenilor pitorești, adaugă fapte regretabile, săvârșite în asocieri periculoase, isprăvi de pomină cu beții crâncene, cu femei ușoare, ciocniri cu autoritățile, jafuri, atacuri banditești, reglări de conturi sentimentale, financiare, sociale etc. Opera sa poetică (Testamentele și Alte cânturi ale magistrului François Villon) exprimă personalitatea complexă a unui adevărat profesionist al verificării ispitelor și al trăirii lor în profunzimea semnificațiilor psihice, artistice, morale, sociale: „Ce vrei să fac? Așa-i ursită/ viața mea și n-am ce-i face!/ Mă duce pururi în ispită/ Și nu mă pot de ea desface...” (idem, oct.19).

Dania sau Testamentul cel Mic/Petit Testament al Magistrului François Villon (Le Lays, opțiunea autorului) este un poem de 40 de octave/octete, cu dispoziții testamentare originale, între parodie și paradox, între haz de necaz și bătaie de joc, între glumă duioasă și năduf de răzbunare, între melancolie și reflecție etc., pe fondul ridiculizării subtile a unor tipare literare și a problematicii lor depășite, lipsite de consistența realității. În 1456, după primirea unei Cărți de iertare din partea lui Carol al VII-lea (pentru că, în legitimă apărare, provocase moartea unui preot), Villon participă la o spargere în Ajun de Sărbătoare („Pe la Crăciun, când totu-i stins...”) și, în noaptea care urmează, în casa unchiului, scrie frenetic cartea daniilor pentru tovarășii de infracțiuni, personaje simpatice, pitorești, sinistre (Rene de Montigny, Colin de Cayeuls/Colin d’Escaille – Scoicarul –, Perrenet Marchant, Jehan le Loup, Casin Chollet etc.).

Copleșit de motive sentimentale, poetul pare să se pregătească de o despărțire fără speranța revenirii: „...mă duc prin lume călător/ dar las în urmă – aceste Danii” (Testamentul cel Mic, oct.VIII). Apoi, sunt enumerate daruri ingenioase, imaginare, insinuante, ironice, aluzive, jucăușe, amicale etc., în veșmântul unei adresări directe, sensibile, sarcastice, bufonarde, neconvenționale, gâlgâind de viață. Lasă iertare celei ce i-a respins dragostea, donează unchiului binefăcător tot ce ține de bunul nume, iar cunoștințelor, prietenilor, anchetatorilor – fel de fel de obiecte: tesacul tăios ca briceagul, crășme deocheate, un bou și o vacă imaginari, un plici de muște, izmenele amanetate, o carte religioasă, o

cămașă de zale care nu există, mănuși, o capă de mătăasă, ghinda de pe sălcii, trei câini, trei lovituri de bici, „somn de pace în obezi”, trei snopi de fân, câte-un rățoi, patru bani pentru trei orfani, Atestatul de la Universitate – cui vrea să-l ia, chiria pe casa călăului, boli de piele etc.

La treizeci de ani scrie capodopera Testamentul cel Mare (178 de oct. Și 21 de balade), continuând daniile din Testamentul cel Mic, cu sentimentul iluminării pentru destinul său: „Eu știu că port păcatu-n mine,/ Dar Domnul nu vrea moartea mea/ ci reîntoarcerea spre bine...” (oct.14). Plânge după vremurile tinereții, constată repudierea de către rude, irosirea în iluzii, suferința de boala dragostei, regretul pentru neînțelepție, risipirea în plăceri efemere, spectrul morții, zădărnicia vieții. De la oct.70, Villon își anunță ultima voință: credință veșnică în Sfânta Treime și în Maica Sfântă, recunoștință pentru unchiul protector, rugă de pază și de ocrotire pentru măicuța sa, apoi noian de daruri șarjate pentru cei cunoscuți (tâlhari, călugări, negustori, gardieni, sergenți, persoane ilustre, femei de moravuri ușoare, cheflii, crâșmari, iubite, judecători, actori, hoți, bandiți, amărăți condamnați,

preoți, avocați, nobili) în spiritul deja exersat în Testamentul cel Mic. Cele 16 balade inserate în textul Testamentului cel Mare exemplifică, nuanțează idei lirice care le conferă celebritate nemuritoare: Balada doamnelor din alte vremuri, Balada frumoasei coifărite adresată fetelor ușoare, De două ori baladă, Balada drepte învățături, Tropar, Baladă prin care Villon cere iertăciune tuturor, Baladă spre a sluji de încheiere Testamentului cel Mare etc.

Alte cântece (Balada spânzuraților, Taifasul dintre inima și trupul lui Villon, Bala da proverbelor etc.) și Balade în jargon completează creația lirică a unui poet excepțional a cărui biografie fabuloasă, de risipiri și de rătăcirii, umple universul inefabil al poeziei cu intensitatea vieții trăite la limite și chiar dincolo de ele.

Expresia „Testamentele lui Villon” constituie metaforă pentru lucrări fundamentale de realizare și de reprezentare a unor atitudini doctrinare, a unor idei de conținut și a unor forme originale etc., în măsură să consacre glorie și celebritate unei persoane întrun domeniu (artistic, științific, social etc.).

Portret de femeie

PRINȚESA PROZEI FEMININE

AGENȚIA SPYCU ȘI MISTERIOASELE FANTOME DE LA SPARK

► Cristina LUCA-PARAPIRU

La Spicu, un parc aparent obișnuit, lucra Agenția de spioni Spycu. Aceasta era formată din Cristina (șefa), Robert, Tudor, frații Andrei și Edi și Maria, verișoara Cristinei. Împreună investigau și descopereau mistere.

Fiind vară, copiii au stat până mai târziu în parc. Au hotărât să cerceteze o clădire cu geamuri negre, despre care niciun copil nu știa nimic.

- Mie mi-e cam frică! spuse Maria și se ascunse în spatele Cristinei.

- Nu ai de ce, o liniști Cristina. Uitați, agenți, voi bate la ușă și veți vedea că nu răspunde ni...

Deodată, *ușa se deschise*.

- Cine ne deranjează așa de târziu? exclamă o femeie palidă, îmbrăcată ciudat, purtând o rochie neagră cu un șorț alb plin de praf, precum și o bonetă pe cap.

Edi țipă:

- AAAAH!

- Dar noi n-am făcut nimic, spuse Robert. Nici măcar nu am vorbit tare!

Doamna cea palidă nu spuse nimic. Doar privi în stânga și-n dreapta:

- Alo, e cineva?

- Bună seara, spuse Cristina. Ne iertați de deranj!

- Alo? repetă doamna palidă.

- Nu ne vedeți? Suntem aici! se enervă Tudor.

Ușa clădirii misterioase se închise cu un zgomot sec. Copiii erau prea uimiți ca să mai rostească ceva.

- Ce a fost asta? mormăi Cristina.

- O fantomă! bănuie Edi.

- Ce? se miră fratele lui mai mare, Andrei. Edi, nu mai face glume proaste, că ești enervant!

- Dar nu glumesc! insistă Edi.

- Și dacă are dreptate? întrebă Cristina. Poate casa aceea nu este din timpul nostru. Poate e din trecut și a ajuns aici din greșeală.

- Și aceea era fantoma menajerei, zise Robert.

- Sunteți siguri? mormăi Maria puțin speriată. Fantomele chiar există?!

- Am o idee, declară Cristina. Agenți, fiți pe fază! Urmează să călătorim în trecut!

- Ce?! exclamă agenții, dar era prea târziu.

Cristina apăsă clanța, iar lumea deveni un vârtej amețitor de culori, acoperit de voci, de diverse zgomote și de lucruri care se mișcau. Amețiți, agenții Spycu picară la pământ. Cristina ridică ochii:

- Uau, priviți!

Se aflau într-un vechi conac din epoca modernă – iar pe geamuri nu se vedea niciun parc. Era o alee fără asfalt, pe care mergeau oameni și multe trăsuri. O clădire mare, Hotelul Galatz, se înălța maiestuoasă lângă locul unde, înainte de temerara călătorie în timp, se afla parcul Spicu.

- Ce tare! exclamă Maria.

- Unde suntem? se întrebă Tudor.

Deodată, se treziră față în față cu o domnișoară de vreo opt ani, care purta o rochie albastră cu volane.

- Bine ați venit în conacul Spark! Eu sunt Elizabeta. Ce haine ciudate aveți! îi scâpă fetei.

Cristina se uită la tricoul ei roșu și la pantalonii în dungii.

- Ă, spuse ea. Noi suntem... ăăă...

- Tu de ce porți pantalonii? exclamă Elizabeta. Ești fată!

Andrei se aplecă spre Cristina:

- Nu prea îmi place aici, hai înapoi!

- Andrei, uite ce oportunitate avem! exclamă Cristina. Să călătorim în trecut! Uite, mai stăm puțin și apoi...

Edi o întrebă pe Elizabeta:

- În ce an suntem?

- Cum, nu știi?! 1848, răspuse fata.

- În anul acesta e o revoluție la Iași! le spuse Cristina entuziasmată celorlalți agenți.

- Ce? exclamă Elizabeta.

- Nimic...

- Cristina, spuse Andrei serios, hai să plecăm!

Ce facem, rămânem la revoluție? Știi că e la Iași, dar tot e periculos!

- Bună idee, zise Cristina. Nu cred că e bine să fim imprudenți. PA, ELIZABETA! NOI PLECĂM ȘI...

Deschise ușa, dar, în loc să vadă Spicu, parcul din 2022, văzu aceeași stradă din 1848.

- Ăăăăă..., bâigui ea, pălind brusc.

- Ce? zise Andrei. S-a întâmplat ceva?

- Păi, vezi tu... NIMIC! Începu Cristina să transpire abundant. Totul... e bine... la Spicu, zic... totul e bine...

Robert ridică o sprânceană:

- Nu zău, vreau să văd!

- Nu e nevoie! țipă Cristina, dar Robert oricum trecu pe lângă ea să se uite afară.

Începu și el să transpire:

- Daaa... exact! Totul e b... b... bine... Da, da, C... C... Cristina are dreptate...

- NICI VORBĂ! strigară Cristina și Robert în același timp.

- Foarte bine, zise Andrei. Păi atunci, hai să mergem!

Cristina îi tăie calea:

- N... nu chiar acum! Părinții nu și-au terminat cafeaua. Când termină, plecăm și noi!

- Dar eu...

- Iiiiiimediat! îl întrerupse și Robert, nelăsându-l să se apropie de ușă.

Andrei se smuci către ușă. Se holbă și apoi zberia:

- Aaaah!

Cristina se apropie și-l luă pe după umeri:

- Sigur o scoatem noi la capăt!

- A... a... eu..., îngăimă Andrei.

Se răsuci pe călcâie spre ceilalți agenți:

- Da, totul e bine!

- Iuhuuu! exclamă Edi. Păi atunci, hai acasă!

Înainte să-l poată opri cineva, Edi fugi pe ușă afară.

- Edi, nu! strigă Andrei, dar copilul dispăruse.

Andrei scoase capul pe ușă, dar Edi nici măcar nu era în zonă.

- Edi! EEEDIIIII! Eu mă duc după el!

Cum pași afară, dispăru. Cristina rămase paf. Se uită la Robert, care era la fel.

- Merg eu după el, zise Robert.

Dar și el dispăru, la fel ca cei doi frați.

- Unde-s copiii ăștia? se îngrijoră Tudor.

- S-au întors în 2022 sau... e totul în regulă? întrebă Maria.

- Nu, răspunse Cristina. Nu-i deloc în regulă!

Elizabeta, care până atunci îi privise cu un rânjel malefic întipărit pe față, deveni brusc transparentă, se alungi și zise, cu o cu totul altă voce:

- *Acesta este blestemul pentru faptul că ați stricat linia timpului! Ha, ha, ha!*

- Fugiiți! zberă Cristina.

Cei trei fugiră pe ușă afară.

Se treziră plutind în neant. Cristina privi în jur: toți agenții pluteau, căzuți într-un somn adânc, în afară de ea. Și mai era acolo o figură. O fetiță într-o rochie albastră cu volane.

- Elizabeta? exclamă Cristina.

Fata o privi și izbucni în plâns.

- Și tu ai stricat linia timpului, așa-i? o întrebă Cristina.

- Da... răspunse fetița plângând. Am dorit într-o zi să ies afară, dar am nimerit într-un parc

neobișnuit: cu copiii ciudați ca voi și cu trăsurile colorate fără cai. Când am vrut să mă întorc în casa mea, am ajuns aici, iar în lumea mea mi-a luat locul o fantomă malefică, identică cu mine!

- Știi cum se poate rupe acest blestem?

- Da, răspunse Elizabeta. Înainte să dispar, fantoma mi-a dat un Ghem de ață și mi-a spus: „Dacă vei reuși să descurci acest Ghem, te vei putea întoarce în timpul tău”. Doar că eu n-am reușit să-l desfac, e foarte încâlcit. Am nevoie de ajutor!

Cristina îi trezi atunci pe agenți. Începură toți să descurce Ghemul și, după o oră, au terminat. A izbucnit o explozie de lumină, iar agenția Spycu se trezi înapoi la Spicu, în 2022. Elizabeta a ajuns și ea acasă, în anul 1848, în care fantoma urla și murea încet.

Cristina îi privi pe ceilalți agenți. Unii plângeau, alții priveau în gol, și tot ce putu spune fu:

- A fost fain, nu?

- Da, râse Edi. Mai vreau o dată!

Și începură toți să râdă. Apoi se îmbrățișară strâns, cât să nu-i mai despartă niciun blestem al liniilor temporale vreodată. Și, în timp ce se îndepărtau spre casele lor cu părinții, nimeni nu a observat că Spark, clădirea cu geamuri negre, dispăruse, lăsând în urmă un mare gol.

În atelier

INTERVIU IN MEMORIAM

LAURENȚIU ULICI

► Angela BACIU

...Criticul trebuie să-l ajute pe cititor să se îndrepte mai ușor prin hățișul editorul, dar în același timp să le facă și autorului și editorului un fel de serviciu de publicitate...

...Istoria literară este notarea evenimentelor culturii dintr-un anumit moment, anumit timp; ea nu are neapărat un caracter formativ, ci mai degrabă informativ... Nu este vorba doar de o recuperare a identității, ci de o schimbare de mentalitate

A.B.- V-ați întors de curând de la Târgul de Carte de la Leipzig. Cu ce impresii?

– La acest prestigios Târg de carte, România a beneficiat de un spațiu considerabil, ceea ce a permis editorilor români să își etaleze producția în condiții ceva mai normale ca până acum. Pivotal Târgului de Carte de la Leipzig l-a deținut pavilionul central și în cele patru zile cât a durat târgul, în pavilionul românesc s-au desfășurat o seamă de întâlniri de tip cafenea, într-un spațiu adecvat, care se numea chiar Café Leipzig; au avut loc lansări de cărți cu discuții pe diverse teme provocate de subiectul unei cărți sau alteia. Separat de acest spațiu, la standurile editurilor am găsit multe cărți bune, dar, din păcate, nu a existat o monitorizare a dialogurilor și întâlnirilor din cadrul acestui târg. Astfel, s-au suprapus evenimentele, ceea ce a fost de natură să distribuie prezența într-un fel inconvenabil pentru toată lumea. Dar așa se întâmplă: uneori mici scăpări. Au fost invitați acolo și scriitori care nu s-au regăsit în programul târgului, deci s-au trezit ca un fel de vizitatori pur și simplu ai târgului, dar fără nici o implicare. Aceste scăpări vin, desigur, dintr-o lipsă de experiență în materie de organizare a unor standuri cu suprafețe mari. Important e, după opinia mea, că prezența românească la Leipzig a fost revelatorie pentru nivelul la care au ajuns editorialiștii din România și pentru nivelul estetic al cărții tipărite în țara noastră. Este vorba despre nivelul estetic al obiectului numit carte, și nu despre conținutul cărților. Arătau destul de european

standurile noastre și aici cu un amendament: au fost gândite după o concepție anti-furt, ceea ce a făcut practic imposibil accesul vizitatorilor la carte. Cărțile nu au putut fi răsfoite așa cum ar fi trebuit. O carte este pusă ca să fie răsfoită, or standurile editorilor aveau altă construcție. Așa cum spuneam, au avut loc câteva importante lansări de carte, cu o participare selectă, scriitori de prima linie, români, prezenți la acest târg.

A.B.- Să discutăm acum despre responsabilitatea actului critic. Aveți ceva de reproșat criticii de astăzi? Care este rolul criticii în viziunea Dumneavoastră?

– Nu cred că trebuie neapărat să aduc un reproș criticii de azi. Trebuie să constat doar că în operațiunea de modificare prin care trece acum critica, alături de alte genuri ale literaturii, modificarea

perspectivei, modificarea stilistică, modificarea tematică etc., nu s-a ajuns încă la o recâştigare a rolului pe care l-a jucat înainte de '89 critica literară. Asta și pentru că nu s-au găsit deocamdată căile cele mai juste de a deveni ceea ce este, la ora actuală, în toată lumea. Și mă gândesc acum la critica foiletonistă, critica de revistă, un mediator între un editor și autor pe de o parte, și eventual, cititor, pe de altă parte. O funcție de publicitate implicită. Într-un fel, critica așa-zisă curentă face loc literaturii la ora aceasta și încă nu am găsit calea cea mai adecvată de a ajunge la cititor. Încă se face un fel de critică adresată autorului, după modelul vechi, criticul încă se consideră concurent cu autorul, scrie cumva pentru autor și diminuează, într-un fel, impactul către cititor.

A.B. - Este vorba de o recuperare a identității?

– Nu este vorba doar de o recuperare a identității, ci de o schimbare de mentalitate, de adecvare a ceea ce se întâmplă acum pe piața cărții. Deci, în condiții de libertate, în condiții de exprimare liberă a acțiunilor, criticul trebuie să-l ajute pe cititor să se îndrepte mai ușor prin hățușul editorial, dar în același timp să-i facă și autorului și editorului un fel de serviciu de publicitate.

A.B. - Cum ați defini, pe scurt, istoria literară?

– Istoria literară este notarea evenimentelor culturii dintr-un anumit moment, anumit timp; ea nu are neapărat un caracter formativ, ci mai degrabă informativ.

A.B. - Credeți că există o legătură între politică și literatură?

– Nu există o legătură între politică și literatură, ci, mai degrabă, între politicieni și literatură.

A.B. - Dar o politică a limbii române?

– O politică a limbii române, o politică a culturii române trebuie să ducă obligatoriu și oamenii de litere. Dar nu suntem învățați să facem asta, nu suntem pregătiți încă, trebuie să învățăm din mers și să ne debarasăm – este adevărat că o și facem deja, sigur cu destule opinteli –, trebuie să ne debarasăm, zic, de prejudecata că politica în domeniul culturii o face Ministerul Culturii. Nu, Ministerul Culturii nu este decât un finanțator de programe culturale, iar programele culturale sunt opera oamenilor de cultură, după cum și politica în cultură, strategia culturală cure ar trebui să constituie o preocupare a Ministerului Culturii are și ea nevoie de sprijinul oamenilor de cultură.

A.B. - Pe când addenda la Istoria Literaturii Române promisă de Dumneavoastră? La ce lucrări în prezent?

– Nu pot răspunde acum la această întrebare, pentru că, până atunci, este vorba de apariția volumelor II și III (de fapt, sunt VI); dar pentru că ele sunt foarte mari și costă mult, problema este acum de a se găsi bani pentru editarea lor. Eu sper că, până la sfârșitul acestui an, vor fi publicate volumele II și III, care sunt depuse la editură de mult timp și sper să se găsească bani și pentru editarea celorlalte volume.

A.B. - Să vorbim acum despre antologia O mie și una de poezii. De unde și când a venit ideea acestei lucrări?

– Această idee mi-a venit de vreo... 30 de ani. S-au scurs 30 de ani de lectură completă, așa am văzut eu poezia română de la începuturi și până astăzi. Sigur, aș mai fi putut adăuga și alte texte ale altor scriitori, dar m-am obligat să păstrez un criteriu statistic, respectând 1001 poezii și 300 de poeți. Probabil că mâine aș face o altfel de antologie, pentru că la urma urmelor fiecare cititor are propria lui antologie.

A.B. - Este greu să împlețiți cele trei funcții, de președinte al Uniunii Scriitorilor, senator și critic literar?

– Nu este atât de greu, cât este la un moment dat incomod. Pentru că sunt lucruri diferite, ce presupun treceri de la un plan la altul în mare viteză, ceea ce nu este chiar comod. Dacă cele trei domenii ar fi fost în același plan ar fi fost mai confortabil. Dar așa, politicul e politic, administrația e administrație – căci asta fac la Uniunea Scriitorilor –, iar profesia de critic literar este profesia mea adevărată și nu prea are legătură nici cu politicul, nici cu administrativul.

A.B. - Să facem un salt în timp și să vă întreb: cine va câștiga până la urmă, omul politic sau omul de artă?

– Nu vă pot răspunde acum, sau pot răspunde doar pentru primii doi (de fapt, sunt trei, nu uitați administratorul), deci pentru omul politic și pentru administrator; în momentul în care vor realiza că nu mai are sens să mai continue, sigur se vor opri la timp. Celălalt, criticul, nu se va opri. Va continua, pentru că nu mai este o profesie, dar, cu modestie sau fără modestie spun, s-ar putea să fie o vocație. Mă mai întreb încă.

(aprilie 1998, Brăila)

Interviu realizat de Angela Baci, (re)publicat în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă”, Editura Junimea, 2015.

ESEU TEMATIC

DE-AR PLÂNGE PLOAIA ÎN URMA NOASTRĂ...*

► Nona NISTOR

Prima dată a fost un gând, o fărâcă a ceea ce numim ușor „uitare”, apoi acel subestimat, firav fior, se preschimbă-n plăcerea crudă a inevitabilei îndoieli, ce prea abrupt alunecă în marea rece și primejdioasă-a viselor deșarte, și-apoi... și-apoi, înecul zgomotos al lui, al tău și al meu, distruse șansa unei vieți curate, amorțite-n speranța dulce a unei învieri, înlocuind-o, prea rapid, c-o efemeră, mincinoasă mulțumire a sinelui cu tine.

Apoi, din marea rece și primejdioasă a viselor deșarte nu izbuti decât ceva să scape - o boabă de țărână, prăfuită de neantul timpului, prea mică să mai crească, prea aspră să mai poată cizela, prea îmbibată-n apa neștiinței se făcuse, prea secătuită-n uscăciunea soarelui era... mică și neînsemnată, nebătută de vântul cel trufaș, nezărită-n văzul zburătoarelor, prea moartă ca să fie vie, prea palidă să fie moartă.

Și totuși, la rădăcina firului de iarbă e pământul, la tulpina vieții și a morții e pământul, la poalele muntelui de lume e pământul, aceeași boabă înclieată-n apă, dogorită-n soare, zvântată-n indiferență, în ridicola blazare-a minții noastre, când tot ce-ar readuce-o în constanta fugă a timpului e chiar ea, picătura blestemată-n repetare, transformată-n încordarea sacadată a unui ritm comun de hărmălaie, ce-i zice numele de PLOAIE.

Apoi, din incompleta, inegala și incompatibila tendință a răului cu binele, din inexacta intenție

de-a corecta predisponibilul, renaște o-încălcitură seculară, ce viață fără de moarte are, ce ființa ta o chinuiește, o ademenește și-o predă domol, apoi, labirintului parșiv al sorții. Renaște o-încălcitură seculară, din nou atinsă de mizerul înclinării noastre, din nou lovită de păcatul strămoșesc, ispășit cu-atâta carne răstignită-n lemnul arzător, din nou răpusă de freneticul impuls al stăruitei de schimbare.

Apoi, din fărâcă ce-o numim „uitare”, din acel subestimat și plâpând fior, din plăcerea crudă a inevitabilei incertitudini, din marea singură și crudă a viselor deșarte, trecutul îl numim uitare, și uitarea doar o clipă și clipirea o moarte; una prea distrugătoare, prea fatală pentru om, pentru ceea ce ar trebui să însumeze o ființă, ce falos noi o numim umană, prea certă minții lui și prea exactă sufletului său, dar niciodată lipsită de puterea unei mări albastre și întoarse, ce toarnă-n astă humă veche, stoarsă de ursită, aceeași fericire și-mpplinire, aceeași rugă preaslăvită-n foi, ce-i zice numele de PLOI.

Și-a fost cuvântul, apoi gândul și dorința, urmate de-ntunerice și adânc, ce prea ușor căzură-n uitare și uitarea în trecut; dar valurile vieții au luat acea fărâcă de speranță, și-au preschimbă-o în forțare, și forțarea-n repetare, și repetarea-n plăcere, și plăcerea-n trăire... și trăirea-n LACRIMĂ, și lacrima în PICĂTURI de PLOIE, iar ploaia în FURTUNI de picături sărate, pe care omul le dă drumul în neștire, în loc de față, doar de suprafață.

Ah! De-ar fi și ploaia om, sau cel puțin carnală, căci sufletul mereu udat de ploaia suferinței, adăpostește astăzi prea multe inimi rătăcite-n drumul căutării; de-ar ști și ploaia cât de greu și sufocant devine, iarăși, aerul, când palma ei, mai rece sau mai caldă, nu se-ndură să mai poposească odată în tărâmul muritor? De-ar fi, de-ar ști... dar toate se rezumă la un zbcium permanent al ei, la simpla contractare a unei nevăzute inimi, la ineputabilul și banalul scâncet, ce-i zice numele de PLÂNSET.

De-ar plânge ploaia-n urma noastră, de-ar plânge pentru tot ce-avem în spate, de-ar plânge pentru viața, faptele și moartea ce ne-așteaptă, de-ar scutura, iar, stratul grosier al letargiei, prea puternic încleștată-n noi, ar fi, probabil, mai ușor - nici inima n-ar mai pulsa atâta sentiment, nici el n-ar mai sălășlui în noi, și astfel, vom bifa și să trăim sub numele de OM, dar fără-a fi, palpabil, oameni.

Lumea vrea lumină și căldură, vrea fericire și putere, vrea soarele și limpezimea vieții fără griji, fără greutatea exactă a propriei decizii, fără riscul propriilor consecințe; vrea inima seninătății, fără-a înțelege că prin cupola ploii trec toate, se căiesc, plâng, se spală, și-apoi fug departe, în lume... Prin simpla înclinare a boltei, prin mirosul apăsător al ploii, prin dâra de culori unite în iubire, cerul și-a ales cuvinte: ca durerea ce o are, să nu se risipească în rutină, ci să cadă, rugător, în ceea ce numim ușor, „trup de vânzător”. Un vânzător de lacrimi reci, abandonate în vid, un vânzător perfid, ce toarnă în neștire mulțime de algie, un vânzător pretențios, ce-și cere-n lume un rost, un vânzător de om, de suflet, de ce-a fost.

Plângi, omule! Nu limita trăirea ta la gândul că va trece, că-i doar o rătăcire a simțirii, nu te ascunde după neputințe, după delăsare și mimare, ci umblă mai departe de-nvelișul accesibil, și găsește ceea ce ai pierdut de mult, scoate-l la lumină și oferă-i binecuvântarea ploii agitate în pământ! Nu te feri de ea, n-o alunga iar în preexistent, căci uitarea o va înneca din nou, ci dă-i șansa să-ți arate, neispititor, singura lege ce-o cunoaște ploaia, cea de a clăti, la nesfârșit, ceva ce pare fără de sfârșit- păcatul! Nu râde, când ai putea să-ți plângi amarul chiar în faptul ei, nu o subestima, când în ea poți visa dincolo de granițe, fără să observe nimeni, nu risipi o dragoste simplă și adevărată a ploii față de pământ, nu pângări cu înclinarea ta, ceva atât de înrădăcinat în sacru!

Însă, ceva străvechi și sfânt, ce-și duce smerita existență sub prafu'-necăcios al timpului, nu lasă și nici nu va lăsa această lume să sfârșească în uitare; e legea firii, a naturii și a ploii de a regenera celula moartă a vieții, de a reînnoi trecutul cu prezentul, de a recăpăta pământul suflarea pentru care mai respiră, de a lega și cățara iar ființa noastră pe cele mai înalte culmi ale frumosului.

Nu poate ști, oare, și timpul cum în fața sa se scurge ceea ce ar trebui să prețuim întâi în univers? Nu poate ști, oare, și viața că singură e lăsată-etern, o-mpleticire caldă și vioaie, sub îndrumarea cordială a unui sunet, ce-i zice numele de SUFLET?!

Dar totul stă prea bine în mintea excelent organizată, învăluită de produsul închipuirii noastre, și prea greoi și rușinos i-ar sta acum unui om să descoasă tot ansamblul de idei, ce-l credem a fi sinuos.

Și astfel ajunge ploaia să sfideze legea firii, a naturii, pentru miile de inimi ce sunt zilnic încercate, zilnic rupte de esența, de izvorul, de temeiul și valoarea unui suflet neatins, congenital, de-adâncimea unui cuget capital. Omule, cinstește ploaia, căci mulți ar vrea, ca singuri, să se plângă ei, dar ea, evlavioasă, se va întoarce mereu spre tine, același rob al trecutului, același cumpărător de viitor!

* Lucrare premiată la Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, Ediția a X-a, Brăila, 2022, cu Tematica de concurs: „**Alchimia ploii**”.

Este o confirmare a talentului tinerei autoare, elevă în clasa a XI-a a Colegiului Național „Calistrat Hogaș” din Tecuci, îndrumată de prof. Persida Drăguțu. Debutul absolut a fost găzduit de paginile revistei noastre.

► Firiță CARP

PROZĂ SCURTĂ

INSTANTANEE

Simple întâmplări

Se întâmplă uneori, se întâmplă ca un domn, pe o stradă din Buzău, să-i spunem Transilvaniei, să lovească o doamnă.

Fraza de început o puteți trece cu vederea deja, este doar pentru efect jurnalistic, anume eliptică pentru captarea atenției cititorului, realitatea este că un autoturism condus de un oarecare, veți vedea curând de ce nu-i mai zicem domn în continuare, a accidentat o mașină condusă de o doamnă. Până aici nu e nimic chiar atât de neobișnuit încât să pierdem timpul povestind, veți remarca, și așa ar fi rămas, dacă oarecarele vinovat nu ar fi șters-o, cu tupeu cu tot și, evident, cu lașitatea aferentă, de la locul ghinionistei îmbrânceli automobilistice. Tot întâmplarea face ca doamna să iasă repede din uluiala primului șoc, stare oarecum firească în asemenea incidente cu dublă determinare, fizică și psihică, și să-i aplice fugarului o cinstită și edificatoare fotografie. Se întâmplă apoi ca doamna să se adreseze poliției. E drept, a făcut-o cu o doză de scepticism, îmboldită de o slabă, însă nejustificată lipsă de încredere, cum avea să recunoască și, totodată, animată de o minimă speranță. Peste toată tărașenia se întâmplă ca doamna să nimerească un polițist încăpățânat, asta în sensul frumos și bun al cuvântului, care nu s-a lăsat până când, la mai bine de o lună de la producerea evenimentului arătat, nu l-a depistat pe lașul fugar. Acum nu mai contează că respectivul avea polița de asigurare în neregulă, mai exact spus documentul doveditor al legalității prezenței pe drumuri publice a automobilului buclucaș nu exista la data și locul faptei, am înțeles că neplăcuta situație s-ar datora doar simplei coincidențe că și în domeniul asigurărilor lucrează oameni, ca în toate domeniile dinspre care ne pândesc surprize nedorite. Dar contează, cel puțin pentru respectul față de adevăr, că doamna mi-a

povestit cu entuziasm, chiar cu un fel de bucurie, toată întâmplarea. În țesătura neplăcerilor legate de incident, îmi povestea dumneaei, s-a strecurat satisfacția întâlnirii unui polițist destoinic, a unui om tânăr care, prin perseverență și iscusință, face onoare profesiei sale.

Mai departe aș putea spune că tot întâmplarea face ca numele polițistului respectiv să fie Leonid-Emil GRIBINCEA. Dar aici simt nevoia să subliniez că nimic nu-i întâmplător în viețile noastre. Pe polițistul despre care merge vorba de față l-am întâlnit eu însumi anul trecut. Fără nicio îndoială, mi-a lăsat aceeași impresie. Datorită unor asemenea profesioniști, legea face casă bună cu omenia.

Mersul spre capodoperă

Am avut privilegiul să dialoghez în mai multe rânduri, de-a lungul anilor, cu gânditorul clujean Teodor Vidam, ale cărui preocupări creatoare sunt dedicate predilect filosofiei morale, despre spațiul larg al eticii scrisului. Încercările mele de a justifica, într-un fel, mai mica vizibilitate a unor producții editoriale de care m-am ocupat se izbeau de nedumerirea sa întrebătoare: CARTEA, unde-i CARTEA, dragul meu editor?!

Maimultsaumai puțin întâmplător, unrăspuns la întrebarea importantului filosof contemporan amintit l-am aflat ieri, la Brebu, în județul Prahova. Sub bagheta magicianei Lorena Crintea, gazda Seratelor ELSTAR cu sediul în Câmpina, ajunse, iată la a 50-a manifestare, bineînțeles, cu sprijinul întregii echipe, s-a desfășurat o lansare de carte cu totul aparte. Despre volumul în cauză, MUZEUL VÂRSTELOR, mă pronunț după ce îl voi citi, se află printre prioritățile mele. Dar cum, tot mai mult sau mai puțin întâmplător, urmăresc de câțiva ani urcușul tinerei autoare spre culmile beletristicii, acum voi spune altceva. Atmosfera din jurul lansării, dar mai ales originalitatea

prezentării propriei strădanii literare de către efervescenta și talentata scriitoare bucureșteană m-au determinat să-mi zic: iată CARTEA! Fiindcă Eveline Păuna nu a vorbit despre ea, ci despre oricare dintre noi, prinși într-un mod sau altul în scrisul său. Dacă aveți sentimentul că vă aflați în preajma unei bucurii, n-o lăsați să se risipească în vânt, ca puful pădăiei mature, ci atingeți-o, apropiați-o, nu pierdeți clipa, îndemnați cuvintele ei. Curățați vitrinele în care vă aflați de balastul nefast și adăugați, în locul lui, efemiridele fericirii care vă luminează viața cu senzația nesfârșirii ei!

În fapt, asta am aflat că face tânăra scriitoare punându-și sufletul în cărți. Iar eu, cunoscându-i în bună parte traseul de până acum, știu că și-l continuă spre împlinire. M-a convins oferindu-ne cea mai sugestivă definiție a scriitorului din câte am întâlnit. Când poți, doar cu un creion și o bucată de hârtie, să mergi oriunde te poartă gândul, ești scriitor!

Eveline nu a spus chiar așa, ea vorbește mult mai frumos și mai convingător decât îmi pot eu aminti. Ce știu sigur este că ieri a fost vorba despre mersul ei original spre capodoperă, adică spre CARTE, cum intuitiv o definește Teodor Vidam, adică spre acel pisc al creației literare alcătuit din toate piscurile atinse deja!

Știu sigur că vei ajunge sus, sus de tot, ai demonstrat că poți draga noastră și a literaturii române, minune de temeritate creatoare cu care ne-a îmbogățit Divinitatea, plina de har Eveline Păuna!

Peisaj urban

PROZĂ

MAHMUDELE

► Marin NĂSTASE

Unul dintre fascinantele obiceiuri care mi-au tulburat copilăria a fost purtatul salbelor de galbeni, de către tinerele fete, duminica la horă. Prin vremuri, miraculosul fenomen a răscolit sufletele multor pictori și scriitori, care l-au transfigurat în nemuritoare opere.

Se cuvine o aplecare asupra aceluia obicei, cu mai multă atenție și, mai ales, trebuie urmărită evoluția și dispariția sa.

În anii dinaintea celui de-al doilea război mondial, la horele duminicale, fetele veneau gătite în costume populare, cu ii înflorate, bete și boscele. Așa le-am apucat când eram copil de vreo patru-cinci ani. Mai înainte, îmi povestea mama de bunica sa că pe cap purtau concii, greu de făcut și de așezat. Când am fost copil, eu le-am văzut cu capul acoperit cu maramă de borangic și cu salba de galbeni la gât. Adevărate prințese!

În părul negru de abanos, flacăra unui trandafir galben sau roșu, învăluită în transparența aurie a borangicului, ardea misterios. Iar lumina ei sublinia fildeșul obrazilor și strălucirea ochilor. Aura de mister a fecioarei era amplificată de salba cu luciri magice, răzbătând prin străveziul apei de borangic. Luciri reflectate în sclipirile aurii, care se revărsau pe piept, până spre poale.

În sclipitoarele unde aurii de borangic se odihneau și trandafirii iilor, galbeni sau roșii, încadrați cu alte cusături: flori de câmp, triunghiuri, romburi, cerculețe și cruciulițe, toate din fir de ibrișin și paiete lucitoare ori mărgelile mărunțele. În jos, pe talie și spre poale, apa borangicului, sclipitoare, întâlnea betele roșii, brodate cu mărgelile și boscelele din material negru, cu motive florale și geometrice, gri-argintii, strălucind și ele în țesătura materialului, alături de alți trandafiri brodați din fire lucitoare. Păreau apariții diafane din grădini fermecate, de unde zânele poienelor cu flori au trimis albinele sau găzele care au migălit pe pânză acele flori, dându-le nectar la schimb.

Iar salba! Superba salbă cu galbeni de la gât era alcătuită din mai multe monede turcești de aur,

de mărimi diferite, numite MAHMUDELE, după efigia încrustată pe ele, a sultanului Mahmud al II-lea, întemeietorul imperiului turc. Erau în salbă și unele monede mai mici, numite „napoleoni”, după efigia împăratului Napoleon al III-lea, sau „cocoșei”, de la cocoșul galic de pe revers.

După numărul mahnudelelor din salbă se stabilea rangul fetei în elita satului. Pentru că o salbă putea să aibă fie o singură mahnudea, fie două, până la cinci sau șapte mahnudele. Fetele sărace purtau salbe de „icușari”, monede turcești din cupru suflat cu aur. Chiar și cele mai sărace, fără salbă, tot aveau măcar cercei din icușari.

Pe vremea aceea nu-mi puneam întrebarea de ce purtau fetele la gât salbe de mahnudele. Probabil că nimeni nu-și punea o astfel de întrebare. În definitiv, de ce poartă femeile bijuterii?

Ca să le amplifice frumusețea și să fie plăcute. Iar în acele vremuri asta era moda. Dar acele fete nu purtau la gât simple bijuterii, care să le sublinieze frumusețea și bogăția. Ele etalau strădania câtorva generații de părinți, bunici și străbunici, buni gospodari, care munciseră, ca urmașii lor să aibă „ceva”. Asta arătau fetele la lume: că sunt de „NEAM”.

Acel „ceva” avea menirea să atragă flăcăul de ispravă, vrednic să-l primească odată cu fata, ca zestre, ce trebuia fructificată, spre fericirea urmașilor lor. Căci mahmudele se puteau transforma oricând în pogoane, în cai, în perechi de boi, în atelaje sau în case.

Tinerii căsătoriți țineau la aceste valori, pentru că și ei, la rândul lor, urma să aibă copii. Și ei trebuia să lase „ceva” zestre la fetele lor. De aceea și ei se străduiau să mai cumpere mahmudele, să fie salba mai bogată, să aibă ce împărți la mai multe fete. Sigur că în viața lor apăreau și momente disperate, din care se salvau cu o mahmudea-două. Ca să nu mai vorbim de acele momente nefericite, când mahmudele cădeau pe masa jucătorilor de cărți sau pe teigheaua cârciumarului. Ori erau furate din salba soției, ca să ajungă în salba amantei. În privința asta am auzit unele povești cu mahmudele, mai mult sau mai puțin adevărate.

Mulți se vor întreba cum au ajuns în țară acele mahmudele și cocoșei. Evident că proveneau din țările lor de origine, Turcia și Franța, aduse pe nebănuitele căi ale comerțului, sau pe alte căi misterioase (tot așa de „ne/bănuite”). Munca transformată în cereale, vite, putini cu brânză, piei și multe alte produse țărănești era schimbată prin vânzare pe mahmudele și cocoșei. Mai ales de negustorii greci, care veneau cu corăbiile lor pe Dunăre până la Turnu Măgurele, poate chiar mai sus.

Nu știu dacă cineva a stabilit câte mahmudele au ajuns pe meleagurile noastre în cei peste o sută cincizeci de ani, pe căi cinstite sau misterioase. Cu atât mai puțin aș putea să spun eu câte au ajuns în satul nostru. Eu știu că am văzut multe fete la horă cu salbe de mahmudele. Dar asta a fost înainte de război. În timpul războiului și, mai ales, după război, fetele nu mai veneau la horă îmbrăcate în costume populare și cu salbe de mahmudele. Care să fi fost cauza, nu știu. Chiar dacă aș fi întrebat pe careva, nu cred că mi-ar fi răspuns. Nu-mi rămân decât presupunerile. Să fi fost prudența căprioarei care scrutează depărtările și presimte existența lupilor lacomi ascunși?

La hore, fetele veneau îmbrăcate în stambe ieftine și poplinuri țipătoare, iar la gât purtau mărgelile sclipitoare, divers colorate, dar fără noblețea eternului metal. Deci, prințesele care au fost, strălucind în demnitate și distincție, acum își înveșmântau prospețimea în materiale ieftine, uneori de prost gust, țipătoare. Oricâtă grație și fericire ar fi degajat frăgezimea trupurilor zvelte, împodobirea cu poplinuri și mărgelile era umilitoare, o coborâre din rang și demnitate.

Și totuși... prudența căprioarei față de lupul din depărtări a fost încălcată de fetele și femeile din satul nostru într-o singură zi din an. Era ziua de Înălțare. În acea zi era cinstită și memoria celor căzuți pe front, înălțați la cer, lângă Domnul nostru Iisus Hristos. Era Ziua Eroilor! Or, în anii de după război, până prin anii nouă sute cincizeci, în multe familii lacrimile nu se uscaseră pe fețele mamelor sau soțiilor ori copilelor celor dragi care tot mai erau, zadarnic, așteptați. Îmi aduc aminte că, în acei ani, învățătorii le spuneau școlarilor să aducă la monumentul din curtea bisericii coroane pentru eroi. Dar făcute din flori dăruite de mamele sau soțiile celor căzuți pe front, cu numele înscrise pe soclul monumentului. Și eu am dus de câteva ori la monument astfel de coroane. N-am să uit niciodată florile dăruite pentru coroană de acele femei cu fiii sau soții căzuți sau dispăruți pe front. Erau în stare să-mi dea toate florile din grădină. Flori udate din belșug cu lacrimi. Oh, lacrimile de mamă pentru fiii pierduți sunt așa de grele! Și atât de multe!

În acea zi sfântă fetele și femeile se îmbrăcau în costume populare și se împodobeau cu salbele de mahmudele, pentru care munciseră dragii lor eroi. Dimineața mergeau la biserică și la monument, cu flori și colivă. După amiază, toate fetele veneau la horă îmbrăcate în costume populare și mahmudele la gât. Așa cum era obiceiul înainte de război. Memoria eroilor era cinstită și la horă. Ajunsesem să consider această zi ca pe un privilegiu, când mai vedeam fetele la horă împodobite cu salbe și în costume populare. Credeam că așa va fi mereu. Dar n-a fost să fie! Pentru că povestea salbelor de mahmudele s-a sfârșit brutal într-un an. Ultima imagine a horei de vis, cu fete din basm, pe pieptul cărora jucau mahmudelele, a fost prin 950? sau 951? Nu-mi mai aduc aminte. În acea zi de cinstire a eroilor așteptam cu emoție mirajul aurului învăluit în borangic. Și fetele veniseră la horă. Se plimbau grupuri-grupuri, ca altădată. Și jucau zâmbitoare în horă. Strălucirea și demnitatea lor grațioasă se răspândea în toată atmosfera horei. Mirajul

mahmudelelor avea efect halucinant asupra celor din jur. Atât cei care jucau în horă, cât și cei care priveau, pluteau într-o nefirească stare de beatitudine.

În acele momente a venit la horă un fotograf. Un bărbat înalt, uscățiv, cu șapcă, haină de piele și cizme lustruite. Zâmbea și vorbea frumos cu fetele care aveau salbe de mahmudele. Le lăuda că sunt frumoase, că e păcat să nu aibă o poză în costumul ăla de vis și cu salba de mahmudele. Că va fi fotografia tinereții lor, pe care să o arate copiilor și nepoților.

Conștiente că strălucesc, copleșite și de admirația fotografului, toate fetele au acceptat să fie fotografiate, mai ales că nu le cerea banii pe loc.

-Plătiți peste două săptămâni, când vă aduc fotografiile! Le spunea fotograful, zâmbind amabil.

Și ce le mai fotografia de aproape!... Cât mai aproape, mai ales bustul cu pieptul strălucind de mahmudele. Și au trecut săptămânile de așteptare. Dar fotograful nu a mai venit. În schimb, a venit o mașină neagră la primărie, din care au coborât trei vlăjgani cu cizme și haine de piele. Veniseră cu executarea HCM... privind interzicerea purtării și confiscarea bijuteriilor din metale prețioase. Și mahmudelele, cocoșeii, ce erau? Cât de uluit o fi fost tovarășul președinte al Sfatului Popular!

-Ce HCM... tovarăși?

Nu vreau să-mi închipui dialogul. Nu vreau să-mi închipui nici ce a urmat, cum s-au desfășurat investigațiile, cu dovezile pe masă. Fotografiile cu frumoasele fete în costume populare și cu salbele la gât au fost destul de reușite. Mahmudelele din salbă se vedeau clar, puteau fi ușor numărate. Iar frumoasa care zâmbea fericită putea fi ușor ghicită. Zvonuri au fost multe. Vuia satul... Dar... un vuiet surd, nici măcar șoptit. Vuiet învăluit într-un țol gros de muțenie... Și durere multă... Scrâșnită. Nu se știe dacă au fost bătuți, schingiuiți... câți or fi fost, a scăpat vreunul care să nu predea salba cu mahmudele? Ce greu lințoliu de tăcere! Jaful a ținut mult timp, într-un desăvârșit secret. Nimeni nu vorbea, nici când era chemat și nici când pleca din lad. Dădea totul ca să scape de chinurile acestuia și apoi... tăcea. Mai ales, tăcea. Ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Ce frumoase erau acele zile de vară! Cu păsările care cântau în tufișurile sălciilor de pe malul pârâului... Dar în sufletul fetelor de atunci... Măcar le-or fi dat acele fotografii blestemate? Dar și dacă le-ar fi dat, le-au mai păstrat, sau le vor fi rupt în mii de bucățele? Nu voi și niciodată. Și la ce ne-ar folosi? Pentru că

la horă n-au mai apărut fete îmbrăcate în costume populare și cu salbe de mahmudele.

Mahmudelele au dispărut definitiv din zestrea fetelor. Li s-au dat în schimb niște petice de hârtie... Cât de autentice au fost? Ce scria în ele? Probabil, multe din acele hârtii s-au distrus. În zilele acelea, spaima și deznădejdea anesteziaseră sufletele oamenilor. Nu mai aveau putere să spere că va veni o zi... nu mai credeau că Dumnezeu va "răsplăti" cum se cuvine și pe acei ticăloși.

Dar nici să se gândească prea mult, bieții oameni, n-au avut timp. Prașila și seceratul i-au luat cu zorul, i-au sculat cu noaptea-n cap și le-au spus că... de acolo au primit ei mahmudelele. Iar ei... tot de acolo trebuia să supraviețuiască.

Rând pe rând, alte evenimente au pătruns în viața lor. Viață devenită vis năucitor, cu o înșurire de coșmaruri. Așa că jaful mahmudelelor a fost uitat cu desăvârșire. Costumele populare de la horă și salbele cu mahmudele au dispărut și din amintire. Uitarea lor, ca o eliberare dintr-un vis chinuitor.

În timp, acei oameni hăituiți și jefuiți s-au dus rând pe rând în deal, la cimitir. Iar copilele lor, încovoiate de urgia acelor vremuri, acum poartă hainele grele ale bătrâneții.

Lectura

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

CAPCANE ALE LIMBII ROMÂNE: ASPECTE MORFOSINTACTICE (II)

► Gh. N. VASILACHE

Despre utilizarea corectă a articolelor

În gramaticile tradiționale românești, articolul era considerat ca o parte de vorbire autonomă, prezentată separat ca și celealte nouă. În lucrările mai recente de gramatică, se consideră că articolele nu constituie o clasă lexico-gramaticală autonomă, ele subordonându-se, de fapt, clasei mai largi a determinanților, prin care se realizează integrarea în enunț a grupurilor nominale în care apar. (vezi *Gramatica limbii române*, București, 1966 și *Gramatica de bază a limbii române*, București, 2010). Nu ne propunem să prezentăm argumentele teoretice care stau la bază modificării statutului morfologic al articolului, ci vrem doar să semnalăm, în secvențele următoare, unele erori referitoare la utilizarea diferitelor tipuri de articole (hotărât, demonstrativ, genitival), întâlnite în exprimarea orală sau scrisă.

1. Folosirea improprie a articolului hotărât *lui*

*Le-am expediat la timp **lui Monica** și **lui Cristina** toate lucrările solicitate!?*

Numele proprii de persoane au flexiuni deosebite după gen. Cele masculine, cu terminație consonantică sau vocalică: *-ă, -e, -i, -o, -u*, formează genitiv-dativul cu articolul **proclitic lui**: *lui Adrian, lui Dan, lui Ionică, lui Vasile, lui Luigi, lui Romeo, lui Alexandru*. Numele de persoane feminine, de animale și numele savante ale corpurilor cerești formează genitiv-dativul cu articolul **enclitic -i**, acestea având astfel terminația **-ei** (*Anei, Mariei, Cristinei, Andromedei* etc.), cu excepția celor terminate în **-ca, -ga**, care au terminația **-ăi** (*Anicăi, Monicăi, Olgăi* etc.). Formele de G.D. din titlu: *lui Ana, lui Cristina, lui Maria, lui Monica, lui Olga*, care urmează modelul masculinelor, sunt considerate inculte. Cu articolul proclitic **lui** se formează genitiv-dativul doar al unor nume de persoană de genul feminin care se termină în consoană (*lui Carmen, lui*

Irinel, lui Lenuș) sau în vocalele **o, i** (*lui Teo, lui Jeni, lui Lili, lui Zizi* etc.).

2. Cu sau fără articolul hotărât *-I* în cazul unor toponime?

O problemă de cultivare a limbii se referă la scrierea articolului hotărât *-I* la toponimele cu formă de masculin/ neutru singular, pentru care, pe cale administrativă, s-a generalizat scrierea fără *-I* nu numai la toponime fixate astfel mai demult (*Giurgiu, Runcu, Țepu* etc.), ci și la compuse precum *Malu cu Flori, Prundu Bârgăului* ș.a. Noul DOOM2 nu oferă o normă clarificatoare, din moment ce la pagina LXXV sunt înregistrate două tipuri diferite de scriere: *Vințu de Jos*, dar și *Sfântul Gheorghe*. Dacă pentru toponimele simple se poate accepta această soluție unificatoare, nu este deloc indicat să se adopte scrierea fără *-I* și în situațiile în care acestea sunt urmate de un determinant (atribut adjectival, genitival sau prepozițional). Corect trebuie să se scrie: *Crăciunelul de Sus, Malul cu Flori, Sighetul Marmației, Șimleul Silvaniei, Vânjul Mare* etc., opinie exprimată de Mioara Avram în *Gramatica pentru toți*, București, 1986, p.72. În aceeași lucrare, autoarea menționează că toponimele cu forma-tip nearticulată (de tipul *Arad, Bârlad, Brașov, Beijing, Cluj, Dej, Luxemburg*) se folosesc în propoziții **în forma articulată** în toate pozițiile sintactice neprepoziționale (cu excepția unor apoziții). Astfel vom spune/ vom scrie: *Aradul este un oraș modern. Îmi place mult **Brașovul**. Am vizitat **Luxemburgul** în urmă cu trei ani*. Neglijarea cerinței de a se folosi numai forme articulate în anumite construcții reprezintă o greșală de exprimare ca în: **Cluj** (în loc de **Clujul**) *este un oraș foarte primitiv. **Beijing** (în loc de **Beijingul**), **capitala Chinei**, are peste 20 de milioane de locuitori*. Pentru o documentare suplimentară, se poate consulta lucrarea: Eliza Ghinea, Dan Ghinea, *Localitățile din România. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2000.

3. Modalități analitice de marcare a cazului genitiv

soarta a multe opere de artă/ soarta a multor ?;

de-a lungul a câteva a decenii/ de-a lungul a câtorva decenii?

Pentru marcarea cazului genitiv în construcțiile cu numerale cardinale propriu-zise sau cu adjective cantitative, se poate utiliza **prepoziția a**, omonimă cu forma articolului genitival de feminin singular **a**, urmată de formele de **nominativ - acuzativ plural** ale numeralelor/-adjectivelor respective. Așadar, trebuie considerate corecte variantele de pe prima poziție, ca și formele *costul a cinci cărți; părinte a trei copii; prețul a numeroase cărți; tratamentul a numeroase boli*. Cazul genitiv al numeralelor cardinale mai poate fi marcat și cu **articolele genitivale** *al, a, ai, ale numai dacă acestea sunt însoțite de articolul demonstrativ* cel în formă flexionată: *reprezentanți ai celor 25 de state; autor al celor două volume*. Pentru ușurința exprimării, adjectivele cantitative se pot utiliza și în formă flexionată, fără articol genitival: *soarta multor opere de artă, de-a lungul câtorva decenii* etc.

4. din punct de vedere al legii sau din punctul de vedere al legii?

din punct de vedere legal sau din punctul de vedere legal?

Substantivul *punct* din locuțiunea prepozițională *din punct de vedere* se modifică în funcție de cuvântul care urmează. În construcțiile cu un adjectiv, forma recomandată este cea nearticulată - *din punct de vedere...*; în construcțiile cu un substantiv în genitiv, se va folosi forma cu articol hotărât - *din punctul de vedere*. Așadar simplificând regula, putem ajunge la următoarea schemă sintactică: *din punctul de vedere + al + substantive în genitiv; din punct de vedere + adjectiv*. Prin urmare este corect să spunem: *din punctul de vedere al statisticilor; din punctul de vedere al Inspectoratului; din punctul de vedere al vieții spirituale, dar Din punct de vedere geografic, România se află în zona de climă temperată. Din punct de vedere istoric, descoperirile arheologice recente prezintă o reală importanță.*

5. Datorită acestor eforturi și a condițiilor create...?;

Am reușit mulțumită ție și a prietenilor tăi?

În coordonarea a două substantive în cazul **dativ** impuse de prepozițiile *datorită, mulțumită, grație, conform, contrar*, al doilea membru nu trebuie să fie însoțit de articolul **a**, marcă specifică genitivului.

Corect vom spune: **Conform condițiilor anunțate și programării** făcute cu întârziere, ajungerea noastră la destinație într-un timp rezonabil va fi incertă., **Grație respectării restricțiilor de deplasare și tratamentului** adecvat, 19 bolnavi cu COVID19 au fost salvați., dar vom greși spunând și scriind: **Conform condițiilor anunțate și a programării....., Grație respectării restricțiilor de deplasare și a tratamentului.....**Din teama unor vorbitori de a nu greși omițând articolul genitival, se produce frecvent apariția lui **incorectă** în construcții cu două dativ coordonate, construite cu prepozițiile menționate. Folosirea articolului genitival **este obligatorie** însă în coordonarea a două sau a mai multor substantive în genitiv impuse de prepozițiile specifice *asupra, contra, dedesubtul* etc. începând cu cel de-al doilea termen: *presiuni asupra familiilor de interlopi și a acoliților acestora; controlul poliției rutiere este îndreptat împotriva vitezomanilor și a celor care conduc sub influența substanțelor stupefiante; de-a lungul șoselei și al râului din împrejurimi.*

6.1. Selectarea corectă a articolelor genitivale

centrul de difuzare al presei? sau centrul de difuzare a presei?

permisul de conducere a tatei? sau permisul de conducere al tatei?

modul de înțelegere a părinților? sau modul de înțelegere al părinților?

Structurile formate din **substantiv + prepoziție + substantiv + attribute substantive/ponominale în cazul genitiv** precedate de articole genitivale provoacă, pentru foarte mulți vorbitori, reale dificultăți în selectarea corectă a articolelor, mai ales când substantivele determinate sunt de genuri sau numere diferite. Evitarea dezacordului presupune o analiză detaliată și atentă a raporturilor sintactice dintre termeni. Pentru evitarea greșelilor de acord al articolelor genitivale, va trebui să „descoperim” la care dintre cele două substantive precedente se raportează attributele genitivale.

Primul atribut din titlu *-presei-* însoțit de articol genitival este precedat de două substantive, cel de-al doilea fiind atributul prepozițional al celui dintâi. Verificarea regentului real al acestui atribut în genitiv se face prin alăturarea nemijlocită a substantivelor în discuție (**centrul** sau **difuzare**) cu atributul în genitiv, iar concluzia logică este că doar al doilea substantiv este adevăratul regent (*difuzarea presei*, nu *centrul presei*), iar articolul genitival se va acorda cu acesta. Așadar, corectă este formularea *centrul de difuzare a presei* ca și în exemplele: *modul de aplanare a conflictelor dintre părinți și copii...*;

metodele de **învă-țare a normelor gramaticale**, termenul de **repartizare (la liceu) a absolvenților din seria.....**;...În cazul al doilea, articolul genitival se acordă, în mod obligatoriu, cu substantivul de pe poziția întâi, regentul real al atributului în genitiv (*permisul tatei*, nu *conducerea tatei*). Tot la fel și în: **activitatea de bun organizator a directorului firmei X**, **serviciul de ambulanță al municipiului Sibiu**, **recordul de decese al Spaniei**, **necesarul de alimente al populației** etc. În a treia situație, sunt posibile ambele forme, întrucât regentul atributului al *părinților* poate fi reprezentat atât de substantivul imediat precedent (prima variantă), cât și de primul termen din grup (a doua variantă), cu o diferență semantică lesne de înțeles: *modul de înțelegere a părinților*, în care atributul *părinților* reprezintă obiectul *înțelegerii*, dar și *modul de înțelegere al părinților*, în care atributul reprezintă autorul acțiunii.

Când atributul genitival se referă la un regent multiplu, selectarea corectă a articolului genitival este mult mai dificilă, putându-se opta fie pentru acordul prin atracție cu termenul cel mai apropiat al regentului multiplu ca în exemplele: *numele, adresa și numărul de telefon al solicitantului*, fie pentru acordului gramatical cu formă de plural: *numele, adresa și numărul de telefon ale solicitantului*, singularul și pluralul aflându-se în raport de variație liberă, în astfel de construcții.

6.2.unei colege a mele? unei colege a mea? unei colege ale mele?

Construcțiile din titlu cuprind adjective pronominale posesive, având ca regent un substantiv la numărul singular, la cazurile G.D. Când adjectivul pronominal posesiv este însoțit de articol posesiv, acesta va avea în mod obligatoriu formă de singular, iar posesivul va avea formă flexionată. Așadar formele corecte sunt *unei colge a mele*, *unei verișoare a mele*, *unui coleg al meu*, dar la plural vom spune/ scrie *unor colege ale mele*, *unor prieteni ai mei*. În construcțiile cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „*de felul*”), urmată de un pronume posesiv, norma actuală admite atât pluralul, cât și singularul: *un prieten de-al meu/ un prieten de-ai mei*, *o prietenă de-ale mele/ de-a mea*.

7. cel sau celui?; cea sau celei?

Cuvintele subliniate în titlu sunt considerate în gramatica tradițională articole demonstrative/ adjectivale, având rolul de a face legătura dintre un substantiv articulat cu articol hotărât enclitic sau un

nume propriu de persoană de determinantul său (adjectiv, numeral sau un adverb cu prepoziție). Folosirea corectă a articolelor demonstrative pune mai multe probleme, mai ales cele referitoare la acordul acestora în gen, număr și caz cu substantivul determinat sau înlocuit. Abateri de la această regulă se produc frecvent la acordul în caz cu substantivul, în special la G.D.sg. și pl. Se remarcă adesea, în exprimarea orală, dar și în cea scrisă, tendința de părăsire a acestui acord și, implicit, utilizarea eronată a formelor de N.A. Se spune/ se scrie corect *băiatului celui harnic* (nu *băiatului cel harnic*), *fetei celei silitoare* (nu *cea silitoare*), *băieților celor harnici* (nu *cei harnici*), *fetelor celor harnice* (nu *cele harnice*). E bine de știut că numai la numele proprii ca *Mircea cel Bătrân*, *Radu cel Frumos*, *Ștefan cel Mare*, *Ecaterina cea Mare* este corectă folosirea articolului și a adjectivului la G.D. în forma de N.A.: *oastea lui Mircea cel Bătrân*, *domnia lui Ștefan cel Mare*, *palatul Ecaterinei cea Mare*.

„**Adevărata dragoste de patrie este de neconceput fără dragostea pentru limba ei.**”

(Konstantin Paustovsky)

Tânăra cu colier roșu

FRAGMENT DIN ROMANUL „KRAINA”

UMBRELE SFÂRȘITULUI

► Elena NETCU

„Sunt cazac de când mă știu! Iubesc libertatea precum pasărea cerului, precum peștele în întinderea nesfârșită a bălților” își repeta în gând Pantilei care îmbrăcase haina militară de câteva zile, așa dintr-o dată. Începuse războiul fără veste. Peste noapte fusese liniște și dintr-o dată la ora 5 dimineață s-a auzit o explozie. „Vreo butelie,” se gândi el, buimac. „Cine știe ce neisprăvit n-a închis butelia sau cine știe ce s-o fi întâmplat.”

Pantilei se culcase spre miezul nopții. Cu o zi înainte fusese să-și vadă părinții. Dormise puțin. După explozie ieșise în fața casei, așteptând să apară mașina de pompieri. Dar nu întâlni decât vecini speriați, neștiind ce s-a întâmplat. Ca niciodată, în acea seară, rămase până târziu cu lumina aprinsă de parcă ar fi așteptat pe cineva. De multe zile nu putea dormi. Gânduri răvășitoare nu-i dădeau pace, dar mai ales frânturi de vise pe care nu și le explica. Tresărea mereu în somn cu un fel de zvâcnet al trupului masiv. I se întâmplase ca într-una dintre nopțile de insomnie să cadă din pat, pierzându-și echilibrul.

De multe ori dormea singur la mansardă, rămânea ore întregi să studieze și adormea pe singura canapea de o persoană așezată sub rafturile de cărți. Lângă canapea improvizase o noptieră îngustă din fier forjat unde așezase un abajor sub formă de cupolă de culoare roz. Lăsa mereu lumina aprinsă. Într-una dintre nopți i se păru că se apropie de pat o siluetă de femeie, prelungindu-se parcă până în tavan, întinse o mână firavă pe umerii lui puternici și se înfipse în carne, făcându-se una cu trupul lui, se lipise de el ca o plantă agățătoare. La început i se păru că e Natalia lui. Chiar ridică mâna și încercă să o cuprindă, dar constată că se îmbrățișa singur, că forma aceea venită pe furiș este imaterială.

— De mine nu vei scăpa niciodată! A venit vremea să-ți amintesc că de acum încolo vei trăi în vâltoare. Că viața ta va fi un vânt aspru siberian, că inima ta va îngheța de disperare la vederea măcelului pe care chiar tu îl vei provoca sau vei fi martor cum sub ochii tăi vor fi secerate copiii, femeile, bătrânii, bărbați în putere, fără să mai aibă timp să se ascundă sau să-i apere cineva, suflete nevinovate, înghițite rând pe rând de nemiloasa moarte.

— Natalia, șopti el sugrumat, nu mă speria, iubita mea! Iartă-mă! În ultima vreme am uitat că mai existi, sunt ofițer și, zilnic, primim vești de invazie. E mare frământare în țară, Natalia!

— E ultima oară când mă vezi!

— De ce ești îmbrăcată în negru, iubita mea? Ție nu-ți plăcea niciodată culoarea asta, ești atât de întunecată la chip!

— Viața mea pâlpâie, mă voi întuneca și nu vei mai afla niciodată de mine!

— Mi-e dor de tine, femeia mea!

Pantilei îi înconjură trupu-i firav și i se păru că Natalia se culcă ușor pe brațul lui vânjos, că pletele negre îi înfășură gâtul, simți cum îl sugrupă încet, cum se sufocă, dar continua să o sărute cu patimă, să se topească în trupul ei fierbinte ca un jar, de parcă ar fi pentru ultima oară. Îl cuprinse o teamă nedeslușită, se lăsă pradă frisoanelor, săruturilor însângerate, dureroase, îi ardea inima tăciune, se făcea una cu întunericul până când totul se curmă într-un oftat prelung. Nimic. Nimicul din el agoniza, doar colbul negru al neantului se dizolva, spulberând trup de femeie arămie. Un bocet îndepărtat alerga prin văzduh printre avioane minuscule aruncând flăcări. Totul se întunecă în momentul în care Pantilei răstură abajorul lângă canapea și se trezi în beznă.

Coborî în dormitor. O văzu pe Natalia dormind liniștită, doar pleoapele îi tresăreau ușor. *Doamne, cât ești de frumoasă, Natalia mea. Am să plec mâine și nu te-am iubit.* Se cuibări sub așternut, îmbrățișând trupu-i viu, catifelat, zvâcnind de dorinți, o întoarse spre el cu un freamăt flămând, lacom, să apuce și ultima fărâma din lumeasca lui iubire, din pământea lui femeie, nu himera din vis, nu zăluda aceea de umbră prelungă și otrăvită, însângerată, picată în vis precum un corb *nevermoore!* Voia să o soarbă pe Natalia ca pe un ultim ospăț, pentru prima și ultima dată, total, cum nu mai făcuse asta de mult, ca pe un sfârșit inevitabil. Încercă să adoarmă, dar nu reuși. Se ridică din pat, învelind-o pe Natalia ca pe o comoară de preț. Își spunea în sinea lui că femeia lui este sfera, este roata vieții lui, este începutul și sfârșitul. I se otrăvea sufletul de câte ori venea de la Moscova și își jura că nu se va duce nicio dată la părinții Nataliei, nu mai

voia să-i vadă niciodată. De câte ori se întorcea de acolo se așternea tăcerea între ei. Natalia se simțea rușinată de vorbele spumegând de furie pe care tatăl ei i le arunca lui Pantilei, iar Pantilei nu avea replică pentru că nu voia să pună sare pe rană. Dar pe zi ce trecea, Natalia se depărta de bărbatul ei. Acum Pantilei, în această noapte de februarie o iubi pentru o viață, mult, voia să umple toate golurile dintre ei, să se facă una cu iubirea cea mare. Acum în noaptea de dinaintea sfârșitului, i se părea că se naște în el o putere nestăvilită de a cuprinde acest cerc al iubirii, această monadă a începutului, cu un dor de a se naște a doua oară, pentru a semăna iubirea pe pământ. El, Demiurgul Pantilei. El, Adam al începutului, să lumineze în acel februarie geros grădina raiului pe care noi oameni trecători o purtăm aici pe pământ ca semn al păcatului și al mântuirii noastre

Pantilei locuia într-un bloc cu mai multe etaje, de multe ori uita să mai pornească liftul. Aștepta ca altcineva să apese pe butonul de comandă. Liftul îl ducea întotdeauna la ultimul etaj. Deschidea ușa la apartament și se cocoța la mansardă. Era bucuros de asta și era convins că are acest avantaj că locuiește la ultimul etaj, fiind încântat că poate privi panorama orașului din cel mai înalt loc. Kievul cu lumini multicolore, cu blocuri înalte, clădiri impunătoare, cele mai înalte, sfidând depărtările, era fascinant. Privea cerul insistent, așteptând parcă să vadă ceva acolo pe cer, uneori scruta cerul plin de stele și i se părea că mișună ceva în spatele lor. Era acolo o frământare cum era și în sufletul lui de la o vreme încoace. Privea spre cele câteva rafturi suspendate unde erau adunate alandala cărți de istorie, dar mai ales, manuale despre tactica militară. Era ofițer și în ultimul timp zăbovea la unitate mai mult pentru chestiuni strategice privind apărarea țării, dar niciodată nu s-a gândit mai departe, că ar exista vreun pericol când lumea e liberă, când există libertate de exprimare, când poți ajunge la capătul lumii și înapoi, fără să-ți fie teamă de nimic.

Pământul? Ce este oare el și cât ne este dat? Tot sau pe bucăți? Dar oricât am avea, în final, tot doi metri pătrați este al nostru, oricâte averi am avea, nu mai valorează nici doi bani în fața morții. Pantilei voia să se retragă din armată. Nu mai putea fi un războinic. Cu anii devenise mult prea blând, mult prea înțelept, avea alte dorințe care veneau din sufletul lui pentru suflet, nimic ce avea atingere cu bunurile și cu banii nu-l mai interesa. *„Să fiu eu sănătos, eu și băieții mei, eu și femeia mea, eu și cei dragi mie,”* își repeta aproape zilnic. Dar de ceva vreme îl auzea pe comandant că lucrurile nu se îndreaptă spre o direcție prea bună, că rușii râvnesc pământurile Ucrainei, că se vor năpusti asupra țării sale, iar el, Pantilei nu va mai avea forță să se împotrivescă, deși avea alte așteptări de la viață, se prețuia pe sine, dar, în același timp, se depărta tot mai mult de treburile armatei.

Uneori visa că omenirea va ajunge odată și odată să nu mai trăiască între granițe, să se desființeze popoarele și să trăiască întru credință, iubire și bunătate. Dar se trezea la realitate: *„nu e posibilă o asemenea utopie, își zise, sunt soldat, am depus un jurământ, oare îl voi respecta? Dar dacă totuși acești ruși vor veni peste noi cu gând de a ne nimici?”* Se liniști la gândul că ucrainenii sunt oameni puternici, că nu se vor lăsa învinși. Rușilor le va fi greu să-i cucerească. Suntem de același neam, prin venele noastre curge același sânge de slav, de cazac, mai ales. Se gândea la asta cu un soi de mândrie, cazacul este un om liber, nu a acceptat niciodată supunerea, cazacul este libertatea însăși. I se păreau absurde și de neînțeles aceste zvonuri, cum că ar fi posibil să înceapă un război fratricid. Bunicul lui dinspre mamă era rus. El însuși era însurat cu o rusoaică, Natalia, care îi dăruise trei băieți, erau adolescenți, gata să devină pe rând studenți. Trecuseră mulți ani peste el și era pe punctul de a trece în rezervă.

„Oare chiar se vor năpusti peste noi pe nepusă masă?” De ceva vreme, cam prin iarnă se aflase că rușii se pregătesc să mai smulgă din trupul Ucrainei regiunea Donbas-ului, Donețk și Luhansk-ului, după ce cu vreo câțiva ani în urmă înhățaseră cu ușurință Crimeea. Acum aveau alte planuri. *„Poate vor să ne desființeze, nu știu ce mai vor!”* Își privea soția cu neliniște. Natalia avea un tremur în voce când vorbea cu Pantilei, se simțea vinovată că e rusoaică, că tot neamul ei trăiește în Rusia. Îl privea cu tristețe. Ochii ei albaștri se întunecau, căpătau reflexe verzui, de parcă acolo, în sufletul ei, ar fi început o furtună și gândurile ei se frământau în bătaia valurilor. Pantilei evita orice dialog, i se părea că, de fiecare dată, ochii ei se umpleau de lacrimi și nu putea să suporte asta. O iubea mai mult decât orice pe lumea asta. Ea era sufletul, liniștea, echilibrul, bucuria și tristețea deopotrivă. Împărțeau totul, fie că era de bine sau de rău, era totul pentru el. La părinții ei nu se mai ducea. Ori de câte ori vorbea cu socrul lui, îi arunca vorbe veninoase: *„ voi, ucrainenii, trebuie să dispăreți de pe fața pământului, într-o zi vă luăm totul, chiar și dumicalul de la gură, într-o zi veți fi praf și pulbere!”*

Pantilei nu se supăra, se gândea că așa sunt bătrânii care fac parte din garda veche, au reminescente de pe vremea bolșevicilor, hrăpăreți, acaparatori, nemiloși, fără nici un Dumnezeu. Acum trăia în alte vremuri. Lumea sa mișcă, se gândea el. În secolul XXI există o altă percepție asupra lumii, războiul este doar o formalitate, acum se poartă războiul rece, fără victime. Ura este mocnită și diplomația va avea grijă să îmblânzească leii, să liniștească apele, iar noi, oamenii, să trecem mai departe cu zâmbetul pe buze și să ne bucurăm pentru fiecare răsărit de soare. Era convins că mai marii lumii au înțeles, în sfârșit, că omul este o valoare supremă. Nu va fi război nicicând, se liniști în sinea lui Pantilei.

„N-o să vină peste noi! E doar război psihologic! O să le treacă lor!” își spunea Pantilei și se lua cu altele.

A mai trecut o lună, au mai trecut două și pe 24 februarie, ora 5 dimineața, s-a auzit o explozie. După ce a auzit sirena, după ce a văzut lume alergând pe stradă, cu noaptea în cap, Pantilei înțelese ce se întâmplă. Se echipă imediat în haină militară, o sărută blând pe Natalia care se uita la el speriată și spuse scurt:

— A început! Anunță băieții să nu vină acasă. Să rămână în România, la Brașov. Acolo sunt în siguranță. Ai grijă de tine. Eu nu știu când vin.

— Pantilei, am uitat să-ți spun, aseară m-a sunat mama din Moscova. N-am vrut să-ți spun. M-a chemat de urgență acasă. Poate i s-a făcut rău.

— Nu știu ce să-ți spun, Natalia. Faci cum crezi! Dar fii atentă cum pleci, să fii în siguranță. Eu nu știu când vin acasă.

Rămasă singură, Natalia se gândi la conversația cu mama sa care era despre război, dar n-a crezut decât acum dimineață. Cum să ajungă ea în Rusia? Mai bine se ascunde la subsol. I se părea că nici Pantilei nu mai era același. Îi spusese cu un fel de detașare, ca și cum viața ei n-ar mai conta. Din tonul lui relieșa un fel de reproș, ca și cum i-ar fi spus că rușii sunt niște brute. Descoperise asta într-unul dintre romanele de succes ale lui Ghiuzel Iahina, o scriitoare rusoaică foarte talentată. Într-una din seri a vrut să discute despre carte cu Pantilei, dar a observat că nu se putea concentra. Îl vedea abătut și nu era atent la conversație. Îi mărturisise că a citit-o cu un tremur în inimă. *“E clar! Lui Pantilei nu-i mai pasă de mine!”* Simți singurătatea până la os și o luă cu friguri. Voia să doarmă. Să nu mai știe nimic. *„Să vină războiul! Să vină! O să ies în fața tancului cu mâinile goale, am să le spun că sunt niște ticăloși, sunt monștri, sunt lacomi, am să-i întreb ce caută, ce vor de la noi! Dumnezeu a făcut lumea cum a făcut-o, voi ce căutați, rușilor? Sunteți frații noștri sau nu sunteți?”* Se trezi strigând în mijlocul camerei. Rămase ținută și nu putea uita privirea metalică a bărbatului ei, parcă i-ar fi bătut două chiroane în frunte și ar fi răstignit-o. I se părea ca e lângă ea, că măsoară camera în lung și în lat. Îl vedea cum se îndrepta către ușă, fără să-i mai pese de ea. Să fi întors măcar o dată privirea spre ea. S-o fi luat în brațe, ar fi suportat mai ușor. Nu-i mai păsa de viața ei. Ar fi vrut să se îmbrace și ea în haine militare, să-l caute, să lupte alături de el ca să vadă că îi pasă. N-avea de gând să se ascundă. Sirena suna întruna. Suna alarma, dar Natalia se ghemui în plapumă, închise ochii și așteptă. Așteptă să vină bărbatul ei să-i dea o îmbrățișare, să rămână cu el în gând ca fiind cea mai importantă ființă din viața ei. Închise ochii și își astupă urechile. Apoi sări din pat și se plimbă prin cameră socotind, gesticulând, luă telefonul, încercă să ia legătura cu bărbatul ei, dar

telefonul era închis. *“Cred că a ajuns deja la unitate!”* Umbla prin cameră, măsurându-și pașii, numărându-i, număra ca să nu mai audă alarma. Își aminti de băieții Lavric, Aleksander și Oleghin. Sunt în România. Se bucura. Se aruncă din nou în pat, lăsându-se în voia somnului neîmplinit. Se gândea că în calitate de medic ar fi trebuit să ajungă la spital, dar ceva în sufletul ei îi spunea că nu e momentul. *„Diseară intru în gardă,”* se gândi ea cu mâhnire, *poate nu va fi nimic rău. Doar o sperietură!”* Îi veneau mereu în minte crâmpelile din nopțile lor de iubire din ultimul timp și i se spulbera orice temere. Simțea cât de mult o iubește Pantilei. Se lăsă cuprinsă de un somn dulce. I se părea că bărbatul ei o cuprinse în brțe aproape să o sufocă. Din ea izbucni o flacără care o urcă pe un rug spre cer. *Arde cerul?* Avioane treceau încoace și încolo, dar Natalia vedea doar păsări din acelea mari fioroase rotindu-se deasupra corăbiilor lungi. Natalia își privea bărbatul plutind pe o imensă apă ca un steag luminând pe un catarg. Vru să strige. Dar cineva îi astupă gura cu un sărut: *iubita mea, nu plânge, din această călătorie nu te vei mai întoarce. Vei arde în sufletul meu ca această flacără pe care o vezi cum se rupe din inima mea și ne învâluie pe amândoi, dar numai tu vei arde pe singurătatea mărilor. Nici când nu te voi mai găsi!* Se trezi brusc. Recunoscu camera și se liniști că este acasă și nu s-a întâmplat nimic. Dar nu apucă să termine ideea că în acel moment văzu cum se sparge tavanul în bucăți, cum cad peste ea brusc, lovind-o. Picioarele îi erau înțepenite sub un dreptunghi din perete. Se sufoca de durere. Sub ochii ei tot apartamentul se făcu țândări, alunecă cu pat cu tot în jos, spre celelalte apartamente. Văzu pentru o fracțiune de secundă trupuri strivite, apoi o plesnitură o izbi în față și se făcu întuneric înlăuntrul ei. Femeia

era cu totul acoperită de moloz, prăbușindu-se peste ea cărămizi de-a valma cu mobilă sfărâmată. Jumătate din bloc devenise un munte de moloz, un amestec de haine, cărți, scaune, birouri desfăcute din care se răsfirau caiete, cărți, ghiozdane, sânge preligându-se pe alocuri, un geamăt înăbușit răzbătea din adânc, țipete de copii, vaiete de peste tot. Era dimineață. Lumea nu apucase să iasă din casele lor. Se vedeau trupuri agonizând, sfârtecate, bucăți de picioare de om azvârlite într-o parte, o mână de femeie, prelungă cu unghii frumos colorate în roz atârna pe marginea unui perete suspendat așezat într-o parte peste mormanul de resturi, lemne, praf, ciment sfărâmat, tot ce-a mai rămas din cel mai înalt bloc al capitalei Ucrainei. Kievul își începea agonia de acum încolo câteva săptămâni de rezistență îndârjită. Deasupra Kievului zburau haotic ciorile. Fulguia rar. Bătea vântul rece din ce în ce mai rece, de parcă se pregătea să spulbere mormanele de moloz ce se înmulțeau cu repeziciune în locul blocurilor care, altădată se înălțau semețe în tot Kievul. În depărtare se zăreau clădirile impunătoare din centrul orașului, fabrici, școli, spitale. Pe rând, dispăreau totul. Erau atacate firmele de construcții, depozite de materiale inflamabile sau nu, depozite de muniții, hipermarketuri. În câteva zile, Kievul era plin de răni adânci, jale pe drumuri, pe străzi fluturau resturi de haine la întâmplare, vântul spulbera în derivă urme din ceea ce a însemnat viață, așezări omenești sfârtecate de bombe, parcuri părăsite. În mijlocul drumului harta Ucrainei era purtată de vânt încolo și înapoi a sfidare, nelăsând pe nimeni să o prindă. Era parcă un joc sinistru de-a v-ați ascunselea. Harta se ridica și cădea, lipindu-se de asfalt, apoi se ridica în văzduh într-o direcție neștiută de nimeni. Din loc în loc echipele de salvare scoteau cadavrele sau supraviețuitorii dintre dărâmături. Se orientau după gemetele din ce în ce mai stinse ale victimelor sau după mirosul câinilor de vânatoare trimiși de poliție să mai salveze ce se mai putea.

Cei rămași în viață umblau pe străzi ca niște somnambuli, răscoleau la întâmplare prin mormanele ce stăteau să se dizloce și să-i prindă de mâini de sub dărâmături pe cei dragi.

— Aici a fost casa mea! Jelea o femeie voinică, o ucraincă puternică, masivă care încerca din răspuț să dizloce un rest de zid dintr-un loc unde știa că a fost casa ei.

— Of, Doamne, fata mea este acolo, era în casă, eu am ieșit să fac piața. Cum s-o scot? Ajutooor! Fata mea geme, îi aud răsuflare, pentru Dumnezeu, ridicați bucata asta de zid să-mi salvez fetița mea cea frumoasă. Hohotea scotocind cu disperare, împingând cu spatele să dizloce zidul prăbușit. În sfârșit sosiră ajutoare. O macara își înfipse gheara și împinse resturile de zid dezvelind o privesc grea de suportat. Două trupuri amestecate, un morman de carne de om, o jumătate de copil cu mânuța lipită de cămașa albă

a mamei îmbibată de sânge negru vâscos aproape închegat. Un alt trup dezvelit, strivit pe jumătate. Rămăsese doar capul întreg, cu ochii larg deschiși, de un albastru întunecat, priveau indiferenți, inerti, apoi pleoapele se închiseră încet, se trăsese cortina neagră a morții. Bătrâna fu chemată s-o identifice pe fiica ei la vreo câțiva pași. Avea abdomenul sfârtecat, fără un picior, fără o mână care fuseseră dizlocate și zăceau inerte lângă ea.

— Draga mamiiii! Scumpa mamii! Sufletul mamiiii! Apoi se prăbuși fără simțiri. În alt loc alți supraviețuitori fură scoși cu răni mai grave sau mai puțin grave, dar în viață. Erau așezați cu grijă pe targă și ambulanțele porneau în viteză spre spitale.

O săptămână de război. Cei mai mulți kievieni aruncau cu sticle cocktail-molotov, îngreunând înaintarea tancurilor rusești. Luptau cum puteau, cu ce aveau, cu tot ce le veneau în minte. Leșeau în fața tancurilor cu mâinile goale și-i implorau să plece acasă. Fu lovit Turnul televiziunii. Comunicațiile fură întrerupte. Supravețuitorii umblau ca niște fantome pe străzi, apoi alergau la adăpost, căci bombardamentele nu mai țineau cont de nimic. Fiecare bucată de pământ din jurul capitalei era sfârtecată de obuze. Rușii au început să împuște civilii de-a valma. Civili cu brațele ridicate se predau de bunăvoie, sperând că nu vor păți nimic. Erau neînarmați. Dar erau scoși din casele lor, așezați la rând lângă ziduri și împușcați fără milă. Femeile mai în vârstă cu părul alb priveau soldații ruși cu ochii în lacrimi și cu palmele împreunate, așezându-se în fața tancurilor:

— Duceți-vă acasă, măi copii! Cine v-a trimis pe voi să ne omorâți? Ce v-am făcut noi? Aveți și voi mame acasă. Aveți bunici, aveți iubite! Ce căutați pe pământul nostru? Ce vreți de la noi?

— Noi nu suntem la război, suntem, în misiune specială. Am venit să eliminăm naziștii de pe pământul Ucrainei. Este pământul nostru, nu al vostru!

— Este pământul lui Dumnezeu! Suntem de același neam și limbă! În noi curge același sânge! Cum vă lasă pe voi inima să ne omorâți? Hai omorâți-ne!

Femei și copii se alinieră în fața tancului, un băiat de vreo 14 ani se culcă lângă șenile, așteptând să treacă tancul peste el. Soldatul, un tânăr recrut, coborî, eliberă calea și întoarse tancul părăsind locul de luptă, bătând în retragere. Alți soldați ruși tineri cădeau prizonieri. Te uitai la ei, le plângeai de milă. Tremurau de frică, erau înfometați și jurau că n-au știut unde se duc. Știau că trebuie să participe la niște exerciții. Și repetau întruna, „exerciții...exerciții...!

Dar lupta pentru cucerirea Kievului era din ce în ce mai aprigă. Rușii încercuiau capitala. Erau convinși că treaba se va rezolva în câteva zile, nu se așteptau să aibă atât de multe pierderi. După câteva săptămâni de asalt, Kievul era imposibil de cucerit. Rușii luptau haotic, pentru că ei înșiși își puseseră piedică, întrucât au nimicit rețelele de comunicare și

nu mai aveau cum să comunice între ei. Așa că lipsea coordonarea, ceea ce însemna mai multe pierderi și victime în rândurile armatei ruse.. Apoi au decis să se retragă. Au făcut această mișcare de retragere cu mare cruzime. Nesuportând înfrângerea, au început să împuște de-a valma civili în drumul lor de întoarcere. Genocid! Sate întregi, orașe mai mici rase de pe fața pământului. Bărbați, femei, copii, bătrâni, erau adunați în mijlocul satului, legați de mâini, torturați, împușcați, apoi îngropați în gropi comune sau lăsați la întâmplare pe străzi. Mai dureros și strigător la cer era uciderea copiilor. Și nu puțini, era greu să faci un bilanț, dar erau mulți. Erau cu sutele. Numai într-un orașel erau sute și sute de civili omorâți. Dar câte crime de acest fel nu s-au derulat în timpul retragerii? Și asta o făceau din ambiție, din orgoliu, la comanda superiorilor, plecau acasă cu conștiința încărcată că au ucis, că au curmat suflete nevinovate, copii, fete și femei violat, au prăduit ce se putea, numai așa pentru a pleca cu trofee cât de mici, pentru a lăsa răni adânci, pentru a extermina și a lăsa în urmă teren minat, capcane pentru supraviețuitori, încât pământul Ucrainei să devină o imensă pustietate. Aproape că este imposibil de crezut.

Un soldat rus vorbea precipitat la telefon. Se auzea vocea repezită, aproape strigând, ca și cum s-ar fi justificat: *Nadiușka mea, iubirea mea, m-au implorat să nu-i omor. Oricum, i-am împușcat.*

Și totuși s-a întâmplat în secolul XXI. Soldații ruși erau înfometaji, nu mai aveau provizii, devastau totul pe unde ajungeau. Furau din curțile oamenilor, furau din magazine, omorau la întâmplare. Bombardau spitale, scoli, unități de învățământ, fabrici, puncte strategice, depozite de muniție din dotarea armatei ucrainiene, totul se derula cu o furie oarbă.

Femeile ucrainience sunt puternice. Aveau curajul să-i înfrunte. Își asumau acest risc. Luptau alături de bărbații lor. Într-un sat au ieșit toți sătenii în fața tancurilor. S-au așezat în șosea. Soldații coborau, aveau lacrimi în ochi, le era foame. Cereau de mâncare, unii erau furioși și devastau totul fără să ceară voie. Atunci o bătrână ieși în fața soldaților cu un platou mare cu gogoși otrăvite. Miroseau frumos, aromate, soldați ruși s-au năpustit asupra lor și le-au mâncat dintr-o clipită. Apoi au început să cadă ca muștele. Au murit unul câte unul. Tancurile au rămas în mijlocul șoselei, dar au fost capturate de ucrainieni. Ce să mai spui atunci?

Pantilei! Ajunse în fața blocului bombardat atât de tare că nu mai rămăseseră decât câteva mormane de moloz. Nici o suflare de om. Îi era greu să identifice apartamentul lui, căci nu se vedea decât un munte de fiare, moloz, cărămizi, și bucăți din ceea ce a însemnat interiorul camerelor. Căuta ceva cu disperare, un obiect, un semn cam pe unde s-ar afla ruinile apartamentului său, măcar câteva urme din mansarda lui cea iubită. I se pusese un nod în gât

și spera ca Natalia să fi urmat sfatul mamei și să fi plecat la Moscova pe orice cale, căci aeroporturile erau încă deschise, deși altele erau distruse complet, altele avariate, gările nu mai erau sigure, nimic nu mai era în picioare.

Pantilei rămase încremenit în fața mormanului de cărămizi. Pe stradă treceau câțiva ucraineni cu fețele întunecate. Nu se uitau nici în dreapta, nici în stânga. Făceau parcă mișcări brawnine, păreau robotizați. Pantilei ieși în fața lor. I se părea că-l cunoaște pe unul dintre ei. Chiar îl strigă:

— Igor, Igor, răspunde, Igor, sunt Pantilei, vecinul tău!. Bărbatul se opri pe loc și așteptă, fără să facă vreun semn.

— Igor, ce faci vecine?

— Ne-a bătut Dumnezeu, Pantilei! Este apocalipsă! Frații noștri mai mari! Rușii noștri! Rudele mele, rudele tale, frate pe frate, tată pe fiu, fiu pe tată, totul! Suntem cimitirul Rusiei! O cauți pe Natalia ta? N-o mai căuta!

— De ce să n-o caut? Îi trecu un junghi în inimă, de parcă cineva l-ar fi trăsnet în cap. Unde este?

— Cred că într-un cimitir din Rusia. Au venit părinții a doua zi după bombardament și au luat-o. Mai degrabă, i-au scos resturile de trup dintre dărâmături. Blestemau ora când ai luat-o mireasă din casa părintească! Te blestemau pe tine! Până au plecat au ținut-o în hohote de plâns și printre hohote se auzea numele tău, te afuriseau mereu. Uită c-a existat, oricât te-ar durea sufletul. Nici la mormântul ei nu cred că mai ai acces!

Pantilei se așeză în mijlocul trotuarului, își prinse fața în mâini și rămase așa neclintit. Se întunecase și bărbatul rămase chircit pe trotuar. Igor se depărtă fără nici un cuvânt. Clătină din cap și nu avu nici o clipă pornirea să-l compătimească sau măcar să se jeluiască.

PARCURS GĂLĂȚEAN

CÂND PRIMEȘTI ÎN DAR POEZIE

► Katia NANU

Când primești în dar poezie, carte după carte, de parcă păsări și-ar lua zborul din pretutindeni către tine, te simți chiar puțin vinovat. Cum să fac eu să merit acest val de bucurie sau de tristețe, această mărturisire a cuprinsului unor poeți cunoscuți-necunoscuți mie, care s-au îndreptat cu sufletul și cărțile lor către subsemnata? Le-am citit așadar volumele și m-am oprit doar la câteva "ziceri" despre fiecare, laolaltă fiind ei pe biroul meu, dar vorbindu-mi cu sonorități atât de diferite! Cu toate că sunt oamenii acelorași meleaguri. Și ai aceluiasi timp.

„Statuile intraseră în râu”

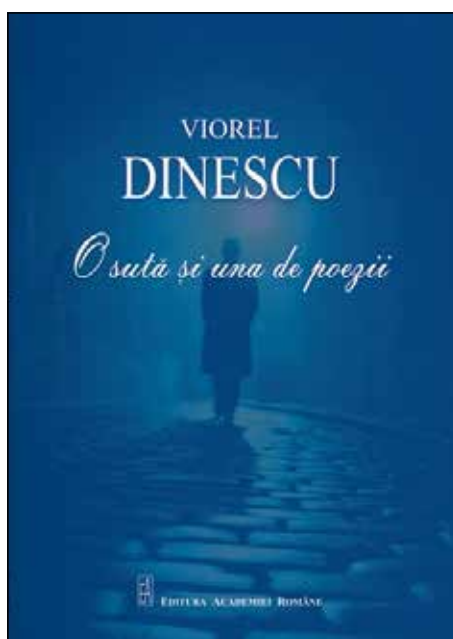
Una dintre primele cărți care mi-a fost oferită recent este a poetului Viorel Dinescu, o antologie de maturitate și împlinire pe care o ții în mână cu greutatea dată de certitudinea calității. "O mie și una de poezii", apărută la Editura Academiei Române, București, 2020, este practic un parcurs explicativ al evoluției literare a poetului.

„Într-o ploaie continuă de valori și repere/ Soluția finală întârzie totuși și mă întreb/ Cine va găsi ecuația albastră/ Care să arate în spațiu și timp/ Unde sunt capetele ascunse ale cercului?” (Ecuație albastră)

Cum au fost vremuri când mi se părea că rimez până la suprapunere cu "ecuația albastră" a lui Viorel Dinescu, am răsfoit cu sfială și curiozitate volumul. Și-am avut o surpriză tare plăcută. Am înțeles cum a evoluat matematicianul poet de la un volum la altul, care i-a fost parcursul literar și cum și-a căutat, regăsit adâncurile simțirii. "Voi trece sub pecetea unei taine/ Prin mlaștini de confuzii

și-ntuneric/ Ce s-au născut sub setea de durere/ A sfântului părinte luciferic... Prea multe mlaștini și prea multă ură/ Printr-o atât de crudă bănuială/ Și sus, în Țările Făgăduinței/ Se-ntinde un ocean de plictiseală// Înot în timp într-un efort gigant/ Poate doar spre-o spărtură în Neant" (Spărtură în neant).

Viorel Dinescu este un poet majestuos, care își respectă înălțimea. Poeziile sale sunt pline de seva culturii, te cuprind și te mobilează. "Statuile intraseră în râu/ Solemne, reci înaintau spre prunduri/ Și câte-un val săpa, scăpat din frâu/ Orbitale crăpate, fără gânduri" (Apocalips). Și totuși, sufletul poetului tresare vizibil, uman, în nevoia de a fi văzut, simțit, urmat în procesul de restituire a timpului. "Am împușcat din plictiseală pescărușul ce zbura pe deasupra lacului/ Sufletul lui fâlfâie și acum ca o remușcare peste livada cu vișini/ Suntem distruși sau distrugem fără nicio bucurie/ Dar la sfârșitul spectacolului nimeni nu se mai ridică să primească aplauzele" (Radiografia pescărușului).

Însă poetul nu se poate povesti, trebuie gustat precum vinul bun, ascultat ca o muzică... Și cartea lui Viorel Dinescu ni-l oferă pe poet trecând prin anii gloriei sale, mărturisindu-se cititorilor și legându-i cu fire plutitoare de gând: "Și rămân ca un plop bătuit doar de zboruri,/ De cohorte de păsări ce pier înspre zări depărtate/ O, trestie gânditoare, tu ești doar o jertfă,/ În inima nopții." (În inima nopții)

„O să te învăț să plutești”

Altă carte, alte versuri. De data aceasta este vorba despre Florina Zaharia cu volumul apărut la Editura Junimea, Iași, în 2021, "#plânsul". Florina este, așa cum se și recomandă în "#camera neagră", o mereu inocentă făptură: "stau în trupul unei fetițe / și respir lumea ei./ dacă trec de poartă e întuneric,/ e realitate... dacă nu ai fi în fața mea/ m-aș întoarce sub piele/ și aș atinge tot ceea ce crește/ și pulsează în mine pentru tine."

Poezia Florinei este cinematografică, cu imagini neașteptate și emoții inedite, un carusel de simțiri pe care poeta nu se sfiește să le despice ca pe sămburi în fața noastră. Le caută miezul. "Când îmi este drag de tine,/ am în gură gustul cleiului de pe copaci/ și în nări fum de lemn de salcâm/ și aud exact cum cade/ câte-o pietricică în fundul unei fântâni/ aflată într-o curte/...și știi de ce îmi mai aduc aminte?/ de cai mâncând mere, în livadă, coapte,/ căzute în iarbă/ începi? să înțelegi?/ cum îmi este mie drag de tine?" (#cinematograf)

Am luat volumul și l-am citit de la coadă către primele pagini, după ce îl citisem prima oară în ordinea lui firească și senzația a fost aceeași: că mă aflu în fața unei poezii de dragoste deplină, situată în interiorul și în afara celei care o (de) scrie. Dăruirea e atât de totală, de concretă, încât te și sperie puțin. Nu e un plâns de disperare, o demonstrație de simțire, ci un hohot interior de o frumusețe care amestecă tristețea cu bucuria dezlănțuită. "poți să plutești, o să te învăț să plutești,/ o să îți deschii fermoarele de la aripi/ și o să îți le scot afară ca să mă atingi cu ele,/ ca să le miști peste tot înăuntru/ și atunci o să te ating

și eu/ până când aripile tale se vor deschide/ larg de tot/ și îți vor crește pene frumoase, albe/ cu spice de grâu verzi, crude, pe ele/ și râuri domoale îți vor scânțea trupul,/ și se vor potoli valuri pe necuprinsul pielii tale/ și atunci am să te ating și eu..." (#aripi)

Poezia Florinei Zaharia e mereu surprinzătoare și parfumată, vizuală până la lacrimă și frumoasă cu zbateri ca un vapor în larg. "liniștea este când plutești/ când plutesc/ din cauza gândurilor pentru tine/ când pot să deschid fereastra/ și să te văd pe tine/ când pot să mă plimb/ și să te țin de fapt de mână pe tine/ când deschid gura să trag aer în piept/ și te respir pe tine..." (#așa arată liniștea).

Sau, pur și simplu: "dacă ar putea să plângă/ inima ar închide ochii/ și s-ar cuibări pentru totdeauna/ între ceea ce simte și ceea ce vede." (#psihotrop unu)

Florina Zaharia desenează, numai aparent minimalist, poeme de o adâncime amețitoare...

„Aud sonetele cum bat”

Cel mai recent (până acum) volum de versuri al Luminiței Potîrnice este "Pasărea care a căzut pe masă", Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2022. Și ca o pasăre a căzut din cerul orașului exact pe biroul meu. Să-i mângâi aripile sau picioarele care nu există, zborul întrerupt sau pur și simplu așteptarea.

Poeta mi s-a părut marcată de oraș ca de o pecete a trecerii sale prin vers. Orașul o locuiește pe Luminița Potîrnice, o umple cu imagini și o motivează să scrie: "ajung la troiță/ e o zi din acelea de demult/ aud sonetele cum bat/ ceilalți scot biserica Sfânta Sofia din pământ/ și țevile de apă ale mamei din fileț/ casa stă pe o temelie de apă..." (oamenii fac troițe ca să aibă unde-și scrie numele)

Și, cu trimitere directă: "deasupra străzii bălcescu/ cerul albastru tot timpul anului/ astăzi am uitat cheile/ vom sparge lăcatul/ și vreo doi cheflii/ vor sparge pahare/ vor citi etichetele de pe sticlele de otravă..." (strada bălcescu nu mai știu ce număr)

Poeta se caută și se regăsește nu doar în limitele orașului, ci și în istoria personală, legată ombilical de acesta. Amintirile par pretexte ale redeschiderii zidurilor cunoscute din calea sa: "praful copilăriei avea miros de agude crude/ nu respira cu ochii deschiși/ agudele se vor coace ca niște bucăți de carne negre/ ne vor păta veșmintele/ nu vom mai fi primiți în curțile albe/ vom deveni bătrâni cu balansoare din copacii de piatră..." (praful copilăriei) sau: "să ne mângâiem/ până nu dispar/ pietrele din pavaj/ și-n locul lor/ o statuie de floare/ să se ofilească..." (orașul ăsta mă ia cu frig)

Citind volumul Luminiței Potîrnice n-am putut să nu remarc și umorul cald, învăluitor, mai greu de descoperit așa pe tărâmurile poetice. "uneori chiar și un bărbat mort/ este bun la ceva/ pentru el ți-ai putea cumpăra/ o pălărie nouă de doliu/ ai putea încălța ciorapii negri cu dungă/ care îți fac picioarele mai lungi//... picioarele văduvelor obosesc repede / și apoi plâng smerite" (chiar și un bărbat mort este bun la ceva) Sau, elegant și trist, încă un exemplu: "de la fiecare masă la care era invitată/ lua un bărbat pe care îl împacheta discret într-un șervețel/ apoi îl strecura în geantă/ lasă să fie acolo/ nu se știe când va prinde bine/ nu e frumos să mergi după împrumut" (ciupind)

Dincolo de tot și de toate, la Luminița Potîrnice dă rod, chiar și în asfaltul orașului real și ireal al poetei, dă rod bogat poezia.

„Podul palmei respirând”

Am primit cărțile de poezie la puțin timp una după cealaltă. Nu le-am citit deodată, nici prea aproape, nici prea departe în timp, ca să nu le încurc gustul. Când am ajuns la Valeriu Valegvi mă așteptam, probabil, la altceva. Pipăiam cu degetele gândului o poezie cum mai citisem la el. M-a „servit” cu

un volum aproape declarativ de exact direcționat, "Să zbori înăuntrul tău", editura "Detectiv literar", București, 2021. Cartea, împărțită în trei secțiuni:

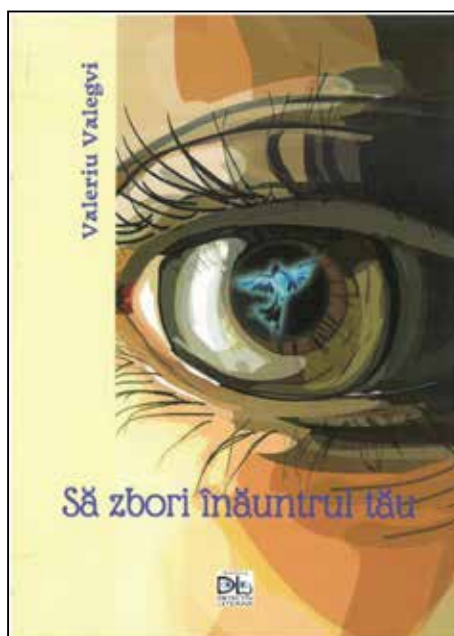
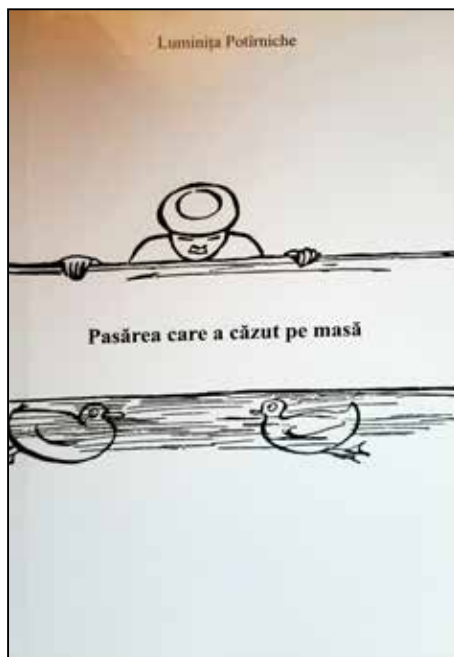
Toamna e-n noi, la-ți piatra și zboară și Împrimăvărare, mai oferă o surpriză, numai parțial elucidată de subsemnata. Unele dintre poezii, cele de la debutul fiecărei secțiuni se bucură de traducerea în limba franceză semnată de Liliana Ene. De ce doar unele, mi-e greu să înțeleg, cu atât mai mult cu cât poezia lui Valeriu Valegvi pare făcută pentru o astfel de traducere, curge firesc, muzical și tandru în limba lui Baudelaire.

Am "zburat" așadar împreună cu poetul în necuprinsul trăirilor sale. Poezia lui Valegvi e un paradox, deschide orizonturi și le închide înainte de a te cufunda în ele, îți dă și îți ia în același timp. Dar structura poetică a darului

este solidă, precum o ancoră. "Perele mamei/ cu adâncul oglindit/ în ochii ei somnolenți/ doar la câțiva pași/ de inima împietrită/ și acum caută să-ți tulbure/ sufletul în așteptare/ doar lumina lor târzie/ va mai vibra/ în pașii tăi șovăielnici." (Peisaj).

Ca să-l urmezi pe poet trebuie să-ți asumi limbajul direct, metafora puternică tăiată oarecum chirurgical în operația rostirii, dilemele neascunse: "o fi vreo provocare/ a vârstelor parcurse aiuritor/ de-ți dărdăie sufletul/ cu spor de la Domnul/ și astfel/ toropit de anotimpul discret/ smulgi echinocțiile din cale/ fără nicio reținere// o fi n-o fi" (Dilemă).

Răzbat însă duișii neașteptate și delicatețuri fine dintr-o nostalgie matură, asumată: "Ai încercat vreodată/ să-ți vezi mai bine/ podul palmei respirând/ ad-hoc în geana dimineții/ unde sentâmplă/ ceva de la facerea lumii?// șoapte tropotind pufos/ zumzet de amintiri cu/ chip fâlos smeade/ poticneli de făt/ frumos părșit din leagăn/ în podul palmei/ ai să deslușești/ de te vei căzni/ măcar o dată în viață" (Podul palmei). Pentru că

aducerile aminte trec prin poezie precum cârduri de cocori în toamnă: "...ne luam/ de mâini și în ritm de cantilenă/ armonizam clipe cu irizările/ orizontului. De la acei maci / să ni se fi tras frenezia pe care/ ce să vezi o uitasem demult?" (Amețitoarele amintiri)

Și ca să închei în aceeași linie "melodică" precum zborurile lui Valeriu Valegvi, voi cita ultimele versuri ale unei poezii traduse în franceză, pentru a-i fi gustată muzicalitatea: "seulement si je te disais/ l'oubli est interdit/ quelle joie/ quel etonnement/ a propos de cheres ombres". (Les cheres ombres)

„În jurul meu ceața râde”

Ultima, însă nu cea din urmă, a fost cartea Marlenei Apostu, "Umbrele nu fac zgomot", Editura Limes, 2022. Ce carte! Nicio poezie nu are titlu, însă toate au seva puternică a unei trăiri autentice. Marlenka, cea din interiorul autoarei, dar și din afara ei, se lipește de noi și de locul nostru ca o iubire. Curge la fel ca Dunarea prin ungherele sufletului, se insinuează în piele și oase, ne bântuie cu dragostea și singurătatea ei.

Marlena Apostu este o poetă împlinită, cuprinzătoare, rapace, aș putea spune. Învinge și cucerește cititorul. Și nici nu mai contează pe unde îl plimbă:

"O melodie portugheză toată noaptea s-a chinuit / să-mi numere rănilor./ Soarele din spatele blocului îmi amintește că până la urmă/ ți-am dat dreptate,/ erai plecat să înduri altă lume./ Ceața se întinde cât vezi cu ochii./ Cântecele Marizei a stat o noapte întreagă cu mine/ și nu mi-a fost frică./ Ar trebui să inventez o mamă și să mă nască..." (pag.10) Mărturisirile se îndoiesc sub greutatea simbolurilor: "Într-o noapte/ am scris poezii mersului strivit de ploaie./ Tandrețea îmi încăpea în artere/ din ce în ce mai des, precum adevărul./ Vechi ziduri sărbătorești sârma ghimpată/ din frumusețea zâmbetului tău." (pag.16)

Autoarea se spovedește desenându-și drumul printr-un loc ce seamănă teribil cu al nostru: "Te-am așteptat./ Acum în jurul meu ceața râde,/ bate un vânt năpraznic și mi-e atât de rușine/ că absența ta o resimt ca pe-o furtună." (pag.31)

Marilena Apostu are "buzunare pline cu cer", călătorește cu "tălpile sângerânde" prin orașul care "își așteaptă trecătorii". "Flori uitate în oraș trezesc îngerii" și "vântul putrezește întrebările". Dacă nu ar fi atât de frumoasă această călătorie poetică, ar fi, poate, prea mult pentru puterea noastră omenească de a simți. Dar toate lucrurile, inclusiv fluviul, cer un nume, "vulturii strâng datorii pentru Dumnezeu" și "pe-o tablă de șah/ nebunul culege flori în genunchi,/ voi trece pe la amiază cu degetele duse la tâmplă./ Fluviul mă învață să tac,/ am atâtea și atâtea de spus..."(pag.57)

Și cu toată încărcătura metaforică și abundența de imagini seducătoare, Marilena Apostu are în mai toate poeziile ei o candoare

care cucerește, o simplitate inteligentă și caldă. "Am venit să te întreb ce mai faci?/ știi, la noapte se va furișa o pasăre obosită/ prin carnea ta,/ aerul se învinețește în ierburi./ Singurătatea îmblânzește sângele tău până la os..." (pag.81)

Cu mândria femeii "cu ochii blânzi", poeta se recomandă: "Mă vei striga: Marlenka, Marlenka!/ voi aștepta cu ochii închiși./ Acolo oamenii mă vor întreba de adresa ta,/ ei îmi vor lustrui pantofii./ Vinerea voi muri./ De când am dormit lângă tine este zi promisă lui Dumnezeu./ Voi fi hrană pentru liniștea din somn,/ chinul nu va mai da explicații..." (pag.90)

Am închis cartea bucurându-mă de preaplinul ei...

În loc de încheiere

Ce doream eu să vă spun? Dincolo de bucuria darului primit, mi s-au relevat deodată măiestrii literare diverse. Le-am simțit lângă mine precum pietrele prețioase descoperite în șiragul purtat dintotdeauna la gât. Avem, la Galați, o pleiadă de poeți autentici, în cărțile cărora se oglindește timpul acesta ca într-o oglindă fermecată. Mai frumos și mai prețios decât îl știm, îl credem... Greu de tradus în cuvinte mulțumirea cu care am deschis și redeschis paginile volumelor despre care am scris. Mulțumesc autorilor pentru dar!

CRONICĂ LITERARĂ

IUBIRI ÎN ZONA CREPUSCULARĂ: LAURENȚIU FULGA, „STRANIA DOMNIȘOARĂ RUTH”

► Mirela GHEORGHE

În anul 1942, Laurențiu Fulga debuta editorial cu volumul *Straniul paradis*, pe care orice evidență îl indica a fi greu de încorsetat în formula simplificatoare a unei etichete. Cartea se prezenta sub forma aparent banală a unei suite de nuvele fantastice și aborda câteva din motivele proprii genului, printre care **blestemul, influența malefică postumă, încăperea nefastă și tabloul însuflețit**, nuanțate de avatarurile unei doctrine vădit suprarealiste, conform căreia nimic în lumea aceasta nu este lăsat în voia hazardului, ci există o corelație subtilă între întâmplările și evenimentele vieții, ceea ce le confera o cauzalitate și o finalitate precisă.

Volumul va fi reeditat în 1975, noua versiune refuzându-se statutului de simplă reluare a vechilor imagini și prezentându-se mai degrabă drept o rescriere integrală, o regândire structurală a primelor compuneri. Cu excepția parțială a povestirii *Strania domnișoară Ruth*, autorul va fi procedat la o modificare sistematică a tuturor textelor, excluzând chiar pe unele dintre ele. Mai mult decât atât, noua ediție aducea cu sine și lucruri noi, cum ar fi extinderea terenului pe care se manifestă fatalitatea de extracție romantică, precum și proiectarea eroului pe un fundal eteric, pentru a se sublinia caracterul idealizat al pasiunii, ceea ce apropia scriitura lui Fulga de proza de început a lui Ion Vinea¹.

Dominanta cărții este numai în aparență un fantastic de natură romantico-expresionistă, fondul vizând refacerea cuplului original și regăsirea unității pierdute, prin forța magică a iubirii: „În această carte vă veți întâlni cu oameni perechi, doi, mereu câte doi, și drama acestei dualități e cu atât mai amară, cu cât nicicum nu se pot rupe unul de altul, dezlegare nu există”.

Strania Domnișoară Ruth aduce în prim-plan un fantastic halucinant și insolit. Atmosfera creionată

aminteste în mod pregnant de proza lui E. A. Poe, cu o intrigă plasată pe un fundal țesut din stări de veghe și vis, cărora li se adaugă, amalgamate, dedublări, obsesii și coșmaruri.

Linia narativă este simplă, jalonată de trei elemente principale: Un *tren* gonind prin noapte, spre destinații necunoscute și un *pasager* care coboară, dintr-un impuls obscur, pe care el însuși nu și-l poate explica, într-una din *gările* ce se perindă, fantomatic, dincolo de fereastra compartimentului. Aparent banală, triada *tren-pasager-gară* ascunde implicații profunde, pe care desfășurarea ulterioară a evenimentelor nu va întârzia să le dezvăluie.

Decorul inițial comunică o acută impresie de *Zonă Crepusculară* aflată undeva, în punctul ambiguu în care spațiul și timpul și-au dizolvat demult contururile concrete, pierzându-se în indeterminare: în gara pustie și stingheră, felinarul decadent și mizer, cu geamuri sparte, proiectează în jurul său o lumină roșie, singura pată de culoare în noaptea adanca; departe însă de a fi alungată, bezna pare încă mai densă, în unduirea ei „*de flux și reflux universal, dinafara lumii*”... Imaginea, stranie și apăsătoare în ansamblul său, este deosebit de vizuală, creând impresia unui cadru de film alb-negru pe care un tehnician neîndemânatic ar fi vrut să-l coloreze, nereușind să-i redea, vie și clară, decât o singură culoare - *roșul* intens și dureros, de rană arzândă în încremenirea apăsătoare a unei nopți opace, fără de sfârșit. Peste toate, plutirea difuză și stranie a unui zgomot de neînțeles, „*ca de oftaturi grele, ca de bocete înfundate*”, ce se insinuează de pretutindeni, sporind, până la limita spaimei, misterul de nepătruns al locurilor.

Rătăcit în această „*geografie ireală*”, personajului-narator strabate ca o umbra peronul fantomatic, incapabil fiind să ia o decizie care să

pună stavilă angoaselor ce se alungă, una câte una, din ungherele sufletului. Dialogul cu „domnul șef de gară” ce irupe, asemeni unei apariții ireale și de pe altă lume, din mijlocul valurilor de beznă, se înfiripă sacadat și ezitant, ca și cum limbajul uman și-ar afla cu greu rostul într-un decor atât de straniu:

„-Bună seara, domnule!

(...)

-Eu sunt șeful gării.

(...)

-Bună seara, domnule șef de gară!

(...)

-Ce dorești dumneata?”

(...)

-Atât, domnule șef de gară: dacă mai trece vreun tren pe-aici, noaptea asta!

(...)

-Dar unde vrei dumneata să mergi?

-Mi-e indiferent unde! Mă-nțelegi, domnule șef de gară? Indiferent unde! Vreau numai să plec din gara asta a dumitale, oriunde!”

Ceea ce nu știe călătorul rătăcit este că tocmai aici, și nu oriunde, destinul i-a dat întâlnire, deviindu-l, brusc, de pe orbita sa obișnuită, căci prin sosirea lui în oraș, „ceva straniu, de necuprins cu mintea, se petrecea în construcția rigidă și temeinic sortită a lucrurilor firii. Ceva căpăta viață, sau se așeza sub semnul morții”; de altfel, însăși replica și atitudinea interlocutorului insinuează implicații fatidice, de traseu existențial intrat pe inevitabile făgașuri:

„-Dar eu știu că n-o să mai pleci niciodată din orașul nostru, domnule! M-auzi? Niciodată! și a dispărut în beznă, clătinând lumina felinarului după sine și continuând să rădă ciudat”.

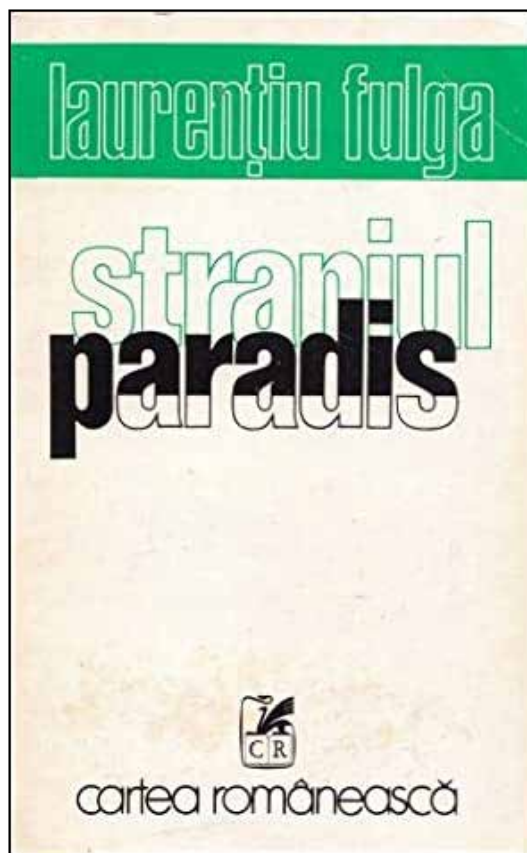
Eroul nu mai pleacă, și i se revelează, treptat, povestea straniei domnișoare Ruth, al cărei cântec de vioară ține întreaga urbe captiva într-o vrajă de nespulberat, ce capătă valențele unui blestem, ale unei cruci pe care fiecare trebuie să și-o ducă. Orașul are de ispășit o vină izvorâtă din invidie și din incapacitatea de a-și asuma ceea ce este *altfel*: cu patru ani în urmă, unul din locuitorii săi, un tânăr violonist talentat și celebru, curtat de toate doamnele

și domnișoarele autohtone, refuzase „să facă din iubire o afacere” și se încăpățănase să ardă pentru o dragoste idealizată, pură și unică - dragostea domnișoarei Ruth. Femeia însă „aparține altei lumi”, nu numai prin faptul că nu era o fiică a orașului, ci și prin acela că reprezentarea ei era străină de orice detalii concrete, răpind astfel locuitorilor urbei dreptul - considerat legitim - de a o încadra într-un sistem de referință uniformizator. Răniți în propriul lor orgoliu, aceștia nu ezitaseră să pedepsească dublul afront, *refuzul și diferența*, regizând un plan ale cărui implicații vor depăși teritoriul farsei de prost gust, trecând în acela al tragediei: trenurile ce ar fi trebuit să-i aducă pe cei doi îndrăgostiți pe același peron, pentru a-și sărbători regăsirea, urmau să treacă unul pe lângă altul, printr-o neglijență – premeditată - a acarului. În loc de aceasta, ele se izbesc însă frontal, transformând peronul într-un adevărat câmp al morții violente.

Legenda se pierde în indeterminare, atâta timp cât nimeni nu poate afirma cu exactitate că așa s-au petrecut lucrurile, iar martori oculari ai istoriei nu par să existe. Textual, afirmațiile se sprijină pe modalizatori ai frazei și pe o abundență de interogații retorice, procedee care comunică și întrețin impresia de ambiguitate și de confuzie: „Acarul să fi fost de vină, altcineva să fi fost de vină?”; „Se spune, eu n-am văzut-o (parcă mai știe cineva pe cine a văzut în noaptea aceea?), se spune

că pe el chiar ea, Domnișoara Ruth, l-a descoperit, strivit între pereții compartimentului”; „Se mai zice, eu din zilele ce-au urmat nu mai știu nimic (...), se mai zice, așadar, că-n zilele ce-au urmat valuri după valuri de oameni s-au pornit spre casa care era acum a ei”; „Unii pretindeau, pretind și acum, că Domnișoara Ruth ar fi înnebunit”².

Cert este însă că din acea noapte fatidică a început să se audă cântecul „de iubire și moarte, de slavă și neodihnă”, ce transformă viața oamenilor într-o veghe nefirească. Cuprinși de nesfârșită adorație față de femeia necunoscută care se închide în casa iubitelui mort, ca într-o cetate inexpugnabilă și neputând s-o aibă, bărbații orașului încearcă, zi de

zi, să-și înece dorul insuportabil în plăcerile efemere și incomplete ale desfrâului, în ceața iluzorie a somnului chinuit, anestezic al durerilor și al iluziilor spulberate sau - remediul ultim și disperat - în actul tragic al morții voluntare.

Naratorul însuși cade sub incidența blestemului, orașul strângându-se în jurul său asemeni unei capcane din care îi este cu neputință să evadeze, cel puțin nu înainte ca aventura căreia îi este destinat să se consume, gara fiind punctul terminus al unei libertăți îngrădite. Fiecare tentativă eșuată de evadare este punctată de apariția șefului de gară, un fel de *raisonneur* al destinului, o voce care anunță, fatidic, imposibilitatea de a frânga undele concentrice ale predestinării: „*Hei, prietene, acum ce mai gândești? Ți-am spus eu că n-o să mai pleci?*”

Printr-o stranie dereglare a duratei, zilele par a se comprima, devenind insignifiante în scurgerea timpului, iar nopțile, dilatate la maximum, adăpostesc rătăcirii fără țință prin orașul-temniță, plin și greu de sunetul viorii, atât de asemănător cântului dulce și înșelător al sirenelor. Domnișoara Ruth avea să i se arate însă tocmai lui, la un bal al orașului, într-una din acele nopți de orgie colectivă, când conștiința pare a se topi în dezlănțuirea nebună și neînfrânată a simțurilor exacerbate la maximum. Și pentru că uneori oamenilor le este dat să aibă visul la îndemână și să nu-l poată recunoaște, într-atât de obișnuiți fiind cu ideea imaterialității sale, nimeni nu asociază prezența Domnișoarei Ruth cu enigmatica și solitara femeie în roșu, învăluită într-un halo invizibil de tăcere, de refuz și de singurătate înghetată.

Crezând a-și fi întâlnit perechea sortită, eroul se va lăsa subjugat de frumusețea și de misterul necunoscutei, cu care se va întâlni doar noaptea, pentru a petrece momente de dragoste paroxistică pe câmpul de la marginea orașului. Ziua, în schimb, va lua forma unei căutări febrile, rătăcirea în căutarea Ei reducând realitatea la un decor al cărui simplu rol este acela de a ascunde o prezență: „... și numai pentru ea goneam ziua întreagă pe străzi, tot sperând că întâmplarea mi-o va aduce în cale sau din întâmplare voi descoperi unde locuiește, și cercetam femeile pe rând și orice rochie roșie mă scotea din minți și unele mi se păreau a fi Ea (...) și spionam ferestrele, (...), doar-doar de voi zări-o pe undeva”.

Lubirea celor doi protagoniști va fi însă efemeră; după o ultimă noapte petrecută împreună, doamna în roșu se sinucide, evenimentele ulterioare dezvăluindu-i acestuia că femeia pe care o iubea nu fusese alta decât strania domnișoară Ruth.

Definite de psihologii neliniștite și torturante, personajele își trăiesc plener strania poveste de dragoste, aflând în iubire singura șansă de a-și depăși, sublimând-o, mizerabila condiție terestră atât de încătușată în parametri biologici. Iubirea se revelează a fi un adevărat proces de purificare, singurul prin care ființa umană își poate afla împlinirea definitivă. Dar în timp ce naratorul crede a trăi alături de femeia în roșu magia regăsirii *Celui alalt*, cel hărăzit de ceaslovul destinului, domnișoara Ruth încearcă doar să retrăiască iubirea pierdută, alegând un partener ce nu era decât copia imperfectă a originalului dispărut: „*S-a întors către mine, alene, și privirile noastre s-au întâlnit (...). Se uita la mine ca la un înviat din morți³ (...). Va fi vrut poate să fiu o simplă nălucire, nu eram*”. Iluzia amăgirii nu poate supraviețui însă evidențelor și tocmai conștientizarea decalajului dintre realitate și vis declanșează gestul ultim al eroinei: sinucigându-se, ea invalidează alegerea făcută (alegere aflată în umbra celei inițiale) și afirmă supremația *Ideii* în stare pură: „*Aici, în moarte, nu sunt singură, iubitul meu este cu mine, pentru el am murit! Pentru ceea ce el a știut să nu trădeze niciodată: puritatea visului!*”.

Doar astfel s-au putut lipi cioburile ansamblului inițial și, dacă la Rebreanu închiderea cercului se realizează, chiar și efemer, în perimetrul strâmt al vieților consecutive ale personajelor, la Fulga, în *Strania D-ră Ruth*, aceasta nu este posibil decât în moarte.

Cântecul final, mai trist și mai pătrunzător ca niciodată, izvorând din același decor în care se consumase „păcatul” trădării unui vis în stare pură, este asemenea cântului agonizant al lebedei, înainte să-i ia zborul spre alte zări. Același cântec vine acum să strige, în conștiința naratorului, revelația adevărului: nu lui i se dăruise femeia pe care și-o crezuse sortită de la începutul vremurilor, pentru a se cufunda, împreună, în absolut, refăcând magia Unității pierdute, ci unei amintiri a cărei flacără refuzase să moară, căutând cu înverșunare scânteii în orice ar fi putut, cumva, s-o reaprindă. Moartea cântecului, urmata de o tăcere grea și profundă, anunța o altă moarte, cea a unei fantasme ce tocmai s-a decis să treacă pragul spre *dincolo*: „... și a trebuit să treacă un timp de nesuportat, până ce cântecul să se stingă, și nu știu de ce mi se pare a se fi stins ca o suflare de om”.

Note:

1. *Scriitori români*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 225-226.
2. Sublinierile ne aparțin
3. Sublinierea ne aparține

CRONICĂ LITERARĂ

„ÎN LUMEA LEGENDELOR - LEGENDE DESPRE PLANTE”

► Vasile Sevastre GHICAN

Poetul Gheorghe Antohi este un prieten al copiilor împătimiti de poezie bună. Este un poet cu suficientă experiență în ale scrisului, mărturie stau cărțile: „*Ghici, ghici, pentru cei mici*”, editura „*Hypatia*” Galați 1997, „*De ziua ta*” editura „*Pax Aura Mundi*” Galați 2002, „*Cocorul și bălțăniță*” editura „*Pax Aura Mundi*”, Galați 2002, „*Pui moțat și Gât golaș*” editura „*Pax Aura Mundi*” Galați 2002, o carte iubită de „studenții” anului întâi la litere, „*Alfabetul lui Gigel*”, editura „*Olimpias*”, 2005, precum și alte câteva volume colective cu cenaclul „*Arionda*” din Galați: „*Buchet pentru cei mici*”, „*Zâmbete pentru copii*”, „*Călătorie în vis*”, scoase la editura gălățeană „*Pax Aura Mundi*”, „*Armonii celeste*”, la editura „*Sinteze*”, Galați, „*Viitorul trecutului prezent*”, editura „*Olimpias*” Galați.

Poetul Gheorghe Antohi este un prolific autor pentru literatura atât de văduvită a copiilor, motivul fiind binecunoscut, acela că este foarte greu să cobori în inima unui copil. Poetul Gheorghe Antohi a publicat la editura „*Olimpias*” din Galați 2008 o carte foarte interesantă: „*În lumea legendelor - Legende despre plante*”.

„*Legende despre plante*”, cartea la care facem vorbire în această cronică literară, o mirifică lucrare frumos modelată pe sufletele celor mici. Cităm cum se spune, frumosul din frumos răsare: „*Răsărit-au mii de flori/ În puzderii de culori,/ Roșii galbene și albe,/ Pe câmpie parcă-s salbe*”. Nu există strofă care să nu impresioneze; ne-ar trebui zeci de pagini ca să aducem toate emoțiile mari în prim plan. „*Creatorul le-a dat nume/ Florilor din astă lume: „Crini, bujori și ghiociei,/ Crizanteme, brebenei,/ Maci zambile, micșunele,/ Lăcrimioare și lalele, Toate se înveseleau și în zori se răsfățau.*” (Legenda florii de nu mă uita)

Poetul Gheorghe Antohi este un versificator de elită, niciunui copil care știe să citească nu trebuie să-i lipsească această carte din bibliotecă. Gheorghe Antohi, spirit înalt cât un anotimp, născut la țară, acolo, sus, pe dulci coclauri de basme și

povești nemuritoare. O carte e adevărată instituție de cultură, în care valoarea poeziei este la fel de sensibilă ca florile primăverii. E mare minune să aduci în sufletul de copil legenda unui ghiocel, a inului sau a bujorului, a vioarei sau a macului, a crinului a busuicului și de ce nu?! a tutunului.

„*Un șarpe mușcă rău pe proroc, Veninul e groaznic, adâncă e rana, Din fire isteț el nu stă deloc, Suge din rană toată otrava.*” Deci, mare e fericirea să știi să cauți și culmea, să și găsești, impulsuri duhovnicești în care să se etaleze transparența ideii. O carte „puțină” ca aspect fizic, dar colosală în conținut valoric. E o șansă epocală când întâlnești un poet de o asemenea autenticitate, care știe să ridice cota unei „poezii de provincie” spre aceea a unei literaturi de susținere națională. Cunoaște-te pe tine însuși și-i vei spune copilului din inima ta: dumneavoastră!

O carte născută să răzbune lacrima legendei marilor bucurii venite de la Galați, să lumineze treptele unui templu de modestie, așa cum este cel din sufletul poetului Gheorghe Antohi, poet ale cărui versuri sunt de o profundă claritate și luciditate, ceea ce-ți conferă posibilitatea de a fi așternute cu ușurință pe strune. Este un vers cantabil și lin, ca o adiere venită din miresele primăverii, ceea ce face din opera acestui hipersensibil autor motivul de a-l lectura cu plăcere.

Poetul Gheorghe Antohi nu scrie, ci țese cu răbdarea unui păianjen, tot ceea ce timpul îi scoate în cale, de la Eu-l nerostit în cuvinte până la seninul revărsat peste cele sfinte, astfel să se întretaie cu puterea de a fi munte înaintea a ceea ce ai fost ieri; poezia să nu rezoneze numai cu lumea înconjurătoare, ci cu tot universul, care mereu a fost îmbietoare speranță pe urmele sacre ale timpului.

Am văzut, dar mai cu seamă am simțit la poetul Gheorghe Antohi multă risipă de suflet, încât uneori mă întreb: de unde-l procurați?! Desigur de la dătătorul de toate ale lumii, Bunul Dumnezeu. Fie veșnic bucuriile lui lângă noi, acum, dar și atunci la întoarcerea din veșnicii.

CRONICĂ LITERARĂ

EVENIMENT EDITORIAL LA GALAȚI

► Vasile GHICA

Profesorul Gh. Felea este o legendă vie a învățământului gălățean actual. Este cunoscut de întregul mediu cultural al urbei, iar aprecierile sunt unanim superlative. Să urmărim telegrafic parcursul împlinirii acestui *Ulise danubian*, cum îl numea universitarul bucureștean Ioan Neacșu.

După cursurile primare și gimnaziale, urmate în localitatea natală, Băneasa Covurluiului, absolvă Liceul *Vasile Alecsandri*, adevărată Sorbonă a școlii gălățene. Finalizează apoi cursurile Facultății de Istorie din Iași și ale celei de Științe Juridice, din aceeași localitate. La București, urmează un curs postuniversitar de filosofie. Își desăvârșește apoi pregătirea profesională cu masterate, în varii domenii educaționale în: Anglia, Scoția, Olanda, Elveția, Rusia, Italia, Spania, Grecia, Turcia, Ungaria, Austria, Belgia, Franța și Portugalia.

A fost profesor de liceu, director, inspector școlar general adjunct (Galați), apoi, timp de 30 de ani, inspector general, șef serviciu, consilier superior, director în Ministerul Educației Naționale. A inițiat zeci de simpozioane, sesiuni de comunicări, pe diferite teme, a coordonat învățământul teologic și predarea religiei în școli, a îndrumat învățământul liceal și școlile normale. A participat la stagii de formare managerială pe diverse aspecte ale sistemelor educative europene în Marea Britanie, Italia, Suedia, Irlanda, Olanda, Franța, Germania, Slovenia și Rusia, la simpozioane și sesiuni de comunicări pe probleme de istorie în Elveția, Franța, Cehia, Portugalia, Spania, Belgia, Republica Moldova și Ucraina și la stagii de documentare, de pregătire în managementul educațional la Universitatea Maastricht (Olanda), la stagii de documentare pe probleme ale organizării sistemelor de învățământ din Anglia, Franța, Italia, Bulgaria, Serbia, Turcia, Slovenia, Rusia, Ungaria, Olanda și Scoția.

În același timp, profesorul Gh. Felea a desfășurat o susținută activitate de cercetare și de creație. Rodul acestui efort a fost materializat în 15 cărți, cu o tematică diversificată: istorie,

legislație, finanțarea învățământului, management instituțional, turism.

A publicat zeci de studii și articole pe teme de istorie, educație, management educațional și cultură, în publicații de prestigiu din Galați și din țară. A scris monografiile, suporturi de curs pentru studenții Facultății de Istorie a Universității *Dunărea de Jos*, a prefațat numeroase lucrări de specialitate.

De-a lungul întregii sale cariere didactice, a fost apreciat de ilustre personalități ale învățământului și ale culturii românești: acad. Gh. Platon, acad. Constantin Gh. Marinescu, scriitorul Adi George Secară, lector.univ.dr. Cătălin Enică, acad. Ioan Aurel Pop, acad. Gh. Suru, acad. Eugen Simion etc. O asemenea prodigioasă activitate a condus, evident, la o recunoaștere științifică, managerială și culturală prin dobândirea a numeroase distincții și premii. Este vorba de titlul de Profesor evidențiat (de două ori, în 1984 și 1987), Ordinul Meritul pentru Învățământ (2004), Diploma de Excelență *Gh. Lazăr* cls I (2008) și de includerea Profesorului Gh. Felea în Dicționarul personalităților din România. Biografii contemporane (2011 și 2017).

Distinsul dascăl gălățean are încă destule proiecte curajoase și o agendă de lucru care sfidează datele din cartea de identitate. Este vorba despre *Enciclopedia Dunării*, în cadrul unui proiect transfrontalier al Institutului Dunării, *Enciclopedia Galaților, Istoria Ministerului Educației dintru începuturi și până astăzi* (două volume), o *Istorie a învățământului particular din România*, volumul *Istoria pluralismului educațional și al alternativelor educaționale din România și o Istorie a învățământului gălățean* (Odiseea existenței, două volume).

*

Lucrarea pe care ne-am propus să v-o prezentăm este frumos intitulată *Ithaca danubiană*. Vol. I **Florilegium in honorem profesorii**

Gheorghe Felea septuagenarii contextum și Ithaca danubiană, vol II, Preliminarii la Enciclopediile Dunării și Galațiilor.

Cartea a apărut la Editura Universitară Danubius, editori fiind Gh.Felea și Gh.Lateș.

În anul 2010, când distinsul dascăl împlinea 60 de ani, colegii și colaboratorii au încercat să-i dedice un volum aniversar. Din diferite motive, proiectul nu a prins contur decât în 2021.

În primul volum, cele 33 de texte (343 pagini) sunt structurate pe șase capitole: *Un Ulise danubian, Danubius mirabilis, Mesopotamia danubiană, Localism creator la Dunărea de Jos, Cultura mare a orașelor mici, Nasc și la Moldova oameni*. Tabula gratulatoria oferă cititorilor lista, în ordine alfabetică, a colaboratorilor, precizându-se numele și prenumele, ocupația, locul de muncă, reședința. Este vorba despre un academician, 14 universitari, 16 profesori, dintre care 7 scriitori, un jurist, un preot.

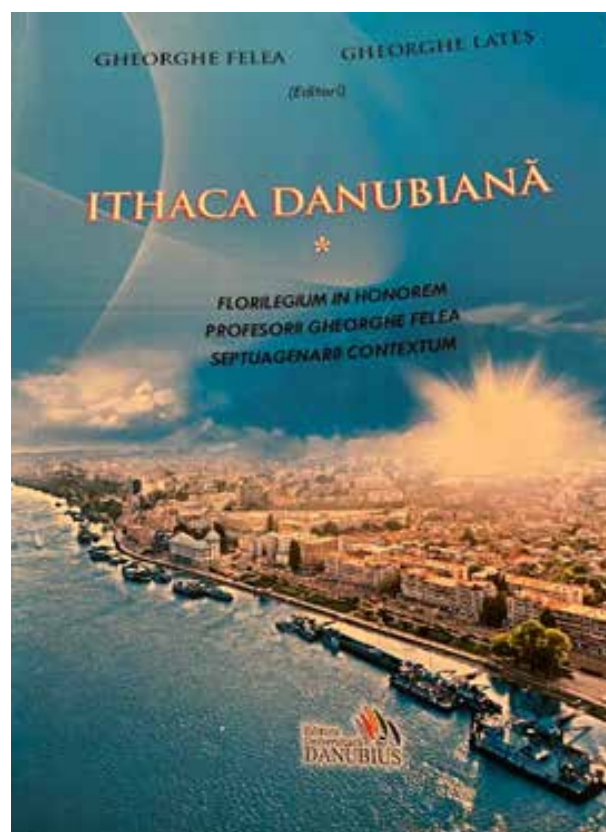
Cuvântul înainte, intitulat *Habent sua fata libelli*, este semnat de Gheorghe Lateș, conferențiar la Universitatea Danubius din Galați. Aici, autorul începe prin a divaga în jurul cugetării lui Terențiu despre soarta cărților, ajunsese în mâinile receptorilor. Nu uită să avertizeze cititorul că și Gh.Felea este un devorator de aforisme, cu ele pigmentându-și, în mod curent, textele și expunerile orale, spre încântarea cititorilor și, mai ales, a auditorilor. Sunt date apoi câteva detalii legate de nașterea greoaie (gata-gata să se apeleze la forceps) a acestui foarte interesant proiect. Se vorbește apoi despre acea chinuitoare navetă (Galați-București) de 30 de ani a domnului Felea, infinitele și fructuoasele deplasări, prin toate colțurile țării pentru a cunoaște cât mai bine școala noastră, cândva strălucită, în plan național, iar astăzi împinsă într-o fundătură jalnică. D-l Felea a fost, în acești cumpliti 30 de ani ai interminabilei tranziții, cel mai stabil om al MEN. A acumulat și o notabilă experiență europeană. Ce minune ar fi fost, dacă mult prea sezonierii noștri miniștri ai Educației (s-au perindat pe acolo, cam anul și cârlanul, fiecare cu reforma lui) ar fi explorat această mină de aur. Cu siguranță, multe din catastrofalele decizii luate ar fi fost evitate. Este adevărat, poate că nici Spiru Haret nu ar fi reușit să facă atâtea minuni, dacă ar fi fost victima unui clientelism politic sălbatic, ca cel de azi. A existat însă degetul de lumină al Marelui Carol I îndreptat amenințător spre primii miniștri ai vremii: *La Învățământ, lăsați-l pe S.Haret, pentru că acolo este viitorul Țării!* Și slăvitul Haret a avut la dispoziție

12 ani, pentru a-și implementa miraculoasa lui reformă. Doamne, ce oameni și ce vremuri!

Revenind la textul d-lui Gh.Lateș, apreciem optimismul Domniei Sale, când afirmă că megaproiectele domnului Felea sunt realizabile și că renunțarea la ele ar trebui să fie ultima opțiune. Nu, noua spiritualitate, această lume digitală, nu înseamnă *moartea cărții*, ci dimpotrivă, o șansă uriașă, un acces rapid la surse aproape imposibil de abordat, până decurând.

ITHACA DANUBIANĂ, o carte excepțională din toate punctele de vedere: structurarea impecabilă a temelor tratate, selecția riguroasă a colaboratorilor, utilizarea celor mai recente informații. Formularea unor titluri în limba latină nu înseamnă pedanterie, ci cunoașterea în detaliu a expresivității limbii strămoșilor noștri romani. Cartea este și un regal tipografic. Felicitări inițiatorului acestui ambițios proiect și tuturor celor care au contribuit la înălțarea acestui monument al zonei noastre danubiene.

La mulți ani, domnule Gheorghe Felea! Personal sunt încredințat că, înțeles corect, și transpus în practică sub semnul urgenței, proiectul dvs. va contribui la rededeșterea adevăratului spirit european, la creșterea responsabilității față de toate monstruozițiile lumii contemporane și la victoria rațiunii.

CRONICĂ LITERARĂ

CĂRĂMIDA LUI POMPILIU COMȘA

► Ionel NECULA

Anul livresc 2021 s-a încheiat, printre altele, cu o masivă alcătuire semnată de harnicul publicist Pompiliu Comșa - **Culisele securității**, Editura Cartea Românească, Educațional, București, 2021 - o generoasă investigație (1100 de pagini) a celei mai ticăloase instituții din fostul regim comunist. Este, orice s-ar spune, o carte utilă, necesară și binevenită pentru multă lume interesată de subteranele vechiului regim comunist, cele care au schilodit oameni și destine nevinovate, care ne-a ascultat telefoanele ne-a violat corespondența și ne-a terorizat viața cu suspiciunea lor generalizată.

Cartea se decontează mai mult din ororile acestei instituții în spațiul gălățean, dar, firește, ea reflectă ticăloșiile acestei instituții la nivelul întregii țări, așa cum un strop de rouă poate reflecta universul în toată vastitatea lui. *Cred, mărturisește*

autorul în succinta sa prefață, *că sunt primul istoriograf gălățean care, după modelul la scară națională al profesorului Cristian Troncotă, încerc să deschid o nouă direcție de investigație, istoria securității județene*.

Prin urnare, cartea nu se resoarbe din fenomenul securistic în ansamblu, deși referințe privind înființarea și evoluția aparatului securistic sunt destule, ci felul în care această instituție a acționat la nivelul județului Galați, rezistența, tortionarii, turnătorii și victimele ei pe teritoriul județului Galați și a fostului județ Tecuci.

Ideea poate fi, într-adevăr, reținută și pusă în active operaționale; când fiecare județ își va aduna mărturiile de pe unde au fost risipite și le va include într-un proiect livresc în genul celui realizat de Pompiliu Comșa, atunci putem spune că avem tabloul complet al grozăviilor distribuite din abundență la nivelul întregii țări.

A existat o rezistență anticomunistă în județul Galați? Bineînțeles c-a existat, revolta țăranilor din Vadu Roșca sau din Cudalbi, din Răstoaca și Boțârlău, care se împotriveau colectivizării, mulțimea țăranilor arestați pentru că refuzau povara cotelor obligatorii sunt tot atâtea forme de atitudine curajoasă a țăranilor, în condițiile când se știa bine cât de nemiloasă era represiunea securistă și câte drame sfâșietoare avea să răspândească peste tot, pe unde au existat nesupuneri. Din mulțimea tragediilor provocate reținem doar bocetul țatei Catrina din Vadu Roșca, mama lui Enuță împușcat în clopotnița bisericii în timp ce chema satul la revoltă: *La fiecare sărbătoare o găseai îngenunchată sub clopotnița pe unde a bălțit sângele lui Enuț: Floarea mamei, bradul mamei, mama nu mai are lacrimi să te plângă*. Dar câte alte mame îndurerate, ca și țata Catrina, nu-și plâng feciorii - morți pentru că au îndrăznit să creadă că au dreptul la puțină libertate?

Cine au fost tortionarii? Autorul reușește să reconstituie profilul unor securiști din județul Galați, care au servit, cu devoțiune și zel, odioasa instituție,

mulți dintre ei bucurându-se și după revoluție de pensii burdușite în comparație cu marea masă a pensionarilor supuși principiului contributivității. Un caz mai deosebit îl constituie tecuceanul Florian Costache, dovedit de CNSAS că a fost agent al poliției comuniste, apoi generalul Dumitru Borșan născut în Liești, mulți ani ad interim la ambasada română din Tokio. Tot tecuceni au fost și plut. maj. Balaure, amintit și de Dan Mihăilescu în volumul său memorialistic, ca și Lt. Ilie Balaban, ofițerul Balan Victor și Barbu Costică.

Mai sunt menționați Cepraga Constantin, Iorga Marin - într-o vreme șeful Direcției regionale, mai apoi șeful Inspectoratului județean de securitate Galați, Ștrul Mauriciu - în 1950 era col. Director al Regionalei de securitate Galați și Visting Eugen.

Bineînțeles că tortionarii erau ajutați în munca lor odioasă de un număr mare de colaboratori (informatori, turnători) racolați prin șantaj, prin cumpărare și promisiuni, sau prin recursul pervers la sentimentul patriotic și la iubirea de țară. Accentul autorului cade mai mult pe turnătorii din presă, deși ei au existat în toate domeniile de activitate. Regăsim printre turnători și nume sonore și neașteptate, precum reputatul economist tecucean Anghel Rugină, deși nu este redată nici o notă informativă semnată de cei menționați. Probabil autorul se folosește de surse indirecte sau colaterale, deși la acest capitol aș avea de făcut câteva precizări:

Securitatea română s-a folosit de un număr mare de informatori, dar de la caz la caz lucrurile trebuie privite diferențiat. Am cercetat sute de dosare la CNSAS. am citit zeci de mii de note informative, multe din ele m-au cutremurat prin nocivitatea lor, dar am ajuns la concluzia că dincolo de diversitate și de modul special în care au fost racolați (fiecare turnător își are povestea lui), dincolo de caracterul odios și dăunător al gestului lor, pot fi grupați în mai multe tipologii, dacă luăm drept criteriu de diferențiere nu doar numărul notelor informative depuse la securitate, ci efectul lor, suferința provocată celor turnați, urmările, uneori tragice, generate de ticăloasa lor turnătorie. Pariviți din această perspectivă, spuneam, colaboratorii fostei securități pot fi grupați în trei categorii:

- A existat o categorie a **turnătorilor odioși**, care au devenit turnători prin voie vegheată, din proprie inițiativă, sperând că în felul acesta vor fi răsplătiți de partidul atotputernic cu funcții și demnități bine plătite, că-și vor albi un trecut cu pete negre, că sunt bine compensați bănește sau că vor primi pașaport pentru străinătate. Este categoria cea mai ticăloasă și, de-ar fi fost o rupere de trecut

normală și categorică ar fi trebuit demascată public și supusă oprobiului public. În cercetările mele am găsit multe note informative provenite de la această categorie de turnători. În general oameni cu o pregătire precară și cu mare deficit de cultură, de informare, de cunoaștere. În dosarele filosofului Ion Petrovici, am găsit un turnător care a depus în aceeași zi două note informative. Ce altceva îl putea determina la acest gest mizerabil decât faptul c-a rămas în pană de bani și a improvizat, pe loc o notă informativă?

- A existat apoi o categorie de **turnători manipulați** constituită ad hoc de securitate cu cei eliberați din pușcăriile comuniste pregătiți special pentru a-i trece în exil în scopul destabilizării românilor din diasporă, de a întreține o atmosferă de suspiciune și de neîncredere între ei, pentru a zădărnici orice formă de organizare și de protest față de realitățile din țară. În dosarele lui Ion Petrovici există mărturia lui Ovidiu Vlădescu care arată întreaga mașinărie a coptării acestei categorii de turnători.

- În sfârșit, a existat o categorie de **informatori abili**, mai abili decât slujbașii instituției securiste care, prin informările lor, încercau să furnizeze securității o imagine favorabilă celui *turnat*. Am pus cap la cap toate cele cinci note informative despre Ion Petrovici semnate de Nicolae Corneanu. N-am găsit nici o acuză, nici o incriminare, nici o suspiciune care să trezească interes securistic. Dimpotrivă, arăta că filosoful nu mai este interesat de politică și că se miră de câte a putut înfăptui regimul comunist în doar 25 de ani (n.i. era depusă în 1968). La fel se miră cât de repede au învățat politică noile cadre ridicate direct din rândurile clasei muncitoare și ce pricepuți au devenit în probleme de diplomație. Acuzații sunt acestea? Cu așa **acuzații**, filosoful putea să capete chiar o funcție în sistem. Nu mai spun că *turnătorul* Corneanu era sub ascultare și-a avut încuviințarea duhovnicului său, probabil un ierarh bine așezat în cadrele ansamblului teologic, care l-a sfătuit să primească, să știm și noi ce gândesc și pe cine urmărește securitatea.

Filosoful urmărit n-a căpătat nici o funcție în urma turnătorilor depuse la securitate, dar atunci, când a solicitat pașaport pentru a-și vizita fiul emigrat în Spania n-a întâmpinat nici o dificultate, deși la acea vreme și pentru Bulgaria se obținea pașaport foarte greu.

În mărturiile sale, Corneliu Coposu vorbește despre un vecin de apartament cu care avea relații excelente și care având un copil bolnav de o maladie netratabilă în țară a cerut pașaport pentru un spital

din Franța. I-a fost condiționată aprobarea, dacă informează despre Coposu. A refuzat, bineînțeles, dar atunci când s-a plâns frunțașului țărănist, acesta l-a admonestat în termeni destul de categorici și l-a sfătuit să primească și să-și salveze copilul. Probabil că l-a ajutat chiar și în redactarea notelor informative. Se poate concepe o aiureală mai mare ca aceasta, în care turnătorul să se identifice cu turnatul? Cine judecă și pe cine judecăm? Sigur, vinovatul să plătească, dar cum evaluăm gradul de vinovăție dacă nu avem și nu operăm cu niște criterii rezolubile? Îi includem pe toți în aceeași grămadă și-i supunem pe toți aceluiași oprobriu public? De asta spun, e nevoie de mult discernământ atunci când vorbim despre turnători și cred că vinovăția trebuie stabilită în funcție de suferința provocată de turnător. Au fost turnători care au curmat destine, care au produs suferințe imense, iar ticăloșia lor s-a soldat cu destrămarea de familii și cu ani grei de pușcărie prin prăpăstiile Gulagului comunist și aceștia trebuie să plătească. Am spus trebuie deși în cele trei decenii de democrație nu știu să fi plătit cineva pentru fapta lor odioasă. De vreme ce n-au plătit securștii, oricum, mai vinovați decât turnătorii, de ce-ar plăti aceștia din urmă? Toți cei care au

servit odioasa instituție securistă se bucură acum de pensii burdușite și nu-i întrebă nimeni de jalea răspândită printre cei mulți și nevinovați. Ba chiar cred că fac și acum legea în această țară, de vreme ce nu s-a putut adopta mica Legea Lustrăției și nici punctul opt al Proclamației de la Timișoara.

M-am lungit mai mult cu aceste considerații metodologice în speranța că o viitoare ediție va fi structurată după criterii mai exacte și mai deplin lămuritoare.

Altfel, ce să zic? Cartea este rezultatul unui efort intelectual și financiar enorm. Pompiliu Comșa a realizat o ispravă care, de regulă, reclamă un efort de echipă. A făcut de unul singur ceea ce ar fi necesitat un efort colectiv. Este oglinda activității securiste în județul Galați în anii regimului totalitar și poate fi citită cu maxim interes de toți cei dornici să afle cum se trăia în anii de ciumă roșie și cum ne împregna de spaimă Securitatea așa-zisă a poporului. Nu fac clasamente și ierarhizări dar cred că poate fi declarată cartea anului 2021. Felicităm sincer pe autor, îi mulțumim pentru această frumoasă surpriză îl așteptăm cu noi izvodiri decupate din aceeași epocă de tristă amintire și-l asigurăm de receptivitatea noastră nescăzută.

Iarna

UNIVERS LITERAR ÎN ACTUALITATE / UKRAINA

UN ROMAN DESPRE VIAȚĂ ȘI PACE ÎNTR-O
VREME DE RĂZBOI ȘI MOARTE *

► Vladimir RADU

Într-o provocatoare emisiune TV, jurnalistul Marian Voicu l-a avut de curând, ca invitat pe scriitorul ucrainean Andrei Kurkov, prilej cu care s-au făcut referiri la recent tradusul roman al acestui autor în limba română, intitulat „Albinele gri”. O sugestie de lectură pe care am preluat-o și o încredințăm la rândune ca posibilă experiență livrescă dar și de raportare a ficțiunii la realitate.

Referințele editoriale – puține la număr și în mod firesc rezumative – prezintă un spațiu geo-politic, social-uman și conflictual de maximum interes în ultimii ani marcate de războiul ruso-ukrainean, un pericol aflat nu departe de granițele României.

Cunoșteam termenii „cenușiu”, „plumburiu”, „gri”, drept surse de expresivitate bacoviană, de esență simbolistică, încărcăți de o încrâncenare cromatică între alb și negru. Personajul lui Kurkov are o replică de sorginte fotografică „Negru și alb dau gri”

Dar, de albine care să devină gri deodată cu niște ținuturi, cu sate, holde, păduri, oameni gri, încă nu se formulaseră substanțiale imagini artistice în plan romanesc.

Andrei Kurkov imprimă cititorului obsesia acestui gri vizibil ori palpabil în tot ceea ce constituie atmosfera de război în spațiul acela ucrainean rămas indecis într-o zonă a nimănui, dar aflat într-o continuă și dinamică dispută de forțe beligerante: pământul gri, norii gri, zăpada gri, eșarfa soției Vitalina-gri, minele de cărbune la care lucraseră cei mai mulți oameni- tot gri...

Zona aceasta gri ar părea lipsită de viață, de mișcare, de aspirații, de un viitor – oricare ar fi acesta... Protagonistul Serghei Sergheici ne demonstrează contrariul; el încă mai speră că lucrurile se vor așeza în matca lor firească, viața să-și reia cursul ei firesc. Dar evenimentele îl contrazic în multe din situațiile dramatice prin care trece. „Iar el, dacă războiul o să continue, o să părăsească și satul, și pe Pașka și-și va duce albinele – toți cei șase stupi - acolo unde nu e

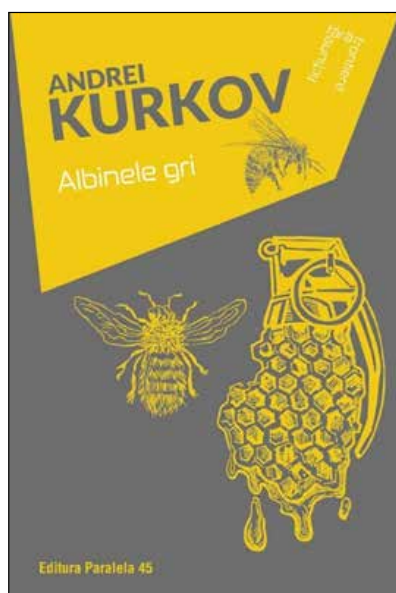
război...” Fost miner pensionat pe caz de boală, acum apicultor grijuliu, Serghei Sergheici „își imagina Mala Starohradivka cum era înainte de război, cu lumină la ferestrele caselor și căsuțelor. În imaginația sa chiar o aduse aici, în Crimeea! O pusese în locul prisăcii și al cortului.”

De pasiunea lui pentru stupi și albine ne molipsim și noi, cititorii, pornind într-o adevărată escapadă terestră transfrontalieră cu acest Robinson apicultor „navigând” printre obuze, grenade și mine periculoase, către un ideal uman atât de simplu și de firesc: „Dar și la Mala Starohradivka e viață! Pentru el e obișnuită, cotidiană. Pentru că se obișnuise cu ea. Da. Locuiește acolo numai el cu Pașka (dușmanul-prieten!). Da, nu mai sunt magazine, nici poștă. Nu e pâine proaspătă, numai din aceea adusă de prietenii separatiști ai lui Pașka, de la Karuselino. Sau după care se duce chiar el acolo. Da, acum pâinea lor nu mai e așa de gustoasă cum fusese înainte! Dar viața oricum merge mai departe. Ca un râu. Unde să se ducă, până se varsă în moarte?!” (capitolul 66)

Primul dintre romanele autorului ucrainean a fost publicat în 1991, la două săptămâni după căderea comunismului. Purta titlul **Moartea pinguinului** și este opera care l-a făcut celebru în toată lumea. Trăind între Kiev și Londra, a editat următoarele romane: **Lăptarul de la miezul nopții** și **Grădinarul din Oceakov**.

Publicația L'Observateur din Franța atrăgea atenția cititorilor francezi și europeni, menționând că: „A te solidariza cu Ucraina, „#standwithUkraine”, înseamnă, de asemenea, să-l citești pe Kurkov, să apreciezi farmecul umorului său, umanitatea lui profundă și pofta de viață care caracterizează spiritul **ucrainean**. Andrei Kurkov este un adevărat maestru al detaliilor și personajele sale par sculptate din însăși materia vieții.”

Romanul este o Eneidă având ca erou un apicultor purtându-și o cruce a destinului mica lui

prisacă înghesuită într-o mașină cu remorcă. Sergheici străbate ținuturile cu ochii mirați ai unui bărbat ajuns la vârsta maturității depline, om cât se poate de comun, cu o psihologie bine ancorată în etno-bio-geo-diversitatea acelor meleaguri în care viața i-a asprit pe oameni dar nu i-a dezumanizat. Nume de localități mai greu de reținut pentru un lector pasionat de narativitate, nume de personaje pitoresc încadrate în mediul lor de viață și civilizație răsăriteană cu particularități bizare pentru un cititor de pe alte coordonate geografice, nu fac decât să antreneze și să captiveze cititorul.

Pe coperta a patra a volumului, o notă editorială sintetizează conținutul și originalitatea discursului epic al acestui roman: Într-un sat cu numai trei străzi, situat în teritoriul disputat de forțe ucrainene loialiste și separatiste, au mai rămas doar doi locuitori: Serghei Sergheici, un inspector de protecția muncii pensionar, devenit apicultor, și „dușmanul său din copilărie”, Pașka. Existența celor doi e marcată de privațiuni și de absurdul războiului. Pentru Serghei însă, cât timp ciclul natural nu se întrerupe, iar primăvara se apropie, universul și viața încă mai au un sens. Misiunea pe care și-o asumă este aceea de a-și duce albinele cât mai departe de zona de conflict, astfel încât să poată culege polenul în pace. În periplul său, Sergheici întâlnește combatanți și civili de pe ambele părți ale liniei frontului – ruși, ucraineni, tătari din Crimeea –, dezarmându-i prin inocența sa și prin structura sa morală. Prin personajele sale, dialogurile vii și umorul fin, Andrei Kurkov ne propune un roman impresionant și actual despre viața oamenilor simpli care caută să se adapteze războiului.”

Pentru a detalia am ales câteva secvențe care se întipăresc în memoria și în imaginarul unui cititor pasionat să cunoască alte lumi, alte civilizații, alte contexte și comunități umane care să-i îmbogățească experiențele de viață. Nu poate fi uitată imaginea unui pat așezat pe stupi, albinele oferindu-i celui bolnav fluxuri energetice revigorante și chiar tămăduitoare. Sunt multe scene cutremurătoare precum cea în care

apicultorul nostru își face datoria creștinească de a îngropa (în zăpadă!) un soldat ucis într-o misiune dedicată copiilor; Întâmplări aproape suprarealiste au loc între Donețk și Mariupol, ținuturi care nu sunt „nici republică, nici țară”. Aici au dispărut oamenii, ziarele, curentul electric, magazinele, școlile, spitalele, știrile tv și tot ce ar constitui atributele unei așezări umane actuale. S-a instituit totuși „o zi a Armistițiului poștal”- semn că cei plecați în pribegie sunt cu gândul „acasă”. Cei doi, singurii locuitori ai satului, au o grijă deosebită față de ceasurile care marcau trecerea timpului (trei ani de război continuu), a anotimpurilor. Sergheici își re trăiește momente ale propriei existențe, forțând adesea memoria, într-o ordine inversă, răsfoind paginile unui album de familie. Vom însoți, suntem siguri, eroul acestui excelent roman – personaj martor-personaj narator-personaj actor al propriului rol dramatic, cu sentimentul că viața și omul sunt deasupra suferințelor oricare ar fi acestea.

Romanul acesta, „Albinele gri”, carte tradusă excelent de Antoaneta Olteanu, volum proaspăt ieșit de sub tipar, este oferit cititorilor români spre lectură abia acum. În 2018, atunci când l-a publicat, Andrei Kurkov nici nu bănuia cât de dureros și de actual va rămâne romanul lui peste ani. Iar anul acesta atrocitățile invadatorilor și separatiștilor care au dus la părăsirea Ucrainei de către milioane de refugiați au atins un apogeu pe care istoria secolului XXI îl va consemna în pagini cu caracteristici științifice. Imaginea de acum și de peste ani o vor reflecta mai convingător mai ales astfel de opere literare în care ficțiunea aproape că nu a mai putut funcționa în fața unor realități pe care lumea civilizată n-ar fi crezut să le mai trăiască.

În buna tradiție și preocupare a revistei „Teciucul literar-artistic”, articolul nostru este el însuși o invitație la lectură, la gândire critică, la aprecieri asupra valorilor culturale autentice din țară și din lume.

***Andrei Kurkov, Albinele gri, roman, Editura Paralela 45**

Andrei Kurkov (n. 1961) este, așa cum se autoidentifică, european, cetățean al Ucrainei și scriitor ucrainean de origine rusă. A devenit cel mai cunoscut scriitor ucrainean al primelor decenii ale secolului XXI și unul dintre scriitorii de top ai continentului european, publicat în 65 de țări. Între Kiev și Londra, Andrei Kurkov aparține spațiului cultural-artistic european prin diversitatea preocupărilor sale: profesor, eseist, scenarist, regizor, membru al Uniunii Cinematografilor din Ucraina (din 1993), al Uniunii Scriitorilor din Ucraina (din 1994), membru al Academiei Europene de Film (din 1998) și membru permanent al juriului premiului Academiei Europene de Film *Felix*. (Sursa: internet)

CRONICĂ LITERARĂ

SCRIITORUL IONEL NECULA – CU PORȚILE SUFLETULUI LARG DESCHISE

► Petruș ANDREI

Scriitorul care își petrece vremea în arhive seamănă cu arheologul care descoperă comori și citește în ele faptele trecutului. Un astfel de „arheolog” este și scriitorul, filosoful și criticul literar Ionel Necula care, asemeni cronicarului din vechime, scoate la lumină „felul neamului” Culluri, („Cronica unei familii italo-române”, Editura „Studis”, Iași, 2021) „din ce izvor și seminție sântu” cei din familia Culluri, „o familie care a ridicat stacheta spirituală a Tecuciului și-a contribuit la afirmarea lui pe harta culturală și artistică a Europei.” (p. 18)

Dacă industria, agricultura și comerțul au fost puse la pământ în cei 30 de ani de la „vifornița din decembrie”, ne rămâne cultura, afirmă, privind în urmă cu mânie, autorul Ionel Necula: „Alta este situația operei literare lăsată moștenire de Ion Petrovici, de Ștefan Zeletin sau Vasile Pârvan care vor rămâne ca repere neperisabile ale contribuției

Tecuciului la construirea panteonului național de valori.” (p. 10)

În familia italo-română, Giovanni Culluri (1859-1927) este „pater familias”.

Informațiile pe care ni le transmite profesorul Ionel Necula sunt demne de toată încrederea fiind furnizate de Mihaela Profiriu Mateescu, artist plastic de renume mondial, nepoata arhitectului Aristide Giovanni Culluri. Cum din stejar stejar răsare, așa și dintr-un artist tot un artist apare. „Saga familiei Culluri” pornește de la cuplul Giovanni Culluri și soția sa Tomaida.

„Constructor priceput”, arhitectul Giovanni Culluri, „specialist în prelucrarea fier-betonului”, vine în România, de la Veneția, la solicitarea lui Anghel Saligny, să-l ajute la „construirea podului de la Cernavodă, peste Dunăre.”

Asemeni Meșterului Manole din mitul românesc, Giovanni Culluri ridică mereu altă clădire „mult mai luminoasă/ și mult mai frumoasă”: „palatul Negropontes de la Mărășești, silozul de lângă Gara Frunzeasca și vila Mouka de la Țigănești.” (p. 16)

În 1906 italo-românul înființează „Revista de Arhitectură”, „cu impact în formarea viitoarelor generații de arhitecți români.” (pp. 16-18)

„Alte construcții care poartă pecetea reputatului arhitect italian sunt: primăria și biserica Sfântul Anton din Munteni, Casa Națională din Nisiporeni (Basarabia), Podul Grand, clădirea care adăpostește Arhivele Statului și o aripă a Gării de Nord, toate din București!” (p. 18)

Ionel Necula, cu acribia-i de cercetător dovedită, reconstituie arborele genealogic Culluri, pe care, din motive lesne de înțeles, nu-l vom reproduce „in extenso”. Vom menționa numai că fiul său, Aristide Michelangelo Culluri a îmbrățișat cariera tatălui construind la Tecuci „sediul Băncii Prevederea (astăzi sediul Bibliotecii Municipale din oraș)” (p. 22) iar pentru cele două fiice ale sale a făcut „cele două case gemene în Tecuci, pe strada Vasile Alecsandri”.

O serie de informații sunt luate de autor de la istoricul Daniel Badea („Tecuciul în vremea ciumei roșii 1941-1950”, vol. 1, Editura PIM, Iași, 2019).

De apreciat efortul scriitorului Ionel Necula de a studia, la CNSAS, „dosarul întocmit de fosta securitate” pe numele arhitectului.

Unele inadvertențe sau supoziții maloneste sunt corectate de descendenta acestei familii, artista Mihaela Profiriu Mateescu.

Încă un fiu, Ioan Culluri a fost pilotul personal al prințului Valentin Bibescu. Ioan Culluri „a fost unul dintre cei mai buni piloți ai țării noastre. El a murit într-un accident de avion în Brașov”. (p. 50) și a fost înmormântat la Cimitirul militar Ghencea din București. Fiii săi, „Octavian, Marcel și Corneliu au îmbrățișat și ei cariera de aviator, ca angajați ai Companiei Aeriene TAROM, primii doi ca piloți de linie, iar al treilea ca telegrafist de bord.” (p. 54)

Nestor Culluri „frate după tată cu Aristide Giovanni Michelangelo, fiind anunțat că i se va demola casa din zona Dristor, a făcut infarct și a murit iar soția sa, Magdalena Nestor, pictoriță, după incinerarea soțului, s-a sinucis. Nestor Culluri a fost profesor de sculptură arhitecturală la Facultatea de Arhitectură din București și mâna dreaptă a sculptorului Ion Jalea, rămas fără o mână din timpul războiului. Două din sculpturile semnate de Nestor Culluri au fost expuse în Sala Palatului Parlamentului în cadrul expoziției deschisă de artista Mihaela Profiriu Mateescu.

Viața tuturor acestor italieni-români-tecuceni este un adevărat roman, de aici și cronică de familie demnă de tot respectul.

O altă ramură riguroasă a acestui arbore genealogic este artista Mihaela Profiriu Mateescu, fiica lui Aristide Culluri. „Pictoriță de icoane pe sticlă, cu multă recunoaștere în țară și în străinătate”, Mihaela Profiriu Mateescu are „peste o sută de expoziții personale, cu sute de icoane pe sticlă, organizate în multe centre europene, dar și peste ocean, în S.U.A., primind din partea Patriarhiei Române înalta distincție Crucea Patriarhală în semn de prețuire și de recunoaștere a lucrului bineplăcut lui Dumnezeu săvârșit spre propășirea bisericii și a credinței mântuitoare.” (p. 61) Despre talentul Mihaelei Profiriu Mateescu au vorbit mari personalități ale vieții culturale de la noi și din întreaga lume, între care menționăm pe Mihaela Țăranu Rațiu (în „New York magazin”), Lucia Olaru Nenati, George Rogojanu, Paula Romanescu ș.a. În 1999, Mihaela Profiriu Mateescu a pictat biserica maramureșeană, pentru comunitatea românească din Caracas (Venezuela).

Unul dintre fiii artistei, Valentin Simion, este pilot iar Claudiu este specializat în transporturi navale.

Ionel Necula mai citează și alte aprecieri din partea unor critici de artă ca: Marin Mihalache, Cristina Zaharia și Letiția Pop, concluzionând: „Prin tot ceea ce pictează pictorița de la Tecuci îmbogățește tezaurul plastic românesc și se adaugă sporitor unei strălucite tradiții locale” în care au excelat Gheorghe Pătrașcu și Dimitrie Hârlescu.

Paginile următoare sunt dedicate expoziției vernisată la Palatul Parlamentului din București în iunie 2014.. Artista Mihaela Profiriu Mateescu, vicepreședintă a Asociației Italienilor din România, ridică „o punte între între cele două popoare și culturi – înrudite prin istorie, prin limbă și credință creștinească și prin multe alte puncte de compatibilitate spirituală.” (pp. 80-81)

Capitolul intitulat „Tradiția merge mai departe” prezintă familia Mihaelei Profiriu Mateescu (făcând parte din a patra generație și familia Culluri, cu cei doi fii: pilotul Valentin Simion și scriitorul Claudiu, autorul romanului „Să iubești un înger”, căruia criticul literar Ionel Necula îi consacră câteva pagini.

O „Addenda” ne aduce lămuriri necesare, după care este prezentată „Scurta autobiografie” a Mihaelei Profiriu Mateescu. Pe lângă premiile de excelență primite, artista afirmă, din preaplinul inimii sale, că cele mai frumoase daruri făcute de soartă sunt „cei doi fii și cei cinci nepoți cu care a fost binecuvântată.”

Un capitol intitulat „Un arhitect italian și conacele moldovenești ” se constituie într-un adevărat ghid în care, pe lângă vestitele conace, se vorbește mai ales despre oameni între oameni.

Artista își amintește cu emoție despre „Tecuciul drag al copilăriei” și despre familia Culluri din care provine.

Cu un portret al aviatorului Ioan Culluri se încheie această Cronică, după care urmează „Postfața” autorului cu mulțumiri aduse lui Daniel Badea „pentru sprijinul acordat la realizarea acestei lucrări.” (p. 150)

Ca și celelalte volume, și acesta cuprinde un „C.V. Ionel Necula”, lista lucrărilor publicate, a edițiilor îngrijite sau prefăcute, ca și „Prezența în lucrări colective”, ceea ce denotă un înalt profesionalism.

Filele de album, cu chipuri de epocă, recuperează (afectiv și sentimental) această familie cu un arbore genealogic maiestros în adevăratul sens al cuvântului.

Efortul exemplar al „cronicarului” Ionel Necula trebuie apreciat ca atare.

CRONICĂ LITERARĂ

PREOT IONEL RUSU: „ÎNTOARCE-TE!”,**EDITURA PRINTECH, BUCUREȘTI, 2021***Manifest pentru întoarcerea fiului risipitor*

► Ion MANEA

Printre poeții Galațiului, pe când cei mai mulți dintre ei vin de la catedră sau din alte diverse laice îndeletniciri, Ionel Rusu descinde direct din Biserica lui Hristos, prelungindu-și Liturghia credinței în zămislirea, la fel de celestă, a Poeziei. Nu e mai frumoasă și credibilă unire într-o credință și înaltă trăire spirituală decât această tainică îmbinare, decât pledoaria unui preot-poet, a unui poet-preot. Ionel Rusu a venit la Galați din nord, din zona vrednică într-un spirit a Tecuciului, nu înainte însă de a-și hrăni îndelung și cu folos vocația în toate școlile bisericești posibile, de la Seminarul Teologic „Chezarie Episcopul” din Buzău și urmând cu Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul” din cadrul Universității din București până la înalte masterate și doctorate, devenind doctor în teologie cu teza „Părintele Constantin Galeriu - opera de inspirație iconografică”, lucrare de referință, urmată de un alt opus, „Viața și opera părintelui Constantin Galeriu”, publicată la Editura Arhiepiscopiei Dunărea de Jos, cu binecuvântarea Arhiepiscopului, Înalt Prea Sfințitul Casian Crăciun, și „Viața părintelui profesor Constantin Galeriu” tradusă în engleză, franceză, italiană și rusă. În viața și îndeletnicirea de zi cu zi, Ionel Rusu predică enoriașilor de la Biserica „Sfânta Ana” din Galați și predă religia, fiind un neobosit săditor de credință, în mai multe școli din Galați.

Cine ascultă vocea părintelui Rusu în slujbele de duminică, de sărbătoare, de Nașterea lui Hristos, de Învierea Domnului, mereu, ar trebui să știe că aude și glasul Poeziei totodată, iar cine îi citește versurile din volumele slobozite spre lume ar trebui să știe că dincolo de ele se află unul dintre cei mai inimoși slujitori ai bisericii străbune. Promotor de reviste literare și religioase, preot misionar, publicist, erudit, mare iubitor de literatură, preotul Ionel Rusu își împarte viața între credință și cântare, între liturghie și psalm, oferindu-ne, printre altele, câteva volume de versuri care, chiar prin titlurile lor, ne grăiesc despre misiunea sfântă pe care și-a

asumat-o: „Cădind miresme”, 2017, „Un râu pe bolta rusalimă”, 2018, „Pe aripile credinței”, 2018, „Bucură-te, pământ românesc!”, 2018, „La noi, acasă”, 2019. „Gânduri de strajă”, 2019, „Stări de urgență”, 2020, „În alertă”, 2020.

Mai recentul volum „Întoarce-te!”, apărut la Editura Printech, București, în 2021, este prezentat atât de bine și de frumos pe coperta a IV-a, de chiar autorul lui, - „Deșteaptă-te române și creștine drag, acolo unde întâlnești iertarea pascală, candela de feștilă rugătoare, untdelemnul faptelor bune, sfânta pace din sfințele biserici și mănăstiri, dar și din văzduhuri, făclia de Paște, pământurile stropite cu aghiazmă, grădina cu flori și lanurile de grâu, aerul limbii vechilor cazanii și anotimpurile vieții confrăților tăi de la răspântii de timp”, - încât aproape că nu mai e nimic de adăugat, înainte de a purcede, în liniște și cu sufletul deschis, la lectura versurilor și la împărtășania din fructul mesajului lor. Un singur poem a pus preotul Ionel Rusu în această carte, un megapoem care, după cum și titlul ne sugerează, pledează pentru întoarcerea acasă a românilor risipiți prin cotloanele lumii, dornici de o viață mai bună și ademeniți de ispitele Soarelui Apune, pe când, de fapt, adevăratul pământ al făgăduinței chiar acela pe care l-au părăsit era: „Să te întorci acasă/ Până nu e prea târziu,/ Ispitele te sapă./ Ești așteptat la masă/ În satul tău pustiu”. – așa începe chemarea la obârșii a fiului risipitor.

Se desprinde cu ușurință un fel de plan al chemării, o strategie a recuperării fiilor și fiicelor plecați din ograda străbună, un mod anume de a-i readuce la vatră pe români, susținut în primul rând prin pomenirea principalelor sărbători religioase ale anului, care, se știe, au o mare importanță în viața românilor, o imensă încărcătură emoțională, fiind nu numai prilejuri de veșnică reînnoire a credinței străbune, dar și repere din veacuri ale calendarului laic, dominat de programarea și îndeplinirea principalelor lucrări agricole sezoniere. „Să te

întorci măcar de Paști,/ Te-ntâmpină ai tăi cu pască,
cozonaci./ Și-s lacrimi pe obraz.../ Întoarce-te
până-n Crăciun/ Să guști cu binecuvântare/ Turte-n
Ajun.../ Să te întorci, e bine, și de sărbători,/ Odată
cu cocoșul cel vioi ce cântă-n zori:/ Sculați-vă!/ Să
întâlnești colindători/ Sub fulgi căzând...".

Preotul-poet știe mai bine decât oricine cât de importante sunt aceste sărbători esențiale în credința creștină ortodoxă pe pământul acestei țări atât de încercate de marea istorie și mai știe că rezonanța lor în sufletul încercat al românului emigrant nu poate fi decât una sensibilă, bine-lucrătoare în sădirea dorinței lui de a se întoarce acasă, la colindători și la cântecul din veacuri al cocoșului, însoțitor fidel, ceasornic viu al zorilor chemători la viață și la osteneală, tocmai de aceea, preluat (cocoșul apostolului Petru) în ritualul ortodox al Învierii și, prin extensie, a regăsirii în sine a neamului românesc. Iar dacă Paștele și Crăciunul nu i-ar convinge pe cei acasă chemați, iată, alte sărbători, de caldă răscoilire sufletească sunt invocate: „Să te întorci de Sânt' Mărie/ Când dau în pârgă strugurii din vie./ Să te întorci și pe la toamnă,/ Să te înfrupți cu frații din pastramă,/ Să de îmbeți cu must,/ De bucurie!". Și dacă

spiritul sărbătorii de acasă, cu cei dragi, în straie alese, nu i-ar ademeni destul, cum ar putea românul născut în țară și la țară să rămână netulburat de fiorul dorului, atunci când i se va reitiera imaginea lanului de grâu de acasă, simbol tainic al dăinuirii, ai veșniciei pâinii noastre cea de toate zilele? „Mai bine, vino, vara, în amurg,/ Când grâu-i legănat de vânt/ Ca un copil la sân/ De mamă...". E atât de plină viața de acasă, atât de înmiresmată în datini, obiceiuri, simțăminte, încât nici nu mai contează de e sărbătoare sau nu, de e Paștele, Crăciunul, Sfânta Maria, orice zi e potrivită, chemarea e perpetuă: „Întoarce-te în orice zi!" – spune poetul. pentru ca apoi, prin versuri simple, de o frumusețe rară, să îndemne: „Să dai bineți fierbinți/ La sfinții din icoane".

Sfinții din icoane au pe pământul românesc, în vatra milenară a satului, reprezentanții lor, purtători de același nume, iar preotul Ionel Rusu le invocă în alcătuirea țesăturii tainice a rechemării: „Ioane, vin' acasă/ Cât ii soare,/ Să nu te răzgândești/ Sub cetini mari de ploaie!/ Vasile, vin' acasă prin furtuni,/ Ulița-i plină astăzi de păgâni!/ Întoarce-te, acasă,

Gheorghe, din străini/ Că oile de lup pășună lângă stâni!/ Marie, vino-acasă, urlă vântul/ Să mai săruți, știi oare, tu, pământul?". Chemarea este pentru toți și argumentul suprem este chiar pâinea, cea după care plecaseră, gustul ei, inegalabil, de acasă: „Veniți, Ion. Vasile, Gheorghe și Maria,/ Că pâinea are gust și-n România!". Chemarea pâinii este reverberată de glasul de veacuri al clopotului bisericii străbune din sat, glas peste vremuri și vreme, simbol al credinței, al comunicării între creștini, însoțitor fidel al întregii istorii petrecute pe pământul de acasă:

„Oh, de te-ai întoarce la clopotul din sat./ N-a amuțit. N-a ruginit ca frunza-n vie de toamnă,/ E viu și vrea să te trezească/ La viața dulce în Hristos, în varianta românească.".

Nu numai ia cele strămoșești de acasă, la vatră, la glie, la părinți și străbuni, la bucuria coptului de pâine este invitat românul să se întorcă, ci și la el însuși, la ființa sa generică, înstrăinată de sine și de Dumnezeu în marea rătăcire spre Vest: „Să te întorci la tine însuși prin Scriptură,/ O, prea minunată a lui Dumnezeu făptură!". Tocmai această dimensiune a îndepărtării de vatră este esențială în structura megapoemului, pentru că fiul

risipitor nu mai este cel care pleacă pentru a-și cheltui în lume partea sa de avere, ci acela care tocmai către dobândirea ei pleacă de acasă, iar acolo unde ajunge el nu risipește, ci strânge, nu se distrează, ci muncește, dar tocmai prin aceasta pierde din tezaurul de putere și virtute, moștenit de la strămoșii săi, iar ce e mai rău, se rupe și lanțul trecerii aceluși tezaur din generație în generație, cu mama (Maria) în rol principal, și ea rătăcitoare: „Pentru copii fără copilărie,/ De-ai fi acasă, tu, Marie,/ Lângă ei". Iar dacă vor veni, acești fii și fiice risipitori, nu cu vițelul cel gras vor fi întâmpinați, ci cu aroma inegalabilă de deasupra cuptorului cu pâine: „Întoarce-te ca fiul cel risipitor,/ Căci nu a fost dărâmat vechiul cuptor/ Ce amintește de pita caldă", se spune în poem, iar finalul lui nu putea fi decât direct din biserică scris: „Întoarce-te la casa cu vitralii/ Și fă din fiecare zi Rusalii. Amin!".

Acesta este poemul preotului-poet Ionel Rusu, un profund și sperăm convingător manifest pentru recuperarea ființei naționale rătăcitoare azi și revenirea ei în vatra și biserica străbune. Amin!

ISTORIE LOCALĂ

ÎN ZODIA PROLETARIATULUI. DIMENSIUNI ALE DICTATURII LA TECUCI (III)

► Daniel BRADEA

După terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, România s-a găsit într-o situație grea: era devastată din punct de vedere economic, pierzând din teritoriul său peste 100.000 kilometri pătrați, secătuită de jafurile Armatei Roșii¹ și de plata despăgubirilor de război prevăzute în Convenția de Armistițiu. Suprafața arabilă a scăzut. Totodată, lipsa forței de muncă, a utilajelor și animalelor de tracțiune îngreunau muncile agricole. Sărăcia generală a țării s-a răsfrânt adânc asupra întregii populații. Și peste toate a venit seceta severă din anii 1945-1946.

În iarna anului 1944-1945 situația din Moldova a fost deosebit de grea: 200.000 de cazuri de tifos exantematic, 80.000 de persoane au murit din cauza foamei, frigului și epidemiilor, 30.000 de orfani, 100.000 de înfometați, 50.000 de șomeri, 200.000 de sinistrați, 300 sate distruse, 40.000 hectare minate. În aceste condiții, organizația Apărarea Patriotică a început o campanie de ajutorare a celor aflați în nevoi. Până la 20 februarie 1945 au fost trimise în județele Moldovei: 750.000 litri de petrol, 30.000 kg grâu, 17.000 kg ulei etc.². Această organizație a fost implicată și în acțiuni de strângere de fonduri pentru ajutorarea ostașilor aflați pe front. În acest scop, la Tecuci, au fost strânși cinci milioane de lei³.

Situația era foarte grea și în județul Tecuci. La 28 februarie 1945, Legiunea de Jandarmi Tecuci informa Inspectoratul General al Jandarmeriei că pe teritoriul județului „se simte lipsa cumplită a articolelor de primă necesitate și în special a articolelor de băcănie”⁴. Întrucât seceta din timpul verii amenința recolta de cereale, guvernul a luat măsura blocării cerealelor din gospodăriile țăranilor, fapt ce a provocat nemulțumiri în rândurile populației din județ, așa cum reiese dintr-un raport al Legiunii de Jandarmi Tecuci din iulie 1945⁵.

În vara anului 1944 proprietarii și arendașii moșiiilor s-au refugiat din calea luptelor și au lăsat proprietățile practic fără administrație. În anarhia care domnea atunci partidul comunist a exercitat o presiune continuă asupra satelor, de incitare la revoltă și confiscări. În această situație, **comitetele țărănești** au preluat (în perioada septembrie 1944

- martie 1945) bunurile moșierești abandonate și au mobilizat sătenii la efectuarea lucrărilor agricole⁶.

Instigate de comuniști, uneori cu concursul trupelor sovietice, aceste comitete au trecut la întocmirea proceselor-verbale de expropriere și a tabelor cu țăranii îndreptățiți să primească pământ. De pildă, în octombrie 1944, prefectul comunist al județului Dorohoi a dispus preluarea a 176 de moșii, părăsite de proprietarii lor, pe care le-a dat țăranilor pentru a fi lucrate prin intermediul comitetelor țărănești⁷. Acest fenomen s-a extins rapid și în partea de sud a Moldovei, mai precis în câteva comune din județele Tecuci, Covurlui, Râmnicu Sărat și Brăila⁸.

În județul Tecuci au fost expropriate încă din anul 1944: moșia Ungureni, comuna Corni, proprietatea Primăriei Tecuci⁹; moșia Mățani, comuna Condrăchești, proprietatea Nely Grumberg¹⁰; moșia Negriștești, comuna Ungureni, proprietatea Alexandru Jurgea¹¹.

Epurarea administrației publice. La 8 octombrie 1944 a intrat în vigoare Legea nr. 486 privitoare la epurarea administrațiilor publice, așa încât funcționarii instituțiilor de stat puteau fi îndepărtați din serviciu dacă comuniștii considerau că aceștia au avut o atitudine abuzivă ori ținută nedemnă, dacă s-au pus în slujba unor interese străine, au militat în vreo organizație legionară, fascistă sau hitleristă. Același regim se aplica funcționarilor și salariaților care au fost angajați sub orice formă de la 6 septembrie 1940 până la 23 august 1944¹². În baza acestei legi, la 14 decembrie 1945, funcționarii „reacționari” din cadrul Primăriei Tecuci au fost îndepărtați din funcțiile pe care le ocupau¹³.

Până la începutul lui martie 1945, în 52 județe, din totalul de 58, fuseseră instalați prefecti și primari din rândul F.N.D.¹⁴.

Deși se susținea că schimbarea primarilor și prefectilor se făcea pe cale „revoluționară”, totuși, ea nu reprezenta voința populației, ci a fost dictată de comuniști. Despre acest fapt povestește și Generalul maior (rt.) Neculai I. Staicu-Buciumeni, martor al acelor vremuri: „Necazurile pentru

gospodari au început după 6 martie 1945, când la cârma satelor și județelor au fost înscăunați drept primari și prefecți oameni ai zilei, care făceau parte, în mediul rural din pleavă și gunoi, iar la oraș dintre intelectualii de stânga, care nu reprezentau cele mai valoroase personalități. [...] Un asemenea primar a ajuns și la Buciumeni, cu două clase primare, îndoctrinat până peste cap în U.R.S.S., un ins [...] care înfăptuia politica partidului de îngrădire a celor avuți și de distrugere a influenței lor în mase prin prestații numeroase, cote obligatorii care le goleau hambarele sau podurile caselor, precum și prin impozite uzurare anevoie de plătit¹⁵.

La Tecuci, primul primar instalat după 23 august 1944 a fost avocatul Traian P. Corodeanu. Numirea sa temporară în această funcție a fost făcută cu delegație confirmată de Comandamentul Militar din Tecuci al Armatei Roșii¹⁶.

După instalarea guvernului Petru Groza, la 6 martie 1945, comuniștii au început să-și înlăture aliații din F.N.D., așa cum s-a întâmplat și la Tecuci unde prefectul, membru al P.S.D., a fost arestat¹⁷.

Printr-o decizie (17.080A din 23 iulie 1945) a Consiliului de Miniștri au fost înființate organe de control cetățenesc pentru orașul Tecuci. Acestea aveau în componență 15 persoane și au funcționat pe lângă Prefectura județului Tecuci¹⁸.

Prefectul G. Gavrilescu solicita, la 3 iunie 1946, pretorilor din județ să comunice până la data de 6 iunie „un tabel centralizator pe plasă, cu toți primarii actuali care au fost în funcțiune și între datele 6 sept. 1940 - 23 aug. 1944”. Pretorul plasei Ivesți raporta că „nu avem în funcțiune niciun primar care să fi ocupat această demnitate între 6 sept. 1940 și 23 august 1944”¹⁹.

Exproprierea moșierilor în urma aplicării reformei agrare din 23 martie 1945. Un prim pas al noii puteri comuniste în vederea eliminării proprietății moșierești și „transformarea socialistă a agriculturii” a fost reprezentat de reforma agrară materializată prin adoptarea Legii nr. 187 pentru înfăptuirea reformei agrare²⁰. Pe baza prevederilor art. 3, lit. h, din această lege, treceau în proprietatea statului român următoarele bunuri agricole cu inventarul viu și mort: „Prisosul terenurilor agricole constituind proprietăți ale persoanelor fizice care depășesc suprafața de 50 ha²¹, și anume: pământul arabil, livezile, fânețele, bălțile și iazurile artificiale, fie că servesc sau nu pentru pescuit, mlaștinile și terenurile inundabile”. Exproprierea se aplicau și colaboraționiștilor cu Germania, criminalilor de război și celor vinovați de dezastrul țării, celor refugiați în țări aflate în război cu România sau celor fugiți în străinătate după 23 august 1944, absenteiștilor, pământurile necultivate în regie proprie în ultimii șapte ani consecutivi (cu

excepția loturilor de până la 10 hectare), voluntarilor care au luptat împotriva Națiunilor Unite și bunurile de mână moartă.

Erau exceptate de la expropriere, conform articolului 8 din lege: orezăriile existente, bunurile agricole aparținând mănăstirilor, mitropoliilor, episcopiilor, bisericilor, parohiilor și așezămintelor bisericești, bunurile Domeniilor Coroanei, ale Eforiilor și Așezămintelor spitalicești, precum și cele ale Academiei Române, Casei Școlilor și celorlalte așezăminte de cultură, ale compozitorilor, urbariatelor, obștiilor și cooperativelor sătești, de asemeni fânețele și pășunile ce aparțineau comunelor și în general toate bunurile care făceau parte din patrimoniul Statului²². În legătură cu bunurile exceptate de la expropriere menționăm faptul că, ulterior, și acestea au trecut în proprietatea statului²³.

În baza art. 9 din *Legea agrară*, semnată de regele Mihai și de Ministrul Agriculturii și Domeniilor Publice, Romulus Zaroni, publicată în „Monitorul Oficial” la 23 martie 1945, în toate comunele din județ au avut loc adunări ale locuitorilor îndreptățiți pentru împrumut. Cu prilejul desfășurării acestor adunări au fost aleși membri Comisiilor locale de împrumut, precum și reprezentanții în Comisia de plasă²⁴. Au fost întocmite și trimise la Prefectură tabele cu locuitorii care au drept de împrumut conform legilor în vigoare: cei care sunt pe front, invalizii de război, locuitorii care au sub 2 ha teren arabil (conține date referitoare la starea civilă, numărul copiilor, suprafața de teren deținută), locuitorii care dețin între 2-5 ha teren, cei care au între 5 și 50 ha și țăranii care nu au pământ²⁵.

La nivelul țării au fost expropriate 1.468.946 hectare, dintre acestea 1.109.562 au fost împărțite la 917.777 familii de țăranii²⁶.

În județul Tecuci, pe care comuniștii îl considerau format în majoritate din „chiaburi și țăranii mijlocași”, iar Tecuciul un oraș „90% mic burghez”²⁷, s-au expropriat în total 122 de moșii, cu o suprafață de 11.545 de hectare, au fost făcute 5 rezerve de stat cu o suprafață totală de 482 hectare. Au fost împrumutați 13.769 țăranii și s-au distribuit 13.488 titluri²⁸.

Abuzuri și ilegalități săvârșite în procesul de expropriere. În județul Tecuci printre marii proprietari de pământ se afla și Anton N. Cincu (fiul lui Nestor Cincu și nepotul lui Anton Cincu). În urma aplicării legii de reformă agrară acestuia i-au fost expropriate: moșia Frunzeasca (Țigănești)²⁹, pădurea Țigănești (deținută împreună cu Magdalena Gusei și Fernanda Apostoleanu)³⁰, moșia Țigănești³¹, moșia Gura Berheci (comuna Nârtești – 375 ha)³², moșia Boteanca (comuna Țepu)³³, poienile din

pădurile deținute în comuna Munteni³⁴, mașinile și utilajele agricole³⁵. Pe teritoriul comunei Țepu, județul Tecuci, la începutul anului 1945, stăpâna o suprafață de 145 hectare teren arabil (52 ha la punctul „Boteanca” și 93 ha la punctul „Bostana”). La 4 aprilie 1945, Comitetul comunal al comunei Țepu a expropriat în întregime această suprafață pe motiv că posedă moșii și în alte localități. Întrucât proprietarul Anton N. Cincu nu a făcut declarație de rezervare a cotei în această moșie, la 19 ianuarie 1946, Comisia de Îndrumare a Reformei Agrare din județul Tecuci avizează și hotărăște în mod definitiv exproprierea integrală a moșiei acestuia³⁶.

Totodată, Comitetul sătesc Țepu, Nârtești și Munteni a hotărât exproprierea tuturor suprafețelor de teren pe care Anton N. Cincu le deținea, iar conacul (vila Cincu din Țigănești) a fost repartizat Comitetului de expropriere Munteni pentru Centrul de experimentare „Creșterea Grâului” și „Centrului de Motocultură”. Motivația care a stat la baza expropriării totale a acestor proprietăți a fost aceea că Anton N. Cincu deținea moșii și păduri și în alte județe și nu a făcut cunoscut la timp locul unde și-a rezervat cota intangibilă de 50 de hectare.

În același timp, atât autoritățile locale cât și membrii comisiilor de expropriere duceau o amplă campanie de denigrare a proprietarilor. Aceștia erau acuzați, cel mai adesea, de „*legionarism, fascism și sabotare a economiei naționale*”. De pildă, într-un raport informativ întocmit de prefectul județului Tecuci, Vasile D. Galan-Ursa se aducea la cunoștința Comisiei pentru expropriere a plasei Podu Turcului că Anton N. Cincu, „*în timpul războiului dus contra Uniunii Sovietice a fost primarul satului Munteni, cu care ocaziune a exploatat țărani, fiind ajutat de Culluri [Aristide ad. n.] un administrator care astăzi lipsește din comună [era refugiat în comuna Deagu, județul Muscel ad. n.]. Proprietarul Anton Cincu are activitate fascistă și hitleristă, a părăsit conacul și moșia odată cu armatele germane și nu s-a mai întors nici până în prezent [avea domiciliul în București, str. Piața Cantacuzino nr. 6 ad. n.]. Zeci de ani acest proprietar a dat moșia în parte și în dijmă, a jefuit țărani, a activat împreună cu germanii pentru distrugerea poporului român. Bazat pe aceste fapte țărănimea l-a expropriat lăsându-l să trăiască din averile și capitalurile pe care le are în alte părți*”³⁷.

Acest gen de acuzații se găsesc în mai toate procesele-verbale întocmite de comitetele sătești de reformă agrară din județ. Astfel de afirmații ar fi putut crea probleme proprietarilor, inclusiv de natură penală. Pe cale de consecință, contestațiile depuse la Comisiile de Reformă Agrară de plasă, la Comisiunea de Îndrumare a Reformei Agrare din județul Tecuci sau la Comisiunea Centrală de

Reformă Agrară București, de către proprietarii acuzați pe nedrept, erau însoțite de adevăruri eliberate de Legiunea de Jandarmi Tecuci prin care se certifică faptul că respectivele persoane nu au colaborat cu Germania hitleristă, nu erau criminali de război și nu au fost vinovate de dezastrul țării, nu au fost înscrise și nu au activat în organizații subversive (Mișcarea Legionară), nu s-au refugiat în țările aflate în stare de război cu România după 23 august și nu s-au refugiat în străinătate după această dată, nu s-au înscris ca voluntari pentru a lupta împotriva Națiunilor Unite³⁸. O astfel de situație găsim și în cazul expropriării moșiei lui Aristide Culluri³⁹, în suprafață de 20 hectare, situată pe teritoriul comunelor Munteni și Ungureni. În procesul-verbal întocmit de Comitetul de Reformă Agrară din Comuna Munteni a fost acuzat că „*este de origine italian fascist, [...] nu a muncit niciodată pământul, având în vedere că a fost administrator la moșia moștenitorilor lui Nestor Cincu, și care în timpul serviciului a jecmănit și a supt sângele țaranilor, din care a extras pe cale oneroasă acest pământ*”⁴⁰. Pe baza acestor argumente comitetul local de reformă a decis exproprierea moșiei, dar această hotărâre nu a rămas definitivă. Aristide Culluri și Mihai Profiriu, procuror la Tribunalul Tecuci (în numele soției Ana Profiriu, fiica lui A. Culluri) au depus contestație la Comisia de Reformă Agrară a plasei Nicorești, județul Tecuci. Deoarece în baza documentelor depuse de contestatari, „*rezultă că dumnealor nu se încadrează în niciuna din dispozițiunile prevăzute la art. 3 din Legea pentru înfăptuirea reformei agrare*”, comisia a hotărât „*să nu se exproprieze nicio suprafață din terenul de 9,5 ha situate pe teritoriul comunei Munteni, jud. Tecuci, proprietatea d-lui Aristide Culluri și nici din terenul de 10,5 ha situate pe teritoriul comunei Ungureni, jud. Tecuci, proprietatea d-nei Ana Profiriu*”⁴¹.

Abuzurile și ilegalitățile înregistrate pe parcursul aplicării reformei agrare de comitetele sătești au fost numeroase. Acestea au fost favorizate de articolele neclar redactate în Legea nr. 187/1945 și au produs nemulțumirea proprietarilor, nevoiți să conteste la diferite instanțe modul în care a fost făcută exproprierea⁴². Menționăm aici contestațiile făcute de: Romeo Vidrașcu (comuna Florești), Ileana Rosetti, Elisabeta Varlam (Mândrești), Adela D. Romalo, Maria col. Ștefan Pungă (Negrilești), Costachi I. Miron (Puțeni), ing. Petre Ioan, ing. Hogaș (Nicorești), Angela Demetriade (Movileni), familia Frâncu, ing. Nicolau (Ploscuțeni), Avram și Cornelia Candel (Corbasca) etc.⁴³. Practic nu a fost comună în care comisiile constituite în vederea aplicării reformei agrare să nu fi comis ilegalități.

Note :

1. Arhiva M. Ap. N., fond 379, dosar 204, f. 7, apud Gheorghe Ștefan, *Tratamentul aplicat prizonierilor români din lagărele (aliat) sovietice*, <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/1231/1146>, accesat la 20. 01. 2019. Raportul prezintă situația existentă în Moldova. Sunt consemnate numeroasele jafuri și crime făcute de trupele sovietice asupra populației civile, obligațiile populației din zonă, prizonieri sau funcționari, de a lucra la repararea căilor ferate și a podurilor. Este relevat faptul că trupele sovietice au creat un adevărat haos în orașele Vaslui, Bârlad și Tecuci unde casele au fost jefuite și în marea lor majoritate părăsite.
2. Gheorghe Tanasă, *Economia Moldovei în anul 1944 și sprijinirea războiului antihitlerist*, în AIIA „A. D. Xenopol”, XIX, 1982, p. 455-456.
3. Ștefan Andronache, *Tecuci. Ghid*, Ediție revizuită și adăugită, Biblioteca Municipală „Șt. Petică” Tecuci, 2001, p. 62.
4. ANB, *fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 104/1944, f. 112.
5. *Ibidem*, f. 197.
6. Gheorghe Tanasă, *op. cit.*, p. 458. Comitetele țărănești țineau loc de consilii locale comunale. După 6 martie 1945 au fost recunoscute de guvern ca organe locale alese, iar în unele localități s-au transformat în organe de aplicare a reformei agrare.
7. Vasile Budrigă, *Aspecte din lupta pentru democratizare pe cale revoluționară a aparatului de stat local (primării, prefecturi) în perioada 23 august 1944- 6 martie 1945* în „Revista de Istorie”, tom 42, nr. 7, 1989, p. 658.
8. Augustin Țărău, *Noaptea moșierilor. Aplicarea Decretului 83/1949 în nord- vestul României*, Editura Arca, Oradea, 2009, p. 81.
9. SJAN Galați, *fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci*, dosar 10/1944, f. 1.
10. *Ibidem*, dosar 11/1944, f. 1.
11. *Ibidem*, dosar 14/1944, f. 1.
12. „Monitorul Oficial”, partea I-a, anul CXII, nr. 233, 8 octombrie 1944, p. 6559.
13. Ștefan Andronache, *op. cit.*, p. 62.
14. Traian Udrea, *Profunde transformări revoluționare din anii 1944-1948 în România* în „Revista de Istorie”, tom 42, nr. 7, 1989, p. 644.
15. G-ral maior (rt.) Neculai I. Staicu-Buciumeni, *La Buciumeni. Perioada interbelică – timpul „roșilor”*, Editura Sinteze, Galați, 2013, p. 237-238.
16. Ștefan Andronache, *op. cit.*, p. 62.
17. *România. Viața politică în documente, 1945*, coord. Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București, 1994, p. 353.
18. „Monitorul Oficial”, partea I-a, anul CXIII, nr. 171, 31 iulie 1945, p. 15. Iată lista celor 15 persoane: Herscovici Herescu, Sandu Schwartz (vânzător ambulant), Gheorghe Ariton (funcționar), Gheorghiu Constantin, Luca Sava, Negru Sonu (ceferiști), Cojocar Vasile, Marin Gheorghe, Nalbaru Vasile (muncitori), Costache Matei, Gheorghe Cărlan, Ion Mihăilescu, Mihalache Naum (funcționari), Gheorghe Ursu (profesor), Stemer Ioan (funcționar).
19. SJAN Galați, *fond Pretura plășii Ivești*, dosar 195/1946, f. 53, 54.
20. Legea nr. 187/1945 a fost promulgată prin Decretul nr. 816 din 23 martie 1945 și a fost publicat în „Monitorul Oficial” nr. 68 din 23 martie 1945.
21. Conform unei statistici din anul 1944 printre marii proprietari (dețineau peste 50 hectare de teren) din județul Tecuci erau înregistrați: Constantin Sachelarie, Petrică Demetriade, Neculai Berha, Vasile Radu, Alecu Anastasiu, Virgil Mironescu, doctorul Lupan, Chiriță Dumitriu, Zaharia Ioan (SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 5/1944, f. 1. Aceștia aveau domiciliul în Tecuci); Elena G-ral Grigorescu (comuna Ivești), Maria G-ral Baranga (comuna Fundeni, *Ibidem* f. 3), familia Cincu (comuna Munteni, *Ibidem*, f. 4), familia Apostoleanu (comuna Colonești, *Ibidem*, f. 6).
22. „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 68 bis din 23 martie 1945, p. 2205-2208.
23. În anul 1948 toate instituțiile posesoare de pământ au fost depozitate prin decizia Comisiei de Redresare Economică nr.202, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 27 din 3 februarie 1948.
24. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 2/1945, f. 7, 10.
25. *Ibidem*, f. 13, 15, 38, 40, 49, 63, 67.
26. Augustin Țărău, *Noaptea moșierilor. Aplicarea decretului 83/1949 în Nord-Vestul României*, Editura Arca, Oradea, 2009, p. 126.
27. SJAN Galați, *Fond Comitetul Județean P.M.R. Tecuci, Comisia țărănească*, dosar 59/1949, f. 36.
28. *Ibidem, fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 53/ 1947, f. 245.
29. *Ibidem, fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci*, dosar 13/1945.
30. *Ibidem*, dosar 111/1945-46.
31. *Ibidem*, dosar 23/1946.
32. *Ibidem*, dosar 48/1946, f. 3
33. *Ibidem*, dosar 125/1946-47, f. 10.
34. *Ibidem*, dosar 92/1946.
35. *Ibidem*, dosar 116/1946-47.
36. *Ibidem*, dosar 125/1946-1948, f. 10.
37. *Ibidem*, dosar 48/1946, ff. 17, 25; *Ibidem*, dosar 50/1946, f. 6.
38. Vezi, *Ibidem*, dosar 48/1946. f. 15 (Anton N. Cincu); *Ibidem*, dosar 50/1946, f. 7 (Aristide Culluri); *Ibidem*, dosar 63/1946, f. 3 (Elisabeta Varlam).
39. **Aristide Michelangelo Culluri** (1888 – 1980) s-a născut la Veneția, fiind unul dintre cei șase copii ai arhitectului Giovanni Culluri (1859-1927). A urmat Școala Națională de Arhitectură din București, condusă de Nicolae Ghika Budești. După finalizarea studiilor, Aristide a lucrat la firma tatălui său și, alături de acesta, a participat la realizarea unor construcții în Moldova. Stabilite la Tecuci, a proiectat multe clădiri în zonă: Biserica „Sfântul Anton” și Primăria (din vremea aceea) în comuna Munteni; Banca „Prevederea”, stadionul și clădiri particulare la Tecuci; casele naționale din Borzesti, Cașin, Pașcani, Războieni și Nisiporeni (în Basarabia). În această din urmă localitate a cunoscut-o pe soția sa, Evdochia Brabaș, cu care a avut două fete, pe Ana (căsătorită cu Mihai Profiriu) și Margareta. Aristide Culluri a coordonat lucrările legate de amenajarea Grădinii Publice și ridicarea fântânii arteziene, în calitate de angajat al Cooperativei „Constructorul” Tecuci. A participat și la construirea Fabricii de conserve din Tecuci. În calitate de sublocotenent în cadrul Regimentului 24 Infanterie Tecuci, în vara anului 1917, a participat la luptele de la Mărăști. Pentru felul în care s-a purtat pe câmpul de luptă i-a fost conferită „Crucea Comemorativă a războiului 1916-1918 fără barete”, prin Decretul nr. 1744 din 7 iulie 1918. (Ionel Necula, *Urcar la poarta Moldovei de Jos*, vol. III, Editura Grapho Press, Tecuci, 2012, p. 90-94; Idem, *Culluri – Cronica unei familii italo-române*, Ed. Studis, Iași, 2021, p. 41-42; RO.AS.IT. *Galerie de personalități*, accesat la 10 martie 2019, <https://roasit.ro/aristide-giovanni-michelangelo-culluri-1888-1980/>).
40. SJAN Galați, *fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci*, dosar 50/1946. f. 80.
41. *Ibidem*, f. 7.
42. Acțiunile judecătorești intentate de foștii proprietari au fost stopate prin *Legea pentru interpretarea dispozițiilor legale privitoare la înfăptuirea reformei agrare*, în care se preciza că lucrările pentru aplicarea acestora sunt acte de guvernământ și nu pot fi atacate în justiție. („Monitorul Oficial”, partea I, nr. 127 din 7 iunie 1947, p. 4.533).
43. Vezi SJAN Galați, *fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci*, dosarele 43, 44, 51, 55, 58, 74-79, 81/1946.

ISTORIE

EVENIMENTE ȘI DATE ISTORICE ÎN MITOLOGII DIFERITE

► Sorin LANGU

În istoria recentă a românilor datele de 8, 9 și 10 mai au conotații antagonice: în timp ce despre 8 mai puțini își mai amintesc ca fiind ziua înființării Partidului Comunist Român, iar data de 10 mai – ziua regalității, e mai mult nostalgică, prilej de reportaje și interviuri, data de 9 mai are o triplă semnificație: ziua Independenței, ziua Victoriei și ziua Europei. După cum se vede multe evenimente în prag de vară, și toate cu o mare încărcătură simbolică. De aceea sunt parte din mitologia poporului român și din mitologiile subsecvente: regală, comunistă, brătienistă, republicană etc. Să le luăm pe rând.

8 mai 1921.¹ Delegați ai P. Socialist din întreaga țară se prezintă la București pentru a vota afilierea la Internaționala Comunistă,² lucru ce ar fi însemnat apariția comuniștilor ca forță politică. Gh. Cristescu-Plăpumaru³, șeful neoficial al comuniștilor români, cere aprobare pentru un congres care urma să aibă loc pe 8 și 9 mai. Delegații nu se adună în număr suficient așa că se cere o prelungire și pentru zilele de 10, 11 apoi și 12 mai. Probabil că prelungirea congresului putea fi și mai lungă, dar Argetoianu, ministrul de interne, fusese informat că toți delegații se aflau pe 12, dimineața, la congres. Se va vota afilierea la Internaționala Comunistă, practic înființarea PCR.⁴ Această votare, momentul culminant al congresului a avut loc pe 11⁵, 12⁶ sau după istoriografia oficială comunistă chiar pe 13⁷.

După 1948 când s-a pus problema celebrării zilei PMR, data îi cam încurca pe ideologii noului sistem: să fixeze 11, 12 sau 13 nu le convenea, pentru

că pe 10 mai era celebrată regalitatea, generatoare de multe nostalgii, și plină de simbolism, iar pe 9 mai era fixată de Moscova Ziua Victoriei împotriva fascismului. Rămânea ca unică dată 8 mai, cu rolul de a estompa, împreună cu 9 mai ziua regalității. În 1951 pe 8 mai, la aniversarea celor 30 de ani de PCR, Gheorghiu-Dej menționează ca dată a votării 13 mai, dar încă din 1953 într-o culegere de documente dedicate partidului apare că adunarea a avut loc pe 8-9 mai⁸, iar în 1961, la aniversarea a 40 de ani, este indicată data de 8 mai.⁹ Mutația era definitivă și toate documentele de propagandă, manuale, materiale informative menționează doar 8 mai.¹⁰

9 mai 1877. Începuse războiul ruso-turc. România dorea să participe, Rusia era incomodată de un eventual aliat, se ajunsese la compromisul din 04.04.1877 (convenția militară)¹¹. Ca răspuns turcii bombardau orașele românești de pe Dunăre.¹² Situația noastră, din punct de vedere al dreptului internațional, era ambiguă: eram în război cu turcii, nu eram aliați cu rușii, și nici independenți. Pe 9 mai, la o interpelare a deputatului N.Fleva ministrul de externe M.Kogălniceanu declară „independența României”. Într-o atmosferă entuziastă Camera Deputaților adoptă declarația de independență, a doua zi Senatul face același lucru¹³ și tot atunci Carol ratifică hotărârea.

De atunci ziua independenței este sărbătorită pe 10 mai, coincizând cu ziua regalității, fenomen care a amplificat și mai mult simbolistica lui 10 mai.

Comuniștii au dorit să elimine această simbolistică, așa că în 1948 au emis un comunicat prin care ziua independenței era celebrată pe 9 mai, contopind-o cu Ziua Victoriei împotriva hitlerismului.¹⁴

Discuția este dacă a fost pe 9 sau pe 10 ? Procedural a fost pe 10, pentru că o astfel de declarație, sau prin extensie orice lege, hotărâre, act normativ etc. de politică internă sau externă (și ce poate fi mai important decât declararea independenței, adică schimbarea statutului juridic al țării) intră în vigoare după trecerea ei prin Parlament și ratificarea ei de către suveran¹⁵, o simplă declarație neconstituind o acțiune politică, nefiind urmată în mod necesar de ceva concret. E adevărat că și casei regale i-a convenit această alăturare și a folosit-o în beneficiul propriu.

Comuniștii nu au pornit de la vreo considerație istorică sau legală, motivația a fost „damnatio memoriae” a casei regale. Mutarea ei pe 9 mai a avut dublu scop: estomparea până la dispariție a simbolisticii legate de 10 mai și trecerea în umbră a zilei independenței (și ea cu resorturi regaliste) contrapunându-i ziua victoriei.

9 mai 1945. După cum am văzut Zilei Independenței i s-a suprapus Ziua Victoriei împotriva fascismului, zi care marchează, de fapt, data armistițiului cu Germania. Aliații anglo-americani încheie pe 7 mai 1945 armistițiul cu precizarea că acesta va intra în vigoare pe 8 mai la ora 23.01.¹⁶ Sovieticii nu sunt de acord așa că impun un alt

armistițiu cu puțin timp înainte miezul nopții de 8 spre 9 mai.¹⁷ Diferența de fus orar ca și dorința sovieticilor de arată că ei sunt protagoniștii duc la actuala celebrare de pe 9 mai, deși în restul lumii 8 mai este ziua victoriei. Sovieticii impun iar comuniștii români au exploatat la maxim această situație. Stânjeniți de prezența simbolică a regalității ei impun aceste schimbări amintite, menite în a instaura o mitologie comunistă.

10 mai. Data are o dublă semnificație: 1866 – intrarea prințului Carol în București și 1881 – România devine regat. În fapt a doua dată se subsumează primei date. Casa Regală a simțit nevoia să se sprijine pe o mitologie și mitografie proprie. Să și-o promoveze pe cea existentă nu era util, aceasta fiind bazată pe figuri din spațiul german, așa că a început prin a-și asocia figuri românești.¹⁸ Pe măsură ce domnia lui Carol se consolida ziua de 10 mai devenea un pilon de bază al mitologiei carliste. Evenimentele din războiul de independență, declararea regatului, subsumate zilei de 10 mai duc la consolidarea mitologiei oficiale regale.¹⁹ În 1881 regele insistă pentru în data de 10 mai să fie proclamat regatul, dar Parlamentul face acest lucru pe 14 martie surprinzându-l pe rege.²⁰ Evident pe 10 mai „va avea loc sărbătoarea oficială a proclamării regatului”²¹.

Ambele mitologii (regalistă și comunistă) sunt acaparatoare și exhaustive, dar operează diferit: mitologia regalistă tinde să subjege totul într-o

esență cu sânge albastru și sub masca lui „nihil sine Deo”, în timp ce mitologia comunistă mergea după principiul „proletari din toate țările, uniți-vă” dar, cum vrem noi să ne unim.

Anii '90 nu au adus nicio modificare, manualele școlare merg pe aceleași interpretări, discuțiile au fost sterile și partizane.

Note:

1. Pentru cadrul general vezi I.Scurtu, *Istoria contemporană a României (1918-2005)*, București, 2005
2. C.Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, (ediție și prefață de S.Neagoe) vol. VI, București, 1996, p.178-180
3. A fost primul secretar general al Partidului Comunist din România (1921 - 1924) și a fost printre fondatorii acestuia. A fost supranumit Plăpumarul, fiind negustor de plăpumi. Gheorghe Cristescu a fost exclus din Partidul Comunist Român în 1926; după 1945 este trimis la Canal în perioada 1950 – 1954, dar a fost reabilitat de Nicolae Ceaușescu în 1971.
4. V.Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, Iași, 2005, p.71
5. I. Scurtu, <http://www.ioanscurtu.ro/primul-congres-al-partidului-comunist-din-romania>, accesat pe 07.09.2012
6. C.Argetoianu, *op.cit.*, p.183
7. Gh.Gheorghiu-Dej, *30 de ani de luptă a Partidului sub steagul lui Lenin și Stalin*, București, 1951, p.13, este clar o eroare pentru că se precizează că lucrările au început pe 8, iar votarea a avut „în a ziua a 5-a (13 Mai)”
8. *Documente din istoria Partidului Comunist din România 1917-1922*, vol.I, București, 1953, p.306 și urm
9. Gh.Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a Partidului*, București, 1961, p.11
10. Pentru contextul epocii vezi și S.Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej. 1948-1965*, București, 2006
11. I.Scurtu, Carol I, București, 2004, p.98-99
12. C.Hentea, *Brief Romanian Military History*, The Scarecrow Press, Inc, 2007, p.106
13. I.Scurtu, <http://www.ioanscurtu.ro/impotriva-falsificarii-istoriei-10-mai-ziua-nationala-a-romaniei/>, accesat pe 07.09.2012, precizează că ambele camere au votat în aceeași zi, pe 9 mai, moțune, ratificarea lui Carol de pe 10 nefiind necesară deoarece nu era o lege.
14. Primul semn al schimbării apare pe 7 mai, vezi *Scântea*, III, anul XVII, nr.1113 din 7 mai 1948, p.1 cu argumentarea alegerii, argumentare care se vrea și istorică, pentru ca în *Scântea*, III, anul XVII, nr.1115 din 9 mai 1948, p.1 argumentarea să fie pur ideologică, în spiritul „luptei de clasă”
15. Cu publicarea în Monitorul Oficial
16. Cathal J. Nolan, *Concise Encyclopedia of World War II*, Greenwood, 2010, vol II, p.1110
17. *Ibidem*
18. L. Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 1996, p.99
19. Carol este înfățișat ca un continuator al lui Traian, L.Boia, *op.cit.*, p.99, 103
20. S. Cristescu, *Carol I. Corespondență personală 1878-1912*, București, 2005, p.95
21. *Ibidem*, p.97

► Adrian HORODNIC

ISTORIE

O ZI A SUPUNERII – 1 OCTOMBRIE 1777

Se împlinesc, anul acesta, 245 de ani de la decapitarea de către turci a domnitorului Moldovei, Grigore III Ghica, cel care s-a opus răpirii teritoriilor nordice ale domniei sale.

Ziua de duminică 1 octombrie 1777 aducea domnului Moldovei o grijă aparte: primise știrea că intrase în țară Kara Ahmed Hissarli, capugi-baş în Imperiul Otoman. Hissarli nu venea ca prieten, era însoțit de o gardă de 40 de turci înarmați.

După o noapte albă, domnul „foarte tulburat și dus pe gânduri”, a mers la liturghie la biserica mitropolitană, iar apoi a convocat la spătărie câțiva boieri cu scopul de a găsi o soluție de împăcare cu un grup de opozanți refugiați la Hotin, sub protecția pașei de acolo. Hissarli s-a dovedit a fi un „prieten viclean” pentru domnul Moldovei. Ajuns la Iași, trimisul sultanului s-a cazat în casele de la „beilic” și, sub pretextul unei stări de rău, a pretins ca domnul să vină la reședința special construită pentru trimișii Porții. Deși sfătuit de familie și de prieteni ca să nu dea curs invitației capugiului, domnul, convins de „boala” demnitarului otoman, a decis să meargă la „beilic” fără o gardă de siguranță. Întrevederea a avut loc după miezul nopții și a început cu o convorbire „prietenească” și o tratație cu tutun, cafea și dulceață. A urmat o schimbare de ton ajungându-se la acuzații și admonestări la adresa domnului. Apoi, la un semn al capugiului, în salonul de primire au pătruns turci înarmați care l-au ucis pe Grigore III Ghica, fără ca acesta să poată fi apărat. Intenția câtorva slujitori moldoveni de a interveni a fost repede stopată prin strigătele puternice ale lui Hissarli: „firman! firman!” Un anonim, într-o versificație populară, menționează că „trupul [domnului] cel mult căznit/și de cuțite rănit” a fost înmormântat la Biserica Sfântul Neculai, iar capul, sărat și împachetat „l-au pus într-o cutie/l-au trimis la-mpărăție” iar „averea lui, toată/s-a făcut peșcheș la Poartă”.

Pentru sultanul Abdul Hamid, decizia de a suprima pe domnul Moldovei era justificată atât de protestul lui Grigore III Ghica pentru cedarea Bucovinei, dar și de opoziția unui grup de boieri nemulțumiți de reformele inițiate de domn.

Acum 245 de ani, în aceeași zi de 1 octombrie 1777, în Bucovina („stupul matern al Moldovei”) ocupată abuziv de armatele austriece, avea loc, din poruncă împărătească, depunerea jurământului de supunere și credință față de noua stăpânire. La Cernăuți, starostele Ilie Herescu (fratele episcopului Dosoftei, și el prezent), le-a citit „invitaților” jurământul oficial, iar cei de față l-au repetat cu glas tare și cuvânt cu cuvânt. Jurământul a fost apoi semnat și „salutat” cu salve de tun, iar după o liturghie fastuoasă în biserica cu hramul Sfânta Treime (azi piesă de muzeu în capitala Galiției, Lvov), mulțimii i s-a oferit mâncare, băutură și „crăitari” aruncați dintr-un arc de triumf special amenajat pentru eveniment. Cu sprijinul trupelor de ocupație, în toate localitățile bucovinene locuitorii au fost aduși în curțile bisericilor, iar preoții sau vornicii au citit jurământul, care a fost apoi semnat și trimis la Viena. Au fost și încercări de împotrăvire sau nesupunere. La Uidești, mai mulți locuitori în frunte cu preotul au refuzat să depună jurământul, iar cei care au făcut-o l-au rostit foarte „necuviincios” și „în silă”. Au fost multe cazuri de trecere a „cordonului” spre Moldova în care clopotele bisericilor și mănăstirilor au sunat îndelung a jale.

Evenimentele de la 1 octombrie 1777 petrecute la Cernăuți și Iași ne dau și azi importante învățături. La una din ele face referire Mihai Eminescu: „Dacă fiii tăi [popor românesc] ar fi fost uniți totdeauna, atunci și pământul tău strămoșesc rămânea unul și nedespărțit”.

După un secol, când Austria organiza la Cernăuți centenarul stăpânirii ei în Bucovina, la Iași sculptorul Karl Storck vernisa un bust din marmură albă cu inscripția „Grigore Ghica V.V. a protestat contra luarei Bucovinei. Țara recunoscătoare”. Azi trupul lui Grigore III Ghica e înmormântat în Biserica Sfântul Spiridon din curtea celui mai vechi spital din Iași. La „beilic”, în locul bustului de marmură (deteriorat?!) e un bust din piatră datând din 1975 și datorat doamnei Lucreția Dumitrașcu Filioreanu din Volovățul Bucovinei. Întotdeauna, țara recunoscătoare!

ISTORIE LOCALĂ

ÎN ZODIA PROLETARIATULUI. DIMENSIUNI ALE DICTATURII LA TECUCI (IV)

► Daniel BRADEA

În multe cazuri proprietățile au fost expropriate pe motiv că proprietarii nu se găseau pe moșie la 23 august 1944 (așa numiții absenteiști, acuzați că au plecat odată cu trupele germane) sau că terenurile nu au fost cultivate în regie proprie, ci erau date în arendă sau dijmă.

Câteva cazuri emblematice pentru abuzurile din această perioadă:

Proprietar în orașul Tecuci al unui teren agricol cu o suprafață de 17 hectare, **Grigore Sturdza** a fost expropriat în totalitate prin procesul-verbal din 9 iunie 1945 al Comisiei de Reformă Agrară a plasei Nicorești, județul Tecuci, pe motiv că moșia a fost arendată în ultimii 7 ani consecutiv Societății „Bernard”. Proprietarul a făcut contestație pentru anularea hotărârii. La 9 iunie 1947 Comisia Centrală de Reformă Agrară a menținut avizul Comisiei Județene Tecuci, din 21 iunie 1946, și a hotărât în mod definitiv exproprierea proprietății lui Grigore Sturdza din Tecuci¹.

Marcel I. Haimovici, comerciant din comuna Corbasca, a fost expropriat de o suprafață de 20 hectare, din cauza faptului că a absentat de pe moșie, deși a fost obligat să părăsească domiciliul și să se mute la Galați datorită legilor rasiale².

Moștenitorii **G-ral Ioan Istrati** [Georgeta Istrati, Ecaterina Alexandrescu (n. Istrati) și Elena Vernescu (n. Istrati)] au fost deposedați de 99 hectare teren arabil și islaz, deținute în comuna Buciumeni, din cauza faptului că pe ultimii 7 ani moșia a fost arendată³. În aceeași situație s-a aflat și Lt. Col. pensionar Beldiman V. Ion (cu domiciliul în Bârlad) căruia i-a fost expropriată moșia de 20 hectare pe care o deținea la Crăești (județul Tecuci)⁴.

Anton N. Cincu stăpâna pe teritoriul comunei Nârtești, plasa Podu Turcului, județul Tecuci, moșia „Gura Berheciului”. Aceasta avea o întindere totală de 375 ha, din care: 169 ha teren arabil, 25 ha fânețe și 181 ha pășune (islaz)⁵. Moșia a fost expropriată în întregime prin procesul verbal nr. 2, din 2 aprilie 1945, al Comitetului de Expropriere din comuna Nârtești⁶. Proprietarul a depus întâmpinare la Comisia de plasă. În aceasta arată faptul că mai multe dintre

prevederile legii reformei agrare au fost încălcate de comitetul local de expropriere, și anume: cota intangibilă nu a fost rezervată, au fost expropriate suprafețe de teren care nu intrau sub incidența legii (grădinile, pădurile), semănăturile din toamna anului 1944 nu au fost respectate. Proprietarul se plângea de faptul că au fost sparte lacătele de la magazii și furate cerealele și materialele aflate în ele⁷. Comisia de Plasă pentru Înfăptuirea Reformei Agrare Podu Turcului, județul Tecuci (procesul verbal nr. 12/1945) a menținut hotărârea comisiei locale de expropriere în întregime a moșiei. În această situație, pe 15 septembrie 1945, proprietarul a făcut contestație pentru anularea hotărârii la Comisia Centrală de Reformă Agrară București⁸. Contestația a fost cercetată la 21 ianuarie 1946 de către Comisia Județeană de Îndrumare a Reformei Agrare din județul Tecuci. Întrucât proprietarul Anton N. Cincu mai deținea o moșie pe teritoriul comunei Munteni-Frunzeasca, județul Tecuci, iar autoritățile comunale au dovedit că moșia a fost arendată în ultimii 7 ani consecutivi, comisia a hotărât ca moșia „Gura Berheci” să fie expropriată în întregime împreună cu tot inventarul agricol⁹. Ulterior, Anton N. Cincu a depus un nou memoriu, la aceeași comisie, prin care arată că hanul, brutăria și fabrica de cognac aflate pe moșie nu trebuiau să fie expropriate. Comisia județeană a luat în discuție memoriul în ședința din 14 mai 1946, când a emis un aviz de completare al celui dat la 21 ianuarie 1946, „*în sensul de a se excepta de la expropriere hanul la drumul mare cu terenul înconjurător de 2000 m.p. necesar exploatării, precum și fabrica de cognac cu perimetrul ei de teren industrial proprietatea d-lui Anton Cincu de pe moșia „Gura Berheciului”, comuna Nârtești, județul Tecuci*”¹⁰.

Printr-un memoriu adresat Comisiei Centrale de Reformă Agrară, Anton N. Cincu, Fernanda Apostoleanu și Magdalena Gusei proprietari ai moșiei Țigănești - Boteanca de pe teritoriul comunelor Munteni și Țepu, județul Tecuci, au solicitat exceptarea moșiei de la expropriere și dreptul de a fi considerată fermă model, fiindcă

proprietatea avea clădiri, instalații și îmbunătățiri funciare deosebite¹¹.

Comisia Centrală de Reformă Agrară a cercetat, în ședințele din 17, 21, 22, 24 și 29 august 1946, cererile și actele privitoare la fermele model din județele Bihor, Ilfov, Roman, Dorohoi, Constanța și Tecuci. În județul Tecuci a fost reținută pentru a deveni fermă model exploatarea Anton N. Cincu din comuna Munteni. O astfel de fermă putea deține o suprafață totală de 150 hectare¹².

Au fost expropriate și moșiile statului.

Nu odată acestea au fost preluate în mod abuziv, cu încălcarea prevederilor Legii reformei agrare. Iată, spre exemplu, un astfel de caz. Este vorba de proprietatea Primăriei orașului Tecuci din cartierul Regina Maria.

În momentul promulgării legii din 1945 Primăria stăpânea o suprafață de 52 hectare. Terenul a fost cumpărat de la Ministerul Agriculturii pentru a fi parcelat în loturi de casă și distribuit locuitorilor sinistrați de revărsarea râului Bârlad¹³. Comisia de Reformă Agrară a Plasei Nicorești, județul Tecuci, prin procesul verbal din 28 iulie 1946, a expropriat în totalitate această suprafață considerată drept teren arabil. Primarul orașului, Ionel Alexandrescu, a făcut contestație împotriva hotărârii date de comisie. În plângere se arată că acest teren nu poate fi considerat teren agricol și expropriat, deoarece „are un scop și o destinație precisă, locuri pentru casă”¹⁴. La 24 septembrie 1946, Comisia Județeană de Îndrumare și Reformă Agrară Tecuci a luat în considerare argumentele primarului și a dat un aviz prin care terenul nu mai era expropriat. Cu acest lucru nu a fost de acord și Comisia Centrală de Reformă Agrară. Aceasta a considerat că legea a fost interpretată greșit de comisia județeană și pe 19 martie 1947 a hotărât exproprierea celor 52 ha de teren și trecerea lor la rezerva de stat, conform instrucțiunilor din 28 februarie 1946¹⁵.

Datorită faptului că exproprierile și împrumăturile s-au făcut cu încălcarea prevederilor legale între locuitorii satelor din județele Covurlui, Putna, Râmnicu Sărat, Tecuci și Tutova aveau loc permanent neînțelegeri și nemulțumiri¹⁶. Un exemplu, în acest sens, este conflictul produs între sătenii din Șerbănești și Liești. La 8 august 1946, Primăria comunei Liești aducea la cunoștința Prefecturii Tecuci faptul că recolta locuitorilor din Liești a fost distrusă de unii cetățeni din comuna Șerbănești. Aceștia, în mai multe rânduri, au intrat cu vitele la păscut în culturile lieștenilor. În raport se susținea că motivul îl constituia „ura pentru faptul că țara ne-a împrumăturit pe teritoriul lor, la noi nefiind teren de expropriere”. În document s-a consemnat faptul că după ce gardianul comunei a reținut mai

multe vite ce aparțineau locuitorilor din comuna Șerbănești, în seara zilei de 1 august 1946, numitul Costică Stamate a spart oborul și a furat vitele ținute acolo, iar câteva zile mai târziu împreună cu alți locuitori l-au pândit și împușcat, cu „o armă cazonă deteriorată”, pe gardianul Negoită Ciorâță care a fost internat în stare gravă la spitalul „Anton Cincu” din Tecuci¹⁷.

La Șerbănești, din moșia lui Gheorghe Gheorghide „s-a rezervat din terenul expropriat o vatră de sat cu o suprafață 79 ha, megieșită la răsărit cu [moșia lui ad. n.] Paul Penescu, la apus cu hotarul împrumăturilor din comuna Șerbănești, județul Tecuci, la nord cu șoseaua forturilor și la sud cu loturile împrumăturilor din comuna Liești, județul Tecuci și cu [moșia lui ad. n.] Paul Penescu”. Din această suprafață fiecare locuitor îndreptățit pentru împrumăturire a primit câte un loc de casă de 2000 m. p.¹⁸.

Modul în care s-a desfășurat reforma agrară a produs nemulțumiri în rândul țăranilor ce se considerau îndreptățiți să fie împrumăturiti în conformitate cu prevederile legii. Cel mai adesea aceștia nu au fost înregistrați în tabelele întocmite de comisiile comunale, întrucât nu erau găsiți la domiciliu (vezi cazul Costică D. Popa din comuna Matca, omis din tabelele întocmite de comisie la 29.05.1946, fiindcă s-a considerat că respectivul sătean nu are nevoie de pământ¹⁹) sau în urma unor reclamații făcute de vecini care susțineau că respectivii au pământ (vezi cazul Gheorghe V. Arhip, din comuna Matca, acuzat că deținea 1 ha moștenit de la părinți²⁰).

Comisia de Reformă Agrară a Plasei Nicorești a trimis către Comisia Județeană de Reformă Agrară Tecuci un tabel cu 4 locuitori, „ce urmează a fi îndreptățiți la împrumăturire și din eroare au fost omiși din tabele pentru că nu au fost prezenți în localitate fiind oameni nevoiași și plecați după muncă fiind lipsiți din cauza secetei”²¹.

În unele cazuri țăranii au incendiat pădurile pentru a beneficia de mai mult teren arabil, dar în conformitate cu prevederile Legii pentru înfăptuirea reformei agrare, din 23 martie 1945, toate suprafețele despădurite prin incendieri, în totalitate sau în parte, erau excluse de la expropriere. La 31 august 1946, prefectul îi înștiința pe pretorii din județ că în baza legislației silvice incendiatorii de păduri erau sancționați cu închisoare contravențională de la 3 la 6 luni²², iar suprafețele de păduri distruse prin incendiere erau excluse de la pășunat, și vitele locuitorilor dovediți că au incendiat păduri sau au refuzat să participe la acțiunile de stingere a incendiilor erau interzise la pășunatul în păduri²³.

O situație aparte a fost înregistrată în cazul cetățenilor decorați cu ordinul „Mihai Viteazul”. Dacă legea privind acordarea unor drepturi materiale pentru ofițerii decorați cu acest ordin, semnată de regele Ferdinand în anul 1927, prevedea împroprietărirea, fără plată, cu un lot de 25 ha teren arabil și cu un lot de casă de 500 m.p., în 1945, în baza Legii 187 pentru înfăptuirea reformei agrare se acordau doar 5 ha. Din suprafețele de teren ce constituiau „Rezerva de stat” în comuna Șerbănești, județul Tecuci, au fost împroprietăriți maiorul invalid Stoica Tudorache și căpitan Mihalcea P. Constantin²⁴.

În februarie 1947, procesul de aplicare a reformei agrare a fost declarat încheiat în 32 de județe. Printre acestea se aflau și județele Brăila, Covurlui, Râmnicu Sărat, Tecuci și Tutova²⁵. Autoritățile comuniste considerau că prin exproprierea făcută „*țărani au fost dezrobiți atât economic cât și politic*”²⁶.

După înfăptuirea reformei agrare în județul Tecuci proprietarii agricoli dețineau o suprafață totală de 198.746 hectare, împărțită în 225.094 parcele deținute de 66.498 de proprietari. Distribuția după întinderea stăpânită arăta existența masivă în județul Tecuci a micii proprietăți: 18.151 proprietăți agricole cu suprafețe de până la 1 ha, 18.824 între 1-2 ha, 12.598 între 2-3 ha, 10.773 între 3-5 ha, 4.965 între 5-10 ha, 894 între 10-20 ha, 186 între 20-50 ha și 156 peste 50 ha. Facem mențiunea că marile proprietăți aparțineau statului și au fost reprezentate, în general, de proprietățile forestiere, pe când cele mici erau exclusiv ale persoanelor fizice²⁷.

Presiunea fiscală exercitată asupra proprietarilor de pământ. După finalizarea reformei agrare comuniștii au continuat politica de sporire a patrimoniului funciar al statului în detrimentul proprietății individuale, și au exercitat o puternică presiune fiscală asupra proprietarilor de pământ și a țărănimii, în general, prin impunerea de cote și sarcini financiare imposibil de achitat²⁸.

Un prim pas făcut de autoritățile comuniste, în această direcție, a fost Legea nr. 68 din 16 februarie 1946²⁹, prin care s-a introdus obligativitatea colectării produselor de natură vegetală și animală de la țărani. Legea conținea și prevederi referitoare la distribuirea de mărfuri industriale și alimentare în mediul rural. De acestea puteau beneficia doar țărani care au predat sau au vândut statului produse. Această lege avea să fie completată prin Decretul nr. 3246/1946³⁰ referitor la predarea de către producători a cotelor obligatorii la grâu, secară, orz, orzoaică și ovăz. În baza acestor reglementări legislative Prefectura județului Tecuci a emis Ordonanța nr. 20, din 18 iulie 1946, prin care au fost stabilite cotele obligatorii

de cereale ce trebuiau să fie predate de către producători din județ în termen de cel mult 10 zile de la treierat. Aceste cote au fost cuprinse între 5% și 60% din recoltă, în funcție de suprafața de teren arabil deținută și producția obținută la hectar. Din ceea ce rămânea producătorilor, după predarea cotelor, autoritățile „*blocu la mâinile lor*” și alte cantități (200 kg grâu, 180 kg secară, 160 kg orz, 140 kg ovăz) pentru fiecare hectar cultivat. Aceste cereale urmau să fie însămânțate în toamna anului 1946 și primăvara lui 1947. În același timp, proprietarii de batoze, mașini de treierat și mori țărănești au fost obligați să predea întreaga cantitate de cereale reținută de ei drept uium. Autoritățile comuniste au făcut unele concesii țăranilor săraci, pentru a-i atrage de partea lor, exceptându-i de la predarea cotelor pe cei ce dețineau sub 1,5 ha de teren arabil sau au obținut o producție mai mică de 300 kg la hectar. Au fost scutiți de cote și invalizii, văduvele și orfanii de război care dețineau mai puțin de 2 ha teren arabil³¹.

La sfârșitul lunii iulie 1946 au fost supuși cotelor obligatorii și producătorii de mazăre, fasole și linte din județ. Aceștia au fost obligați să vândă și să predea la prețul oficial 30% din cantitatea totală de asemenea produse recoltate³².

Guvernul a comunicat prefectilor că „*interesele politice cer ca reforma să fie terminată cu 2-3 săptămâni înainte de alegeri*” și tot până la acest termen trebuiau să fie încheiate și colectările³³.

Sistemul cotelor a pregătit terenul pentru socializarea agriculturii prin ruina deliberată a gospodăriilor țărănești. Pentru realizarea acestui obiectiv comuniștii au reglementat în detaliu obligațiile producătorilor și au stabilit pedepse aspre împotriva proprietarilor care refuzau să predea cotele specificate. Un astfel de exemplu este adresa din 21 august 1946 a Serviciului de Colectări și Distribuiri din cadrul Oficiului Economic Județean Tecuci, prin care Pretura Plasei Ivești a fost înștiințată că refuzul proprietarilor de mori sau mașini de treierat de a preda cantitățile de uium stabilite se sancționează cu arestarea acestora și preluarea întregii cantități de cereale³⁴. În respectiva circulară se menționa faptul că „*extracția de făină albă, stocajul, traficul clandestin de cereale și făinuri vor fi îndeaproape controlate și infractorii judecați în stare de arest*”. Controlul la mori și mașinile de treierat, trebuia să fie efectuat de „*elemente destoinice și de încredere*”. Acestea urmau să primească de la colectori „*jumătate la sută din cantitatea de grâu predată efectiv, plătită în bani*”³⁵.

Conform prevederilor ordonanței nr. 11, emisă de Prefectura Tecuci în iulie 1946, acei producători care nu dădeau cantitățile stabilite erau obligați să

achite, la percepțiile fiscale, o amendă ce reprezenta de 3 ori contravaloarea produselor nepredate și nu aveau dreptul să cumpere produse industriale de la unitățile cooperatiste distribuitoare³⁶. Cu toată această legislație represivă o parte a locuitorilor de la sate s-au opus cotelor impuse de comuniști. De pildă, Ioan Al. Hâncu, proprietarul unei mori în comuna Șerbănești, a refuzat să permită accesul „delegaților destoinici” trimiși de primarul comunei să verifice cantitățile de cereale măcinate, iar în perioada 15 aprilie -19 septembrie 1946, a refuzat să achite cotele de uium lunare (800 kg porumb și 200 kg grâu) stabilite de Oficiul Economic Județean³⁷.

Emil Motovelea, martor al acelor vremuri, relatează modul în care au fost ruinați țărani din comuna Movileni după introducerea cotelor: „Erai obligat să predai la blocare cereale, carne, lână, lapte de vacă. Pentru carne se acceptau și animale vii (oamenii se asociau și cumpărau câte un vițel sau un porc). Aceste obligații nu erau direct proporționale cu suprafețele de pământ deținute, ci creșteau oarecum exponențial, încât cei care aveau 5-6 ha de pământ abia puteau face față. Ceilalți, care aveau mai mult, erau depășiți de aceste sarcini și de multe ori trebuiau să cumpere pentru a completa darea respectivă. Tot ce se preda se plătea la prețuri simbolice, încât dacă erai nevoit să plătești o căruță pentru transport, abia dacă îți ajungea pentru chirie”³⁸.

Acest sistem de exploatare sistematică a vlăguit gospodăriile țărănești înstărite și a condus astfel la ruina comunităților sătești în ansamblul lor.

Note:

1. *Ibidem*, dosar 117/1946-1947, f. 1-2. Prințul Grigore D. Sturdza era plecat la Paris și a fost reprezentat prin procură de Olga M. Sturdza (*Ibidem*, f. 12). Din actele dosarului rezultă că proprietatea a început să fie arendată din anul 1922. Pe acest teren a fost amenajată o pepinieră de viță de vie altoită și o grădină de zarzavat (*Ibidem*, f. 10).
2. *Ibidem*, dosar 103/1945-46, f. 4.
3. *Ibidem*, dosar 91/1946, f. 18. Vezi și *Ibidem*, dosar 27/1946.
4. *Ibidem*, dosar 91/1946, f. 80.
5. În procesul verbal nr. 8, din 21 ianuarie 1946, al Comisiei de Îndrumare a Reformei Agrare din județul Tecuci sunt înregistrate suprafețele: 150 ha teren arabil, 3 ha grădină zarzavat, 30 ha fâneață și 190 ha pășune (*Ibidem*, dosar 48/1946, f. 30).
6. *Ibidem*, dosar 48/1946, f. 3.
7. *Ibidem*, f. 5
8. *Ibidem*, dosar 46/1946 f. 25, 30.
9. *Ibidem*, f. 30.
10. *Ibidem*, f. 33.
11. *Ibidem*, f. 18-19.
12. *Ibidem*, f. 20.
13. *Ibidem*, dosar 119/ 1946-1947, f. 6
14. *Ibidem*, f. 6
15. *Ibidem*, f. 1.
16. Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1945 în România...*, p. 148.
17. S.JAN Galați, *Fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 194/1946, f. 401.

18. *Ibidem*, fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci, dosar 106/1946-1948, f. 105.
19. *Ibidem*, dosar 91/1946, f. 3.
20. *Ibidem*, f. 5.
21. *Ibidem*, dosar 87/1946, f. 2.
22. *Ibidem*, fond Prefectura județului Tecuci, dosar 194/1946, f. 313.
23. *Ibidem*, f. 316.
24. *Ibidem*, fond Comisia de Reformă Agrară a Județului Tecuci, dosar 86/1945-1947, f. 25, 38, 49.
25. Costin Murgescu, *Reforma agrară din 1945*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1956, p. 173.
26. S.JAN Galați, fond Comitetul Județean P.M.R. Tecuci, dosar 9/1946, f. 115.
27. Anton Golopenția, Ștefania Golopenția, *Opere complete, vol. II, Statistică, demografie și geopolitică. Recensământul agricol din R.P.R. 1948*, Editura Enciclopedică, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999 p. 510, 477. Anton Golopenția, unul dintre cei mai de seamă sociologi din țara noastră, a fost o victimă a securității. Reținut pentru cercetări, în dimineața zilei de 16 ianuarie 1950, nu avea să se mai întoarcă acasă niciodată. A murit în pușcărie (de TBC, scrie în actul de deces) la 9 septembrie 1951. Avea doar 42 de ani.
28. D. Șandru, *Reforma agrară din 1945 în România* Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 308.
29. Publicată în „Monitorul Oficial” din 16 februarie 1946.
30. Decretul 3246 publicat în „Monitorul Oficial” nr. 157 din 10 iulie 1946.
31. S.JAN Galați, *Fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 194/1946, f. 191. Ordonanța era semnată de prefectul județului - avocatul Zaharia Doniga și directorul Oficiului Economic Județean – V. Constantinescu. Uiumul reprezintă cantitatea procentuală de făină sau grăunțe reținută la batoză, moară etc. drept plată în natură pentru măcinat, treierat etc.
32. *Ibidem*, f. 119-121.
33. Augustin Țărău, *Noaptea moșierilor. Aplicarea Decretului 83/1949 în nord- vestul României*, Editura Arca, Oradea, 2009, p. 122.
34. S.JAN Galați, *Fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 194/1946, f. 153.
35. *Ibidem*, f. 161, 163.
36. *Ibidem*, f. 119-121, 191.
37. *Ibidem*, f. 160.
38. Emil Motovelea, *Movilenii de Sus...*, p.43.

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

► Adrian Răcaru

Plumb (martie-aprilie 2022, nr. 180-181)

Neobosiții *alchimiști* de la Plumb, ne atrag cu inspirate și iscusite texte, alegând cu grijă și evaluând sub lupa lecturii „o seamă” de volume, oferindu-ne spre edificare poezie și proză.

Ioan Vulcan-Agniteanu se înflăcărează cu „LUCEAFĂRUL NOPTILOR ÎNSTELATE” ca să ne întrebe cu mirare și să se mire întrebător: „Mă întreb și te întreb și pe tine cititorul: oare ce ar mai fi de spus și nu s-a spus?! Iar din ce s-a scris, ce a mai rămas de scris și de povestit, ținând în vecinătatea colilor albe de hârtie încântătoare versuri eminescien!”

Comentarii, note, consemnări și eseuri de: Mihai Buznea - *Suferințele zeiței Themis*; Constantin Dram - *Silvia Curteanu și purificarea prin oglinda poeziei: „Cu un limbaj ce devine în unele contexte mărturisitor, atestând preocupări multiple ale autoarei”, „în volumul cu un titlu atât de incitant și de straniu-frumos, Periferia orelor albastre”*; Mioara Bahna - *Fragmente „carcerale” Sorin Cotlarciuc „Prizonierul ursitei”*: „Volumul de proză scurtă(...) propune, din titlu, încă o reiterare a unei teme copleșitoare pentru aproape fiecare om atașat cu toată ființa de lumea aceasta, unde are sentimentul că libertatea îi este îngrădită de forța implacabilă a destinului.”; infatigabilul iscoditor al amintirilor pitulate prin cotloanele veseliei amare, Ioan Florin Stanciu deschide picul cu umor: **MIXTUM COMPOSITUM**, din **Scrisorile dobrogene**, ca să aflăm că, în cătunul Șamanu „școala și cârciuma conviețuiau în aceeași clădire, umăr la umăr, pentru a da un alt uimitor înțeles noțiunii de școală mixtă, (...)”; Ioan Țicalo/ *Liviu Popescu și poezia înțelepciunii*, despre volumul **Terme și aeroterme**; Adrian Dinu Rachieru- Iarși despre romanul politic: **Gheorghe Mocanu/ Hematomul roșu**; **Livia Ciupercă/**

HORIA FURTUNĂ-70, „Pentru Horia Furtună (21 Iunie 1888-8 martie 1952), cuvântul dobândește armură înstelată-n metafore zămislite din magma străbună, de aici și trimerurile la geneza limbii noastre: „Cuvintele sunt ale tale,/ Că-s moștenite din strămoși(...)//Sunt vorbele prelungi de clacă/ Și gemetele din iubiri,/Sunt limba românească plină/ De fulgere și adormiri(...)//Cuvântul e stăpânul lumii! (...)// Cuvântul a-mbrăcat pământul/Cu cea mai luminoasă zi./ La început a fost cuvântul/ Și la sfârșit tot el va fi” (**Cuvintele**); Petre Isachi/ *Strigătul ființei și prezența fizică a tăcerii (Marilena Apostu lubește-ți departele!)*: În spiritul esteticii blagiene, **Marilena Apostu** cultivă poezia ca strigăt interior, lăsând totală libertate Eului, încât discursul său liric capătă forma unor

expresii directe a trăirilor, a presiunilor abisale și a stărilor de conștiință, mirărilor, întrebărilor, a iubirii „bibelou de porțelan” – primejdia celui mai solitar om.; *Ionel Necula / O carte nouă despre filozofia lui Petrovici (Ion Petrovici, FILOZOFIA FRANCEZĂ ȘI GERMANĂ ÎN ROMÂNIA) și „Vis de olar”(Dumitru Drincenu, Îmblânzirea oglinzii)*. Și topiți în ardoarea lecturii mai semnalăm în LIRICE poezii de Mihaela Poduț Ienuțaș și de Marin Moscu.

În pagina 10 și 11 după titlul emblemă **Uniunea Scriitorilor din România - FILIALA BACĂU - (pe scurt)**, se continuă nobila și necesara prezentare a scriitorilor din filială Bacău .

ATENEU Nr. 632/ aprilie 2022

Această ediție ilustrată cu lucrări semnate de Mihai Chiuaru, propune un atractiv maraton al cuvintelor. Colaboratorii revistei oferă texte generoase, în desfășurare și în conținut.

În **cronica literară**, Adrian Jicu prin *Îmblânzirea trecutului.21 de (auto)ficțiuni îl prezintă*

pe **Petru Cimpoeșu** cu „**Scrisori către Taisia** („**Polirom**”, 2012), volum care marchează un (nou) moment de cotitură în proza autorului. Asistăm, în acest roman epistolar, la o semnificativă întoarcere către sine, într-un exercițiu autoscopic neobișnuit pentru un autor care a impus în peisajul prozei contemporane o scriitură inspirată din problemele actualității, pe care le parodia succulent, luând peste picior clișeele și prejudecățile unei umanități în derivă.”

„O antologie surprinzătoare prin ineditul ei criteriu” propune **Andreea Răuceanu** în **Cartea orașelor** (București, Ed. „**Humanitas**”, 2021), aflăm de la Dan Perșu în **Orașul din noi**, care subliniază, „Cartea orașelor” este „o antologie făcută din proze alese pe sprinceană„(…), a „unor scriitori de prim rang.”

În turnul cu ceas, **Ozana Kalmuski-Zarea** urcă Sonetele lui William Shakespeare pentru a limpezi **Curcubeul iubirii**. „La Shakespeare, ca și la Dante – și am putea coborî până la Homer sau Pindar – , textul nu e doar geneză a emoțiilor și splendorii spirituale, ci și intensă muzicalitate, țesătură armonică destinată înfăptuirii aceluia curcubeu cu deschidere celestă care e frumosul poetic.”

Sub **Cristale de fum**, **Vasile Ghica** șlefuieste cu abrazive gânduri, scânteietoare diamante: „**Prostul crede că modestia este un banal complex de inferioritate**”; „**Scriitorii noștri nu mai pot lepăda doliul. Pentru că cititorii dispar unul câte unul, și alții nu se mai nasc.**”

Marius Manta despre **Cassian Maria Spiridon și Gânduri cu vedere** ale lui **Nichita Stănescu**: *Un volum despre cuvinte și necuvinte, despre tăcerile și „asumările” lui Nichita, despre cultura Duhului Sfânt relaționată cu Cultura Cuvântului, o trecere către/ într-un spațiu al semnificațiilor și mai adânci, printre noduri și semne, unde poezia meta-lingvistică capătă noi și noi valențe în „grila interpretativă” a lui Cassian Maria Spiridon.*

Și **comentarii** semnate de: **Liviu Franga** (în *vade mecum*) / *Altfel decât noi* cu dedicație

„**Tuturor slujitorilor Credinței**”; **Gheorghe Iorga/ Artur Rimbaud. Fețele mitului cu Înainte de „deregarea tuturor simțurilor**”; **Vasile Spiridon** (în perna cu ace)/ **Piramida răsturnată**„; **Selecția de poeme din antologia de autor O cartografie a invizibilului (Băbana, Argeș, Grupul Editorial „Rocart”, prefață de Dan Cristea, postfață de Daniel Cristea-Enache, 2021), apărută în cadrul colecției „Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie «Mihai Eminescu», este făcută de Vasile Dan cu asumarea unor consecințe recunoscute în mod direct, în nota autorului.”**

În **lecturi din cartea străină**, Ionel Savitescu propune pentru (re)citire pe **Bertrand Russell, Viitorul omenirii și alte eseuri deloc populare** (București, Ed. „**Humanitas**” 2021): „**La orizont pândesc, așadar, trei pericole: extincția rasei umane, recăderea în barbarie și un stat mondial înrobitor (mizerie, dispariția progresului din cunoaștere și gândire).**”

Cu reverență savurăm poezia, poezia năvalnică și viguros strunită, în fereleul mănos al poemelor semnate de: **Marta Petreu, Val Mănescu și Nichita Danilov.**

„**Vatra Veche**”, Nr. 5/2022

Prin amabilitatea redactorului șef, **Nicolae Băciuț**, am primit la redacție, în format electronic, revista „**Vatra Veche**”, un tom de 88 de pagini pentru delectare (lecturare). Revista apare la Târgu Mureș. O revistă „foarte densă”, somptuos ilustrată cu lucrări semnate de **Nadia NEGRU**. „**Vatra veche**”, vatra „unei lumi care nu se „predă” indiferent de vremuri și vicisitudini”, cum ne asigură, cu îndârjire, **Roxana Istudor**. Un „**Lunar de cultură**” pentru cititorii porniți în aventura lecturii după îndemnul vechi și trainic a lui **Flaubert** „**Citiți ca să trăiți.**” Autorii vă stau la dispoziție în „**Vatra Veche**” . „**E omenește să scrii, dar este divin să editezi!**” **Felicitări !**

CRONOGRAF

„Comemorarea lui Eminescu, cu deosebit ceremonial, va trebui făcută în toate orașele și chiar în cele mai mici târgușoare.”

(Apel/Cu prilejul împlinirii a 20 ani de la moartea poetului Eminescu/Comitetul de organizare)

„Cu ocazia comemorării a 20 de ani de la moartea poetului s-a realizat un frumos și interesant album intitulat **„Omagiu lui Mihai Eminescu. Cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa. 15 ianuarie 1850- 16 iunie 1889- 16 iunie 1909”** și o medalie comemorativă.

La pagina 209 din album - „Diverse” se consemnează:

Comitetul de organizare a comemorării poetului Eminescu din Galați, în urma ofertei librăriei Șaraga din Iași transmisă prin domnul magistrat George Angelescu, membru al Comitetului, a hotărât baterea unei medalii comemorative în amintirea celor 20 de ani de la moartea poetului.

Comitetul a hotărât ca medalia să aibă diametrul de 40 mm și să fie executată în variante de bronz aurit, bronz argintat, argint și aur, la prețurile de 1, 2,50, 20 și 200 lei. Prețurile depășeau costurile de execuție și din sumele adunate urma să se realizeze și o statuie a poetului. Medalia are pe avers bustul poetului (a doua fotografie din 1884), purtând o cunună de lauri, iar pe revers o ramură de laur, o harpă și o strofă din poezia „La Steaua”:

*„Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie
Era pe când nu s-a zărit
Azi o vedem și nu e”.*

Aversul și reversul medaliei Eminescu- 1909

Legenda este dispusă pe cinci rânduri, cu versurile strofei trei din poezia „La Steaua” și anii:1850-1889”. În exergă, cu litere mici este inscripția: „Galați-1909”. Medalia apare în toamna anului 1909, astfel că în numărul 266 din 28

septembrie a ziarului „Universul” apare știrea: „La Radivon sosesc noutăți”, însoțită de o scurtă descriere a medaliei.”

„Primele medalii dedicate sau legate de o personalitate românească sunt cele realizate pentru omagierea poetului nostru național – **Mihai Eminescu**. Nici unei alte personalități românești nu i s-a dedicat o medalie, chiar în anul morții sale, cum a fost medalia realizată în anul 1889 pentru cel mai mare poet al românilor.(...) Medalia, realizată în anul 1889 este dedicată lui Mihai Eminescu, având ca imagine ultima fotografie a poetului, prin grija prietenilor și susținătorilor lui din

Iași, orașul unde Eminescu a trăit și lucrat timp de 7 ani de zile. Este cea mai rară și prețioasă medalie dedicată unei personalități românești. Medalia este din argint, *unifață*, de o mare simplitate, care redă chipul poetului obosit de boală și lipsuri și inscripționată cu numele - MICHAIL EMINESCU– și anii 1849-1889.

Medalia este destul de rară, găsindu-se câte un exemplar la Muzeul de Istorie Națională, Casa Memorială „Mihai Codreanu” din Iași și la alți câțiva colecționari, ceea ce ne dovedește că tirajul ei a fost destul de redus.

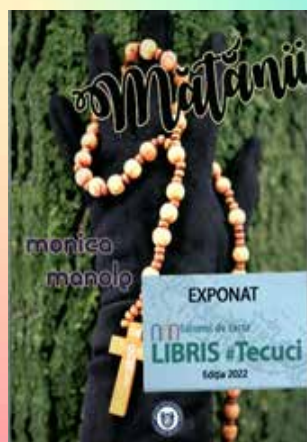

Medalia este cu o singură față, are diametrul de 20, 24 și 30 mm, are anou de prindere, ceea ce dovedește că ea a fost purtată la piept cu prilejul unor manifestări dedicate lui Mihai Eminescu, de către prietenii și admiratorii poetului. S-au executat medalii din bronz, bronz argintat, bronz aurit, argint, argint aurit și din aur. Variantele existente și dimensiunile diferite ne demonstrează că medalia a fost executată în ateliere diferite și în mai multe tiraje.

Medalia reproduce întocmai imaginea lui Eminescu din ultima fotografie, realizată la Botoșani de fotografii Jean Bielig. Pe exemplarele din argint se află doi delfini, ce constituie marca românească, ceea ce demonstrează că ele au fost bătute în țară.”

MIHAI EMINESCU ÎN MEDALISTICĂ – Revista Luceafărul /Articol scris de: ing. Nicolae Iosub / 5 feb. 2014, <https://luceafarul.net>.

* Editura Semne / COLECȚIA FACSIMIL, 1909-2009.

2022
ANUL OMAGIILOR ALI RUGĂCIUNII

Crăiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bânuie:
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,
Privirea-ți adorată
Asupra-ne coboară,
O, maică prea curată,
Și pururea fecioară,
Marie!

St. Emilian

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!

Icoane vechi pictate pe lemn,
comori de evlavie creștină

Din patrimoniul Bisericii
„Sf. Ioan Botezătorul” - Tecuci